DAN TOMA DULCIU

Eminescu – itinerar vienez

VIENA

2017

DAN TOMA DULCIU

EMINESCU- ITINERAR VIENEZ

VIENA

2017

Copertă : Rudolf von Alt, „*Auf der Opernkreuzung*“, Vienna 1871

1

Și casele au destinul lor, asemenea cărților! În maiestuoasa lor tăcere, trădând o suverană vanitate, fiecare așezământ în piatră pare un *Sfinx* încremenit de trecerea timpului, pentru a ne aduce aminte - ”*Hominem te esse”*[1]. Spre dreaptă cumpănire, dar după un algoritm de nimeni știut, alte clădiri dispar, una câte una, în iureșul demolator al schimbărilor la față ale orașului, ca într-un nemilos și implacabil sacrificiu expiator, vrând iarăși să ne spună: ”*Sic transit gloria mundi !”*

Nepoftind la vrerea simplă și facilă a turistului grăbit, dornic să contemple monumente, să cerceteze tezaurele chivernisite în muzee și să admire locuri ce adăpostesc colosale sipete artistice, în doar câteva ore de plimbare, cu ghidul metropolei vieneze fluturând în buzunarul hainei, nemulțumit așadar doar să imortalizez cu aparatul fotografic imagini arhicunoscute, pentru a le arăta apoi prietenilor, spunându-le triumfal *”Et in Arcadia ego* ”, ceea ce s-ar traduce prin ”*am fost și eu pelerin la locurile eminesciene sfinte*”, am decis în sine-mi să hoinăresc cu metodă pe ulițele înnoite ale citadelei culturale vieneze în căutarea semnelor peste timp ale *Poetului.*

Mai întâi, o mărturisire frustă: detest maniera secată de adaos de cunoaștere a unor naratori ai biografiei eminesciene, cramponați cu prudență, într-un demers steril și contraproductiv, sub acoperământul protector al dictonului ”*magister dixit*”, în a tălmăci sau răstălmăci familiare întâmplări, portrete și evocări restitutive, răspândite în opuri vechi de aproape un secol, decalcând mecanic schițe după cețoase și ambigui amintiri, semnate de I. Slavici, S. Isopescu, T. V. Ștefanelli sau alți memorialiști *”eiusdem farinae*”[2].

[1] ”*Ești doar un om !”*

[2] Sextil Pușcariu, ”*Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895-1906)”,* Editura pentru Literatură, 1968; Alexandru Vaida Voevod, *”Memorii”,* vol. II. Prefață, ediție îngrijită, note și comentarii de Alexandru Șerban, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994;I.Grămadă, *”Societatea Academică Social - Culturală „România Jună” din Viena (1871-1911)”,* Arad, 1912; Gheorghe Moisescu, „*Centenarul societății academice – literare „România Jună” din Viena, 1871-197”*, în ”*Almanahul Patriarhiei Ortodoxe Române din Viena*”, XI, pe anul 1972.

Deși poleite cu vervă și strălucit verb, în straie beletristice ademenitoare, ele rămân doar redactări de elevată erudiție literară ori exerciții de analiză savantă, absconsă, răsucind în caruselul cu călușei de iarmaroc aceleași legende urbane de studenție vieneză, deja cunoscute întâmplări cu caracter anecdotic.

Recunosc, cu smerenia celui ce își cunoaște limitele propriei necunoașteri, că, în studiile mele, nu mă feresc să ating ținte de rang secund, deosebite de cercetările docte și savante, mustind de erudiție fecundă, intangibile prin imensitatea surselor și sfidătoare prin curajul interpretărilor, accesibile doar maeștrilor neîntrecuți întru reconstituiri de epoci și curente literare.

În pofida aspectului mărunt și insignifiant al paginilor ce urmează, izvodite mai mult din emoția iubirii de Eminescu, sper că efortul meu va deschide curioșilor porți până mai ieri ferecate, ducând spre tărâmuri nestrăbătute încă pe cei care s-au încumetat să caute și alte ipostaze de viață ale *Luceafărului*.

Prin urmare, propunem cititorilor un exercițiu de răbdare și înțelegere, de imaginație și luciditate, rugându-i să scruteze cu ochii minții cum arată în zilele noastre cartierele, clădirile, străzile, parcurile, podurile peste ape, zidurile vechii cetăți *Vindobona* (nedesenate încă de către arhitecți în planșe de sistematizare), cafenelele și restaurantele amintind de Eminescu.

Rugăm pe tine, iubite lector, să mă însoțești mai întâi în recompunerea universului lumii studențești, găsită aici de Poet, apoi să pătrundem în latura concretului și banalului trai cotidian, zugrăvind modul de trai și moda de a se îmbrăca, felul lui de a vorbi, dar și felurile de mâncare din cantinele studențești.

După aceea, să ne imaginăm glasul fermecător al Poetului, interpretând duioase cântece, ce răsunau în sălașurile de distracție ale tinerilor, aparent lipsiți de griji.

Să încercăm să despletim întortocheatele itinerare ale studentului grăbit, în drumul său de acasă spre facultate.

Să cunoaştem orarul de zi sau de noapte al aceluia care, în postura de student instalat temporar în pensiune privată, degusta meniuri frugale, apetisante dar insuficiente.

Poate, astfel, vom desluși bizareriile existenței lui Eminescu din acel timp, integrându-l în peisajul vieții studenților români, la Viena, acum un secol și jumătate.

Cu alte cuvinte, ne vom strădui să povestim șirul viețuirii *Luceafărului* în capitala acestei împărăţii, prin mărturii de epocă, confruntate cu realități din zilele noastre, reconstituind istoria celor trei ani de prezență a geniului eminescian în furnicarul vienez.

Având în minte aceste gânduri, vom parcurge străzile cu nume evocatoare de vremuri glorioase ale strălucitorului oraș pentru a descoperi locurile, dăinuind încă, a căror existență netulburată de trecerea timpului evocă duhul *Poetului*, devenit pentru acest motiv un ”*genius loci”,* dar mai ales pentru a simți pulsul, respirația clădirilor ce au fost odinioară martori tăcuți pașilor *Luceafărului* poeziei noastre româneşti[3].

[3] Mai recent, aceleași intenții au fost transpuse în pagină tipografică în numeroase lucrări: Gellu Dorian, Emil Iordache ” *Eminescu la Viena. Din cartea Paşii Poetului, ediţia a II-a..”.* (Proiect cultural în cadrul programului Ministerului Culturii – *„Anul 2000 – Anul Eminescu*”) în „*Hyperion – Caiete botoşănene*”, 2000, nr. 1, p. 28-34 (*Eminescu in aeternum*); Ion Iliescu, ”*Făt-Frumos al românilor la Viena* Timişoara, Mirton, 2000, (*Anul internaţional M.Eminescu*); Emil Manu, *”Eminescu în timp şi spaţiu. Eseuri şi comentarii*”, Bucureşti, Doina, 2000; Alexandru Popescu, ”*Viena românească*”, Bucureşti, Fundaţia Culturală Română, 2000; Stelian Vasilescu, *” Eminescu student la Viena. Piesă în opt tablouri*”, Oradea, Iosif Vulcan, 2000, cu ilustr. Versiunea revăzută a dramei Eminescu la Viena (1975); Corneliu Crăciun, *”Societăţi academice române din Viena (1861-1918)*” Oradea, Logos 94, 2001, (*Historia);* Max Demeter Peyfuss, *”Eminescu la Viena*”, în *„Columna”,* Chişinău, 1993, nr.1, p. 24-26 (*Eminesciana*); Gaby Michăilescu *” Neavând testimoniu să-i justifice absolvirea liceului, Eminescu nu poate fi înscris decât „auditor” la Universitatea din Viena”*, în *„Literatorul”,* Buc., 1997, nr. 43-44, 24 oct.-7 nov., p. 12, 14 cu portr. Dan Popescu, *”Eminescu la Viena (1869-1871)”,* în „*Eminescu*”, Timişoara, 2002, nr. 8 (primăvara), p. 2.; Stelian Tăbăraș, *”Oberdöbling*”, în *„Luceafărul*”, Buc., 2004, nr. 27, 14 iul., p. 2 (*Nocturne*); Mircea Papiu, ”*Prezenţe româneşti la Viena*”, în „*Familia Română*”, Oradea, 2000, nr. 3-4, dec., p. 23-24. Despre prezența lui Eminescu la Viena s-a realizat un film documentar, cu titlul ”*Eminescu la Viena”* iar în anul jubliar 2000 s-au prezentat conferințe la ”*Centrul Cultural Viena*” (ICR), cum ar fi aceea susținută de Prof. Dr. Mircea Popa din Cluj, care a susținut studiul ”*Eminescu la Viena, în presa Transilvaniei şi cea românească din Viena”*; Dan Toma Dulciu, ”*M. Eminescu, Prezențe vieneze*”, Buc. 2016.

Așadar, acest *”remember”* nu va avea caracterul redundant al ”*remake”*-urilor literare, izvorâte din scenarii zămislite cu un secol în urmă de condeiele inspirate ale unor mari eminescologi[4]. Eseul nostru vă sugerează o imagine poliedrală, de autenticitate nedisimulată, modelată din relicve de dulce amintire, văzute, desigur, în manieră subiectivă, punând în prim plan amprenta culturală și zestrea edilitară, păstrate de oraș din vremea lui Eminescu.

Paginile monografiei călinesciene, nuanțe tandre dintr-un tablou pastelat, descriind atmosfera orașului, în anul sosirii tânărului student în capitala austro-ungară, ne vor deschide ferestrele minții spre acest univers: ”*Pe Eminescu îl așteptau, așadar, aici, pensiunile materne pentru studenți, corecte și îngăduitoare, cafenelele civilizate, refugii de iarnă, cu chelneri generoși care fac credit, birturi economice ai căror patroni au slăbiciune pentru junii lor clienți, tinere fete de-o facilitate cu totul simplă, o poliție bonomă, care îngăduie cu zâmbete paterne studenților să facă și să scrie declarațiuni fulminante, dar*

---

[4] Ieronim Barițiu, ”*Din zbuciumul veacului. Scrieri literare, sociale şi politice*”, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1982, (*Restituiri*); Perpessicius, *”Eminescu la Viena* în ”*Almanahul Parohiei Ortodoxe din Viena*”, 1962, p. 50–54; Tudor Arghezi, ”*Eminescu, student*”, idem, 1965, p. 41–42 *(”Însemnări şi amintiri”);*Valeriu Râpeanu, *”Zile şi mai ales nopţi la Viena”*, idem, 1966, p. 55–59 (”*Însemnări şi amintiri”*); Acest *Almanah* a acordat în mod constant atenție prezenței Poetului nostru național la Viena. Astfel, numărul pe anul 1971, publică sub semnătura lui Nicole Răduică articolul *”Tradiţii culturale româneşti la Viena*”, p. 84–90 (”*Mărturii din trecut”);* de asemenea, numărul aceluiași almanah pe anul 1974, publică articole referitoare la Mihai Eminescu (Nicolae Hozan, ”*Amintiri vieneze*”; Vasile Gherasim, ”*Eminescu la Viena*”; Horia Oprescu, ”Pro Eminescu” etc); Gheorghe Pele, *”Eminescu la Viena*”, în ”*Familia*”, 1968, nr. 2, febr., p. 15; Dimitrie Vatamaniuc, ”*Eminescu şi Slavici la „România Jună” din Viena. Lupta lor pentru unitate naţională*”. Bucureşti, Edit. Academiei Române, [1967], 12 p. *(”Revista de istorie şi teorie literară*”, tomul 16, nr. 1) (Extras); Ion V. Boieriu,”*Eminescu şi epoca vieneză*”, în *”Tribuna*”, Cluj, 1970, nr. 1, 1 ian., p. 2 (Însemnări); Gheorghe Moisescu, *”Centenarul Societăţii Academice Literare România Jună din Viena, 1871–1971*. (”*Hundertjahrfeier des Akademisch-Literarischen Vereins România Jună in Wien 1871–1971 Viena*”), în ”*Edit. Coloniei Române din Austria, 1971*”, 192 p. cu ilustrații.; Această editură a mai publicat, în anul 1964, lucrarea *” Prinos întru aducere aminte a poetului Mihai Eminescu la 75 de ani de la moartea sa”.* (”*Huldigung in Erinnerung des Dichters Mihai Eminescu zum 75 Todestag”*). Traducere în limba germană de E. Bohatyretz, 64 p. Cuprinde, în lb. română şi germană, versuri şi articole de Tudor Arghezi *(”Inscripţie pe amfora lui Eminescu* şi *Eminescu student”*); Nicolae Iorga (” *Eminescu*”); Gala Galaction*,(”Eminescu copil*”); Mihail Sadoveanu, *(”Eminescu”);* G. Călinescu *(”Portretele lui Eminescu”);* Pavel Petroman, *”Eminescu şi Viena*”, în *”Orizont”,* Timișoara 1989, nr. 24, 16 iun., p. 16; Al. Andriescu, ” *La Viena, pe urmele lui Eminescu*”, în ”*Cronica*”, Iași, 1967, nr. 3, 21 ian., p. 2 *(Cronica pe glob*), vezi Cap. *„Luceafărul la Viena*”, „*Cartierul preferat*” şi *„Apus la Döbling*”; Geo Șerban, *” Viena. Perimetru nostalgic*”, în ”*Secolul XX*”, 1978, nr. 7–9, p. 99–111 cu ilustr. În capitolul dedicat lui Eminescu, intitulat ”*Pe unde a trecut Eminescu…*”, autorul precizează locurile, cursurile şi spectacolee la care a luat parte Mihai Eminescu, în perioada şederii la Viena. Același scriitor continuă seria de articole privind prezența lui M. Eminescu în capitala imperiului austro-ungar: *”România Pitorească*”, 1983, nr. 23–24, p. 12–13, unde prezintă harta locurilor „*pe unde a trecut Eminescu…*”; idem,*”Viena, filă de poveste*”, în ”*Contemporanul*”, 1989, nr. 25, 16 iun., p. 15; Constantin Radu-Maria, ”*Eminescu la Viena”*, în ” *Teatrul*”, București, 1979, nr. 5, mai, p. 35; Zaharia Sângeorzan, ”*Viena lui Eminescu*”, în ”*Cronica*”, Iași, 1983, nr. 24, iun., p. 10; idem, ”*Itinerar eminescian la Viena*”, în ” *România Literară*”, 1983, nr. 35, 1 sept., p. 24 cu ilustr.

mai ales mijloace de a se cultiva, ca biblioteci, muzee, teatre, ediții ieftine de clasici și reviste, puse la îndemână de cafenele, ceea ce lipsea încă în țară”.

Oare, cum se desfășura tumultuoasa tinerețe a acestor studenți ? Cum se aclimatizaseră în burgul Vienei feciorii veniți din toate colțurile pământului românesc să se hrănească din seva ”*Almei Mater”?* Cum supraviețuiau, înfruntând neajunsurile mai mari sau mai mici, unde își găsiseră sălașul, unde ”*conveniau*”, cu ce fel de îndeletniciri își ocupau timpul, cum se distrau dar, mai ales, cum reușeau acești juni să se maturizeze, transformându-se din adolescenți încă imberbi, captivați de amuzamente juvenile, în bărbați capabili, croind planuri de propășire a nației ?

Conspectând documente din perioada petrecută de *Luceafăr* la Viena, vom descoperi amănunte de tot felul, risipite ici și colo, înșirate în mii de rânduri, ce par crestate, uneori cu migală, alteori cu suferință, în cuprinsul manuscriselor rostuite la ”*Academia Română”* și tipărite în zilele noastre cu multă obidă de către păstrătorii corpusului biografic eminescian. Devenind un bun public național, ele sunt menite să dezvăluie o istorie tumultoasă, plină de întâmplări amestecate, reconstituită din frânturi de corespondență disparată dar și disperată, adresată familiei rămase în țară, cereri ultimative de trimitere degrabă, fără sincope, de stipendii necesare traiului, ori sub chipul unor versuri frivole, a unor izvoade, aparent fără noimă, de ordin administrativ sau financiar, altele însoțind gânduri dedicate unor tinere amabile, oficiind cu tandrețe în cafenele, restaurante sau locante, ieșite în cale dinadins pentru bugete studențești rezonabile, pagini cu nume de hoteluri sau pensiuni nemțești, liste de datorii către colegi, proiecte literare inspirate de burgul adoptiv, iată doar o mică parte, latura concretă, de netăgăduit, a biografiei vieneze a Poetului nepereche.

Citind filele manuscriselor îngălbenite de vreme, parcurgând paginile gazetelor de epocă, descoperim cu nedumerire o altă proiecție a celui ce este cunoscut îndeobște drept imaginea romantică a geniului însingurat.

Vi l-ați fi închipuit pe Eminescu, dominat de spirit pragmatic, cutreierând prin prăvăliile Vienei pentru cumpărarea unei mașinării de *”faradizațiune*” (*für nervenlàhmung*), adică pentru repararea ”*paraliziei nervilor*” ?

Poetul, bântuit de viziuni filosofice, găsește resurse nebănuite pentru altfel de preocupări, înștiințându-și fratele, medicul Șerban Eminovici, spre sfârșitul lunii decembrie 1871, că prețul modernei ustensile medicale este 24 de florini, fără tarife de transport.[5]

Ori, poate doriți să găsiți în persoana studentului Eminescu un tânăr cu porniri de revoluționar, semnând în mod curajos apelul junelui Dem. Magdu, contribuind la o colectă publică în folosul țăranilor expulzați din *Tofăleni*[6] (4/16 Decembrie 1869) ?

Sau, în sfârșit, cum ar fi să vă imaginați un Eminescu boem, visând la astre în atelierul unui zugrav de subțire bucovinean, Dionisie Epaminonda Bucevschi[7], zăbovind zile și zile în studioul acestuia, numai pentru a-și domoli dorul de ”*romantica, rustica și voievodala Bucovină”*[8], dat lipsă, din motive fără nici o noimă, de la întâlnirile studențești, tulburând colegii cu îngrijorări repetate *?*

De la aceste exerciții de imaginație nu este decât un pas până în a-l metamorfoza pe angelicul Eminescu în manechin de studiu, într-un atelier

---

[5] Dan Toma Dulciu, *”Mihai Eminescu Prezențe vieneze”,* București, 2016, p. 100. Este vorba de un aparat, utilizând impulsuri de curent în electrodiagnostic sau electroterapie. Aparatul este folosit în examinarea nervilor și a mușchilor paralizați, știindu-se că, în anumite maladii, excitabilitatea mușchilor se poate detecta și trata mai bine cu curent alternativ, decât cu un curent continuu. Anterior, la 16 decembrie 1871, Eminescu îi scrise doctorului Șerban că are mare nevoie de bani, având datorii la chirie, ”*la birt, la cafenea, în fine, pretutindenea*”.

[6] În toamna anului 1869, protopopul sibian Zaharia Boiu iniția o colectă bănească în favoarea țăranilor alungați de către moșierul din Tofăleni (Tófalva), iar ecoul a avut un ecou imens, ajuns până la Viena. Aici, comercianții B.G. Popovici și Ioachim Mureșianu se alătură inițiativei pornite din țară și continuate de studentul D. Magdu. Acesta adună câte un florin de la studenți și doctoranzi, printre ei *Michaiu Eminescu, filosof*, Ieronim Barițt, student la Filosofie, I. Anca, student la Medicină și I. Hosanu, student la Medicină. *(”Telegraful Român”,* Sibiu, 1869, nr. 96, 4/16 decembrie, p. 405). Cf. Eugen Gluck, Nicolae Roșuț, *”Aradul în perioada Războiului de Independență”,* Arad, 1977, XII, *”Universitatea Cultural- Științifică”,* Arad, p.100.

[7] Epaminonda Bucevschi (1843-1891) a studiat teologia la Cernăuți și pictura la Viena. A participat, împreună cu Eminescu, la *Serbările de la Putna*.

[8] Leca Morariu, *”La semicentenarul morții lui Epaminonda Bucevschi*”, în ”*Glasul Bucovinei*”, 1941, nr. 5, 20 febr., p. [1]; vezi și Paul Leu, ”*Ciprian Porumbescu*”, Suceava, 1972, 279 p. cu ilustr. și note, cuprinzând amănunte despre prietenia lui Mihai Eminescu cu Epaminonda Bucevschi, p. 78; Sosirea lui M.E. la Viena, oct. 1869, p. 84. etc

vienez de pictură. Potrivit unei legende contemporane, tatăl sculptorului Joseph Mülner ar fi lăsat moștenire fiului schițele studentului român cu chip de *Hyperion*, astfel zămislindu-se controversata operă de artă, zăvorâtă într-un sarcofag de sticlă, în curtea cu arcade a *Universității Viena* - supranumită ”*Capul lui Sigfried*” (*Siegfriedskopf*).

2

Frunzărind alături de dumneavoastră, dragi cititori, vetuste pagini de dulci suvenire, consemnate de tovarășii săi de studenție, haideți să ne imaginăm în continuare icoana laică a unui Eminescu, *”om de lume”,* participând cu decență bine chibzuită la chefuri juvenile, la baluri și revelioane, încheiate la crăpatul zorilor, la agape desfășurate în diverse berării sau cafenele, la sindrofii ținute în restaurante cu nume de legendă[9], la evadări ticluite în natură, la hoinăreli și hârjoane în împrejurimile pline de verdeață ale orașului[10].

În gazete vechi de un veac și jumătate, tipărite la Viena sau Pesta, găsim tabloul fără retuș al petrecerilor studențești, purtate cu ighemonicon în ospelurile de lux ale capitalei vieneze, în saloane alese și frumos împodobite, cu prilejul *Ajunului Anului Nou* ori, cum am spune astăzi, al *Revelioanelor,* de la care Mihai Eminescu era nelipsit.

Accedând la învățătură înaltă, de rang universitar, tinerii descopereau cu surprindere un cult nemaiîntâlnit, căruia i-au devenit părtași sinceri[11], desfășurat după un ritual bine întemeiat, constând în reuniuni cotidiene, în spațiul îmbietor al ”*cafeehaus*”-ul vienez, tărâm devenit, pe zi ce trece, un al doilea lor cămin studențesc.

---

[9]”*Der liebe Augustin*” (*Griechengasse*), bodega ”*Radetzky*”, (*Riemergasse*), berăria ”*Curtea Imperială*”, restaurantul ”*Obermayer*” etc.

[10] I. Slavici, *”Amintiri*”, București, 1924.

[11] Din 2011, cultura cafenelei tradiționale vieneze face parte din patrimoniul cultural imaterial al UNESCO.

Pe lângă faimoasa cafenea ”*Troidl*, devenită loc comun, prin redundantă trecere de prag, studenții descopereau alte adăposturi de întâlnire, unde *witz*-ul era prezent[12]. Desigur, cei cu dare de mână intrau la ”*Café de l'Opera”*, unde, peste ani și ani, profesorul Teclu dobândi măiastra deprindere a jocului de biliard, petrecută după un orar cotidian riguros, între orele 14-15, sau la ”*Café Central”* din *Herrengasse*, amplasată la parterul ”*Palatului Ferstel”*, primul sediu al ”*Bursei Vieneze”*, în care clienții puteau răsfoi în tihnă numeroase periodice europene, prefigurând *avant la lettre* un rudimentar ”*Café -Internet”*, respectiv o ”*bibliotecă pentru toți*”, oferită de generosul patron de local.

Într-un spirit de frățesc echilibru, oamenii cetății, jurnaliștii, politicienii, artiștii, studenții sau simplii orășeni zăboveau cu tact în jurul meselor, sfidând rangurile și canoanele protocolare, fiind echitabil ademeniți de mrejele aromelor de Orient: Mozart, Beethoven, Strauss (tatăl și fiul)[13] iar, peste ani, Sigmund Freud, Arthur Schnitzler, Peter Altenberg sau Adolf Loos, Franz Kafka, toți aceștia au considerat cafeneaua drept un veritabil atelier de creație.

Au fost timpuri când *”acasă*” însemna ”*la cafenea*”, încât marele scriitor austriac Peter Altenberg adăugase pe cartea sa de vizită adresa cafenelei, închinând un poem suveranei cafele !

---

[12]”*Meissner”*(*Alleegasse*), ”*Café Höller”*, (*Wiednerhauptstrasse*), ”*Vindobona”* iar mai târziu ”*Arkadencaffee”* din apropierea *Bisericii Votive*, ”*Café Schlössel”,* vis- a-vis de ”*Marele Spital”* (*Alserstrasse*).

[13] Începând cu anul 1840, în cafenelele vienze pătrunde muzica. Un pian sau un cvartet de coarde, mici concerte, iată atracția acestor cafenele, actuală și în zilele noastre.

”Café Central”, cititori de ziare și reviste.

Se putea gusta o licoare aducătoare de inspirație și la ”*Café Imperial*[14]”, situată în *Kärntner Ring*, lăcaș citadin al muzelor, unde compozitorul Gustav Mahler obișnuia să petreacă ore bune, pierdut în dulci reverii, sau la ”*Cafeneaua Hofburg”*, din Palatul Imperial, unde trebuie să aștepți răbdător minute bune, la rând, în fața intrării, pentru a prinde un loc la masă.

Ce-i drept, studenții români poposeau mai rar însă la cafeneaua ”*Casa Piccola”*, din *Mariahilferstrasse,* sau la Cafeneaua ”*Gabesam”*, căreia i se dusese buhul de a fi prima casă a cafelei (*kahvehane*), deschisă în vremea asediului turcesc asupra orașului, la 1683.

Dintre cele 600 de cafenele din vremea studenției eminesciene, multe dăinuie și în zilele noastre. Aroma de cafea, îndeplinind funcția perversă de narcotic al spiritului, amestecată cu serenitatea atmosferei blânde din interior, aduna aici personalități dintre cele mai diverse, așa cum stupul primitor își

[14] Numele acesta îmi amintește de Cafeneaua bucureșteană *Kübler*, situată la parterul Hotelului *Imperial*, loc de întâlnire pentru scriitori și artiști, la începutul secolului XX.

primește roiul albinelor aducătoare de nectar: ”*Café Mozart”*, datând din anul 1794, așezată neîntâmplător lângă ”*Muzeul Albertina”*, și ”*Café Museum”*[15], pe *Operngasse*, unde își adăstau cu calm filtrul sau șvarțul artiștii cei mari ai culorii, Gustav Klimt, Egon Schiele, Oskar Kokoschka, scriitorii Karl Kraus și Elias Canetti, ori arhitecții Otto Wagner sau Adolf Loos.

”Café Mozart”

(Foto Studio Schuster)

Câteva repere marcau aceste tolerate locuri ale pierzaniei de timp, recognoscibile doar simțurilor fine și estete, precum picturile abstracte: unul uman - casierița - singura femeie admisă în interiorul acestui lăcaș al bărbaților de spirit, precum și câteva simboluri iconice, tipice: oglinda mare, agățată ostentativ pe pereții cafenelei dar cu virtuți plăcute privirii, cu rol decorativ, mesele mici, pătrate sau rotunde, cu blat de marmură, pașnice locuri de reunire dar și de confruntare a ideilor dar, mai ales, nelipsitul scaun al odihnei creatoare, inventat de Michael Thonet, în 1859[16], un obiect de mobilier extrem de popular, până și în zilele noastre. Realizat din lemn de fag, în forme curbate, născând fior

[15] ”*Café Museum”* era localul preferat al poetului Lucian Blaga.

[16] Cunoscut drept scaunul Model nr. 14, sau ”*scaunul tip bistro*”, acest model de mobilier curbat s-a fabricat în peste 40 milioane de exemplare, până în anul 1939. Micahel Thonet a murit în anul 1871, dar firma sa *(”Frații Thonet”*) și-a continuat activitatea, deschizând filiale în multe țări din lume, inclusiv la București.

artistic neașteptat, în pofida stilului minimalist, *scaunul Thonet* este ușor și rezistent, putând fi lesne transportat de la atelier la cafenea.

Trecând în eternitate, celebritatea acestui artist al scaunelor de bistrou a augmentat valoarea obiectelor inventate de el, pictori renumiți ai epocii inspirându-se din creațiile sale. August Renoir schița în 1883 un *balansoar Thonet*, iar Toulouse-Lautrec surprinde aceste grațioase balansoare în postura insolită de obiecte de decor, mai degrabă personaje tăcute ale acestor tablouri. Cu nimic mai prejos de admiratorii celebri enumerați mai sus, Pablo Picasso păstra, de asemenea, în atelierul său un scaun cu marcă artistică, dintre cele purtând cu mândrie numele inventatorului.

Un artist al pietrei, Constantin Brâncuși, șezând imperial pe un *chaise-longue Thonet*, confecționat din material ușor, cu forme încovoiate savant, pozează liniștit în fața aparatului fotografic (după cum ni-l prezintă câteva dintre fotografiile ce s-au păstrat).

Dorind să cunoască tainele meseriei de tâmplar, călătorind de la Hobița la Viena, în vacanța de vară a anului 1897, tânărul viitor titan al pietrei cioplite se angajează la secția de finisare artistică a unei fabrici de mobilă.

Într-o recentă lucrare a criticului de artă Paul Rezeanu[17] aflăm misterul prezenței lui Brâncuși în acest sanctuar al lemnăriei meșteșugit îmbinate. Autorul precizează faptul că, în apropierea ”*Școlii de Meserii”* de la Craiova, pe aceeași stradă, se găsea ”*Consulatul Austriac”*. „*Presupunem,* precizează autorul*, că încă înainte de a deveni elev la Școala de Meserii, ca băiat de prăvălie, sau mai știm noi când și cum, Brâncuși să fi intrat în contact cu vorbitorii de limbă germană...”,* aici, în Bănie, numeroși meseriași austrieci și germani muncind cot la cot cu meșteșugarii localnici.

De asemenea, aproape toți dascălii săi de la ”*Școala de Meserii”* erau austrieci, cu excepția directorului școlii, care, cum se întâmplă nu doar în școlile de tâmplărie, era român. Este posibil ca unul dintre acești sobri și calculați

[17] Paul Rezeanu, *”Brâncuși. Ultimul dac”,* Editura Autograf, MJM, Craiova, 2015

magiştri să-l fi sfătuit pe Brâncuși să plece la Viena, recomandându-l patronului unui atelier de prelucrare a lemnului: *„Herr Roth”*. Acesta, edificat de putința înăscută a tânărului de a face comode și scaune, după numai două luni de ucenicie, îi conferă lui Brîncuşi un binemeritat şi deschizător de drumuri în viaţă ”*Certificat de Capacitate”*.

În 1903-1904, Brâncuși revine cu speranțe înmiite în orașul ce i-a conferit atestatul de tâmplar, se angajează la un atelier, în minunatul post de decorator de mobilă, apoi pleacă, atunci când îi veni sorocul, spre München.[18]

”*Scaunele Thonet”*, o simbioză nescontată între meserie și artă, ne oferă încă un motiv de prețuire a spiritului pragmantic nemțesc: eleganța și comoditatea mobilierului de cafenea i-a convins până și pe sobrii muzicieni vienezi să folosească aceste scaune pe podiumuri de concert, pentru orchestrele lor consacrate.

O asemenea recuzită de scenă, aliniată discret pe podiumul sălii *"Bösendorfer"*, a slujit tăcută și membrilor orchestrei ”*Conservatorului din Viena”*, (26 ianuarie 1892), acompaniind un interpret de doar 11 ani, George Enescu, la primul său recital cu public.

Admis la conservator la vârsta de 7 ani și câteva luni (cât avea în 1888), George Enescu este considerat cel mai tânăr student din istoria acestei prestigioase instituții de învățământ muzical.

[18] V.G. Paleologu, ”*Tinerețea lui Brâncuși”*, Scrisul Românesc, Craiova, 2004

Johann Strauss și orchestra sa; muzicienii sunt așezați pe scaune Thonet.

Dar crăiasa oricărui local vienez era, desigur, suverana cafea – păstrată până în zilele noastre de maeştrii barmani (*”barista*”) în prescripții de preparare mai mult sau mai puțin cunoscute marelui public (râşnire, granulaţie, extracţie, raport apă-cafea-ingrediente adăugate, etc).

Cele mai căutate combinații de cafea, servite tradițional în ”*caffee haus*”-ul vienez, sunt:

1. *Kleiner Schwarzer* (cafea neagră, Mocca, fără lapte și zahăr);
2. *Verlängerter* (un Schwartz mic, cu aceeași cantitate de apă caldă);
3. *Fiaker* (o Mocca mare, într-un pahar cu mult zahăr și un căpăcel de rom)[19];
4. *Melange* (jumătate cafea, jumătate lapte);
5. *Kaisermelange* (Mocca, cu gălbenuș de ou sau cu miere dulce și coniac, sau pur și simplu coniac);
6. *Wienere Melange* (Melange simplu, servit cu aburi de lapte);
7. *Groser Brauner* (dublu Mocca, cu cremă de cafea, servit într-un bol mare);
8. *Doppelmokka* (expresso dublu, în ceașcă Mocca mare);
9. *Einspänner* (o cafea Mocca mică, într-un pahar cu multă frișcă);
10. *Kaffee verkehrt* (cafea, în amestec ”proporție de aur”: lapte două treimi și o treime cafea);

[19] Seamănă cu celebrul Marghiloman românesc.

3

În timpul petrecut în aceste cluburi de socializare ale orașului te puteai desfăta nu numai cu aroma plină de nesaț a cafelei, dar mai cu seamă te puteai delecta gustând un soi aparte de poame gustoase și dătătoare de forță, putere și poftă de viață: fructele spiritului !

Mai ales în cafenelele din centrul capitalei pulsa o autentică viață intelectuală, de neimaginat într-un asemenea spațiu, bănuit a avea doar virtuți de ordin comercial, etalând însă veleități funciare de lăcaș de cultură, abil disimulate în aburul de cafea.

Aici, ambientul părea mai degrabă o sală de bibliotecă, cu numeroase jurnale și reviste de tot felul, satisfăcând gusturile tuturor categoriilor de clienți, deveniți cititori *ad-hoc*. De la studenți, pășind pragul, zgribuliți în paltoane, iarna, la pensionari plictisiți, omorându-și timpul, ori comersanți dornici să afle noutăți din branșa afacerilor lor cotidiene, lumea cafenelei reprezenta un univers aparte.

Ziarele, tipărite în capitală sau în provincie, ori de-abia sosite din străinătate, inclusiv din România, cel mai adesea miroseau a cerneală tipografică, încă proaspătă, neuscată.

Cafenelele fiind așezate ușă în ușă cu redacțiile de ziar, transformau *Schulerstrasse* și *Wollzeile* într-un veritabil ”*cartier latin*” al Vienei, dar și un tărâm minat, ocupat de o armată de gazetari[20].

[20] Sediul ziarului *”Die Presse”* se găsea în *Wollzeile* 16. Ulterior, ziaristul Eminescu va comenta în ”*Timpul*” articole din această publicație vieneză.

Cafenea vieneză, loc de discuții și citit
(Foto: Österreichische Nationalbibliothek)

Se poate spune, fără să greșim că, în epoca ultimului pătrar de secol XIX, capitala marelui imperiu dualist cunoștea un avânt ziaristic de mare efervescență, statisticile vremii spunîndu-ne că, în 1870, se tipăreau sau se vindeau aici 258 jurnale și reviste, o cifră remarcabilă pentru acele timpuri.

În drumul lor grăbit spre cafeneaua *”Troidl”*, punctul terminus pe ziua respectivă, dar linie de start pentru discuții fără sfârșit, studenții străbăteau pasajul dintre *Universitate* și *Strada Wollzeile*, în care se înșirau redacțiile ziarelor *”Presa”, ”Noua presă liberă”, ”Gazeta germană”, ”Gazeta mahalelor”, ”Tagblatt”*. Puțin mai încolo se găsea o mare tipografie, lucrând neîncetat, zi și noapte.

Nici nu ajungeau bine în cafenea, că pofta de răsfoit jurnale a tinerilor devenea copleșitoare.

Foarte mulți dintre studenți însă nutreau și dorința de a deveni jurnaliști. O parte dintre ei au devenit autori de articole, trimise gazetelor românești, mai

întâi la *”Urzica*”, apărută la Viena, la 7 februarie 1874, revistă umoristică, litografiată, editată de studenți, până în anul 1911, sau nutrind să semneze în Almanahul *”României June*”, din care au apărut din păcate doar două ediții (1883,1888).

După necesara ucenicie în presa studențească de peste graniță, mulți au continuat meseria de gazetar în țară, așa cum s-a petrecut cu cel mai strălucit exponent al jurnalismului românesc, Mihai Eminescu.

Venind dinspre Podul Stuben, iată drumul lui Eminescu spre cafeneaua ”Troidl”
(Foto: Österreichische Nationalbibliothek)

Dintr-un alt punct de vedere, Cafeneaua ”*Troidl”* avea un ”*atu*” indiscutabil, o poziție privilegiată, într-un clasament al preferințelor studenților noștri.

Aceasta se găsea nu departe de locul de unde puteau fi procurate gazetele tipărite în țară. De exemplu, pe strada *Wollzeille* 12, în ”*Biroul Central din Viena”* al domnului Heinrich Chalek aveai putința să cumperi gazete în limba română, să faci abonamente sau să publici anunțuri în ”*România Liberă”*.

Peste drum, la nr. 11, își avea biroul domnul Herman-Goldschmidt, unde studenții aveau ocazia să citească, eventual să facă abonamente la cotidinul ”*L' Indépendence Roumaine”*.

Dintre revistele umoristice vieneze, citite ”*da capo al fine”* de studenții noștri, *„Kikeriki”*, cu redacția în *Schulersstrasse* 16, se număra printre publicațiile răsfoite pe nerăsuflate.

Wollzeile - Vedere spre Landstrasse
(Österreichische Nationalbibliothek)

La rândul său, acest periodic urmărea activitatea culturală desfășurată de asociația academică a studenților români din capitala Austriei, semnalând cu entuziasm, de exemplu, apariția primului număr din Almanahul *”României June*”.[21]

Mihai Eminescu era totdeuana la curent cu producțiile literare, cu pulsul vieții culturale și artistice din lumea în care trăia. Unde afla Poetul aceste noutăți ? Desigur, întâi în cotidiene, ori cumpărând publicații diverse, în special din anticariatele Vienei, funcționând ca veritabile librării, răsfoind reviste literare și, nu în ultimul rând, vizionând spectacole, vizitând muzee.

Unul dintre cunoscuții lui Eminescu din acea perioadă ne destăinuie unul din titlurile de ziar pe care acesta obișnuia să îl citească la cafenea*: ” Când nu era acasă sau la universitate, îl aflam după prânz, desigur într*-o *cafenea necercată de studenții români, cu ”Litterarische Blatter” al lui Rudolf Gotschal în mână."*

Blätter
für
literarische Unterhaltung.
Herausgegeben von Rudolf Gottschall.

Erscheint wöchentlich. Nr. 3. 13. Januar 1870.

Inhalt: Neuere dramatische Dichtungen. Von Feodor Wehl. — Revue des Literaturjahres 1869. Von Rudolf Gottschall. (Beschluß.) — Aus der neuesten deutschen Romanliteratur. Von J. J. Honegger. (Beschluß.) — Feuilleton. (Ein Shakspeare-Epitaph; Straßennamen von Gewerben; Englisches Urtheil über neue Erscheinungen der deutschen Literatur; Notizen.) — Bibliographie. — Anzeigen.

Publicație citită de Eminescu, în timpul studenției[22]
(Österreichische Nationalbibliothek)

Rudolf Gottschal este un nume cunoscut, atât la Viena cât și în rândul intelectualității românești a timpului: redactorul șef al acestui prestigios ziar a

[21] ”*Kikeriki”,* nr. din 13 mai 1883.

[22] Jurnalul ”*Blätter für Literarische Unterhaltung”* (*”Foi de divertisment literar”)* este evocat într-o scrisoare trimisă de Eminescu lui Negruzzi, datată Viena, 16 aug/4 sept 1870. Eminescu citea acest ziar, aici fiind prezentate săptămânal circa 20-30 de lucrări ale unor autori germani. (cf. Iacob Negruzzi, ”*Amintiri din Junimea*”, Humanitas, București, 2011). A se vedea, de asemenea, Ion Sân-Giorgiu, ”*Neue deutsche Quellen bei Mihail Eminescu”*, Jena und Leipzig, 1941, p. 17–l8.

întreținut o fertilă corespondență cu T. Maiorescu, numele fondatorului acestui jurnal figurând în memoriile criticului junimist. La rândul lui, Mihai Eminescu notează în manuscrisele sale o sumedenie de autori și opere, ale căror opere le putea lectura în această publicație.

Cât privește interesul lui Eminescu pentru tot ceea ce însemna lumea teatrului (a se vedea amintirile colegilor săi referitoare la spectacolele de teatru vizionate, la admirația sa pentru actori sau actrițe), trebuie să mai adăugam un aspect important: în perioada cât a fost sufleur și copist în trupa lui Mihail Pascaly, Eminescu a început traducerea unei lucrări fundamentale de teatrologie, având ca autor pe Heinrich Theodor Rötscher[23], continuând să lucreze asupra textului și la Viena, cu intenția să o publice. De aceea, Poetul citea fiecare articol referitor la biografia autorului amintit.

Eminescu lectura, de asemenea, paginile publicației germane *"Beilage zur Allgemeinen Zeitung"*. Între manuscrisele[24] sale se păstrează fragmente din recenzia volumului *" Fr. Schiller, Teatru în versuri, traduse în franceză de Theodore Braun*" pe care *"Beilage zur Allgemeinen Zeitung*" o înserează în numărul 111, din 21 aprilie 1870, p.1739 (*"Dagegen ist.... die ich meine"*).

Beilage zur Allgemeinen Zeitung.

Druck und Verlag der J. G. Cotta'schen Buchhandlung Nachfolger in Stuttgart und München.
Verantwortlicher Herausgeber: Dr. Alfred Dove in München.

Beiträge werden unter der Aufschrift „An die Redaktion der Beilage zur Allgemeinen Zeitung" erbeten.
Der unbefugte Nachdruck der Beilage-Artikel wird gerichtlich verfolgt.

" Beillage zur Allgemeinen Zeitung"

Dar nu excludem posibilitatea ca tânărul Eminescu să fi parcurs și materialele publicate în "*Blätter für Theater, Musik und Kunst*"[25], unde erau tratate chestiuni legate de actualitățile din lumea teatrului, a muzicii și a artelor.

[23] *"Die Kunst der Dramatischen Darstellung. In ihrem Organischen Zusammenhänge Wissenschaftlich Entwickelt"*
[24] Mss. rom. 2257: f. 104 r
[25] Săptămânal vienez (1855-1873), fondat de Leopold Alexander Zellner.

Începând cu anul 1869, această publicație va tipări un șir de articole dedicate lui Heinrich Theodor Rötscher, profesor, regizor, un mare teoretician al teatrului, recunoscut ca atare peste tot în lume, a cărui operă a fost tradusă, cum am mai spus, de Mihai Eminescu.

XVI. Jahrgang. Wien, Dinstag den 11. Jänner 1870. Nr. 3.

Blätter für Theater, Musik u. Kunst.

Abonnement.
Ganzjährig 8 fl., mit Post 9 fl. 40 kr. Ausland 6⅔ Thlr. Halbjährig 4 fl., mit Post 4 fl. 70 kr., vierteljährig 2 fl. mit Post 2 fl. 35 kr.
Im Auslande
nehmen alle Postanstalten, Buch- und Musikalienhandlung n Bestellungen an.
Einzelne Blätter 10 kr.

Eigenthümer: L. A. Zellner.

Erscheinen jeden Dienstag und Freitag.

Pränumerationsgelder,
L. Sommer & Comp.

Inhalt: Weber's „Euryanthe". — Der Teufel auf der Bühne. (Fortsetzung) — Theaterschau. — Feuilleton. — Kunstnotizen.

Publicație lecturată de Eminescu în perioada studiilor

(Österreichische Nationalbibliothek)

În primăvara anului 1871, ”*Blätter für Theater, Musik und Kunst*” publică necrologul lui Theodor Rötscher[26], prezentând viața și opera acestuia. Aceste articole nu putea să-i scape lui Eminescu, dovadă că, în manuscrisele sale există o traducere a biografiei acestui mare teatralist al timpului acela[27].

Fără îndoială, studentul îndrăgostit de teatru răsfoia și ”*Der Zwischen Akt”*,[28] gazetă ce oferea cititorilor detalii picante din viața actorilor, programele teatrelor, distribuția spectacolelor, prețul biletelor, reproducând articole ale unor redutabili critici ori teoriticieni ai teatrului, printre care și Theodor Rötscher[29].

Nu-i putea scăpa tânărului student, desigur, nici faimosul ”*Wiener Salonblatt”*, sub redacția lui M. Engel, care apare pe piața vieneză, începând cu anul 1870.

[26] *"Blätter für Theater, Musik und Kunst",* nr. 30, 14 aprilie 1871, p. 4

[27] Criticii literari precizează că materialul a fost prelucrat de Poet după o altă sursă de informare.

[28] Editat la Viena, în perioada 1859-1871, ca ” *Organ für Theater, Kunst und Musik”.*

[29] ” *Der Zwischen Akt",* nr.114, din 1 mai 1869, p. 2

În paginile acestei publicații se găseau detalii picante referitoare la situația artistei Frederica Bognar, intrată în conflict cu conducerea *”Burgtheater”,* al cărei salon era frecventat asiduu de către angelicul Poet, îndrăgostit de artă, de poezie, de teatru.

Nr. 98 Wien, Freitag 14. April 1871. XIII. Jahrgang

ZWISCHEN-AKT.

Organ für Theater, Kunst und Musik.

”Zwischen – Akt” (Organ fur Theater, Kunst und Music)

(Österreichische Nationalbibliothek)

În documentele păstrate, unele de pe la 1850, întâlnim multe nume românești, semnalând pe cei care au absolvit studii universitare la Viena: Ioan Șipotariu, Castorianu, Maronianu (juriști din Transilvania), Nicolae Vasilco (jurist din Bucovina), Vincențiu Papinianu (jurist din Banat), Pascu (medicinist din Transilvania), Simion Georgianu (student la ”*politechnia”* Viena, din Banat) ș.a.m.d.

În perioada 1869-1873, numărul studenților români sosiți la învățătură în capitala Imperiului Austro-Ungar nu depășea cifra de aproape 200 de persoane. Acest reper numeric, desigur relativ, crește în mod constant, încât, în anul 1912, la ”*Universitatea Viena”,* dintr-un efectiv de 9900 de studenți, circa 23% proveneau din Bucovina, pe atunci provincie a imperiului.[30]

Dintotdeauna, acest oraș a atras tinerii[31] veniți din România prin nivelul înalt al studiilor efectuate aici, îndeosebi în domeniul medicinii. Afluxul era așa de mare, asemănător aceluia din stațiunile de odihnă și refacere din Austria (*Baden bei Wien, Halle* etc), unde compatrioții înstăriți, politicienii, oamenii de cultură, spiritele boeme sau simpli turiști, veneau în fiecare vară pentru cura de băi.

În anii 1930, statisticile vremii arătau că, în hotelurile orașului, numărul călătorilor români atingea un incredibil procent de 40% din numărul total al cazărilor.

Dar nu numai studenții au iubit Viena. Printre vizitatorii descoperitori ai mirabilelor splendori din capitala imperiului, în anii săi de glorie, îl amintim pe boierul literat, bonomul Dinicu Golescu, călător dornic să împărtășească

[30] Cf. ” *Österreichisches Statistisches Handbuch für die im Reichsrate Vertretenen Konigreiche und Lander*”, Wien,1912, p.380-381.

[31] Vezi Dr. Cosma, ”*Viena de odinioară și Viena de azi*”, în ”*Patria*”, Cluj, IV,1922, nr.7/11 ian., p.1-2; Cornel Sigmirean, *”Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă”, Cluj, PUC, 2000;* Lucian Nastasă, *”Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate 1864-1944”, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006.*

urmașilor cele văzute, străbătând minunatele meleaguri ale Europei de Apus. Ajungând la Viena, în deceniul trei al secolului XIX, acesta este plăcut uluit de aspectul general al capitalei, constatând, în același timp, cu amărăciune, ”*că în alte părți se poate”*. În consecință, călătorul observă cu un fin spirit pedagogic că în acest oraș ”*totul este vrednic de pildă*”: disciplina locuitorilor, dar mai ales politețea acestora, calitatea serviciilor publice, curățenia exemplară a străzilor, arhitectura impresionantă, urbanismul gândit rațional, sistemul de corotire socială și, evident, învățământul.

Un autor neașteptat, Andrei Mureșeanu, autorul *”Imnului național al României”*[32], are reveria marii capitale imperiale. El este primul poet care compune versuri inspirate de o idilă, întâmplată probabil în orașul capitală de pe malul Dunării, intitulată *” Simpatie la Viena*” (1839). Poezia descrie, asemenea lui Grigore Alexandrescu, fiorii primei iubiri.

În șir cronologic, putem menționa aici memorialul de voiaj al lui N. Șuțu *(”Însemnările de călătorie ale lui Nicolae Suțu 1839-1847*”), publicat peste un secol de Victor Slăvescu,[33] în care călătorul moldovean descrie spectacolele de operă italiană, audiate la Viena.

În sfârșit, pentru a întregi tabloul orașului, înainte cu puțin timp de anii în care a studiat aici Eminescu, mai evocăm un autor care merită a fi citit și citat, mai cu seamăn, raportându-l la vremurile noastre: N. Filimon, coleg cu N. Bălcescu și I. Ghica la ”*Colegiul Sf. Sava”*.

În anul 1858, N. Filimon întreprinde o călătorie de trei luni în vestul Europei, însemnările sale constituind materialul volumului ”*Excursiuni în Germania meridională*”. Paginile dedicate meleagurilor austriece, în general, dar mai cu seamă Vienei, reprezintă un document de primă mână pentru cunoașterea atmosferei și vieții artistice și culturale a acestui oraș, în deceniul 60-70 al secolului al XIX-lea.

---

32 Mai jos reproducem opinia lui I.L.Caragiale cu privire la textul imnului, pentru a nu fi acuzat de subiectivism.
33 vezi ”*Analele Acad. Rom”,* Mem. Sec. Ist., Seria III, Tom XXV, Mem. 6, București, 1943.

Propun cititorilor să zăbovim câteva momente asupra scrierii amintite. Urcat la Giurgiu la bordul *„piroscafului Arhiducesa Albrecht"*, cel mai frumos dintre bastimentele de poștă ale *”Companiei Dunărene de Navigație"*, autorul are parte de o surpriză:

„... sunetul melancolicelor melodii naționale executate de o companie de lăutari aduși apozitamente din București de amicii unuia dintre călători, ca să celebreze departul său. Ideea aceasta nu o găsii de loc rea; din contră, ar fi bine să se ție pe la toate frontierele țării, câte o bandă de lăutari din cei buni, cu plată de la Stăpânire, ca să cânte suferințele țării tuturor acelora ce-și părăsesc patria și se duc în străinătate să comploteze în contra fericirii ei. Să le cânte, și iar să le cânte, ca să le misce inima și să-i facă să înțeleagă că nu fac bine când sacrifică cele mai sfinte interese ale patriei, numai ca să-și sature oarba pasiune de a deveni biciul oamenilor onești și impilatori ai săracilor."

Comparând civilizația Vienei cu deplorabila și veșnic trista situație din țara noastră, de o fatalitate îngrijorătoare, N. Filimon recunoaște amar: *”Nu sunt străinii cei care ne pregătesc ruina, ci suntem noi. Sunt o parte din magnații pervertiți, vanitoși, ambițioși și corupți. Oamenii ce-și vând patria și conștiința pe prețul unei decorații, ce de multe ori nu valutează nici trei creițari. Sunt guvernele anti-patriotice, care sug sângele unui popor martir, care îl țin în igoranță și în mizerie. Sunt certurile intestine și sfâșierea partidelor ce paralizează progresul material și moral."*[34] Premoniție sau recunoaștere a unei seculare indolențe ori rea credințe, sau maligna transformare a dictonului *”lasă-mă, să te las"* în *”fură-mă, să te fur*" ?

Admirând străzile foarte curate ale capitalei imperiale, autorul conchide că exemplara curățenie a ulițelor orașului îi determină pe locuitori să meargă mai mult pe jos, îndemnând și autoritățile române să procedeze identic, deoarece bucureștenii circulă *”6 luni prin noroaie și alte 6 luni înghit praful de pe ulițe"*. Însă, iluzia sa este de prisos, N. Filimon realizând că: *„Ar fi o nebunie să*

[34] N. Filimon, ”*Excursiuni....",* p. 65.

pretinzi cuiva asemenea îmbunătățiri de la un guvern ca al țării noastre, care de cinsprezece ani face șosele și șosele nu avem, care în loc să facă râurile navigabile, ca să-aducă bogățiile străine în țară, le lasă în așa de mare neîngrijire că uneori inundă câmpiile și strică semănăturile, iar alteori nu găsești nici o picătură de apă într-nsele; de la un gvern, o mai repetăm, care privește cu impasibilitate tot ce este de folosul comun, care zidește castele pe vârful munților, ca în timpul feudalității, fără a se gândi cât de puțin la stabilimentele publice din Capitală, ce cad în ruine și la pavagiul ulițelor, ce te face să-ți urăști viața"

Lăsând asemenea amare constatări în plata Domnului, autorul cercetează și descrie monumentele istorice și religioase vizitate, pinacoteca de la "*Belvedere"* și "*Castelul Schoenbrun"*, opiniiile acestui prim critic de artă fiind valabile și în zilele noastre.

Strălucirea Vienei, la 1860, este prezentă și în creația lui Radu Rosetti[35], zugrăvind înfățișarea orașului în tonuri admirative. În acea epocă, călătorii ajungeau în burgul de pe malul Dunării, care cum puteau: unii pe cale terestră, alții călătoreau cu vaporul, dar tot mai mulți soseau cu recenta și moderna trăsură de fier, faimosul *"Zug*".

De la același atent observator al capitalei vieneze aflăm că unii călători românii care doreau să călătorească spre țară, pe Dunăre, luau vaporul spre Budapesta, de la punctul de îmbarcare "*Aspernbrücke",* (*Podul Aspern*) apoi din capitala ungară, cu un vapor mai mare, mergeau până la Galați.

Turiștii veniți să viziteze acest al doilea mare oraș cultural al Europei, dacă nu primul, după cum ne spune scriitorul, trăgeau la Hotelul "*Goldene Lamm"*[36]. Hotelul era aproape de centrul capitalei, de celebrul "*Târg Naschmarkt"* (cunoscut și în zilele noastre), pe una dintre cele mai vechi străzi

[35] *"Amintiri din Copilărie*", Cap. VI, *Călătoriile noastre la Viena și Italia*.
[36] Aici a locuit adesea compozitorul ceh Antonin Dvorak.

ale orașului, străbătută de Eminescu, atunci când se deplasa de la domiciliul său din *Schaumburgergasse* 15, cartierul *Favoriten*, spre *Universitatea* veche.

Hotelul "Goldene Lamm"
(Österreichische Nationalbibliothek)

După câteva zile petrecute în acest hotel, familia boierului Radu Rosetti se mută în centrul Vienei, aflată atunci în plină reconstrucție, în *" palatul Lubomirski, pe Mölkerbastei, nu departe de Burg, un cartier care acuma este cu desăvîrșire demolit și reconstruit. Sub ferestrele noastre se întindeau o parte din faimoasele bastioane ale Vienei, cărora li s-a datorit rezistența biruitoare opusă de două ori de vienezi urgiei turcești."*

Din lista călătorilor sosiți în acest oraș, mai desprindem un nume cunoscut în biografia lui Eminescu: Iacob Negruzzi. Vizitând capitala, în 1862,

acesta declară rituos: ”*orașul este mai splendid și mai popular decât Berlinul. E, pe drept cuvânt, o metropolă.”*[37].

De aceea, ca un bun român școlit prin cele țări occidentale, care se respectă într-atât încât să nu cheltuie banii aiurea, redactorul *”Convorbirilor Literare”* obișnuiește să își petreacă verile, la băi, în Austria, neuitând să se desfete cu câteva zile de relaxare în metropola în devenire, fanionul strălucirii imperiale.

Desigur, părerile cu privire la capitala austriacă pot fi și vădit subiective, iar unele pot fi uneori malițioase, precum sunt opiniile exprimate în tinerețe de N. Iorga, văzând în Viena, comparativ cu Innsbruck, o ”*Austrie pudrată și birocratizată”*[38], dar și locuințe invadate de dăunători casnici, ”*care se ardeau la lumânare pe furiș*”.

Atitudinea refractară vis a vis de Imperiul Austro-Ungar a determinat, la un moment dat, urmărirea lui de către siguranța statului (serviciile speciale de la Viena sau Budapesta), culminând, la un moment dat, cu declararea sa drept *persona non grata* și interzicerea accesului pe teritoriul monarhiei austro-ungare.[39]

Un motiv hotărâtor l-a constituit faptul că istoricul român, devenind animatorul *”Ligii culturale pentru unitatea tuturor românilor*”, introducea în mod clandestin pe teritoriul Transilvaniei și al Bucovinei tiraje ale ziarului ”*Neamul Românesc”,* sub titluri precum ”*Floarea Jiului*”, ”*Floarea Oltului*”, *”Primăvara*”, ”*Toamna”, ”Luni”, ”Mați”, ”Aprilie”,”Mai*”, sau cărți de istorie a poporului român, trimise în Transilvania prin curieri, sub denumiri precum *”De-ale noastre*” sau ”*Noul metod de cultivare a cartofilor după o traducere ungurească”,* hărți ale Daciei[40] etc

[37] I. Negruzzi, ”*Jurnal”,* Cluj-Napoca, Ed. Dacia, p.143.
[38] N. Iorga, ”*O viața de om așa cum a fost*”, vol.1.
[39] Vezi Cornelia Bodea, Radu Ștefan Vergatti, ”*N. Iorga în arhivele vieneze și ale siguranței regale (1903-1914)”,* Ed. Mica Valahie, București, 1913
[40] Vezi B. Theodorescu, ”*Date istorice din viața Ligii culturale*”, în ”*Boabe de Grâu”,* An I, 1930, nr. 8, p. 457-463.

După moartea lui Mihai Eminescu, editorii operei acestuia lansau chemarea ca toți cei care l-au cunoscut pe Poet, deținând documente sau fiind în posesia unor amănunte biografice, să nu le părăsească în sertare ori să le piardă în ungherele memoriei, scoțându-le la lumină[41]. Din păcate, colegii săi de la Viena au scris destul de târziu sau, cu excepția lui I. Slavici sau Teodor V. Ștefanelli, puțin sau deloc.

Spre deosebire de acești leneși condeieri, care s-au lăsat mai greu convinși, Ieronim Barițiu a hotărât să pună pe hârtie amintirile sale, încă din 1894.

Cunoscându-l îndeaproape pe Poet, acesta publică răzlețe amintiri[42] cu privire la anii studenției, deși el îl văzuse[43] pe Mihai Eminescu mai devreme, la Sibiu, în anul 1868, la un bal oferit în cinstea trupei de actori conduse de Mihail Pascali.

Ieronim G. Barițiu, fiul marelui gazetar român George Barițiu, a urmat studii la Viena, în perioada 1868-1873, dar nu a obținut vre-o diplomă, deși parcursese cursuri de filosofie, științe juridice, economie.

În perioada studenției, scrie în paginile ziarului *”Românul”,* semnând cu pseudonimul *”Camil”*.

Prima întâlnire a Poetului cu Ieronim G. Barițiu are loc la 20 octombrie 1869, atunci când Mihai Eminescu aderă la Societatea *”România”,* plătind suma de 1 florin, ca taxă de înscriere, lui I. G. Barițiu însuși.

Între manuscrisele eminesciene de la *Academia Română*[44] se păstrează din acea perioadă o scrisoare purtând sigla prezidiului Societății *”România”,*

---

[41] De exemplu, redacţia revistei *”Floare-Albastră*” din Bucureşti (apărut la 11 octombrie 1898), a editat la 15 iunie 1899 un număr comemorativ cu articole mai vechi, reînnoind îndemnul adresat celor ce l-au cunoscut pe Eminescu să scrie și să publice amintiri despre acesta.

[42] *”Mihail Eminescu, Reminiscenţă*”, în *”Rândunica*”, anul 1, nr. 2, 1894, p.17-18

[43] Eminescu i se părea *„un tânăr(...) cu părul lung şi de culoare neagră, foarte frumoasă, cu nişte ochi expresivi, vorbitori şi totodată misterioşi...”,* Ieronim G. Barițiu, ”*Mihai Eminescu. Reminiscenţă*”, în ”*Rândunica*”, Sibiu, 1894, nr. 1, p.5.

[44] Mss. Rom 2255, f. 329 v.

semnate de Şt. Ştefureac, pe verso-ul acesteia fiind câteva strofe ale unor poezii din perioada primei studenţii.

La numai trei luni de la sosirea în Viena, Eminescu este ales, la data de 15 ianuarie 1870, împreună cu Ieronim Bariţiu, Aurel Mureşianu, Vasile Burlă Neculai Oncu, G. Băleanu şi Neculai Peligrad în comisia de unificare a statutelor celor două asociaţii studenţeşti care funcţionau în capitala acestei ţări.

Din însemnările semnate de acest prieten al Poetului, ne atrag atenţia cele care îşi propun să prezinte cauzele colapsului *Luceafărului.* Ca o stranie coincidenţă, Ieronim G. Bariţiu va sfârşi, asemenea colegului său de facultate, murind într-un sanatoriu, cu mintea răvăşită (1899).

După sfârşitul tragic al lui Ieronim G. Bariţiu, o revistă bucureşteană[45] publică, sub titlul ”*Amintiri despre Eminescu. Eminescu la Viena”*, pagini substanţiale privind viaţa Poetului în capitala Austro-Ungară, copios fructificate mai apoi de G. Călinescu.

Un alt martor preţios, care a păstrat un valoros tezaur de informaţii privitoare la viaţa studenţească din Viena, în ultimul pătrar al veacului al XIX-lea, a fost Iuliu Moisil[46].

Pornit de pe meleagurile Transilvaniei să înveţe la şcolile înalte din capitala vulturului bicefal[47], ca mai toţi tinerii eminenţi, el a cunoscut îndeaproape viaţa studenţilor români[48]. Din păcate, atitudinea antisemită i-a determinat pe unii critici să ocolească studiul său dedicat vieţii studenţeşti din capitala Imperiului Austro-Ungar, deşi memoriile acestuia reprezintă o creaţie prezentând detalii importante, scrisă de unul dintre martorii avizaţi ai acelei perioade istorice.

---

[45] ”*Semănătorul”,* nr. 17, din 27 aprilie 1903, p. 238-260.

[46] Iuliu Moisil (1859-1947), bunicul istoricului Constantin Moisil, absolvent al *Politehnicii* din Viena, a fost membru al ”*României June”.*

[47] Iuliu Moisil, ”*Viaţa studenţilor români din Viena în a doua jumătate a sutei a XIX-a, Amintiri”,* în ”*Arhiva Someşană, Revistă Istorică-Culturală”*, nr. 18/1936, p. 369-397; Hans Dama, *„Aspecte din activitatea studentului Eminescu la Viena”*, în *”Unirea*”, Viena, nr. 2 (22), 1989; Săluc Horvat, ”*Eminescu la Viena”. Poesis*, 11, nr. 3-4, 2000, p. 53-54.

[48] În acea perioadă nu existau studente în institutele de învăţământ superior, femeile nefiind admise în universităţile austriece decât după anul 1878, însă doar ca ”*auditoare libere*”, fără a putea trece doctorate.

Citind însemnările lui Iuliu Moisil, putem găsi răspuns următoarelor întrebări: Unde locuiau studenții ? Care au fost domiciliile lui Eminescu ? Unde mâncau ? Ce mâncau ? Cât costa masa ? De unde primeau burse ? Cum se salutau ?

Mihai Eminescu obișnuia să-și întâmpine colegii cu expresia:”*Trăiască nația!”*. Când primea același salutat, răspundea:” *Sus cu dânsa!”.* Atât de agreată era această formulă de întâmpinare, încât s-a înrădăcinat în uzul camarazilor săi, fiind utilizată timp de mulți ani, chiar după plecarea Poetului din acest oraș. Dar Eminescu a mai încetățenit un gest, devenit popular printre colegii lui din capitala imperiului: ”*Gestul acesta al lui Eminescu s-a generalizat apoi între noi, studenții din Viena, încât și noi, când aveam trebuință de bani, gesticulam ca și Eminescu, dacă ne adresam către un cunoscut, să ne împrumute parale*[49]*”.*

Cât privește locuințele Poetului, din documentele păstrate în ”*Arhiva Universității Viena”*, rezultă că acesta își declară domiciliul, în 1869, în cartierul *Alsergrund*, în *Porzellangasse* 9[50]. Aici Eminescu a locuit 5 luni.

Din păcate, deși pe peretele imobilului se află o placă memorială cu efigia *Luceafărului*, clădirea este de dată ulterioară secolului XIX.

[49] Când dorea să împrumute cel puțin 10 creițari, prețul unei cafele negre, ridica degetul arătător al mâinii drepte, mormăind ... *“Mmm?!”,* semnificând “*Ai o pițulă sau 10 creițari să mi-i împrumuți*?”. Cunoscuții săi înțelegeau gestul lui Eminescu, și-l împrumutau chiar cu mai mult, dacă se întâmpla să aibă un mic surplus de bani. Deoarece toți camarazii îi apreciau lui Eminescu loialitatea și corectitudinea, ei îl împrumutau cu bani, respectând astfel un obicei sacru printre studenți ca, din puținul ce-l aveau, să ofere ajutor, celui ce îl cerea.

[50] I. Grămadă, ”*Mihail Eminescu Heidelberg 1914*” (Extras din *Mitteil.des Ruman Instituts zu Wien*).

Porzellangasse 9

Porzellangasse 9 (Februarie 2017, Foto Dan Toma Dulciu)

Doi foști colegi ai Poetului din perioada studiilor vieneze – Vasile Gherasim[51] și dr. S. Isopescu[52] - își amintesc faptul că, în primăvara anului 1870 Mihai Eminescu a locuit o perioadă de timp mai îndelungată în *Landstrasse,* cartierul preferat de studenții români de la *Universitatea Viena*, mai întâi în *Radetzkygasse*, apoi în *Dianagasse* 8.

N. Eminescu, *Dianagasse* 8

---

[51] V. Gherasim, ”*Eminescu la Viena*”, în ”*Junimea Literară”*, XII, 1923, Cernăuți, p. 374-379.

[52] Dr. S. Isopescu, *”Momente din viața lui Eminescu, comunicate de....”*, în ”*Adev. Lit. Și Artistic*”, nr.125, 1923, p.5

Camera din *Dianagasse*[53], scurtă și lunguiață, cu o unică fereastră, era situată la mansardă. Dacă ar fi să ne închipuim cum arăta această locuință studențească, ar trebui să deschidem o pagină din ”*Geniu pustiu*”, operă concepută în perioada în care Eminescu se afla la Viena: *”Între cei patru pereți gălbui ai unei mansarde scunde și lungărețe, osândite de-a sta în veci nemăturată, locuiam cinci inși în dezordinea cea mai deplină și mai pacifică. Lângă unica fereastră stătea o masă numai cu două picioare, căci cu partea opusă se răzima de perete. Vro trei paturi, care de care mai șchioape, unul cu trei picioare, altul cu două la un capăt, iar la cellalt așezat pe pământ, astfel încât te culcai pe el pieziș, un scaun de paie în mijloc cu o gaură gigantică, niște sfeșnice de lut cu falnice lumânări de său, o lampă veche, cu genealogie directă de la lămpile filozofilor greci, a căror studii puțeau a untdelemn, mormane de cărți risipite pe masă, pe sub paturi, pe fereastră și printre grinzile cele lungi și afumate a tavanului, ce erau de culoarea cea mohorâtă-roșie [a] lemnului pârlit. Pe paturi erau saltele de paie și cergi de lână, la pământ o rogojină, pe care se tologeau colegii mei și jucau cărți, fumând din niște lulele puturoase un tutun ce făcea nesuferită atmosfera, ș-așa atât de mărginită a mansardei. Eram cu toții în vârsta aceea în care urli arii din opere, declami pasaje din autorii clasici, faci poezii de amor, vrei să treci de ștrengar și de vițios, îți închipuiești așa de mult despre mustăcioara d-tale, ești convins că zâmbetul d-tale e fermecător și ochiul săgetător — în fine, în vârsta cea pedantă și nesuferită căreia nu știi ce nume să-i dai. ”*

[53] Diana nu este numele unei zeități, așa cum s-ar părea. Sebastian Diana (1697-1752) a fost un renumit ”*Gartenarchitect*” al Vienei, dar edilii i-au atribuit numele unei mărunte străzi din Landstrasse.

În prezent, casa nu arată strălucit, însă pe zidul imobilului se află o placă ce amintește că aici a locuit cândva Mihai Eminescu. Desigur, o placă având nelipsita erată ! Ne punem întrebarea: nu s-a gândit nimeni să înlocuiască acest simbol de prețuire, cu funcții signalectice, dar trădând nesiguranța biografiei vieneze a *Luceafărului* sau, mai degrabă, parcimonia admiratorilor ? Și nu este singurul exemplu de acest fel !

Casa din Dianagasse 8, unde a locuit Eminescu, în 1872
(Februarie 2017, Foto Dan Toma Dulciu)

Pentru cunoașterea perioadei 1869-1872 a fost necesară studierea presei românești și străine. Mulțumim *Bibliotecii Naționale a Austriei*, care a păstrat acest tezaur de informații referitoare la Eminescu, folosit din plin în documentarea acestei cărți și, de asemenea, *Academiei Române*, *BCU Cluj*, unde am găsit ziarele vremii.

Unul dintre izvoarele documentare cercetate ne-a oferit o veritabilă surpriză: jurnalul *”Wiener Zeitung”*[54], la rubrica ”*Angekomene*” (călători sosiți), ne prezintă numele unui client al Hotelului *”Römischer Kaiser”*, înregistrat în evidențele sosirilor din data de 7 august 1870: ”**M. EMINOVICZ”, rentier din România**” !

Wiener Zeitung.

Nr 183. Dinstag den 9. August 1870.

Römischer Kaiser, Stadt: Fürst Windischgraetz R., Gutsbes., v. Graz. — Graf Khevenhüller K., Gutsbes., v. Böhmen. — Zielinski J., Gutsbes., v. Polen. — Herrmann E., Rentier, v. München. — Eminovicz M., Rentier, v. Rumänien. — Falkiner J., Rentier, v. England.

(Österreichische Nationalbibliothek)

[54] *”Wiener Zeitung”* nr. 183, din 9 august 1870, p. 505.

Gazeta amintită își făcuse bunul obicei în a publica lista călătorilor străini sosiți în acest oraș, precizând numele oaspeților înregistrați în cele 39 de hoteluri vieneze, menționându-se profesia, precum și orașul sau țara de unde au venit aceștia în ziua respectivă. Printre cei instalați în acest hotel, la data de 7 august, sunt mulți călători din București, Iași etc, precum și un oaspete care figurează sub numele ”*Eminovicz M, rentier”*, originar din România.

Hotelul *” Römischer Kaiser”* din Viena este situat într-un vechi imobil din interiorul orașului[55], cândva o locuință nobiliară. În zilele noastre, acesta are un renume de prim rang între hotelurile faimoase de aici.

Se cuvine o primă întrebare: ce să caute, în cursul lunii august 1870, studentul M. Eminescu într-un hotel ? Se cunoaște că, la începutul verii, acesta s-a întâlnit cu Negruzzi, întâia oară la ”*Cafeneaua Troidl*”, apoi, încă o dată, pe 20 august, când scriitorul de la *”Junimea*”, întorcându-se de la băi, voia să îl cunoască pe I. Slavici. Din păcate, prietenul lui Eminescu era plecat în vacanță.

Considerăm că prezența numelui *Eminovicz M.* (*Eminovici M.*) nu poate fi o simplă întâmplare.

Se știe din biografia Poetului că, de obicei, în timpul verii, acesta își programa concediile studențești în patrie (în anul 1871 se află în țară pentru *serbarea de la Putna*[56]*;* în vara anului 1872 este înregistrat la *Hotel Moldova*, unde petrece împreună cu T. Micheru).

Presupunem că, după primul an de studii la Viena, Eminescu a părăsit acest oraș, pentru puțin timp, plecând în România, probabil în cursul lunii Iulie 1870, pentru a se bucura de o scurtă dar binemeritată vacanță[57]. Totuși, după cum ne încredințează G. Călinescu, fără a ne da alte detalii sau sursa știrii,*”la 29 Iunie 1870 Raluca și Aglae treceau granița, urmate la 30 august și de Gh.*

---

[55] ”*Innere Stadt”*. Acest hotel nu trebuie confundat cu ”*Zum Römischen Kaiser”,* din *Renngasse* 1, hotel care a funcționat în perioada 1814-1887.

[56] La 6 august 1871 era la Ipotești, apoi la Cernăuți și după câteva zile la Putna.

[57] *” Când venea Mihai vara, în vacanţă de la Wienna, mergeam amândoi la vânătoare de raţe la un iaz de pe moşia Cucoreni, el cu puşca pe care o luase tata la moartea lui Iuraşcu şi eu cu una mai mică, pe care o avea tata de la Balş“*(*Scrisoare* a lui Matei Eminescu către Corneliu Botez).

Eminovici”[58]. Nu era un lucru neobișnuit pentru membrii acestei familii să plece în străinătate, încât și Harieta, cu tot beteșugul ei, sosea într-un an la Viena, pentru tratament[59].

G. Călinescu presupune că, în anii 1870, 1871 și 1872, Eminescu a plecat cu un anumit scop în patrie, și anume pentru a-și trece examenele în particular, la Botoșani, dar, spre deosebire de acesta, credem că nu toamna, ci în timpul verii.

Spre sfârșitul anului 1870, Mihai Eminescu pleacă din nou din Viena, pentru a participa, la Ipotești, la nunta surorii sale, Aglae, cu I. Drogli.[60]

Vedem, așadar, un personaj neastâmpărat, mare iubitor de călătorii, după cum ne arată și harta drumurilor făcute de poet în anul 1871[61]. În luna August, la Putna. În Septembrie, după serbările ”*României June*”, tânărul student pleacă la Iași, pentru a lua parte la ședințele ”*Junimii*”, unde își trece numele și declară în registrul acestei societăți că este născut la 20 decembrie 1849, de *Sf. Ignat*, la Botoșani. Apoi, în toamna aceluiași an, Poetul sosește în București, după cum relatează Victor Eminescu, nepotul de frate, într-o scrisoare adresată lui Corneliu Botez, în 13 aprilie 1909[62], locuind nu la hotel ci într-o odaie, la subsol, pe *Calea Victoriei*, întâlnindu-se în fiecare zi cu Matei Eminescu. În fine, în Octombrie 1871, Mihai Eminescu se întoarce la Viena, pentru completarea studiilor, fiind ales, temporar, în luna următoare, în conducerea Societății ”*România Jună*”, din care își prezintă cu demnitate demisia, din motive de onoare.

Isopescu ne spune că, în această perioadă, *"Eminescu locuia la mine, pe Adamg[asse] 5, et. II, din toamna anului [18]71, pe la finele lui octombrie, până la mai 1872”.*

---

[58] G. Călinescu, *”Viața lui Mihai Eminescu”,* Litera, Chișinău, 1998.
[59] Cf. ”*Henriette și Mihail Eminescu, Scrisori către Cornelia Emilia și fiica sa Cornelia”,* Iași, Șaraga.
[60] 27 decembrie 1870/7 ianuarie 1871.
[61] La 1 noiembrie 1871 se dă în funcțiune linia de cale ferată Botoșani-Verești, facilitând călătoriile spre Cernăuți, și de aici spre Viena.
[62] Augustin Z. N. Pop, ”*Întregiri documentare....”,* Ed. Eminescu, București, 1983, p. 179.

În luna Martie, 1872 o cunoaște pe Veronica Micle. Închizând cercul, Eminescu se reîntoarce definitiv în patrie, în Mai-Iunie 1872.

Dar, să revenim la întrebarea inițială: unde s-a aflat Eminescu în vara anului 1870 ?

În cazul analizat mai sus, avansăm ipoteza conform căreia, după un scurt sejur în Botoșani, revenit în capitala Imperiului Habsburgic și nevând unde dormi, Mihai Eminescu a tras la un hotel (colegii săi fiind în vacanță, el trebuind să locuiască undeva, pentru puțin timp, până își va găsi o cameră corespunzătoare, unde să stea în gazdă).

În acea perioadă, prețul unei camere modeste pentru studenți nu depășea 2 florini pe noapte, așa cum a plătit și V. A. Ureche, la un hotel faimos din Leopoldstadt.

O altă întrebare: de ce nu apare numele său în registrul de hotel sub forma M. Eminescu ? Răspunsul este simplu: Eminescu este ”*nomme de plume*”, atribuit de Iosif Vulcan, dar în acte numele oficial este Eminovici. Deci, în relațiile cu autoritățile austro-ungare, studentul se numește oficial Eminovici, așa cum scrie în pașaport. Așadar, numele cu care este înregistrat Poetul, fie în evidențele de la facultate, fie la hotel, nu putea fi decât acela prezent în acte.

Putem adăuga aici încă o întrebare firească: de ce în registrul de intrări al hotelului numele lui Eminescu este scris sub forma Eminowicz, și nu Eminovicz ? Răspunsul poate fi acesta: În limba germană, consoana V se redă prin litera W, altfel s-ar pronunța F. De exemplu, în presa austriacă din secolul al XIX-lea se întâlnesc în mod frecvent nume de familie[63], formate prin sufixare cu particula *”vici”,* dar scrise sub forma*”wicz”.* De exemplu, Popowicz, Georgewicz, Mihailowicz, Stefanowicz. Numele lui Eminescu este trecut în *”naționalele” (”matricolele*”) școlare de la Cernăuți sub forma *”Eminowicz Michael”.*

[63] În capitala imperiului trăiau familii de diferite naționalități: sârbi, polonezi, ruteni etc.

Facultät Philosophische

/110 Nationale. Gegenwärtig im 2ten Semester.

Vor- und Zuname des Studierenden:	Elise Richter
Vaterland und Geburtsort:	Wien
Muttersprache, Alter:	Deutsch, 33 Jahre
Religion, welchen Ritus oder Confession:	confessionslos
Wohnung des Studierenden:	XIX Carl Ludwigstr. 69
Vorname, Stand und Wohnort seines Vaters:	Dr. Maximilian Richter, Wien gestorben
Name, Stand und Wohnort seines Vormundes:	Keiner
Bezeichnung der Lehranstalt, an welcher der Studierende das letzte Semester zugebracht:	K. k. Universität, Wien
Geniesst ein ... Stipendium im Betrage von ... fl. ... kr.	
verliehen von ... unter dem ... 18 ... Z. ...	
Anführung der Grundlage, auf welcher der Studierende die Immatriculation oder Inscription anspricht:	

Gegenstand der Vorlesung	Stunden-Zahl	Name des Docenten
Lectüre und Interpretation des altfrz. Rolandsliedes.	3	Hofrath Prof. Dr. Mussafia
Frz. Metrik	2	Prof. Dr. Mussafia
Lectüre und Erklärung ital. Schriften (Seminar)	2	〃 〃
Geschichte der Neufrz. Schriftsprache	4	Prof. Meyer-Lübke
Bedeutungswandel im Frz.	1	〃 〃
Besprechung wissenschaftl. Erscheinungen (Seminar)	2	〃 〃

Ich lege hiemit durch meine eigenhändige Unterschrift das Gelöbnis ab, dass ich den akademischen Gesetzen gewissenhaft nachleben und den akademischen Behörden stets Gehorsam und Achtung bezeigen will. Zugleich bestätige ich den Empfang der Legitimationskarte.

Eigenhändige Unterschrift: Elise Richter

Liquidirung der Quästur.

Model de fişă matricolă a unei studente admise la Facultatea de filosofie din Viena
(Arhiva Universităţii Viena)

Că Eminescu își grafiază propriul nume, în variantă românească, cu terminația *”icz”*, ne-o demonstrează cererea oficială, datată 1865, pe care Poetul o semnează *”manu propria”* : *M.G. Eminovicz*[64].

Fratele Poetului, Matei Eminescu prefera, însă, să își grafieze semnătura sub forma *„Eminovitz”*, cum vedem în unele acte sau corespondență.[65]

Explicația este următoarea: Litera ”W” nu este specifică alfabetului românesc, de aceea concetățenii noștri o ignoră, folosind litera ”V” (a se vedea numele comerciantului B.G. Poppovitz, din *Fleischmarkt*).

Credem că acesta este un argument plauzibil, demonstrând că acel călător era însuși Mihai Eminescu, și nu un alt Eminowicz, născut în Galiția, Polonia sau Bucovina[66].

În această ecuație, mai putem adăuga un fapt: La 15 August 1870, lui Eminescu i se publică în ”*Convorbiri Literare*” poemul ”*Epigonii*”[67], pe marginea căruia poartă corespondență cu Negruzzi[68], în care își cere iertare că i-a răspuns așa de târziu (Să fi fost plecat în țară ? Să fi recuperat târziu scrisorile trimise de redactorul șef ?).

Încă un detaliu semnificativ: în răspunsul redacției ”*Convorbirilor Literare*” cu privire la acest poem nu este indicat numele Eminescu ci numai pseudonimul ”*Y.Z.*”. Oare, de ce ?

După cum se știe, în acel an, 1870, Eminescu a avut oarecari probleme cu justiția[69], în urma publicării în presă a unor articole cu caracter politic. Prezența

---

[64] Cererea de demisie adresată președintelui *Comitetului Permanent* al *Consiliului Județean* Botoșani, nr. 188 din 5 martie 1865. Cf. ”*Omagiu lui Mihail Eminescu cu prilejul a 20 de ani de la moartea sa*”, București, Socec 1909, p. 59.

[65] Vezi Adresa nr. 9098 din 23 iulie 1883, în Dos. No. 968/83, trimisă *Prefectului Poliției Capitalei*, semnată Lt. Eminovitz; precum și *Scrisoarea* din 18 iulie 1883, trimisă de Matei Eminescu lui T. Maiorescu, în care comunică numele și adresa sa: Lt. Eminovitz, Cazarma Aslan, R-Sărat.

[66] Vezi, de asemenea, Traian Marcu, *”Autografe din 1868 – 1869*” în *”Manuscriptum*”, 1989, nr. 2, p. 12–15 cu facs. (*Centenar Eminescu*. II. *Ipoteze*). Despre semnăturile *„Eminovitz*”, găsite de autor pe pagina de gardă și în anexele lucrării *”Carnet de l’ingénieur*”, Paris, 1868, ediția a 13-a, editor E. Lacroix, precum și răspunsul polemic primit din partea lui M.N. Rusu, ”*Ipoteze*”, I–II, în ”*Săptămâna culturală a capitalei*”, 1989, nr. 49, din 8 dec. 1989, p. 7 și nr. 50, din 15 dec. 1989, p. 3.

[67] Manuscrisul a fost trimis lui Negruzzi, în 17 iunie 1870.

[68] Scrisoare către Negruzzi, din 4/16 septembrie 1870.

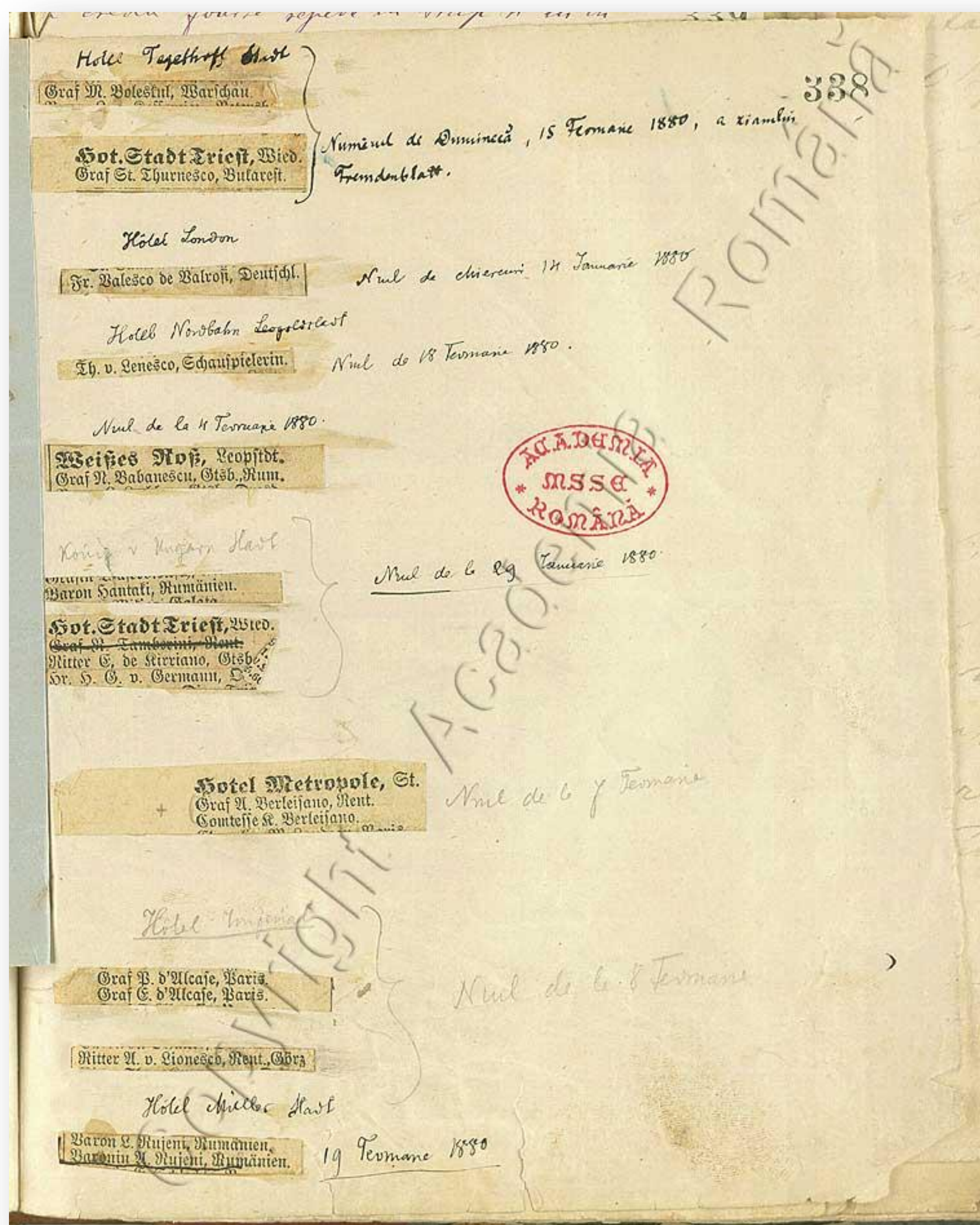
[69] Poetul publicase în luna aprilie 1870 în ”*Federațiunea”* de la Pesta 3 articole fulminante, ce au atras consecințe juridice ziarului.

Poetului în acest hotel ar putea avea sens doar dacă am presupune că studentul încerca să-și piardă urma, protejându-și identitatea. De altfel, el obișnuia să-și comunice adresa de corespondență exclusiv la *Universitate.* Ne dă de gândit repetatele schimbări de domiciliu ale Poetului, probabil pentru a nu putea fi găsit de citațiile procurorului de caz[70], în cunoscutul proces de presă din anul 1870.

Dar de ce să își aroge Poetul calitatea de rentier ? Desigur, rentier Eminescu nu era, dar a spune că era student, devenea suspect de-a binelea (student instalat la hotel ?)......

În fondul de documente Eminescu de la *Biblioteca Academiei Române* există o foaie, pe care Poetul realizează un colaj, conținând nume de călători români și adresele de hotel din Viena, unde s-au cazat aceştia, preluate din numerele din perioada Ianuarie - Februarie 1880 ale ziarului *"Fremdenblatt"*. Aceste decupaje exemplifică uzanța unor turiști români de a-și atribui, uneori în mod fantezist, un titlul nobiliar pompos: *Graf von....., Comptesse,..... Ritter.....*sau pe acela de *rentier*[71].

[70] Eminescu urma să fie citat în fața *Curții cu Juri* de la Budapesta abia în lunile noiembrie/decembrie 1870 .
[71] *Biblioteca Academiei Române,* M.Eminescu, mss. 2255, f.338 r.

Grafi, contese, cavaleri, rentieri.......români !

Oricum, acesta este un episod interesant, ce ar putea elucida împrejurarea, subliniată și în amintirile colegilor de studenție ai lui Eminescu, că au fost perioade în care nu au știut (pentru a se scuza ei spun ”*nu își mai amintesc”*) unde a locuit Poetul în Viena.

Potrivit acelorași amintiri, începând cu toamna anului 1870, Eminescu a locuit în *Dianagasse* 8, într-o cameră cu S. Isopescu și Iancu Cocinski, tot în

acel imobil își găsise casă cu chirie și Ioan Luța. La o depărtare de patru case se afla gazda aleasă de T.V. Ștefanelli și V. Morariu, care locuiau împreună. Tot din această toamnă, Eminescu merge în mod frecvent, împreună cu grupul de studenți bucovineni, să servească prânzul la *Tata Wihl*, în *Marokkanergasse* 3.

Din toamna anului următor, 1871, până în mai 1872, Eminescu a locuit împreună cu S. Isopescu în *Adamsgasse* 5, et. II, la o doamnă bătrână.[72] Poetul aprecia însă că acest domiciliu era cam departe de universitate[73] deși, după părerea noastră, domiciliul din *Chaumburgergasse* 15 ni se pare cel mai îndepărtat de vechea *Universitate.*

6

Câteva cuvinte despre cartierul în care a locuit Mihai Eminescu: după distrugerile provocate de primul asediu turcesc asupra orașului, din 1529, în zona inundabilă, provocată de gârla râului Viena, apare suburbia cunoscută sub numele de *Weißgärber,* aflată în jurul bisericii cu același nume (cunoscută apoi sub numele *Biserica Othmar*[74]).

Prin unirea suburbiei *Weißgärber* cu celelalte suburbii limitrofe, *Erdberg* și *Landstrasse*, pe la 1850, apare cel de-al treilea district al Vienei. De acum înainte, în sectorul trei încep să se construiască blocuri cu apartamente de închiriat.

Cartierul *Landstrasse* nu era prea departe de vechea *Universitate*, nici unul scump, dar mai important era faptul că aici se aflau studenți veniți din Transilvania, din Bucovina, printre ei și colegi ai poetului, de la Cernăuți.

[72] V. Gherasim, op. cit și S. Isopescu, op. cit.
[73] A se vedea *Scrisoarea* lui Eminescu, adresată din Viena fratelui său, Șerban, la 16 decembrie 1871. Cf. Dan Toma Dulciu, *"Mihai Eminescu Prezențe vieneze*", București, 2016, p. 100.
[74] Biserica, construită în perioada 1866-1869, situată în *Kolonitzplatz* 3, putea fi văzută de Mihai Eminescu, fiind situată foarte aproape de locuința sa, închiriată în *Kollergasse* 3. Arhitectul acesteia, Friedrich Schmidt, a lucrat la alte proiecte importante din Viena, dintre care cele mai cunoscute sunt restaurarea *Catedralei Sf. Ștfan* și sediul noii *Primării*.

Cei ce închiriau camere pentru studenți erau, la rândul lor, oameni cu greutăți materiale, pe care Eminescu îi înțelege.

Cât privește plata chiriei datorate, aceasta trebuia achitată întotdeauana la data de 1 ale lunii, de aceea Eminescu cere insistent părinților să îi trimită banii necesari, în avans, cu 2-3 zile, amintind că și gazdele sale erau oameni sărmani, așteptând cu nerăbdare banii de chirie.

Observ că locuința din *Adamsgasse* 5 se află la doi pași de adresa din *Dianagasse*, aproape la fel și aceea din *Kollergasse*. Imobilul din *Adamsgasse* arată mult mai bine decât acela aflat în *Dianagasse*, se vede că a fost îngrijit cu atenție.

Evident, alegându-și gazdele, Eminescu ținea cont de anumite criterii, dar prefera să locuiască în cartierul unde se auzea vorbindu-se mai mult românește, fiind populat cu studenți bucovineni.

Casa din Adamsgasse 5, (La etajul II a locuit Eminescu)
(Foto Februarie 2017 Dan Toam Dulciu)

Potrivit unui act de rezidență, prezent în *Arhivele Poliției* vieneze, se poate deduce că, în Aprilie 1871, Eminescu avea domiciliul în *Kollergasse* 3[75]. Cercetări ulterioare au stabilit că Poetul închiriase camera 19, la etajul I. Locuința aceasta era situată foarte aproape de Biserica *Sf. Othmar*, biserică în stil neogotic, în construcție, pe care Eminescu o putea privi zi de zi.

Biserica Sf. Othmar (Aprilie 2017, foto Dan Toma Dulciu)

[75] D. Păcurariu, "*Cu Dinicu Golescu prin parcul Schönbrunn*", în "*Gazeta Literară*", 1966, nr. 10, 10 mart., p. 8 (*Corespondență din Viena*), prezintă străzile şi casele în care a locuit Eminescu; idem, *"Studii şi evocări"*, Bucureşti, Edit. Cartea Românească, 1974, *(Eseuri)*. La pagina 117 este prezentă o descriere a locuinţelor lui Eminescu iar la p.150-151 sunt precizate locurile unde prefera acesta să-şi petreacă timpul.

M. Eminescu, *Kollergasse* 3

În ultima parte a anului 1871, Eminescu figurează în scriptele facultății ca locuind la adresa *Schaumburgergasse* 15[76], o stradă în pantă, situată în arondismentul al X-lea al Vienei, ”*Favoriten”,* cel mai populat cartier al Vienei[77], având la un capăt frumosul domeniu al ”*Palatului Schoenburg”*, la cealălalt intersectându-se cu *Wiedner Hauptstraße*[78], unde locuia actrița Frederica Bognar.

Din păcate, locuința indicată drept domiciliu al lui Eminescu nu mai există. La numărul 15 s-a construit un imobil cu 4 etaje. Strada aceasta se află însă foarte aproape de ”*Gimnaziul Theresianum*”, instituție de învățământ frecventată de T. Maiorescu, începând cu 1851. La acest institut se găsea însuși profesorul de istorie Lewinski, îndrumător al lui Eminescu la Cernăuți care, pe deasupra, aprecia pasiunea tânărului său elev pentru cunoașterea trecutului istoric.

T. Maiorescu, Beethovenplatz 1

[76] A. Z. N. Pop, ”*Pe urmele lui Mihai Eminescu*”, Editura Sport-Turism, București 1978, p.130. Totuși, la p.132, autorul precizează că locuința Poetului este situată la nr. 5. Credem că este o greșeală de tipar. Zoe Dumitrescu -Bușulenga (” *M. Eminescu -Viața”,* Editura Nicodim Caligraful, M-rea Putna, 2015, p. 127) indică tot numărul 15.

[77] Aici domiciliază aproape 10% dintre cei 1,9 milioane de locuitori ai Vienei.

[78] La numărul 7 pe această arteră foarte veche a capitalei se află ”*Hotelul Goldene Lamm”,* evocat în această lucrare.

Știm că tinerii români sosiți la studii în capitala Austro-Ungariei erau primiți la cantina *”Institutului Theresian*”, unde beneficiau de condiții avantajoase. Stând la o stradă distanță, bănuim că Eminescu avea posibilitatea să servească masa aici, altfel nu înțelegem de ce și-a găsit gazdă atât de departe de vechea universitate[79]. Așa cum vom vedea în continuare, Mihai Eminescu mai avea un motiv foarte plăcut, pentru care s-a mutat în acest cartier: întâlnirile cu frumoasa actriță Frederica Bognar !

Pe această stradă – Schaumburgergasse 15 – a locuit Eminescu
(foto martie 2017 Dan Toma Dulciu)

[79] Acum, la doi pași de casa unde a stat Eminescu în gazdă, trec tramvaiele 1 și 62, care te duc în câteva minute la noua universitate.

În primăvara anului 1872, ultimul domiciliu cunoscut al lui Eminescu este *Gärtnergasse* 5.[80]

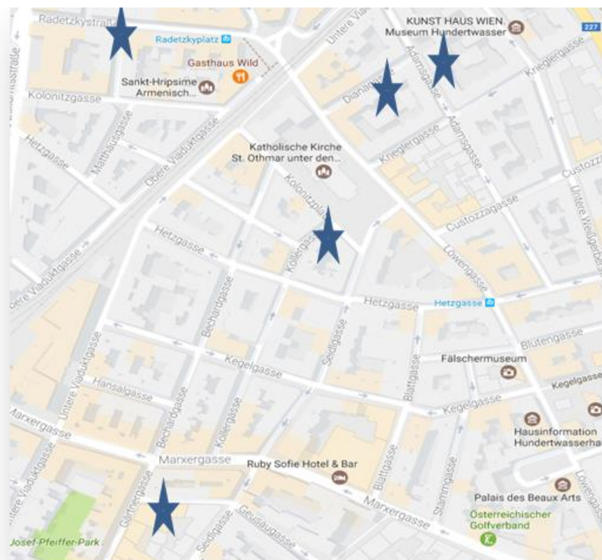

Imobilul din strada Gärtnergasse 5, unde a locuit Eminescu în anul 1872.
(Foto Dan Toma Dulciu –aprilie 2017)

Strada poartă numele unui judecător districtual, Johann Andreas Gärtner. Imobilul este ușor de recunoscut, fațada acestuia fiind împodobită cu imaginea unui copac verde (”*Zum grünnen Baum”*).[81]

Mai jos am inserat o hartă a gazdelor lui Eminescu, situate în cartierul III (*Landstrasse)* al Capitalei vieneze, un cartier preferat de colonia studențească românească din acest oraș. Între aceste locuințe distanța nu este mai mare de 4-5 minute de mers pe jos, încât se poate spune că, o bună perioadă de timp, Poetul a locuit constant în aceeași zonă studențească a orașului Viena.

[80] Idem, op. cit. p. 133.
[81] Vezi Stelian Tabaras*, ”Eminescu 156 La Viena*”: *”Gärtnergasse 5, o casă bej-rozalie, pe fațadă cu o mare frescă înfățișând un copac și numele unei crâșme vechi de secole: Zum grünen Baum (La copacul verde*)”, în ”*România Litrară”,* nr. 3/2006.

Radetzkygasse, Gartnergasse, Kollergasse, Dianagasse, Adamsgasse
Harta locuințelor lui Eminescu din cartierul Landstrasse

7

Unde a fost locuința Veronicăi Micle în Viena[82] ? În volumul dedicat acestei muze a *Luceafărului*, Eugen Lovinescu fixează domiciliul Veronicăi Micle în *Dianagasse*, printre studenți. Evident, o eroare scuzabilă, dat fiind caracterul acestui roman biografic, mai de grabă de ficțiune.

Într-o scrisoare, datată 20 august 1879[83], Veronica Micle îi amintește lui Eminescu faptul că ei s-au cunoscut, pentru întâia oară, la doamna Löwenbach *„Şase luni cât am stat în capitala austriacă, mi s-a părut şase zile. Îţi aduci aminte când te-am cunoscut pentru întâia oară la doamna Löwenbach, gazda mea, recomandat de Micle, care îţi făcuse cunoştinţă tot din îndemnul meu."*

O altă scrisoare a Veronicăi explică motivele afecțiunii sale sentimentale pentru tânărul student: „*Cunoscându-te la Viena*[84]*, modestia și, mai ales, darul*

---

[82] Vezi Octavian Ruleanu, *"Tinereţea Veronicăi Micle", în Almanah "Tribuna*", 1976, p. 214–215;
[83] Este posibil ca scrisoarea să fie reprodusă din lotul de epistole "*devoalate"* de Octav Minar, așa că nu putem să avem încredere în acest document.
[84] Ilie Dan " *Veronica Micle – legendă şi adevăr*", în „*Dacia literară*", Iaşi, 2005, nr. 1, [15 ian.], p. 17-18, crede că Eminescu i-a fost prezentat de Iacob Negruzzi în 1870, la Viena.

de a povesti unele întâmplări din viața marilor gânditori m-au făcut să-ți port respect… Erai timid și vecinic priveai în pământ. Laudele mele pentru frumoasele tale poezii păreau că te măgulesc, și atunci ai îndreptat priviri întrebătoarea spre mine… Am devenit prieteni."

Despre această misterioasă pensiune a doamnei Löwenbach nu-și amintesc nici Slavici[85], nici T.V. Ștefanelli[86]. Singurul care o invocă este Octav Minar.

Desigur, G. Călinescu este sceptic[87] în ceea ce privește afirmațiile numitului Octav Minar (*"să fie acum epoca în care a cunoscut pe Veronica ...?")*, uneori împroșcându-l cu acuzațiile de "*plastograf",* deși îl citează copios în cunoscuta sa lucrare "*Viața lui Mihai Eminescu*".

"*Cineva* (acel cineva nu este altul decât Octav Minar, n.n.) *pretinde că Veronica, venind la Viena să se caute pentru o suferință oareșicare, a tras în casa unei oarecare doamne Löwenbach, unde cunoscu pe poet".*

În continuare, G. Călinescu îi reproșează acelui *"cineva"* faptul că întâlnirea nu putea avea loc în anul 1873, ci în 1872 sau mai devreme, Mihai Eminescu părăsind deja capitala Imperiului.

Așa cum vom arăta mai departe, credem că acest subiect merită analizat cu atenție. Dacă ipoteza conform căreia numele doamnei Löwenbach este unul fabricat artificial, atunci singurul loc unde Eminescu ar fi putut-o întâlni pe Veronica Micle este balul studențesc organizat de *"România Jună*", la data de 9 martie 1872.

Dar dacă pensiunea a existat în realitate ?

În aceste circumstanțe, am verificat prezența în documente a unei familii cu numele Löwenbach. După lungi căutări, am dat de urmele acesteia, dar din păcate nu putem avea certitudinea că actuala poziție pe hartă a locului ce evocă acest nume corespunde pensiunii de odinioară.

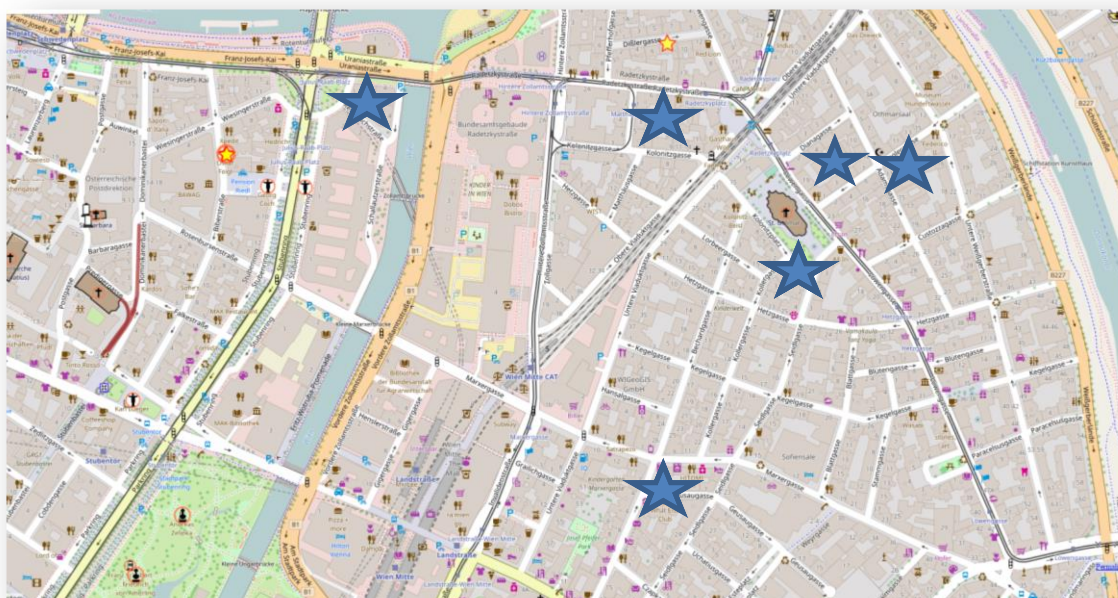
[85] **"***El însuși nici atunci, nici mai târziu nu mi-a vorbit despre aceasta. Aflasem însă de la alții că i-a fost recomandat unei doamne de la Iași ca însoțitor la vizitarea orașului" (*I.Slavici, *"Amintiri ....).*

[86] G. Călinescu, " *Viața lui Mihai Eminescu",* Ed. Litera, Chișinău, 1998, p.175

Din păcate, pe locul unde bănuim că a fost *Pensiunea familiei Löwenbach*, în apropiere de *”Radetzkybrüke”* (*Podul Radetzky*) s-a construit, începând cu anul 1906, un bloc de locuințe.

Doamna Babette Löwenbach *(1845-1927),* despre care se spune că la pensiunea sa ar fi tras în anul 1872 familia Micle, era căsătorită cu Leopold Löwenbach, având patru copii (trei băieți și o fată).

Fiul, Emil Löwenbach (1869-1934), va deveni o persoană cunoscută în Austria, chipul său fiind pictat de celebrul pictor Oskar Kokoschka (1914). Locuința sa, situată pe colț, la intersecția străzilor *Reischachstraße* 3/*Schallautzerstraße* 4, este creația unui celebru arhitect: Adolf Loos[88].

Aici s-ar fi putut găsi ”Pensiunea Löwenbach”, unde a locuit Veronica Micle.

---

[88] Arhitectul austriac Adolf Loos, promotor al modernismului, a construit la Paris o casă pentru prietenul său, românul Tristan Tzara, (Paris 18, 15 Avenue Junot, 1925/1926).

În prezent, în apartamentul declarat monument istoric, ce a aparținut lui Leopold Löwenbach, funcționează un ”*Club de Bridge”*, fiind vizitat de numeroși turiști.

În ipoteza că Veronica Micle a locuit la doamna Löwenbach, observăm că locuința studentului Eminescu, din carteirul *Lanstrasse*, nu era departe de ”*pensiunea Löwenbach”*, situată lângă *podul Radetzky*, așa că este de înțeles ușurința cu care cei doi tineri se puteau întâlni, urmând un program de vizitare a muzeelor, monumentelor și parcurilor orașului. Dar tot atât de adevărat este faptul că *Universitatea* se găsea foarte aproape de această presupusă pensiune, deci Eminescu ar fi putut trece cu seninătate, la întoarcerea spre casă, pe la tânăra doamnă Micle, pentru a o însoți în peregrinările sale prin oraș, muzee sau parcuri.

8

Eminescu iubea natura, plimbările prin parcuri sau în jurul Vienei făcând parte din modalitățile de petrecere a timpului liber, preferate de către studenții din acea vreme.

Întâlnindu-l pe generalul Lupu, nume reprezentativ al comunității românești din capitala Austro-Ungariei, tânărul Oct. Moșescu, lider al *”României June*” după *Primul Război Mondial* spune: ” *Cunoșteam un ofițer pensionar, din armata austriacă, originar din Ardeal, generalul Lupu, care venea aproape în fiecare sâmbătă seara (trecuse de mult de optzeci de ani) la ședintele noastre literare. Ne povestea, adeseori, despre Eminescu, împreună cu care se plimba prin parcurile vieneze, întârziind prin cafenelele Arkaden si Toidl, unde Poetul își scria versunle pentru revistele din țară.”*

Poetului îi plăceau cu siguranță pâlcurile de verdeață din mijlocul orașului, adevărate oaze de desfătare. El hoinărea sau se odihnea, adeseori, în ”*Volksgarten” (”Parcul Poporului”).* Acesta era un parc cu ștaif, având două fizionomii distincte: partea învecinată arterei *”Ringstrasse*”, concepută în stil

francez baroc, respectiv aceea aflată în proximitatea ”*Palatului Hofburg”*, având aspectul parcurilor englezești.

De asemenea, Eminescu străbătea aleile grădinii cunoscute drept *”Burggarten*” (*Parcul Orașului*), situate în spatele ”*Bibliotecii Naționale”*, foarte aproape de ”*Opera de Stat din Viena”*.

În epoca în care *Luceafărul* era student al ”*Facultății de Filosofie”,* clădirea vechii *Universități* era la o aruncătură de băț de ”*Stadtpark*” (*Parcul orășenesc*), un spațiu amenajat cu gust, pentru delectarea și plimbările locuitorilor orașului.

I. Slavici spune explicit: ”*Pe la cinci, apoi, după ce scăpam, iar urmam discuțiunea, fie plimbându*-ne prin ***apropiatul parc orășenesc,*** *fie stând la o masă din colțul vreunei cafenele mai dosnice.”*

Tot acesta adaugă: ”*Ne-ntâlneam la Universitate, la masă, la cafenea, în sfârșit, undeva, și plecam acasă, iar după ce am plecat, ne plimbam prin ulițele mai dosnice,* ***prin vreunul dintre parcurile din oraș*** *ori pierzând ceasuri întregi, nu o dată până-n crepetul zorilor de zi”.* (I. Slavici,*”Amintiri...”)*

”Stadtpark” (*Parcul Orășenesc*), *locul unde Eminescu se plimbă împreună cu Slavici*
(Österreichische Nationalbibliothek)

În drumul său spre acasă, plecând de la *Universitate*, Poetul pășește grăbit peste *Podul Stuben*, de unde începe insula de verdeață din inima Vienei, ajunge în *Ungarngasse* și, de aici, îi trebuie doar câteva minute, pentru a sosi în camera unde îl așteptau sumedenie de cărți, masa de scris, mașina de cafea. Dar, atunci când avea poftă de liniștea naturii înverzite Poetul poposea pe aleile noului parc orășenesc.

În zilele noastre, ca prin miracol, în câteva colțuri de grădină găsim copaci sădiți în vremea când Eminescu străbătea acest minunat refugiu al naturii, situat la jumătatea drumului dintre casă și *Universitate*, loc ce-i amintea de minunata vreme a copilăriei.

Anul acesta se vor împlini 155 de ani de la inaugurarea, la 21 August 1862, a *”Parcului Orășenesc – Stadtpark”*, o replică europeană a unui parc

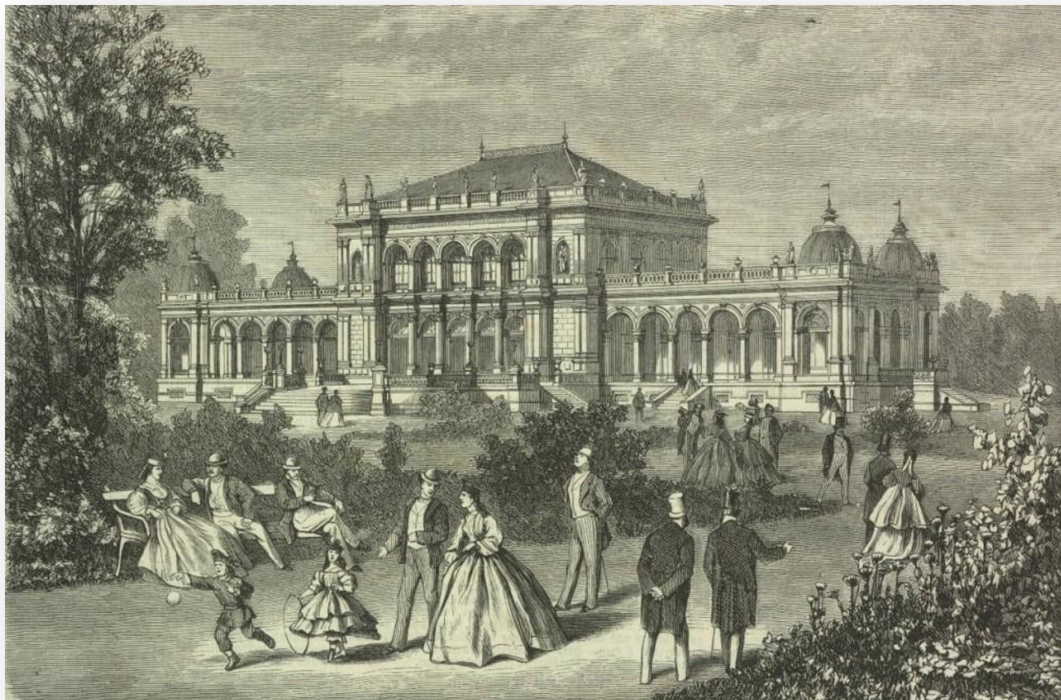
englezesc. Considerată cea mai mare grădină construită a orașului, în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, aceasta a reprezentat, mai ales, locul de întâlnire al aristocrației vieneze.

”Parcul Orășenesc”, înspre Marokkanergasse.
(Österreichische Nationalbibliothek)

Împărțit în două zone cu funcționalitate diferită, străbătut de râul Viena (*Wienflusses),* parcul a fost conceput de grădinarul șef al orașului, dr. Rudolf Siebeck, fiind desenat de peisagistul Joseph Selleny. Acest spațiu de recreere avea să primească, în 1867, un dar minunat din partea edililor: *”Pavilionul de Cură”,* o clădire proiectată în stilul *Renașterii Italiene* de către arhitectul Johan Garben, un stabiliment pe care Împăratul Franz Josef I îl dorea un fel de *”spa”* local, unde protipendada să beneficieze de apă minerală, fără a se mai deplasa la *Bad Gastein, Bad Ischl* sau *Baden bei Wien.*

Începând cu 1868, *”Pavilionul de Cură”* din ”*Parcul Orașului”* devine pentru locuitorii orașului cel mai căutat loc de relaxare, renumit pentru spectacolele și distracțiile desfășurate aici.

Pavilionul de Cură din *Stadtpark*
(Österreichische Nationalbibliothek)

Cele două părți ale parcului erau unite de un pod elegant – *”Karolinnenbrüke”* – un altul, ”*Ungarbrüke”*, facilitând circulația între districtul III și centrul istoric al Vienei.

Această grădină publică a devenit cartea de vizită a capitalei. Realizarea *”Porții Vienei”* (cel mai frumos complex monumental de acest fel din Europa, în stilul *Art Nouveau* !) a dat mai multă strălucire centrului istoric al capitalei vieneze.

Din păcate, Eminescu nu avea cum să mai admire această bijuterie arhitectonică, el părăsind orașul cu ani buni înainte de a se fi finalizat aceste monumente.

”Wienportal” (*Stadtdpark), la începutul veacului XX*
(Österreichische Nationalbibliothek)

9

În esență, încă din primele zile, preocupările de căpătâi ale studenților sosiți la studii erau: găsirea unei locuințe, asigurarea mesei zilnice, plata taxelor școlare, admiterea la cursurile unei facultăți, precum și înscrierea la *Societatea academică social-literară ”România Jună*”.

Mulți dintre ei se înscriau la cantina ”*Institutului Theresianum”*, din strada *Favoriten*, întemeiat de Împărăteasa Maria Theresia pentru fiii de nobili. Cu toate că taxele școlare *(”collegiengelder”)* erau destul de mari, aici erau acceptați și copii din familii burgheze, bucurându-se de o bună reputație.

Theresianum (foto Dan Toma Dulciu, martie 2017)

Cu excepția lui Titu Maiorescu, care a urmat cursul liceal la această celebră instituție de învățământ, și alți români s-au putut mândri că i-au fost absolvenți, printre ei Grigore Brătianu (1849-1893), președinte al ”*Ligii pentru Unitatea Culturală a tuturor Românilor*”[89], o altă importantă organizație studențească, cu filiale în țară și străinătate, înființată în anul 1891, al cărei manifest a fost conceput de I. Slavici.

Studenții din România beneficiau de un notabil privilegiu, putând servi masa la cantina acestui colegiu, cu prețuri ieftine.

[89] Gr. Brătianu, avocat, magistrat, deputat, cu studii liceale la Viena și juridice la Berlin și Viena, a dăruit cu larghețe bani pentru studenții ardeleni, în calitate de președinte și casier al ”*Ligii culturale pentru unitatea tuturor Românilor”.* La moartea acestuia, biblioteca sa este vândută de frații lui la anticari, dar este răscumpărată de L. Cazzavillan și donată, prin Ion Bianu, *Ligii Culturale*. Acestei importante biblioteci se adaugă donația de 10.000 de cărți, făcută mai târziu de N. Iorga, ce va deveni președinte al *Ligii*. Gr. Brătianu avea de gând să-și lase toată averea *Ligii,* creând un fond național, dar moare fără nici un testament iar frații lui nici nu vor să audă de acest gând.

Prânzul la această cantină era compus din supă, rasol sau legume, friptură și prăjitură. Fiind în cantități suficiente, hrana oferită elevilor și studenților ținea loc de cină, totul costând 10 florini de persoană/ lună (fără pâine).

În situația studenților sosiți la studii pe cont propriu, primind banii necesari din resurse ale familiei, precum Eminescu, a mânca în oraș nu era costisitor. Mai ales pentru Poet, pentru că, așa cum mărturisește I. Slavici ” *În timpul petrecut la Viena, Eminescu era om cu deosebire cumpătat în ceea ce privește mâncarea și băutura”.*

Prânzul servit la restaurant costa cam 34 de cruceri sau creițari (supa 6 cr., rasolul, cu două feluri de garnituri 24 cr., pâinea 2 cr. și bacșișul 2 cr.)[90] , prăjitura fiind 12 cr., în timp ce prețul uneia mai mici era de 6 cr.

La cafenea, o ceașcă de licoare Mocca nu trecea de 10 creițari.

Potrivit lui Iuliu Moisil, bursele studenților năsăudeni trebuiau să asigure următoarele cheltuieli modice: chiria pentru o cameră costa 7-10 florini, masa de prânz costa 12 florini, cafeaua de dimineața 3-4 florini, cina 6-7 florini, spălatul rufelor 3fl. , tramvaiul, tutunul circa 2-3 fl.

Trebuiau plătite, separat, în funcție de școală sau facultate, taxe școlare, haine, călătoria pe calea ferată (elevii și studenții beneficiau de o reducere de 50% din costul biletelor de tren).

Studenții săraci, dispunând de maxim 200 florini pe lună, erau obligați să mănânce la *”Volksküche”* (bucătării populare), dejunul costând cam 12-14 creițari pentru o persoană. Aici, mâncarea era bine pregătită, dar în sistem de autoservire.

[90] Iuliu Moisil, op, cit. p. 370-371; Conform unei *Scrisori* trimise de Eminescu fratelui său Șerban, în 16 decembrie 1871, acesta arată că, potrivit cutumelor vieneze, la 1 ianuarie trebuia achitat un bacșiș, de cel puțin 1 florin, ”*la birt, la cafenea, pretutindenea*”.

Monedă de 10 creițari, folosită de Eminescu la diverse plăți făcute în vremea studenției (*"pițula*"). Moneda de 20 de creițari, din argint, se numea *"sfanț*[91] *"*.

În schimb, cina era scumpă, studenții nu și-o puteau permite, dar existau și excepții: la sfârșitul ședințelor "*României June*", ori cu prilejul *Ajunului Anului Nou* sau al diverselor serbări organizate de comunitatea românească din acest oraș, studenții erau invitați la masă. Deci, mâncau pe gratis !

Pentru a ne da seama de valoarea florinului în acea perioadă (1870), este suficient să arătăm că, având un florin austriac, puteai cumpăra 3 kilograme de carne de vită; o cafea costa 10 creițari; bacșișul tradițional, plătit la 1 ianuarie era de 1 florin, etc

De obicei, ne dezvăluie I. Slavici în amintirile sale, Eminescu "*o ducea-n cafele gătite de dânsul la mașina de spirt și-n mezeluri cumpărate-n pripă".*

Alteori, "*nu mânca zile întregi și petrecea nopțile în nedormire."* În ceea ce privește nopțile pierdute tradițional de studenți, nici Eminescu nu ducea lipsă de asemenea "*gărzi de noapte*", dar din cu totul alte motive. Atunci, se întâmpla să stea treaz, deși nu suferea de insomnie. *"Nu suferia de insomnie și avea multă poftă de mâncare, căci era apoi în stare să doarmă timp de douăzeci și patru de ceasuri întruna și mânca odată pentru trei inși."*

[91] Denumirea provine din limba germană, unde numeralul *zwanzig* însemna 20; 1 *zwanziger* valora 20 de creițari *(kreutzer).*

Se spune că încă *”de pe atunci începuse a face abuz de cafele negre. Mânca puțin și pe apucate și își omora deci foamea bând mereu cafele gătite de el însuși la mașina care-i stetea totdeauna pe masă”.*

Viața dezordonată a studentului Eminescu, uitând să se hrănească, sau mâncând peste măsură, la ore neregulate, nu i-a afectat însă prea mult sănătatea, fiind tânăr și robust, obișnuit cu privațiunile de tot felul. *”Uita însă să mănânce și nu se-ndura să doarmă, deși părerea lui statornică era că cea mai placută parte a vieții e cea petrecută în somn, când ești fără ca să fii și să simți dureri”.*

Când termina banii, deși își vindea pe la anticari unele dintre cărțile sale, ajungea să nu mai poată bea nici cafea, nici să mănânce, și aceasta se întâmpla zile bune, fiind nevoit să se împrumute ”*o pițulă”*[92] pe la unii dintre colegii săi sau să apeleze la creditul unui chelner înțelegător.

Eminescu se plânge familiei că din cauza ”*Expoziției Internaționale de la Viena”,* viața s-a scumpit enorm,[93] costurile sunt greu de suportat, gândindu-se să se transfere în semestrul următor la o altă universitate, în provincie. Avertizează familia că nu va deschide și nu va plăti scrisorile sosite din țară, nefrancate, deoarece timbrele l-ar costa 22 de cruceri.

Știind aceste dificultăți materiale întâmpinate de Mihai Eminescu în acest oraș, putem să înțelegem de ce a luat decizia de a renunța la studii. Abia la sfârșitul anului 1872, a primit, în sfârșit, o bursă[94], din partea *”Junimii”,* asemenea celor oferite studenților merituoși de către fundațiile transilvănene.

T.V. Ștefanelli (”*Amintiri despre Eminescu”*) nu știe cu exactitate cuantumul sumei de bani primite de Eminescu din partea părinților, dar ia ca bună spusa altora:

„[Unii] susţineau că are 18-20 galbeni pe lună, şi această versiune e cea mai probabilă”.

---

[92] ”*Pițula”* era o monedă austro-ungară, de 1o creițari, circulând și în Transilvania sau Bucovina, până în 1918. Valora 24 de bani. În Bucovina, moneda de 20 de creițari era botezată *”puișor”.*

[93] *”Toate celea costă azi cu a treia parte mai mult de cât costau înainte de un an, și la toate astea espoziția-i e de vină.”(cf. Scrisoare* adresată de Eminescu părinților săi, 18 martie 1872.*)*

[94] De fapt, o subvenție lunară de 10 galbeni, primită din partea *”Junimii*”.

Această sumă era, în opinia colegului său bucovinean, una considerabilă, în raport cu cele primite de studenții din cercul apropiaților lui Eminescu:

”Dacă Eminescu în adevăr a primit această sumă [...] atuncea el a fost cel mai bogat dintre noi toţi, căci cei mai bine situaţi dintre noi nu aveam pe lună mai mult decât 50 florini, iar alţii trăiau numai cu 30 florini pe lună. Eu sunt de opinie că Eminescu primea de acasă 18-20 de galbeni pe lună, dar foarte neregulat şi aceasta era calamitatea cea mai mare”.

În vremea când Eminescu își începuse studiile în capitala monarhiei bicefale, locuința îl costa 7-8 florini pe lună, prânzul nu depășea 14, fără băutură, cafeaua de dimineață 3 florini, în total aproape 25 de florini, oricum mai mult decât banii primiți de acasă.

În aceste condiții, era de la sine înțeles că banii nu-i ajungeau și trebuia să se împrumute de la colegii săi[95], așa cum dovedesc listele de datorii păstrate (Slavici 3 f, Oncu 13 f, Ștefureac 10 f, V. Bumbac 2 f ș.a.).

Rămâne, de asemenea, de rezolvat următoarea chestiune[96]: În ce monedă era calculată această sumă ?

Cu câteva decenii înainte, ”*Regulamentele Organice*” au stabilit ca monedele în circulație în Țările Române pot fi *”galbenul*” austriac, din aur, și *”sfanțul”* (*zwanziger)*, din argint, valorând 20 de creițari. Abia în 1870, țara noastră bate monedă proprie: monedă de aur de 20 de lei (prima serie, din 1870 număra doar 5000 de piese) și monedă de argint, de 1 leu. Deci, este posibil ca în anul 1869 Eminescu să fi avut bani de cheltuială în galbeni austro-ungari.

Se știe, de asemenea, că după anul 1867 în capitala Imperiului au circulat *monede de aur*, cu valori nominale de 8 florini (echivalent a 20 franci), respectiv 4 florini (echivalent a 10 franci). Totodoată, 1 florin avea 100 de creițari.

95 Augustin Z. N. Pop, ”*Pe urmele lui Mihai Eminescu*”, Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1978, p. 134

96 Ar însemna să extindem mult prea mult aria cercetării, dacă am stabili și alte detalii, precum modalitatea de transmitere a sumei (prin bancă, prin poştă, prin cunoscuți) și ce taxe de expediție existau atunci ?

Aceasta însemna că, dacă stipendiul primit de Eminescu era în *lei aur***,** acesta valora 400 de lei. Dacă banii trimiși de părinți erau în *monede de aur* de câte 8 florini, rezultă că Eminescu dispunea de 20x8 = 160 florini sau, într-o altă valoare de monedă, 4x20=80 de florini. Oricum ar fi, ambele sume sunt semnificative !

Am arătat în altă parte, în acest studiu, că, în anul 1872, ”*Fundația Gojdu*” oferise burse de 200 de florini/an studentului Nicolae Mărgineanu (audient la Filosofie) și o alta, de 300 de florini/an, lui Ioan Hosanu, student la medicină. Comparați aceste sume cu banii primiți de Eminescu de la tatăl său și veți vedea realitatea.

În general, bugetul unui student, care să-i permită să trăiască în limitele unei vieți decente, era de 400-500 de florini pe an (în jur de 40 de florini pe lună). Cele mai mari burse nu depășeau 400 de florini, majoritatea fiind în jur de 200-300.

Cu toate acestea, în raport de cuantumul burselor altor colegi, banii trimiși de familia Poetului reprezentau, oarecum, un motiv de invidie, justificând aserțiunile lui Ștefanelli potrivit cărora ”*bursa*” sau ”*stipendiul*” trimis de familie era superior celui al colegilor săi, ce nu primeau decât de 4-6 galbeni pe lună, față de cei 18-20 ai Poetului. Totuși, paralele de cheltuială nu i-au prisosit niciodată lui Eminescu, dar nici că se poate spune că acesta era un ”*copil de bani gata”,* cheltuitor, risipitor și fără griji materiale. Dimpotrivă, lipsa *”numerarului”* era veșnica problemă a Poetului.

S. Isopescu își aduce aminte de existența unei pensiuni în *Riemergasse*, la etajul 4, unde se putea servi o masă de prânz cu numai 7,50 de florini pe lună[97].

Această stradă era foarte aproape de *Universitate*, intersectându-se cu strada *Wollzeile,* fiind preferată de studenții români. Din nefericire, după anul

---

[97] Dr. S. Isopescu, *”Momente din viața lui M. Eminescu...”,* în ”*Adevărul Literar și Artistic*”, nr.125 pe 1923, p.5

1900, majoritatea clădirilor din această zona a orașului au fost demolate și înlocuite cu altele moderne.

Strada unde se adunau studenții români, în apropiere de Wollzeile și Universitatea veche
(Österreichische Nationalbibliothek)

Sunt nu rare împrejurările în care unii proprietari de restaurante au îngăduit unor tineri studenți merituoși să aibă un prânz gratuit, în fiecare zi, cu legământ ca, după sfârșitul studiilor, să ramburseze treptat plata mâncării,

suportate cu mărinimie de patroni, asumându-și cu generozitate minore roluri de Mecena. În amintirile sale, T. V. Ștefanelli amintește de un asemenea băcan darnic, ”*tata Moritz”*, pe care studenții îl vizitau, mai ales spre sfârșitul lunii, când vântul le fluiera prin buzunare, pentru a mînca un ieftin ”*Schusterlabl”*, adică o franzeluță mânjită cu unt.

Deși nu prea mai rămâneau resurse pentru chefuri, atunci când totuși aveau loc, acestea deveneau de pomină, protagoniști fiind mai ales studenții de la medicină, locuind în fauburgurile *Alsergrund, Hernals, Ottakring, Währing*. Cu o singură condiție, să le prisosească banii, studenții trebuind să plătească mai întâi spezele de instalare, respectiv cazare și mâncare, apoi taxele școlare.

Bursele erau mici, se numeau ”*stipendii”,* și proveneau, în marea majoritate, de la fundațiile administrate de ”*Astra”* din Sibiu, ”*Fundația Gojdu*[98]*„,* ”*Fondurile grănicerești din Năsăud”*, ”*Capitolul Mitropolitan din Blaj”*, ori de la oameni de bine, cu dare de mână, sprijinindu-i pe tinerii talentați să urmeze cursuri în străinătate.

După anul 1907, urmând exemplul înaintașilor, dr. Virgil Ciobanu, primul preot slujitor de la ”*Capela Română”* din *Löwelstrasse* 8, întinde cu dărnicie o mână de ajutor studenților nevoiași bucovineni, oferindu-le ca adăpost camera cea mică, de lângă bucătărie, din interiorul Capelei. El a organizat, de asemenea, cursuri de limba română și a predat ore de religie.

Câteodată, românii cu dare de mână din acest mare oraş exonerau de plata mesei de prânz pe unii dintre studenții fără posibilități materiale, și aceasta se întâmpla mai ales la restaurantele frecventate de români: ”*Rathauskeller”, ”Pilsenetzer Bierhalle”*, lângă ”*Votivkirche”*, unde însuși Kremslechner, om bogat, milionar, servea pe studenții români cu o supă, un **”***Rindfleisch mit*

[98] În anul 1872, Nicolae Mărgineanu, student ”*ascultătoriu la filosofie”* al *Universității Viena*, obținea o bursă de 200 fl din partea *Fundației Gojdu*, asemenea și medicinistul Ioan Hosanu, care primea un stipendiu de 300 fl (cf. *”Albina*”, nr. 20 din 5/17 martie 1872, p.4) . I. Slavici a făcut cunoștință cu Eminescu, prin intermediul lui Hosanu: ”*Deși trecuseră vreo două luni de când mă aflam la Viena, singurul român de acolo pe care-l știam era Ioan Hosanu, care studia medicina. El venea câteodată să mă ia cu dânsul, la masă. Prin el am facut cunoștință cu Eminescu și cu Ioniță Bumbac, care scria și el versuri, și am luat masa împreună”.*

Saucegemischt"[99] sau o friptură *"mit Bellage"* și o halbă de bere, apoi la Restaurantul *"Zur Linde",* lângă biserica "*Sf. Ștefan",* la "*Hotel Müller*", pe *Graben,* hotelul căruia vienezii îi ziceau *"Scheissl und Madl*". În legătură cu acest hotel circula zvonul că regele Carol I al României ar fi deținut cele mai multe acțiuni**.**

Culmea ironiei: acum, cea mai valoroasă bancnotă românească, 500 RON, are chipul lui Eminescu ! Câte bancnote cu portretul acestuia mai valorează astăzi o bursă studențească în țara noastră ?

Am amintit aici de medicinistul I. Hosanu, cel care, în 1869, i-a facilitat lui Slavici întâlnirea cu Eminescu, devenind mai târziu naș al copiilor scriitorului ardelean.[100] Acest personaj (cunoscut în literatura istoriografică și sub numele de I. Hozan)[101] va deveni peste ani un renumit medic balneolog, de reputație internațională, șeful stațiunii de tratament balnear *Gräfenberg,* fiind un apropiat al regelui Carol I[102]. El a transmis urmașilor săi[103] informația că, fiind prieten cu Mihai Eminescu încă din vremea studenției, ar fi dat o mână de ajutor la internarea acestuia la Oberdöbling, în anul 1883. Se pare că el a primit rugămintea lui I. Slavici sau a lui T. Maiorescu să mijlocească această internare. Dar documente relevante nu există.

---

[99] Rasolul de văcuță cu sos nu lipsește de la masa oricărei familii vieneze.

[100] În amintirile sale, Eleonora Slavici evocă relația de prietenie dintre Ioan Slavici și I. Hosanu. Sosind pe înserat în marele oraș și neavând o „*locuință angajată*“, Slavici „*s-a dus direct la cafeneaua unde se adunau studenții, /.../. Prietenul Hozanu, medicinist“* i-a oferit o saltea în odaia închiriată. (Eleonora Slavici, "*Jurnal, Text îngrijit de Iosif Pervain și Virgil Vintilescu",* Biblioteca Municipală Timișoara, 1969, p. 67-68). Pentru mai multe precizări, vezi D. Karnabatt, *"O figură puțin cunoscută în prietenia Eminescu – Slavici: Dr. Ion Hozanu"*, în *„Curentul“,* București, 1936, nr. 3008, 18 Iunie, p. 1-2.

[101] Vezi Dan Demșea, "*Doctorul în medicină Ioan Hozan și brașovenii*", Țara Bârsei, 2005.

[102] Se spune că suveranul român a scăpat de meteahna insomniilor și a fumatului nocturn în urma unor tratamente aplicate de dr. I. Hosanu.

[103] Informație oferită presei de Dr. Nicușor Hozanu (Sibiu), în anul 1996.

Există însemnări cu caracter memorialistic, relatând obiceiul studenților de a lua parte la concursuri (partide) de jocuri de cărți, desfășurate în localurile frecventate de aceștia, câștigătorul având posibilitatea să își plătească în seara respectivă consumația la cafenea[104].

La rândul ei, Eleonora Slavici scrie în amintirile sale că I. Hosanu[105], împreună cu Slavici și alți colegi de studenție, se distrau la jocul de biliard, câștigând pariul și asigurându-și, în felul acesta, cina.[106]

Pe când se afla la studii în acest oraș, Eminescu a învățat să joace șah, fapt evocat și de G. Călinescu:

” Împrejurarea de a coborî zilnic pe o scară ca de coteţ şi cu un picior şovăielnic, făcu ca, într-o bună zi – după versiunea cea mai vrednică de crezare, pe vreme de iarnă – Eminescu să alunece pe gheţuş şi să-şi fractureze piciorul. L-au dus la Spitalul Sf. Spiridon, unde a stat câteva săptămâni, vizitat des de prieteni, de Pompiliu, Burlă, şi Humpel îndeosebi, şi jucând şah. Este posibil ca această întâmplare să fi fost în noiembrie 1884.” [107]

Dar nu era singurul care practica acest joc al minții, atât Iacob Negruzzi, cât și T. Maiorescu obișnuind să joace șah: ” *... pe la sfârşitul anului 1863 sau pe la începutul anului 1864......(T.Maiorescu,n.n.)*

[104] Marius Sturza, ”*Doctorul Ioan Hozan – schiță biografică”,* Sibiu, 1946, p.11
[105] O altă legendă, transmisă din generație în generație în familia dr. Hozan (Hosanu), atestă faptul că, iarna, atunci când rămânea fără bani, Eminescu își amaneta paltonul.
[106] Eleonora Slavici, op. cit., p. 58.
[107] George Călinescu, *”Viaţa lui Mihai Eminescu”,* Cap. *„Agonia morală şi moartea (1883.1889)”,* Edit. Minerva, Bucureşti, 1983, p. 343. Vezi și Octav Minar, ” *Eminescu comemorativ. Album artistic-literar*”, Iaşi, 1909.

Bancnotă de 1 florin (gulden) austriac, în vremea lui Eminescu.
400 de florini reprezenta costul vieții pentru un student român

întorcându-mi vizita, se întinse cu mine în lungi convorbiri, apoi ne puserăm să jucăm şah”[108].

Să spunem că atât V. Burlă cât și W. Humpel –muzician austriac- au fost în tinerețe clienți ai cafenelelor, unde șahul era la el acasă.

În alte situații, când banii nu erau suficienți, unii studenți căutau să se angajeze la mici corvoade aducătoare de câștig, așa cum istorisește I. Slavici, și din care picau, probabil, ceva bani și pentru Eminescu: *”.... ceilalți prieteni din Viena mi-au găsit o ocupațiune într-un institut particular din Viena, unde, pentru 40 fl. pe lună, aveam să prepar doi băieți maghiari care*

[108] Iacob Negruzzi, *Amintiri din “Junimea”*, Edit. “*Cartea Românească*”, Bucureşti, 1930, p. 12-13; Nicolae Iosub, „*Mihai Eminescu șahist*”, în ”*Vestea”*, periodic cultural editat de Primăria Mehadia, An III, nr. 8 (21), octombrie 2008, p. 9.

nu știau nemțește. În urmă luam 50 fl. ca să prepar trei băieți români, frații Feraru din Craiova. Le dedeam lecții și-i scoteam duminicile și zilele de sărbători la plimbare prin oraș ori prin împrejurimi. Ne-ntâlneam deci mai rar Eminescu și eu, dar tot lucram împreună și nu o dată am petrecut zile-ntregi plimbând băieții prin împrejurimile Vienei."

În vremea studenției, Eminescu nu bea, decât atât cât era firesc pentru un tânăr sociabil și comunicativ. Iată ce își aduce aminte Slavici în ceea ce privește viciul băuturii, acuzație ce i s-a adus de unii Poetului: ”*Băutor n-a fost Eminescu. Bea numai ademenit de prietenii cu care stătea de vorbă, puțin câte puțin, și numai vinuri ușoare, curate și bune! Vinul îl făcea vioi, vesel, comunicativ și doritor de a îmbrațișa și de a ferici pe toata lumea."*

Pentru cei mai răsăriți la pungă, cina consta în celebrii cârnați (*Würstli*), o bucată de pâine, la care se adăuga o sticlă din berea populară *”Abzugbier”, ”Lagerbier”,* ”*Märzen*” sau ”*Pilsener*” (toate acestea fiind pe piața vieneză în anul 1870).[109]

Abzug-Bier

”*Abzug*” era o bere ușoară, asemenea și ”*Schank*” sau ”*Winterbier*”, mărci populare în Austria și Germania acelor vremuri, în timp ce ”*Lagerbier”* era o bere mai aspră[110]. Sub marca ”*Lager”* berea aceasta ușoară s-a fabricat și în România de către producătorii *Luther* și *Bragadiru*.[111]

[109] Cf. Julius E. Thausing, Anton Schwartz and A.H. Bauer, "*Theory and Practice of the Preparation of Malt and the Fabrication of Beer*", Philadelphia 1882, pages 748-751
[110] N. Basilescu, ”*Industria berei și criza viticolă*”, București, Minerva, 1910, p.14
[111] Idem, op. cit. p. 72

Datorită prețurilor, berea scumpă ”*Pilsner”* se consuma de clasa avută, *middle class* obișnuia să bea ”*Urqwell”* sau ”*Schwechat”*, în timp ce studenții, muncitorii sau cei fără prea mulți bani se mulțumeau să soarbă doar ”*Sf. Marxer”.*

St. Marxer-Abzug Bier

"Berea a devenit băutura la modă a intelighenției. Funcționari, studenți, artiști și cetățenii medii, toți, probabil, ar trebui să bea un pahar de vin ", a scris Roman Sandgruber în lucrarea sa "*Plăceri dulci amare. Istoria culturală a tutunului*”.

În Austria, până în anul 1832, această băutură se producea manual, dar Anton Dreher a importat din Anglia utilaje pentru producerea industrializată a berii.

”Strigați! Sunt liber !”
(Österreichische Nationalbibliothek)

Statul a încurajat producția de bere, mai ales prin măsuri fiscale, cum ar fi, de exemplu, taxe proporționale cu gradul de zahăr în mustul nefermentat (nu în corelație cu cantitatea de malț sau cu gradul de alcol).

În acea vreme, Austria nu excela însă în producția de vin, cantitățile necesare pieței vieneze fiind importate din Ungaria.

Faptul că tinerii, studenții în general, obișnuiau să consume bere are drept cauză doi factori: prețul scăzut și indicele redus de alcool al berii vieneze.

68 % din cantitățile consumate în Austria reprezintă sortimente de bere ușoară, sub trei grade alcool.

„Cultura e puterea popoarelor“ – scrie în însemnările sale personale Eminescu. Cultura se dobândește în ani de studiu intens, prin frecventarea școlii, bibliotecii sau..... a cafenelei !

Taciturnul Eminescu petrecea numeroase ore la cafenea. Aici timpul trecea cu iuțeală, mai ales când discuțiile deveneau captivante.

Atunci când era prezent în această agoră, înmiresmată de aburi de cafea, Eminescu devenea patetic, spune Ieronim Barițiu, mai cu seamă în momentele

când subiectele se refereau la domeniile sale preferate (istorie, filosofie, estetică):

”*Locul stabil de întâlnire al universitarilor români era cunoscuta cafenea «Troidel» pe Wollzeile. Acolo se încingeau nenumărate discuții. La început, Eminescu lua mai totdeauna parte la dezbateri și era în stare să uite și de timp și de sine, când obiectul discutat îl pasiona. Admitea și părerea adversarului, cu oarecari amendamente restrângătoare în materie politică, bisericescă și socială; era însă implacabil până la fanatism în materie de istorie, filosofie și estetică”.*

Universitatea Viena, secolul XIX
(Österreichische Nationalbibliothek)

Într-o relatare pe care am mai evocat-o în această lucrare, istorisită de octogenarul general Lupu, acesta își amintea de plimbările sale alături de Eminescu în grădinile orașului, descriind prezența insolită a studentului poet în

cafenelele celebre ale timpului unde, spune acest martor ocular, Eminescu compunea:

”Ne povestea, adeseori, despre Eminescu, împreună cu care se plimba prin parcurile vieneze, întârziind prin cafenelele Arkaden si Toidl, unde Poetul *își scria versunle pentru revistele din țară.”*

Pe la 1880, existau în acest oraș nu mai puțin de 600 de cafenele. Acestea etalau stilul de eleganță maxim: oglinzi și candelabre de cristal, un ceas, obiecte de porțelan, mese de marmură, înconjurate de scaune elegante, masă de biliard. Aici clienții puteau consuma cafea, ceai, ciocolată, limonadă, ”*lapte de migdale*”, *Chaudau Rosoglio*. După 1870, aceste localuri au devenit *Cafenele familiale*, având saloane pentru doamne, separate de sala cu masă de biliard. Acestea stau comod, într-o seră de sticlă, cu mobilier modern, tapet rafinat, cu facilități de iluminat cu gaz, mai târziu cu electricitate.

Pentru studenții dispunând de mai mulți bani, cafeneaua era un loc obișnuit pentru întâlniri zilnice, unde puteau discuta mult și bine la un *braun* (cafea) sau la un *melange* (cafea cu lapte).

Avem în fața ochilor un pasaj din *”Geniu Pustiu”*. În ciuda multor tablouri cu caracter oniric, dar mai ales a notificării conform căreia suntem la București, un oraș al întunericului și al sărăciei, Eminescu descrie cu amănunte de cunoscător atmosfera unei cafenele vieneze din perioada studențească a autorului: tutun, cafea, bere, biliard, domino, jocuri de cărți, ziare, reviste literare......O bună parte a acestei proze de tinerețe a autorului a fost scrisă la Viena, inclusiv nuvela *”Sărmanul Dionis*”, citită la *”Junimea*” în toamna anului 1872.

”Alături era o cafenea. Ploaia și frigul ce mă pătrunsese mă siliră să intru-n ea. Mirosul tutunului, eternul trictrac al jucătorilor de domino făcea un efect deosebit asupra simțurilor mele amețite de ploaie și de frig. Orologiul, fidel interpret al bătrânului timp, sună de 12 ori în limba sa metalică, spre-a da lumii, ce nu-l asculta, sama că se scursese și a 12 oră a miezului nopții. P-ici, pe

colea pe lângă mese se zăreau câte-o grupă de jucători de cărți cu părul în dezordine, ținând cărțile într-o mână ce tremura, plesnind din degete cu cealaltă înainte de-a bate, tăcuți, cu ochii ficși, mișcându-și și mușcându-și buzele făr-a zice o vorbă și trăgând din când în când cu sorbituri zgomotoase câte-o gură din cafeaua sau berea ce le sta dinainte... semn de triumf!
Un june aplecat asupra unui biliard scria cu creta pe pănura verde vorba Ilma. Cugetam că e din vița lui Arpad și că și-o fi scoțând din rezervorul memoriei sale vrun dulce nume de iubită sau vreun ideal unguresc din romanele lui Mauriciu Jokay. Nu m-am mai ocupat mai mult de figura acestui tânăr, suspinător poate, ci am început a răsfoi, prin ziare streine, unele reviste literare artistice " .

Priveliște spre Wollzeile
(Österreichische Nationalbibliothek)

Având caracterul unei autobiografii stilizate, prozele fantastice ale lui Eminescu ne sugerează de fapt o realitate vieneză ușor recognoscibilă. Descrierile autorului nu sunt doar rodul imaginației sale: ziarele, revistele literare, științifice sau satirice, jocurile de sociatate (biliard, domino, șah) sunt prezențele unui decor de cafenea din vremea lui Eminescu.

”Biliardul era însă mai scump pentru pungile celor mai săraci”, spune Iuliu Moisil. Aceasta nu înseamnă că studenții săraci ocoleau cafenelele vieneze, dimpotrivă ! În iernile friguroase, pentru a economisi acasă combustibilul, mulți tineri alegeau să poposească aici, până la închiderea cafenelei sau a bibliotecii (care își înceta programul la orele 20-21 seara).

Interiorul unei cafenele vieneze (1880)
(Österreichische Nationalbibliothek)

Societatea *”România Jună”*, a cărei deviză înflăcărată era ”*Unire-n cuget și în simțiri*”, a reprezentat un benefic mijloc de instruire și de educație pentru tinerii absolvenți de școli din Ungaria, Ardeal, Maramureș, Bucovina, Basarabia[112]. Vorbind dialecte foarte diverse, o română cu accent, un amestec

[112] Eugenia Glodariu, ”*Asociaţiile culturale ale tineretului studios român din monarhia habsburgică 1860–1918”*, Muzeul Naţional de Istorie a Transilvaniei, 1998, S. 220.

de jargoane, de regionalisme, aici, la ”*România Jună”,* limba vorbită se uniformiza, devenea unitară, îmbrăcând forme literare apropiate de standardul de azi al limbii române.

Cafe Griendsteidl (1897)
(Österreichische Nationalbibliothek)

Grație sprijinului material obținut din partea comunității românești din acest mare oraș, și nu numai, ”*România Jună”* a avut un sediu propriu, cu toate că, de la înființare și până după *Primul Război Mondial*, sediul acestei asociații s-a schimbat frecvent: *Körblergasse* 3 (în perioada 1872-1874), apoi s-a mutat în apropierea clădirii noii *Universități* (*Langegasse* 4,

Schlöselgasse 28, *Florianegasse* 12)[113] și, după primul război, în *”Palatul Dietrichstein” -Hofburg.*

1872-1874, sediul ”*României June*” *din Körblergasse 3*

De obicei, alegerea conducerii *Societății ”România Jună*” se desfășura în cursul lunii noiembrie a fiecărui an, *”novicii”* sau *”embrionii*”, cum mai erau numiți noii veniți, nu accedeau la funcții de conducere, acestea revenind doar celor cu vechime, cu experiență.

În fiecare seară, tinerii citeau tipărituri sosite din toate provinciile românești, răsfoiau sau împrumutau cărți de la biblioteca asociației, discutau pe marginea conferințelor lunare audiate, schimbau idei, socializau. Acum s-au legat prietenii pentru o viață.

Pe lângă numele cunoscute ale unor studenți care au avut o activitate intensă în cadrul *”României June”,* putem adăuga și altele mai puțin citate în studiile dedicate vieții lui Eminescu, din a căror biografie se pot extrage detalii inedite privind viața studențească de la Viena: Aurel Mureșianu[114], cu care Mihai Eminescu a colaborat atât de fructuos la ”*România Jună”* (mai bine decât cu V.

---

[113] Aflăm din presa din țara noastră că sediile ”*României June*” au avut diverse adrese: *”Familia*”, nr. 16, din 17/29 aprilie 1888, p. 203, precizează că asociația studenților români își schimbase sediul din *Schlösselgasse*, în *Pelikangasse* 15, din cartierul IX; ”*Transilvania*”, nr. 2, din 15 febr.1895, p. 56, informa cititorii săi că sediul ”*României June”* era în districtul IX, *Lazarethgasse* 26.

[114] Mircea Gherman, ”*Mureşenii”*, în ” *Magazin Istoric*”, 1968, nr. 4, apr., p. 2–7;

Bumbac), Aurel Isacu, jurist, tatăl Poetului Emil Isac[115], Moise Groza[116], erou al *Războiului de Independență*, Ilarion Pușcariu[117], Ștefan Velovan, coleg de studenție cu Eminescu[118].

Aceste activități literar-științifice, care se desfășurau o dată pe lună, de obicei Sâmbăta, erau urmate de petrecerile tinerești, unde se intonau cântece, interpretate de corul asociației sau de soliști talentați, se toasta în cinstea unui român sărbătorit, sau se întâmpina în mod festiv *Ajunul Anului Nou*, precum și se citeau anecdotele și ironiile înserate în revista umoristică *”Urzica”*, întrunirile și petrecerile desfășurându-se între orele 20 și 24.

De regulă, tinerii admiși în societatea ”*România Jună*” treceau proba ”*noviciatului”* scriind mici articole, glume sau întâmplări hazlii în revista *”Urzica”,* dovedind că au dobândit puterea de a gândi și a scrie la gazetă.

Seratele literare aveau loc într-o sală de restaurant sau berărie, încăpătoare pentru numărul mare de participanți, închiriată separat, la ele participând studenți români din toate instituțiile de învățământ din Viena (Universitate, Politehnică, Școala superioară de silvicultură, Școala superioară de agricultură, Academia de Arte Frumoase, Conservator, Academia Comercială etc.)

La serbările *”României June”* participa în mod frecvent dr. Urban-Jarnic, rostind cuvântări în românește, fiind un mare prieten al poporului nostru. Profesor la un gimnaziu din Viena, apoi la Universitatea din Praga, acesta se ocupa de studiul limbii române, fiind în legătură cu Andrei Bârseranu.

Dar, pe lângă acestea, Eminescu lua parte și la petrecerile private ale amicilor săi, unde stătea în fața unui pahar de vin, până dimineața, mai ales dacă avea alături și o cafea bună, neagră.

---

115 Emil Isac, *”Versuri*”, Bucureşti, 1964, p. 8;

116 Aurel Cosma, ”*Petru Vintilă, Un soldat în căutarea patriei*”, în *”Mitropolia Banatului”,* 1978, nr. 10–12, oct–dec., p. 767–770 (*Prezentări bibliografice*). Recenzie elogioasă a romanului vieţii eroului *Războiului pentru Independenţă,* Moise Groza, prieten cu Mihai Eminescu;

117 Ion Breazu, ”*Studii de literatură română şi comparată. Ed. îngrijită… de Mircea Curticeanu*”, Vol. I–II. Cluj, Edit. Dacia, 1970–1973, aminteşte pe Ilarion Puşcariu, coleg şi bun prieten cu Eminescu.

118 Ion Iliescu, ”*Vasile Alecsandri. Pagini bănăţene la a 75 a comemorare*”, Timişoara, 1965; Ştefan Velovan, coleg de studenţie cu Mihai Eminescu.

Cât au stat împreună, T.V. Ştefanelli a observat că Eminescu *"adesea lua parte la petrecerile sociale ce le aranja societatea academică "România Jună"*, *al cărei membru era, cum lua parte şi la petrecerile particulare ce se întâmplau ici, colea între cunoscuţii săi. Se înţelege că aceste petreceri se făceau numai în birturi şi restaurante, iar vinul austriac dezlega limba tinerilor. Eminescu nu bea mult, dar era în stare să rămână cu cunoscuţii săi până dimineaţa, mai cu seamă dacă avea o cafea neagră, bună*."

Eminescu obişnuia să se culce târziu, a doua zi sculându-se pe la ora 8 dimineaţa, uneori şi mai târziu. Servitoarea îi aducea apoi cafeaua cu lapte, numită aici "*Melange",* se îmbrăca şi pornea spre Universitate, dacă avea în orar cursuri, iar dacă nu, rămânea acasă, până la prânz, scriind.

Când venea acasă din oraş, îşi dezbrăca haina, lua un halat vechi şi o pereche de pantofi de casă.

Aprindea apoi spirtul de la maşina de cafea şi-şi făcea o cafea neagră cu caimac, pe care o sorbea cu mare satisfacţie, fumând neîncetat.

Atunci când era foarte adâncit, captivat am spune, de ceea ce avea pe masa de scris, îl prindea noaptea şi, în asemenea momente, renunţa să meargă seara la cină, rugând pe cineva să îi cumpere pâine, brânză, o sticlă de bere, pentru a continua lucrul.

Într-o poezie, datată de G. Călinescu ca fiind scrisă de Eminescu în perioada studiilor, 1869-1870, Poetul parodiază atracţia pentru bere, şniţel, cârnaţi şi biliard a unui personaj "*cu barbă lungă*", "*un dramaturg fără bani în pungă":*

La quadrat

”Înger în patru colțuri, o stea cu barbă lungă,
Cine-a știut vrodată că tot ce eu iubeam
E-un dramaturg puternic, dar fără bani în pungă,
Un paralelogram?

E-un om a cărui visuri la bere tot țintează,
Ce se consumă-n asuri și joacă la hazard,
Un om, dorința cărui e pe biliard să șază,
Să doarmă pe biliard.

Adeseori în noapte văd umbra lui fatală,
În mână cu o halbă, în gură c-un cârnat,
În buzunări cu chifle și subsuori o oală
Și râde... până-i beat.

Visarea sa un șnițel, gândirea sa o bere,
Să bea etern, acesta e visul său ciudat
Și-odată auzi-vom că-n cruda sa durere
În bere s-a-necat. ”[119]

[119] M. Eminescu, ”*Opere, IV, Poezii Postume*”, 1952, p.458

Mai sunt unii, ce este drept puțini[120], care încă mai consideră că Eminescu a fost un neîndestulător mărturisitor al crezului creștin, că l-a părăsit pe Dumnezeu, dezbrăcând haina credinței pentru goliciunea atee. Urmând convingerea proprie, conform căreia nimeni nu este posesorul adevărului absolut, accept, fie și prin reducere la absurd, ideea așa-zisului vid de credință întru ortodoxie al lui Eminescu, ipoteză primită, în ultimă instanță, numai sub beneficiu de inventar[121].

De asemenea, din motive întemeiate pe respectul față de judecata de bună credință a oricărui om ce nu este de aceeași părere cu mine, am răbdarea benedictină și înțelepciunea de demult să cuget pe îndelete și asupra părelnicii supoziții privind păgânismul eminescian, dar numai cu condiția ca aceasta să fie dovedită cu argumente logice, pertinente, dacă documentele negru pe alb lipsesc. Refuz însă să accept chiar și numai o singură insinuare, care îl transformă pe Eminescu într-o ființă fără Dumnezeu, indiferent din partea cui ar veni, mai ales când este etalată cu aerul că reprezintă un adevăr imuabil. Aceasta este mai mult decât o hulă a numelui Poetului, este mai grav decât o profanare a memoriei sale, este blasfemia de a-l nega pe Eminescu ca aparținând spiritualității române.

---

[120] Cristian Tudor Popescu apreciază că poezia ”*Împărat și Proletar*”, mai ales pasajul ”*Religia - o frază de dânșii inventată....*” dar și alte versuri „*fac, prin expresivitatea excepțională, propagandă nu doar ateismului, dar și antireligiozității mai mult sau mai puțin socialiste”.* Prin cele spuse la data de 15 ianuarie 2013, CTP hulește biserica, afirmând: *”....mă întreb ce i-ar fi făcut BOR autorului versurilor de mai jos (este vorba de versurile Biserica – o frază... n.n.). Probabil că nu doar i-ar fi refuzat serviciul religios la moarte, îi anula și botezul”.* Îi adresăm o întrebare ingratului comentator: Cum apreciază faptul că, în fiecare an, preoții slujesc la mormântul lui Eminescu? Așa că, încă o dată se adeverește proverbul ”*Câinele moare de drum lung și prostul de grija altuia*”. Renunțăm însă la acest proverb, din motive de politețe, dar nu ezităm a-i replica distinsului comentator, într-un stil aidoma exprimării sale bombastice: *Am putea însă să ne întrebăm* ”*....ce i s-ar fi întâmplat lui Eminescu, dacă CTP ar fi fost el însuși țârcovnic sau paracliser în vre-o biserică. Probabil că nu doar i-ar fi refuzat serviciul religios la moarte, îi anula și botezul*”.
(n.n.: Țârcovnic: *Persoană care are în grijă curățenia și buna rânduială a unei biserici,* cf. DEX, 2009).

[121] O repede citire a poeziilor apocrife eminesciene, scrise în perioada studenției vieneze, publicate după moartea sa, un fel de eseuri dedicate întrebărilor existențiale, ar putea conduce la o falsă interpretare, conform căreia tânărul student trecea printr-o criză a căutărilor, un disperat strigăt al neputinței de a-l descoperi pe Dumnezeu. În realitate, aceste creații sunt o expresie a traducerii în forme poetice a cursurilor și ideilor filosofice parcurse la facultate.

Dacă un ateu neagă existența lui Dumnezeu, este liber să o facă, dar să nu-l invoce pe Mihai Eminescu, spunând că acesta era, la rându-i, un ateu de felul lui. Nu este permis, sub nici o formă, să atribuim unui dispărut o atât de grozavă anatemă, când se știe că acesta nu mai are cum să se apere în fața posterității.

Pentru scepticii care încă mai cred în așa zisul ateism al Poetului nostru național, reamintim aici poezia *”Înviere*”, semnată de M. Eminescu[122] :

”Prin ziduri înnegrite, prin izul umezelii,/Al morții rece spirit se strecură-n tăcere;
Un singur glas îngână cuvintele de miere,/Închise în tratajul străvechii evanghelii.

C-un muc în mâni moșneagul cu barba ca zăpada,/Din cărți cu file unse norodul îl învață
Că moartea e în luptă cu vecinica viață,/Că de trei zile-nvinge, cumplit muncindu-și prada.

O muzică adâncă și plină de blândețe/Pătrunde tânguioasă puternicile bolți:
„Pieirea, Doamne sfinte, căzu în orice colț,/Înveninând pre însuși izvorul de viețe.

Nimica înainte-ți e omul ca un fulg,/Ș-acest nimic îți cere o rază mângâioasă,
În pâlcuri sunătoare de plânsete duioase/A noastre rugi, Părinte, organelor se smulg."

Apoi din nou tăcere, cutremur și sfială/Și negrul întuneric se sperie de șoapte...
Douăsprezece pasuri răsună... miez de noapte.../Deodată-n negre ziduri lumina dă năvală.

Un clocot lung de glasuri vui de bucurie.../Colo-n altar se uită și preoți și popor,
Cum din mormânt răsare Christos învingător,/Iar inimile toate s-unesc în armonie:

„Cântări și laude-nălțăm/Noi, Ție Unuia,
Primindu-L cu psalme și ramuri,/Plecați-vă, neamuri,
Cântând Aleluia!

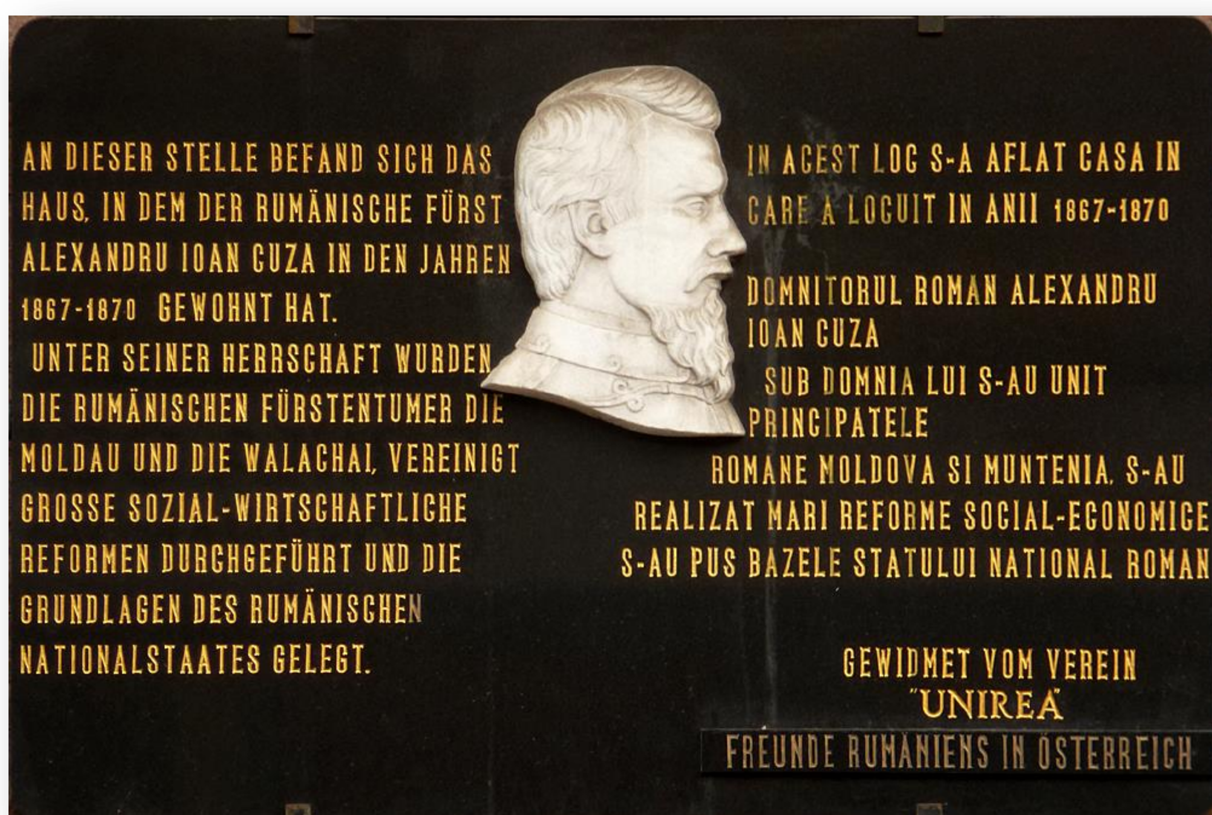
Christos au înviat din morți,/Cu cetele sfinte,
Cu moartea pre moarte călcând-o,/Lumina ducând-o
Celor din morminte!"

În continuarea acestui studiu prezentăm cititorului un amănunt, aparent insignifiant, care dovedește faptul că Eminescu a cunoscut și a înțeles rostul profund al Ortodoxiei, a fost un credincios statornic și un apărător al credinței

[122] Se păstrează în mss. nr. 2254, 99; mss. nr. 2259, 321-322; mss. nr. 2261, 77-79.

strămoșești. Nu numai prin scris, cât mai ales prin fapte. Aceasta se întâmpla după venirea în țară a lui Eminescu, episodul studenției fiind încheiat.

Așadar, suntem în vara anului 1878. Se sfârșise *Războiul din Balcani*. Turcia a fost înfrântă iar *Muntele Athos*, cu așezămintele sale creştine, începea să renască. România își proclamase *Independența de Stat* iar speranțele călugărilor români de la Athos se îndreptau spre vechii sprijinitori, într-o vreme când efectele reformelor lui Cuza asupra mânăstirilor închinate – *Secularizarea* - răciseră considerabil relațiile *Sfântului Munte Athos* cu *Principatele Unite*.

Alexandru Ioan Cuza, Billrothstrasse 26-30

În acest context, Eminescu publică în ”*Timpul”* (10 august 1878) chemarea de ajutor a Arhimandritului Chiriac, de la biserica română cu hramul ”*Înălțarea Domnului*” – ”*Schitul Cotlumuș*”, din ”*Sfântul Munte*”, ”*român născut în Botoşani, care a întreprins o călătorie prin ţările noastre”,* prin care

îndeamnă cititorii să adune mai cu seamă cărți, pentru înființarea unei biblioteci la ”*Schitul Cotlumuș*”.

Apelul semnat de starețul Chiriac, reprodus și de Eminescu, având ca subiect un ”*scop pios și românesc*”, suna astfel:

”Domnule Redactor

Mai multe organe de publicitate, între cari stimabilul ziar ce redigiaţi mai cu deosebire, au avut bunavoinţă a vorbi de modesta mea persoană, anunţând venirea mea în ţară şi scopul pios şi românesc ce m-a adus. Este foarte adevărat, domnule redactor, că unica mea ţintă este să adun mijloace cu care să înavuţesc biserica română cu hramul ***Întîmpinarea Domnului****, în schitul* ***Cotlomuşului*** *de la Sântul Munte al Athosului, unde pronia cerească a voit să fiu stareţ.*

Această faptă, pentru mine, nu constituie, domnule redactor, un mare sacrificiu, ci o mare datorie ce schima de monah şi cualitate[a] de creştin şi de român îmi impun. Laudele, deci, ce mi se fac le privesc numai ca bunăvoinţă din partea presei române şi încurajare pentru calea în care am pornit.

La rândul meu, mă simt dator, domnule redactor, a exprima, prin stimabilul dv. organ, gratitudinea mea tuturor acelor domni redactori, cari au găsit şi vor mai găsi cuvinte binevoitoare pentru întreprinderea mea românească şi creştinească şi a vă ruga cu această ocazie, dacă este cu putinţă să luaţi iniţiativa ca unii din dd. redactori şi oricari alţi cetăţeni de o valoare oarecare să formeze un comitet, unde să se adune tot ceea ce dărnicia românească, în bani, cărţi şi obiecte, va contribui voluntar pentru biserica de la Sfîntul Munte, română cu hramul Întîmpinarea Domnului.

Cred că cu modul acesta scopul se va atinge cu mai multă înlesnire. În adăstarea rezultatului propunerei ce luai curagiul a face, profit de ocazie, domnule redactor, a ruga Cerul să lumineze presa română ca să fie tot un focar luminător pentru scumpa noastră ţară; iar d-voastră primiţi binecuvântările

duhovniceşti. de la smeritul în Hristos Arhimandritul Chiriac, stareţul bisericei Întîmpinarea Domnului."

Prin chemarea amintită, tipărită și în alte publicații ale vremii, stareţul mânăstirii ruga cititorii să ofere sprijinul lor acestei nobile inițiative, arătând că se va înființa un comitet, care să adune donațiile oferite.

Eminescu salută inițiativa și anunță, în calitatea sa de redactor la *"Timpul"* că, *"până la formarea unui anume comitet, care să se ocupe cu strângerea de bani, cărţi şi obiecte, redacţia „Timpului" primeşte asemenea în păstrare cărţile, banii ş.a., pe cari cititorii noştri ori alte persoane din public ar dori să le ofere în folosul schitului şi a bibliotecei, ce se va înfiinţa."*

Este un gest continuator în seria faptelor sale doveditoare de credință (donația de cărți pentru "*Colegiul greco-catolic Sf. Barbara"* de la Viena, de care vom vorbi mai la vale), cumpărarea de la anticarii Iașului, sau ai Bucureștilor, de cărți religioase, propunerea de construire a unei *Catedrale a Neamului* etc.

Însă, Eminescu nu se limitează doar la publicarea apelului, luând decizia ca banii, cărțile și obiectele să fie colectate și păstrate în folosul schitului și a bibliotecii[123] ce se va crea. Acesta mai face încă un gest notabil: prezintă istoria de peste 500 de ani a ajutorului frățesc oferit de români (domnitori, boieri, clerici sau simpli credincioși) către *republica monahală Athos*. Articolul său, concis și plin de simpatie față de chinoviile de la *Sfântul Munte* (un act de curaj, mai ales în condițiile în care *Secularizarea averilor mânăstirești* condusese la un veritabil conflict între România și Grecia) dovedește, în același timp, faptul că Eminescu cunoștea în profunzime istoria vieții religioase din țara noastră, relațiile de ecumenism, unind bisericile ortodoxe frățești.

În epoca în care scria Eminescu, în *Sfântul Munte* se aflau aproape zece mii de călugări, dintre care o mie erau români. De aceea, ziaristul de la

[123] În prezent, biblioteca conține cărți prețioase cu caracter teologic, manuscrise vechi, din care un număr de 94 sunt pe pergament, 300 de manuscrise cu muzică bisericească, 660 de manuscrise, precum și 3500 cărți tipărite.

”*Timpul”* prezintă statutul special al acestei ”*republici a călugărilor*” (formată din *douăzeci de mănăstiri mari, 10 sate (skele), 250 de chilii izolate şi la 150 de sihăstrii)*. Complexul monastic se bucura de o anume independență, dobândită încă din vremea lui Murad al II-lea. În semn de recunoștință că *Athosul* s-a predat înaintea căderii Constantinopolului, sultanul a oferit un statut special acestui munte plin de locuri de închinare creștinească.[124]

Cele 20 de mânăstiri importante dispuneau de un veritabil *Consiliu Sinodial,* cu capitala la Karias (format din 20 de reprezentanți, câte unul de fiecare mânăstire) și din patru lideri, schimbați prin rotație, anual[125].

În continuare, jurnalistul de la *”Timpul*” precizează numărul lăcașelor monahale românești: ” *opt sânt fondaţiuni româneşti şi anume : St. Grigorie, Caracal Dochiarion, Cotlomuşul, Xeropotamul, Pantokratoros, S. Dionis de Trapezunt şi în fine însăşi frumoasa şi splendida Lavra”*

Eminescu atrage atenția că, deși domnitorii români și boierii din Țările Române au donat bani și odoare, ” *cu toate acestea, până astăzi nu s-a văzut o mişcare de viaţă intelectuală între membrii români ai marii comunităţi religioase.”*

Aceasta este motivul pentru care ziaristul de la *”Timpul”* susține ideea înființării unei biblioteci[126] în lăcașul de la Cutlumuș[127].

„DIN ISTORIA MÂNĂSTIRILOR INCHINATE..."

”Din istoria mănăstirilor închinate ştim cîtă însemnătate avea odată pentru noi românii muntele Athos sau Sf. Munte, acea limbă de pământ a

---

[124] Ca și Țările Române, nici un musulman nu avea voie să pătrundă în aceste ținuturi, cu excepția trimisului special al Sultanului (*Bostangi Aga*).

[125] N. Iorga, ”*Muntele Athos în legătură cu Țerile noastre*”, București, Librăriile Socec et Comp și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold&Comp, 1914.

[126] În Bibliotecă se păstrează 662 de codice manuscrise și 3500 de cărți vechi tipărite, din care 157 de documente, referitoare la legăturile acestei mânăstiri cu Ţara Românească, din perioada 1372-1939.

[127] Mânăstirea are în prezent 30 de monahi, afară de cei care se nevoiesc în afara acesteia (40), dintre care 9 sunt români, 3 în interiorul mânăstirii și 6 în schit.

Peninsulei Chalkidice din Marea Egeică, care, purtând şi astăzi numele unui gigant din mitologia grecească, a devenit în suta a zecea după Christos minunatul loc de convieţuire a mii de călugări.

Republica de astăzi a călugărilor numără douăzeci de mănăstiri mari, 10 sate (skele), 250 de chilii izolate şi la 150 de sihăstrii. Fiecare naţie de lege greco-orientală are una sau mai multe mănăstiri, în care şi azi vin în fiecare an vizitatori din Rusia, de la noi, din Ardeal, din Serbia, din Bulgaria, Grecia, Asia Mică, Constantinopole ş.a.

Călugării înşişi, astăzi în număr de 10 000, între cari o mie de români, se recrutează din toate naţiile de lege răsăriteană şi trăiesc după regula Sf. Vasilie în deplină singurătate. Sfântul Munte se bucură şi astăzi de privilegiile foarte largi acordate de Murad II, pentru că i se supusese încă înainte de luarea Constantinopolei.

Astfel, nici un musulman nu se poate aşeza în sfîntul ţinut afară de Bostangi-Aga, care întreţine relaţiile între călugări şi sultanul. Guvernul acestei republici eclesiastice în mîna Sf. Sinod din Karias, frumoasa capitală a peninsulei; acest sinod e compus din 20 de delegaţi (de fiecare mănăstire unul) şi patru prezidenţi, cari în fiece an se iau tot din alte patru mănăstiri. Acest sinod ţine disciplina şi dispune cele de trebuinţă pentru anevoioasa administrare a averii mănăstirilor.

Toate mănăstirile sânt închinate Pururea-Fecioarei şi se împart în cultul lor, astfel încât fiecare stadiu al vieţii Maicii-Domnului e mai cu seamă serbat în una din mănăstiri. Din vremi nemaipomenit de vechi, există însă o deosebire între guvernul şi administraţia deosebitelor mănăstiri. Unele, chinoviile proprii, au un egumen, iar membrii lor au renunţat la propria lor voinţă şi la averea lor şi trebuie să se supuie necondiţionat; pe când celelalte mânăstiri, monastirea idiorhythma, au constituţie republicană, îşi aleg în fiece an stareţul şi hotărăsc asupra afacerilor generale în soboare, la cari iau parte toţi cei ce au dreptul de-a vota.

În chinovii călugării trăiesc în comun, în celelalte mănăstiri trăiesc după plac, neprimind din partea mănăstirii decât pîne şi vin. Altfel regula e-ndestul de aspră. Dar toate aceste sânt mai mult ori mai puţin cunoscute; ceea ce voim a face acuma este de-a atrage atenţia asupra unei tendenţe, ce merită toată lauda precum şi toată încurajarea din partea publicului român.

După căderea împărăţiilor ortodoxe a Bizanţului şi a Trapezuntului, Sf. Munte a devenit obiectul unei deosebite îngrijiri din partea voivozilor români şi a poporului românesc.

N-avem decît a aminti că dintre cele 21 de abaţii mare, şase numai sânt fundaţiuni rusobulgare, opt sânt fondaţiuni româneşti şi anume : St. Grigorie, Caracal Dochiarion, Cotlomuşul, Xeropotamul, Pantokratoros, S. Dionis de Trapezunt şi în fine însăşi frumoasa şi splendida Lavra. Nenumărate moşii se dăruiseră de către Domnii şi boierii din ţările noastre, bani şi odoare şi cu toate acestea până astăzi nu s-a văzut o mişcare de viaţă intelectuală între membrii români ai marii comunităţi religioase."

11

La începutul veacului al XX-lea, românii din capitala Austro-Ungariei au avut, în sfârșit, un altar pentru cultul lor[128]. După multe strădAuințe, ei au reușit să se bucure, asemenea altor credincioși de rit ortodox[129], de o biserică proprie, de fapt o capelă, amenajată la parterul unui palat. Pe lângă semnificația religioasă importantă, lăcașul acesta avea privilegiul de a fi situat în inima orașului. Tot aici, după război, se va stabili și sediul "*României June".* Capela fiind de dimensiuni restrânse, se simțea nevoia construirii unei biserici mai mari.

Un brav român, arhitectul Cesar Popovici (fiul lui B.G. Popovici), în bune relații cu primăria Vienei, negociase obținerea unui loc pentru

[128] Pr. Dr. Nicolae Dură, *"Biserica trăită departe, Viața religioasă a românilor din Austria*", București, 2005, p. 223-248

[129] Biserica bulgară *Sf. Ivan Rilski, Kühnplatz* 7; Biserica grecească *Sf. Gheorghe, Griechengasse* 8; Catedrala rusească *Sf. Nicolae, Jauresgasse* 2; Biserica sârbească (3 biserici): Catedrala *Sf. Sava, Veithgasse* 3; Biserica *Nașterea Mariei, Neulerchenfelderstrass*e 47 și Biserica *Învierea Domnului, Engerthstrasse* 158; Biserica apostolică armenească *Sf. Hripisme, Kolonitzgasse* 11.

construirea unei biserici românești, demersurile având loc înainte de *Primul Război Mondial*; se strânseseră circa 160 000 de florini pentru ridicarea lăcașului, dar războiul, inflația și neînțelegerile din sânul membrilor coloniei române, care considerau că locul oferit de administrația orășenească nu era unul corespunzător, au făcut ca acest proiect să nu se îndeplinească decât peste aproape o sută de ani.

Acum, pe lângă *capela din Hofburg*, comunitatea românească are propria ei biserică ortodoxă, în Simmering[130], o alta în curs de amenajare[131] și o a patra, în faza de proiect, situată într-o zonă mai centrală, din al doilea sector al Vienei.

De la începuturi, activitatea curentă a*”Capelei Române”* era sprijinită din resurse primite de la enoriașii având posibilități materiale, locuind în acest oraș, dar și din subvenții sosite din țară.

Potrivit însemnărilor primului paroh, credincioșii din Transilvania și Bucovina ajutau ”*Capela Română*” din *Löwelstrasse* 8, după posibilitățile fiecăruia; în schimb, cei din *Vechiul Regat*, oameni bogați, unii boieri cu moșii întinse, nu prea se îmbulzeau să scoată bănuțul din buzunare, mulțumindu-se doar să promită generoase ajutoare de la stat.

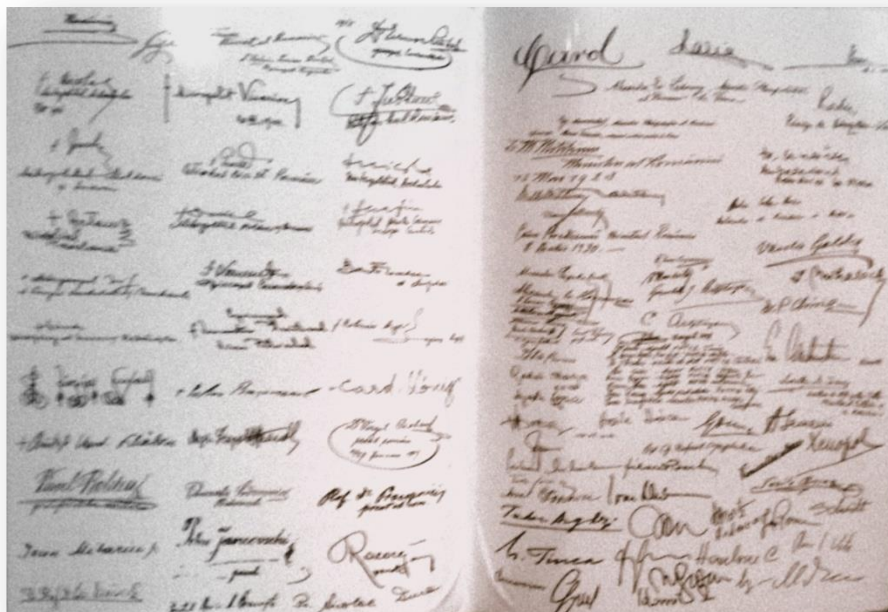
Până și membrii ”*Legației Române”* se cam codeau să facă donații acestei Capele, deși erau persoane bine remunerate și cu bună stare materială, excepție făcând Alex. Em. Lahovary, șeful misiunii, și Negroponte, diplomat, ”*când a câștigat cu caii lui la curse”*[132], își aduce aminte primul paroh al Capelei, dr. Virgil Ciobanu.

---

[130] Biserica ”*Învierea Domnului si Sf. Apostol Andrei*", *Simmeringer Hauptstr*. 161, 1110 Viena

[131] Biserica *"Sf. Antonie" si "Sf. Andrei Şaguna", Pouthongasse* 16

[132] Spațiul capelei a fost amenajat de arhitectul Cesar Popovici, sfințit de protopopul Constantin Popovici de la *Mitropolia din Cernăuți*, în prezența membrilor legației, a primarului orașului București, dar și a reprezentanților de frunte ai coloniei române: Gen. Lupu, Flondor, Hurmuzachi, Grigorcea etc.

Numele personalităților care au semnat în *Cartea de Onoare* a *Capelei Române* (suverani, înalți ierarhi, politicieni, oameni de cultură: Carol, Maria, Mitilineu, Xenopol,Vasile Goldiș,Tudor Arghezi etc)

Ba, uneori, între șeful legației României și preotul paroh apăreau și unele neînțelegeri, cum rezultă din documentele istorice consultate.

În perioada interbelică dar și după aceasta, statul român a oferit totuși sprijin material, potrivit dosarelor din Arhiva MAE[133], preoții care au slujit aici în ultimele decenii străduindu-se să țină aprinsă flacăra credinței, dar mai ales să descopere și să păstreze pentru viitorime urmele pașilor lui Mihai Eminescu.

[133] Ministerul Afacerilor Externe, Direcţia pentru personal şi învăţământ - Arhiva - *Inventarul documentelor din Fondul central M.A.E., Problema 15 (şcoli şi biserici române din străinătate, întreţinute şi subvenţionate de statul român) din perioada 1877 – 1949:* Capitolul II. *Biserici: Volumul 16 (1908 – 1944) Biserici Austria* - Rapoarte ale legaţiei române din Viena în legătură cu înfiinţarea capelei române. - Subvenţii acordate de statul român pentru întreţinerea capelei române din Viena. - Rapoarte ale legaţiei române din Viena, telegrame, întâmpinări şi corespondenţă în legătură cu situaţia celor două biserici ortodoxe: "*Sf. Gheorghe" şi "Sf. Treime*" (din Viena). - Demersurile guvernului român pentru respectarea drepturilor de proprietate şi de jurisdicţie canonică ale mitropoliei din Cernăuţi asupra celor două biserici ortodoxe din Viena (1925 – 1933). - Intervenţiile guvernului român pe lângă patriarhia din Constantinopol şi pe lângă alte foruri competente pentru revendicarea uneia din cele două biserici ortodoxe din Viena (1933 – 1944).

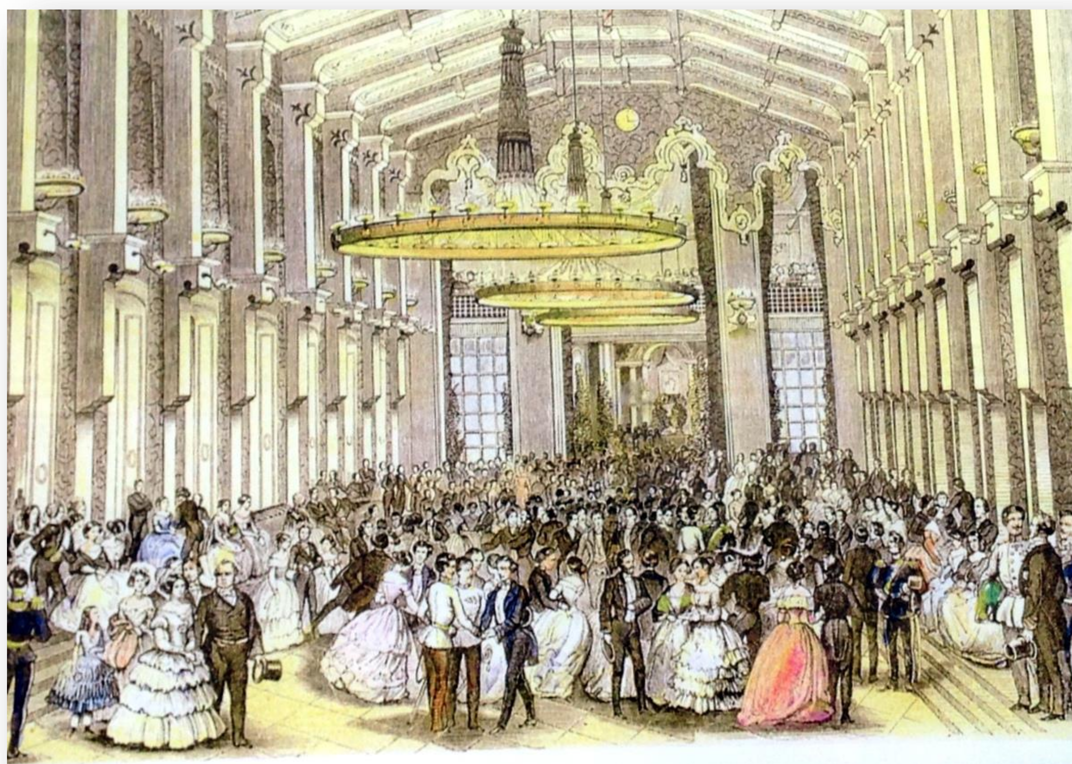

”*România Jună*” 1871-1971, UAS(C)R, *Palatul Dietrichstein*,
Löwelstraße 8.
(Foto: Dan Toma Dulciu, Februarie 2017)

În 1971, când s-au împlinit 100 de ani de la crearea *”României June”*, s-a așezat o placă comemorativă pe fațada ”*Palatului Dietrichstein”*, consemnând faptul că aici a fost sediul asociației studențești, în perioada 1919-1921.

În zilele noastre, orașul nu duce lipsă de reuniuni tradiționale, supraviețuind miraculos din alte timpuri, care au dat farmec acestei capitale europene. Șirul acestor evenimente începe cu celebrul *”Kaiserball”* (*Balul Împăratului*), urmat de alte aproape 300 de petreceri similare: *Balul Florilor*, al *Filarmonicii*, al *Ofițerilor*, al *Farmaciștilor,* al *Medicilor*, al *Vânătorilor*, al *Cafegiilor*. Dar, cel mai renumit a fost și rămâne *Balul Operei din Viena*. Așa se petrecea și în urmă cu peste o sută de ani.

Revenind la petrecerile de pomină ale secolului al XIX-lea, în perioada ”*Carnavalului de iarnă”* avea loc ”*Balul Românesc”*, un eveniment strălucitor, desfășurat sub protecția unuia dintre membrii familiei imperiale[134].

Viena - *Sală de bal (a doua jumătate a sec. al XIX-lea)*

[134] Sextil Pușcariu își amintea că la balurile Societății *„România Jună”* era prezent un arhiduce, ca reprezentant al ”*Casei Imperiale*”.

În mod tradițional, acest bal era organizat de un comitet de doamne de onoare, din elita societății vieneze, de origine românească, dintre care amintim pe: Angelina de Bălăceanu, Maria Nicolae Dumba, născută Ghermani, Maria Baron Hye von Gluneck, născută Filișanu, precum și doamnele E. De Marenzeller, născută Bibescu, Tereza E. Kanitz, Celestina de Oppolzer-Mautner-Markhof.

Cine sunt aceste doamne faimoase ale Vienei de altădată ?

Celestina de Oppolzer-Mautner-Markhof (1841-1886) era soția astronomului Theodor von Oppolzer (1841-1886), dăruindu-i 6 copii. Socrul acesteia era celebrul medic și profesor universitar Johann Oppolzer, rector al *Universității Viena* (1861-1862), recunoscut drept părintele tratamentelor balneo-fizeoterapeutice, precum și al tratamentelor electroterapeutice.

Astronomul Theodor von Oppolzer a fost prezent la Iași, calculând de aici tranzitul planetei Venus (9 decembrie 1874)[135]. Deci, un argument pentru prezența ei la evenimentele organizate de comunitatea românească de la Viena, precum și implicarea în activități de ordin caritabil.

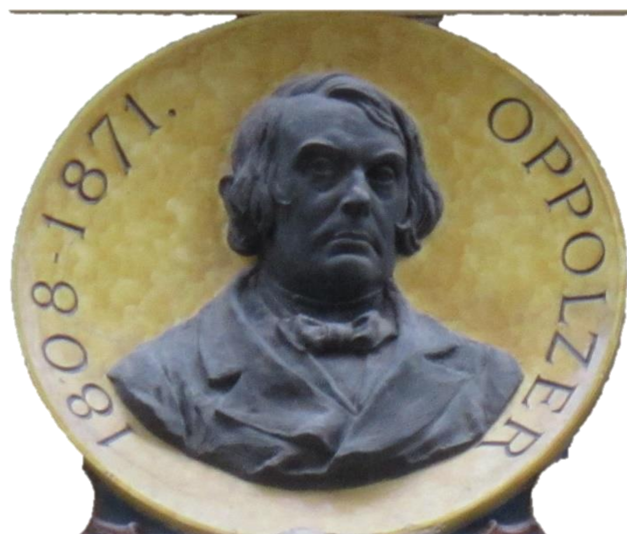
Șerban Eminescu, fratele Poetului, stins din viață, din păcate, la vârsta de 33 de ani la Berlin[136], în 1874, a practicat medicina cu succes în capitala Germaniei, fiind apreciat în mediile științifice ale vremii, ca un eminent chirurg. Șerban Eminescu a studiat la *Universitatea Viena și Erlangen*, în Bavaria, fiind discipol al profesorului și medicului austriac Johann Oppolzer[137]. Știind specialitatea acestuia (electro-terapia), ne putem explica interesul său pentru cumpărarea unui aparat de ”*faradizațiune*”.

---

[135] De la fiul său, Egon von Oppolzer, profesor de astronomie la *Universitatea din Insbruck*, se păstrează o scrisoare a tatălui acestuia, cu privire la calculele făcute cu acel prilej.

[136] Așadar, acest copil de sex masculin al familiei Eminescu își doarme somnul de veci departe de țară.

[137] *”Şerban. – A studiat medicina la Viena şi la Erlangen în Bavaria. În Viena, ca student în ultimul an, ţinea de casa unui medic renumit pe atunci, anume Opolzer. A murit de oftică, în Berlin, unde se dusese să se caute, în 1874.”, cf. Matei Eminescu, ”Memoriu asupra familiei Eminescu”, în ”Junimea Literară”*, anul VI, Cernăuţi 1909, nr. 7 şi 8, pp. 142-145.

Prof. Johann Oppolzer

Despre acest frate al Poetului avem o descriere făcută de Mihai Eminescu, într-o scrisoare, din Berlin, datată 22 iunie 1873, adresată părinților săi:

”Pe Şerban îl văd rar, căci şede foarte departe de mine. Dacă vorbesc cu el despre afacerile lui, el nu mă clarifică, niciodată, într-atâta, ca să ştiu ce are de gând să facă. Ceea ce ştiţi D-voastră despre el ştiu şi eu... şi nici cred ca să-i fi descoperit el vreunui om din lume tot ce gândeşte. Astfel, el o duce destul de passabil; are amici, cunoştinţe cu doctori germani şi societatea lui e foarte căutată. El e şi membru la o societate ştiinţifică-medicală. Ce sunt românii care învaţă medicina aici, pe lângă el? Pot să zic că dispar... şi cu toate acestea. Eu o spun curat, nu-l înţeleg şi pace. Eu gândesc că n-ar avea decât să se prezinte, aici, la Universitate, pentru ca să-l facă de trei ori Doctor, dacă nu este încă. Aici, în Berlin, poartă acest titlu, fără ca cineva să i-l conteste, scrie reţete, face chiar vizite, căci, după legile prusiane, îi este permisă aceasta, se-nţelege că sub responsabilitatea sa personală. Dar presupunem c-ar rămâne chiar aici, ce viitor îl poate aştepta, în mijlocul unui oraş, unde sunt atâţia alţii.”

Conform unei relatări târzii, aparținând domnișoarei Tăutu, care l-a cunoscut pe Șerban Eminescu[138], pe când se afla cu familia la Viena, fratele

[138] Matei Eminescu, afirmă că Șerban, fratele său, s-ar fi fotografiat la Wiena. (cf. Mss. 2943/BCU Carol I)

poetului se zbătea în mare lipsă de bani, încât ajungea să învețe pe stradă, la lumina felinarelor.[139]

Șerban Eminovici (foto Memorialul Ipotești)

Locuința familiei Oppolzer (tatăl și fiul) se afla la mijlocul secolului XIX în *Josephstadt*, pe strada *Alserstrasse* 25[140], în apropierea Spitalului vechi AKH, unde Theodor Egon von Oppolzer instalase un observator astronomic privat (1862).

[139] *Comitetul Comemorativ –Galați*, "*Omagiu lui Mihail Eminescu",* București, Socec, 1909, p. 38.
[140] Clădirea actuală, datând din 1910-1911, nu mai păstrează decât portalul de intrare al vechii clădiri.

Șerban Eminescu a făcut practică la vechiul spital AKH, din *Alserstrasse,* și presupunem că a fost invitat în locuința profesorului, având în vedere că era un student sârguincios.

Sub arcadele *Universității Viena*, în spațiul dedicat figurilor emblematice ale acestei instituții de învățământ, se află efigiile celor doi profesori Oppolzer (tatăl și fiul), un caz rarisim în istoria vieții universitare din capitala Austriei.

Celestine Mautner (în 1872, prin înnobilare, familia și-a adăugat numele von Markhof) s-a căsătorit în 1865, la Baden (Austria Inferioară), cu Theodor Egon von Oppolzer. Ea provenea dintr-o familie originară din Boemia, care a cumpărat în 1857 utilajele cunoscutei fabrici de bere *Sankt Marx* din Simmeringen. În acea perioadă, afacerea deținută de familia Mautner Markhof se situa pe locul trei în Europa în domeniul producției de bere.

Ne putem închipui ce marcă de bere se bea la serbările ”*României June*”, știind că Celestina de Oppolzer-Mautner-Markhof era invitată și declarată doamnă de onoare a reuniunii !

După ce Eminescu a organizat *”România Jună*”, balul comunității românești a căpătat o nuanță culturală, asociația studenților fiind mereu în prim plan.

Petrecerea*”României June”* se desfășura întotdeauna într-unul dintre localurile cele mai alese ale Vienei, de obicei la ”*Grand Hotel”*, din *Kärnthner-Ring* sau în ”*Musikvereins-Säle”.*

Alexandru Vaida - Voevod, student și fruntaș al ”*României June*”, prezent la multe evenimente organizate de aceasta, sublinia în memoriile sale că balul românesc -”*Romänenball”*- se bucura de renumele de a fi unul din cele mai strălucitoare din Viena.

Venitul strâns în urma balului se vărsa în fondul societății ”*România Jună”.*

De fapt, petrecerile comunității românești din acest oraș se organizau cu două prilejuri: cele dedicate ajunului *Anului Nou,* precum și *Balul Românesc* propriu-zis.

Vom prezenta câteva momente semnificative care evocă implicarea ”*României June*” în organizarea serbării ”*Anului Nou*”.

Exista în acest oraș o frumoasă tradiție în organizarea de reuniuni mult așteptate de toți românii din Viena.

Ajunul *Anului Nou* (Revelionul) se celebra cu fast și solemnitate, serbarea ținând până a doua zi, dimineața, reunind pe studenți cu ceilalți membri ai comunității românești din acest oraș, inclusiv cu ofițerii regimentelor transilvănene sau bucovinene, temporar dislocați în capitala imperiului.

Studenții dansau, cei mai în vârstă se veseleau la un pahar de bere sau de vin, dar la ora 12, un membru, de obicei președintele Societății ”*România Jună*”, rostea un discurs și toasta în onoarea celor prezenți, cu prilejul intrării în noul an. Însuși Eminescu a rostit un toast în onoarea Prințului Carol, considerat ocrotitorul ”*României June*”.

Serbările ajunului *Anului Nou* s-au desfășurat după cum urmează: 1863 - Hotelul *”Zu den drei Engeln”* (Wieden); 1864 - Hotelul *”Zum weissen Ross”* (Leopoldstadt); 1865 - Hotelul ”*Zum weissen Ross”* (Leopoldstadt)*;* 1867 - Hotelul ”*National”* (Leopoldstadt); 1869 - ”*Palatul Schönbrun”* (Josefstadt); 1870 - Hotelul *”Victoria”* (Favoritenstrasse)*;* 1871 - Hotelul *”Zum weissen Ross”* (Leopoldstadt).

La primul eveniment eveniment organizat de *”România Jună*” pentru a celebra ajunul *Anului Nou*, (31 decembrie 1871), au participat peste o sută de studenți. La memorabila petrecere au fost de față: B.G. Popovici, Visarion Roman, dr. G. Silasi, Const. I. Brăteanu, Valentineanu, însoțit de un colonel polonez, proaspăt întorși din Franța, precum și alți invitați. Programul acestei plăcute serbări tinerești a fost următorul: *Cuvânt de deschidere* - N. Oncu; ”*Sărbărorile naționale*”- discurs rostit de I. Bumbac; *Salutul pentru Anul Nou* – I. Slavici; piese corale: ”*Corăbierul”, ”Marș*”,” *La Mulți Ani”; -”Serenada* - piesă vocală, cu acompaniament de pian, interpretată de studentul Cocinschi*”;”Rămas bun codrului”* – piesă pentru corn, executată de un cuartet;

recital de poezie: ”*Dedicație familiei Hurmuzaki”*, poezie de A. Muresianu, declamată de Leu Muresianu; un fragment în hexametri din *”Eneida*”, de Virgiliu, tradus și interpretat de V. Bumbac; *”Sentinela română*”, poezie de V. Alecsandri, recitată de P. Danu; la toasturile rostite de studenți, cu acest prilej a răspuns dr. G. Silasi: ” *Domnia-sa, resalutând junimea și mulțumindu-i cu cordialitate pentru rara plăcere, oferită ospeților, care- și pot paște ochii pre o cunună așa de strălucită de juni de cei mai aleşi, din patru unghiuri române, exemplu de unitate a naţiunii române în limbă, datine și aspirări de cultură și progres, și pre acest temei și teren, el exprimă necesitatea armoniei și înțelegerii comune; la aceasta vor ajunge junii, dacă, acum și pururea, voru ține sus standardul unificator al românismului, vor așeza pururea interesul general pre cel privat, și vor lua pururea de model pre străbunii cei cu caracter de fier, vor lucra pururea ca Români, românește, cu voința fermă, ca stânca din Carpați, și cu inimă sinceră, pentru-că inimile sincere se întâlnesc.”*[141]

În continuare, domnul C. Brateanu arată în toastul său memorabil cauza înălțării sau decăderii națiunilor, cu exemple și din trecut, dar mai ales din situația prezentă.

Au mai rostit urări adresate Împăratului Austro-Ungariei, Franz Iosef (V. Grigorovitza, secretar aulic și translator de limba română la curtea imperială[142]); pentru Măria Sa, domnitorul Carol I (M. Eminescu), precum și în memoria luptătorilor pentru cauza națională din toate provinciile românești (V. și I. Bumbac, V. Roman) s-au primit și 10 telegrame de felicitare, adresate *”României June”,* textele acestea fiind întâmpinate cu bucurie de către cei prezenți. Petrecerea s-a sfârșit, târziu după miezul nopții.

De asemenea, ajunul *” Anului Nou”* 1872 s-a serbat cu participarea studenților, organizându-se o strălucită serată, cu un concert și dans în salonul

---

[141] ”*Federațiunea”,* nr. 10-476, din 27 ian/8 febr.1871, p. 38-39.

[142] În toamna anului 1883, afând de la C. Popasu de internarea Poetului la Oberdobling, V. Grigorovitza declară acestuia că ”*este gata la orice serviciu*”, pentru Eminescu. Cf. *Scrisore Popasu către T. Maiorescu*, din 3.11.1883.

Hotelului *„Metropol”*, (Franz Josef Kaiserstrasse), după care a urmat un *„banchet festiv”* la ora 12 noaptea.

Evenimentul a început în seara de 31 Decembrie, 1871, când membrii ”*României June*” au oferit un program artistic, prin executarea unor melodii de către un cvartet studențesc, precum și a unor piese de virtuozitate de către violonistul T. Micheru.

Cvartetul vocal al seratei era compus din *„domnii Hozan, Vlad, Cocinschi și Blasianu“.*[143]

Serbarea ajunului de ”*An Nou*“ 1872 nu a fost lipsită, așadar, de interpretarea lui Hosanu, care *„și acuma ne-a desfătat prin cântecele sale poporali“.*

La miezul nopții, N. Oncu a rostit un toast, adresând urări de sănătate celor prezenți. De asemenea, s-au rostit cuvenitele urări în sănătatea Împăratului Austro-Ungariei, a Domnitorului României, pentru unitatea Italiei.

La această reuniune a studenților a fost prezent și șeful misiunii diplomatice românești, P.P. Carp, care a îndemnat pe tineri să fie serioși și să muncească pentru a fi utili națiunii române.[144]

Același rol important l-a avut ”*România Jună”* și în organizarea serbării ajunului de *An Nou*, ținută la Hotel ”*Victoria”* (*Favoritenstrasse*), la 31 Decembrie 1872. Cu acest prilej a avut loc un banchet, o cină comună, frățească, un spectacol artistic.

Evenimentul festiv a început la ora 21, prin cuvântul de bun venit, rostit de doctorandul I. Pop, președintele ” *României June”,* care a salutat prezența în sală a domnilor Marienzöller, soțul principesei Bibescu și V. Grigorovitza.

Corul *”României June”* a interpretat o melodie, pe textul studentului V. Bumbac, cu notele lui Lachner, apoi bucata muzicală *”Tătarul”* (text V.

[143] *”Albina”,* 1872, nr. 3, duminică, 9/21 ianuarie, p. 3.
[144] Idem, op. cit.

Alecsandri, muzica Nossievici) urmat de L. Vulturescu, recitând poezia *”Rumbrava Roșie”* (de V. Alecsandri).

Studentul Hosanu a interpretat romanța *”Doi ochi”* de Ventura, T. Micheru o piesă la vioară, iar un anume Dubău a cântat la chitară doine din Bucovina.

Președintele ”*României June”*, I. Pop, a lansat propunerea ridicării unei statui la Blaj, pe ”*Câmpia Libertății”,* în memoria celor 40 000 de români adunați acolo, la 1848.

Toată noaptea, studenții au petrecut în compania glumelor și momentelor vesele interpretate de Chibici și Ștefanelli.

La sfârșit, domnul Făgărășeanu a lansat o colectă pentru sprijinirea ”*Colegiului Român din Bradu*”, adunându-se suma de 32 fl.[145]

În ajunul *Anului Nou* următor, la 31 Decembrie 1873, membrii societății *”România Jună”* s-au adunat în sala de onoare a Hotelului *”Höller*”[146], situat în *Burggasse* 2, (până în anul 1872 se numea *“Zum großen Zeisig“*, iar în prezent este cunoscut sub numele ”*Hotel San Souci –Wien*”).

Sărbătoarea a început printr-un cuvânt de bun sosit, rostit de președintele societății, I. Pop. Apoi, corul studențesc a interpretat *”Imnul lui Ștefan cel Mare*”, text V. Alecsandri, muzica A. Flechenmacher, ”*Marșul ostașilor români din Basarabia”* (text V. Alecsandri, muzica A. Flechtenmacher[147]), corul prezentând în programul serii și alte piese, precum:*”Sub o culme de cetate*”, ”*Haideți la luptă*”.

T. Ceontea a declamat propria sa poezie, *”Răsunet*”, dedicată *”României June”,* număr urmat de apariția în fața publicului a lui T. Micheru, care a executat la vioară melodia ”*Fantazia*”, acompaniat la pian. Între numerele de virtuozitate muzicală s-au rostit toasturi în onoarea suveranilor României și Austro-Ungariei[148], a eroilor nației române. Au mai interpretat piese muzicale

[145] ”*Albina”,* 7/19 ian. 1873, p.3
[146] În anul 1858, aici s-a cântat în primă audiție „*Tritsch-Tratsch-Polka“* - compoziția lui Johann Strauß.
[147] Acest compozitor a făcut studii în capitala imperiului, unde a fost trimis de Costache Conachi.
[148] I. Pop, dr. Lucaciu

tenorul L. Vulturescu (aria finală din ”*Lucia di Lammermoor*”- de Donizetti), violonistul G. Baiulescu (acesta a mai interpretat la violoncel piesa *”Reverie”,*), pianistul Rabanera. De asemenea, au recitat versuri I. Cocinschi, colegul și prietenul lui Eminescu (poezia *”Santinela*”, de V. Alecsandri), L. Vulturescu (”*Mihnea și Baba*”, baladă de D. Bolintineanu),

La ora 12 noaptea, D. Dragosiu a rostit celor prezenți urarea de ”*La Mulți Ani* ”[149].

Cutuma acestor petreceri de *Anul Nou*, la care luau parte studenții *”României June*”, împreună cu membrii coloniei române, s-a păstrat ani la rând, precum la data de 5/17 februarie 1890, când balul românesc s-a desfășurat în ”*Salonul de cură* din *Stadtpark”*, sub protecția prințului Rainer, președintele comitetului organizator fiind dr. Sterie N. Ciurcu.

Amintim o altă reuniune remarcabilă: cu prilejul ”*Jubileului de 40 de ani”* a societății academice ”*România Jună*” (1912), participanții la manifestări s-au adunat mai întâi la Hotelul ”*Riedhof”* din *Schlosselgasse*, apoi, a doua zi, s-a ținut o ședință festivă în Sala Mare a ”*Palatului Dietei Austro-Ungare”*, din *Herengasse*. Seara, la orele 21, începea petrecerea organizată de ”*România Jună*”, desfășurată într-una dintre cele mai frumoase săli de concerte și petreceri din ”*Parcul Orășenesc* (*Stadtpark*)”.

În cuvântările rostite cu acest prilej a fost evocat în repetate rânduri numele *Luceafărului*, bătrânul profesor Urban-Jarnik regretând că nu s-a născut cu 4 ani mai în urmă, pentru a fi avut șansa să fie coleg de facultate cu Mihai Eminescu.[150]

Subliniem așadar că, înainte de înființarea *”României June”,* comunitatea românească din capitala austro-Ungariei obișnuia să serbeze *Anul Nou* în saloanele Hotelului *”Zum weissen Ross” (”La Calul Alb”)* din Leopoldstadt.

---

[149] ”*Federațiunea”,* nr. 2-806 din 18/6 Ian. 1874, p. 319.
[150] Cf. ”*Românul”* (Arad), anul II, nr.6, 8/21 Ianuarie 1912, p. 5-7.

Eminescu știa, desigur, acest hotel. În aprilie – mai 1870, atunci când pregătirile privind organizarea ”*Serbării de la Putna*” erau în toi, N. Teclu domicilia la Hotelul[151] ”*Național*”, din *Taborstrasse*, loc unde își stabilise adresa de corespondență acest comitet.

Viena, Membrii ”României June” – cu prilejul ”Sărbătoririi Semicentenarului”- 1921

De asemenea, vrem să scoatem în evidență că amintirea și faptele lui Eminescu nu au fost uitate de comunitatea românească din acest oraș, odată cu revenirea sa în patrie, încât ”*Raportul pe anul 1875*” al Societății *”România Jună*” îl declară ”*membru emerit*”[152] pe fostul student al *Universității Viena*.

[151] Pe filele unui manuscris de la *Academia Română*, aparținând lui Eminescu, (mss. rom.2257) se poate observa conceptul unei telegrame către tatăl său, evident Poetul cerând trimiterea banilor, lunar, iar la fila f. 103v este o adresă de hotel, neidentificată în ed. Perpessicius, dar pe care bibliotecarii Academiei Române o lecturează greșit: *Josephstàder Strasse nr (7).* În realitate este adresa Hotelului ”*Național*”, din Leopoldstadt, pe aceeași pagină este menționat și numele Teclu.

[152] *”Albina”,* anul X, nr. 13, Sambata 1/13 Martie 1875, p. 4. Din acest raport aflăm că Societatea Academică ” *România Jună”* a decis să confere următoarele titluri unor personalități care au avut o contribuție îndemnată la activitatea societății: *Membri de Onoare*: Timotei Cipariu, Al. Odobescu, T. Maiorescu, I. Laurian; *Membri Emeriți*: M. Eminescu, V. Bumbac, V. Morariu, T. Nica, I. Slavici, I. Oncu, T. V. Ștefanelli, I.G. Băleanu, Dragosiu; *Membru fondator*: Cav. G. Hurmuzaki.

La ”*Biblioteca Națională a Austriei”* se păstrează un raport anual, tipărit în anul 1889, ceea ce demonstrează că respectiva asociație căpătase o notorietate aparte în peisajul organizațiilor studențești străine din această țară.[153]

După ce pune capăt capitolului studențesc, aflându-se la Iași, jurnalistul Eminescu urmărește totuși cu atenție activitatea *”României June”*, relatând mai cu seamă activitățile și evenimentele organizate de aceasta.[154]

Interesat în continuare de viața organizației studențești[155], pe care el însuși o clădise cu pasiune și sacrificii, ziaristul citează date semnificative din ”*Raportul pe anul 1876*”, considerând *”România Jună” ”o icoană a unei împreună viețuiri, care ar trebui invidiată şi imitată de studentii universităţilor din ţară.”*

Eminescu evocă faptul că studenții romāni, zbătându-se în lipsuri materiale, primeau găzduire *pro bono* în imobilele închiriate de societate, iar pe alții, în stringentă nevoie de bani, aceasta îi ajuta cu împrumuturi pe termen scurt, în condiții avantajoase, pentru a nu fi nevoiți a apela la cămătari.

Societatea primea gratuit jurnale și cărți, oferite cu generozitate de ”*ASTRA”, ”Academia Română”, ”Librăria Socec et comp*.” Sau lucrări recente din partea unor scriitori, precum V. Alecsandri, A. Pelimon etc.

Aflăm, de asemenea, că T. Maiorescu a donat *”României June*”, o asociație studențească, formată majoritar din discipoli maiorescieni, suma de 30 de napoleoni.

Reproducem mai jos articolele semnate de Eminescu, prezentând activitatea *”României June”:*

---

153 *”Der Jahresbericht des akademischen gesellig-litterarischen Vereins "Jung-Rumänien" in Wien”.* (Raportul anual al societății academice social-literare România Jună, Wien, 1889, Wallishausser).

154 A.A.M. [Mureşianu, Aurel A.], *Mihail Eminescu şi întemeierea „României June" 1868 — 1871.* Braşov, Tipografia A. Mureşianu: Branişte & Co., [1926], p. 4 — 19.

155 Eminescu considera Societatea Academică ” *România Jună*” o *„Dacie " în miniatură, voioasă, activă și plină de încredere în viitor. Acolo găsim copii de pe malul* Nistrului *alături cu alţi din valea Crişului, a Mureşului, a Dâmboviţei şi a Dunării. Faţă cu acest tablou de frăţie nu putem zice decât: „Prosit naţie !"*

STUDENŢII DIN VIENA

” A ieşit de sub tipar raportul anual *al Societăţii studenţilor români din Viena. Acest raport ni arată icoana unei frumoase împreună vieţuiri*, care ar *trebui invidiată şi imitată* de *studentii universităţilor din ţară. În anul scolastic 1875/76, societatea a ţinut 20 şedinţi, în aceste s*-au cetit 6 operate *şi 6 critice, s*-au schimbat statutele — conform unei *ordinaţiuni* a Ministerului *de culte şi instrucţie — şi s-au dezbătut cestiuni interne* - administrative. *Pentru dezvoltarea socială a membrilor, societatea a ţinut în 13* noiemvrie *o adunare generală şi în 31* decemvrie serbarea ajunului anului nou *— amândouă împreunate cu declamaţie şi muzică. În 15 aprilie* st.n. s-a serbat *iubileul de 5 ani al societăţii prin reprezentarea unei piese* satirice *,,Floarea tinerimei române din Viena", în 3/15 mai, în memoria acestei zile însemnate din istoria românilor s-a făcut o* escursiune în corpore la *Hinterbrühl, lângă* Mödling . *Afară de aceste, după închiderea părţii oficiale a fiecărei şedinţi, urma în genere aşa numita ,,parte socială", în care se cântau* per turnum *poezii româneşti, se* esecutau *pe instrumente piese naţionale şi se* cetea *foaia umoristică - satirică* a societății, *,,Urzica". În locațiile cabinetului de lectură al ,,României june" a stat la dispoziţia membrilor foile şi biblioteca. Tot aici mai mulţi membri au avut locuinţa* gratis. *Societatea nu lasă pe membrii săi, în cazuri de lipsă materială, să caute refugiu la bunăvoinţa cunoscută a cămătarilor, ci ,,ea" le dă împrumuturi pe timp mai scurt. În anul acesta s*-au *dat 53 împrumuturi în sumă de 2860 fl. 15 cr. Ea a aranjat şi în acest an ,,Balul român din Viena", ce s-a ţinut în* Grand Hotel, *în 19 fevruarie st.n*. Cu *această ocazie Maiestăţile* Lor *Împăratul Francisc Iosif I şi împărăteasa* Elisabet, *precum şi Măria Sa* Principele *Carol I au avut deosebita graţie a dona sumele de 100 fl, 50 fl ., v.a. şi 10* napoleoni. *Meritul principal pentru reuşita balului mencionat l-au avut însă* nobilele *dame române: Matilda Dumba, Maria de Filisano, Zoia Florescu* şi *Elena de Marenzeller n. Bibescu,*

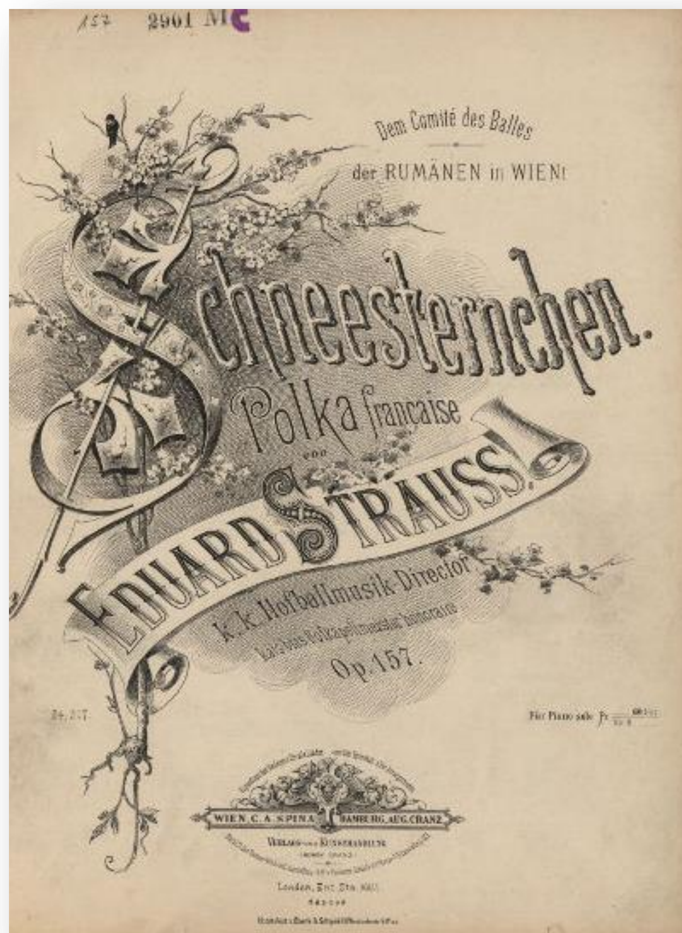
care cu amabilitate rară au binevoit să primească patronatul balului şi prin aceasta i-au asigurat rezultatul splendid. Tot în anul acesta s-a primit un dar de 30 napoleoni de la d. Titu Maiorescu. Cei mai mulţi redactori români au trimis şi în anul acesta scrierile periodice şi jurnalele prin care societatea putea fi în curent cu evenimentele din patrie. Interes pentru „România jună" a mai arătat „Societata academică română", „Asociaţiunea transilvană pentru cultura şi literatura poporului român", „Librăria Socec et Comp.", d-nii: V. Alexandri, A. Pelimon , J. Popescu etc. D. Jos. Jacobsits, m. de orchestră în Iaşi; a trimis mai multe piese muzicale compuse de d-sa şi între altele a avut plăcerea a-şi arăta atenţiunea d-sale faţă de societate prin aceea că i-a dedicat o horă cu numele ,,România jună". Şedinţele curat literare s-au ţinut într-o sală a Universităţii. Dintre operatele şi criticile cetite amintim: „Cid", poem tradus din Herder, de d. B. Mih. Lazar, ,,Naţionalitatea ca element de cultură", de d. Petru Misiru. Critica asupra temei acesteia, de d. B. M. Lazar . „Despre Tragicomedia ", de d. M. Lazar. „Un tractat general despre agronomie ", de d. M. Șuţu. „Studie critice despre artă",. de d. B. M. Lazar. Mica societate de ceva preste 50 membri cuprinde tineri din toate unghiurile ţărilor române, ea este o ,,Dacie " în miniatură, voioasă, activă şi plină de încredere în viitor. Acolo găsim copii de pe malul Nistrului alături cu alţi din valea Crişului, a Mureşului, a Dâmboviţei şi a Dunărei. Faţă cu acest tablou de frăţie nu putem zice decât: ,,Prosit naţie !". [14 noiembrie 1876].

În anul următor, 1877, Eminescu relatează amănunte privitoare la balul Societății ”*România Jună”*, amintind că studenții români organizatori au fost primiți în audiență de Împăratul Franz Josef, care s-a interesat de mersul societății, mai cu seamă de *Cabinetul de lectură*, promițând că, dacă va fi posibil, va lua el însuși parte la evenimentul ce urma a avea loc *:*

BALUL ROMÂNIEI JUNE

”Se ştie că societatea studenţilor români din Viena dă în fiecare an un bal splendid, care se bucură de un oarecare renume prin eleganţa şi frumuseţea lui. Lunea trecută (în 14 fevr.) comitetul societăţei compus din d-nii drd. Stihi (prezident), drd. Ciurcu şi stud. tecn. Popazu au fost primiţi în audienţă de M. Sa Împăratul. Cu această ocazie Maiestatea Sa a binevoit a cere informaţii detaliate despre mersul societăţii studenţilor români şi mai cu samă despre cabinetul de lectură; în urmă a promis că, iertându-l împrejurările, va veni asemenea la bal. Balul însuşi era fixat pe ieri sâmbătă. Cu această ocazie directorul muzicei balurilor Curţii Imperiale, d. Strauss, a dedicat societăţii o polcă-francaise, intitulată ,,Fulg de omăt" (Schneesternchen).”

20 februarie 1877

Compoziție muzicală a lui Eduard Strauss, dedicată Comitetului care organiza balurile românești [156].

(Österreichische Nationalbibliothek)

În anul 1879, situația financiară a*"României June"* trece printr-o criză, încât organizatorii lansează un apel, publicat de jurnalele din România[157], pentru sprijinirea prin donații a *"Cabinetului de lectură"* de pe lângă *"România Jună"*, care asigura și spațiu de instalare temporară în locuință studenților români nevoiași. De asemenea, se anunța punerea în vânzare a

[156] Câțiva ani mai târziu, Ciprian Porumbescu a dedicat aceleiași societăți academice numeroase compoziții. Teodor Cavaler de Flondor, dirijor al corului societății "*România Jună*" (1885-1888), la a cărei aniversare a participat și *Orchestra Johann Strauss*, compune muzica devenită atât de cunoscută a serenadei *"Somnoroase Păsărele",* pe versurile lui Mihai Eminescu.

[157] "*Telegraful Român*", Sibiu, 20 ianuarie 1879, p. 31

invitațiilor de participare la balului tradițional organizat de societatea menționată, la data de 15 februarie 1879 la *”Grand Hotel”* (3 fl. pentru doamne și 6 fl. pentru domni), biletele urmând a fi procurate de la sediul scesteia, din *Sonnenfelsgasse* 1.

În comitetul de organizare făceau parte doamnele: Angelina de Bălăceanu, Matilda Dumba, născută Ghermani, Maria de Filișanu, Tereza Eduard Kanitz, Celestina de Opollzer[158], născută Mautner-Markhof, Trapsia –Kron etc.

”Grand Hotel” –Kartner Ring 9. Aici aveau loc, de obicei, evenimentele organizate de ”România Jună”

Nutrind în continuare o înduioșătoare nostalgie față de asemenea evenimente studențești, la care a luat parte, cu 10 ani înainte, Mihai Eminescu relatează din nou amănunte privitoare la balul *”României June”*,

[158] Clestine de Opollzer era nora renumitului doctor vienez Johann Opollzer, pe lângă care fratele lui Eminescu, Șerban, se formase ca aspirant al titlului de medic.

desfăşurat în anul 1881, sub titlul *" Românii din Viena*"[159], cu știri preluate din "*Deutsche Zeitung":*

ROMÂNII DIN VIENA

[11 februarie 1881]

"Reproducem fără comentare următoarele rânduri din „Deutsche Zeitung" relative la balul dat de studenții români din Viena.

Adevăratul vienez, zice numita foaie, niciodată n-a prea fost forte în cunoștințe etnografice. Pentru el erau un ce misterios chiar și locuitorii sârbi din Banat, cari, dimpreună cu românii și cu alte neamuri, erau pentru dânsul un fel de formă intermediară dintre unguri și turci. Cu toate acestea existau oarecari distincțiuni în interiorul acestei mari clase de oameni cam nedeterminat și confuz circumscrisă. Două tipuri mai diferite unul de altul au fost „negustorul sârb" și „bogatul boier român", a cărui solie și fiică nu erau altfel, numite decât „frumoasele boieroaice". Damele române au trecut totdeauna de neşte frumuseţe extraordinare ceea ce au şi fost într-adevăr. Tezaurul de grații corporale precum și spirituale s-a transmis curat de la străbunele matroane asupra fiicelor și nepoatelor lor. Balul român ținut la 15 c. în saloanele Reuniunii Muzicale ne-au dat nenumărate dovezi vii în privința aceasta. Deși poate să fi fost un contingent oarecare de frumoase vieneze pur sang printre numeroasele romånce, această împrejurare n-a adus desigur nici un prejudiciu impresiunii generale a splendidei festivități. Tipul oacheș a fost amestecat cu cel bălan în modul cel mai armonic. Frumusețea feminină, toaletele bogate și pline de gust și multe riviere de briliante strălucite caracterizau balul. Coloane de mărgăritare și rânduri de perle figurate concurau împreună într-o lumină dulce și desigur nu se afla între ele nici o

[159] "*Timpul*", 11 februarie 1881; acelaşi articol este reprodus şi în "*Biserica și Şcoala*", anul V, nr. 7, din 15/27 Februarie 1881, p. 54.

singură perlă „falsă“. S-a danțat cu zelul obișnuit în Viena. Președintele Comitetului, d. doctor Șt. Ciurcu, a deschis balul cu patroana, baronesa Hye-Guneck, în fruntea unei Poloneze. Au fost de față și patroanele, doamnele Eduard Kanitz și Celestina Opollzer, pe când doamnele Angelina de Bălăceano, Matilda Dumba și de Lindheim au fost împiedecate de-a veni. Dr. S. Morariu Andreievici, arhiepiscopul și mitropolitul Bucovinei și al Dalmației, intendentul baronul Hofmann, membrul Camerii seniorilor, baronul Vasilco, d. de Lemayer, deputații, doctorul Mitrofanovici, baronul Stârcea și Cosovici, baronul Wertheim, mareșalii baronul Tiller și baronul Schoissnigg, mai mulți ofițeri sârbi și câțiva diplomați persiani au asistat mai mult timp la bal ca oaspeți de onoare. Toate dedicațiunile: „Versuri carpatine“, vals după motive române de Franz Mair, „Je pense a toi“, polca franceză de Ed. Straus, „Ochi negri“ de E. Sutor au produs cea mai vie plăcere, precum și minunata decorațiune a salonului și programele mândre, ce reprezentau cornuri de abondență pline cu bomboane alese.”

În acest context, în care am încercat să demonstrăm interesul ziaristului de la *”Timpul”* față de activitatea cunoscutei organizații studențești, putem să ne întrebăm dacă nu cumva și cronica din *”Federațiunea*” 29-629, datată Vineri 10/22 Martie, 1872, p. 114 -115, intitulată ” *Balul român în Viena*”, redactată de un student, care semnează *”X”*[160], ar putea avea ca autor pe Eminescu [161]?

Admițând ipoteza contrară, conform căreia nu Poetul este semnatarul acestui articol, ar trebui să aflăm dacă, cel puțin, acesta a fost prezent la balul anual al *”României June”* din acea primăvară. Se știe că Eminescu trecuse prin mari strâmtorări, în iarna anului 1871/1872, zăcuse câteva săptămâni, fiind doftoricit

---

[160] În ”*Convorbiri Literare”,* XI (1877), nr. 6, Sept.1, p. 238-240 (*Bibliografie*), Eminescu semnează cu pseudonimul ”Y” o cronică, având accente critice, împotriva dr. Zotu.

[161] Ținând cont de aceste împrejurări, ar trebui cercetat dacă Eminescu a colaborat și la alte ziare, în perioada 1869-1872, cu toate că nu a semnat articolele trimise. În urmă cu câteva decenii, s-a demonstrat cu argumente plauzibile că articolul ”*Serbarea de la Putna în memoria lui Ştefan cel Mare* ” (publicat în „*Curierul de Iași"* din 22/ 25 august 1871), a fost scris, probabil, de însuși Eminescu (vezi N. Barbu, ”*Un articol necunoscut al lui Eminescu asupra serbării de la Putna”,* în „*Convorbiri literare*" din 15.XI.1977 şi 15.I.1978).

de amicii săi, studenții de la medicină[162]. Dar boala a trecut[163], așa că nu vedem ce l-ar fi împiedicat să ia parte la evenimentul din 9 martie 1872, când a avut loc tradiționala întâlnire anuală a tinerimii române. Cum acesta era primul bal organizat de studenți, și cum banii strânși cu acest prilej erau donați ”*României June*”, era foarte plauzibil ca Poetul să fi fost mobilizat în grupul tinerilor ce au contribuit la pregătirea și buna desfășurare a balului, deși numele său nu a fost menționat oficial în componența *Comitetului de Organizare*, format din 16 persoane[164].

Mai adăugăm un detaliu important: Veronica Micle a sosit la Viena la 1 martie 1872, acompaniată de soțul ei. În situația în care se dovedește că Eminescu a luat parte la petrecerea din 9 martie, nu este exclus ca Veronica Micle să fi fost prezentată în această împrejurare talentatului student, un nume deja cunoscut în cercul ”*României June”,* dar și la Iași unde, în selecta societate literară *”Junimea”,* trecea drept un poet de mare viitor.

În articolul redactat de *”studentul anonim”* sunt multe descrieri entuziasmante, care demonstrează că autorul fusese captivat de frumusețea doamnelor venite la balul ”*României June”.* Să fi fost evenimentul amintit prilejul primei întâlniri a celor doi viitori îndrăgostiți[165], Mihai Eminescu și Veronica Micle ? Ipoteza nu este de respins !

Pentru a aduce încă un argument, prezentăm mai jos textul unei creații poetice eminesciene, datând din perioada studiilor vieneze, publicat într-un volum de poezii ale Poetului, ediția *”Eminescu Poezii Postume*”, editate de

---

[162] În situația apariției unei stări de bolaă, studenții români se bucurau de gratuitate totală (internare, medicamente, tratamente) la ”*Spitalul General”* (cunoscutul AKH), cu condiția de a se fi înscris, în prealabil, în ”*Asociația studenților bolnavi*”, unde se percepea o taxă de 2 florini anual. Eminescu, nefiind student la zi, ci doar ”*audient”*, nu beneficiase de aceste facilități.

[163] Vezi Dr. V. Branisce, ”*Scrisori inedite de la și relative la Mihai Eminescu”,* în ”*Convorbiri Literare*”, LVIII, p.669-677

[164] Președintele comitetului de organizare a fost comerciantul B. G. Popovici, vicepreședinte dr. Popovici, medic la Băile din Mehadia (Drobeta-Turnu Severin), alături de: Frunzănescu, dr. Enacovici, dr. Aronovici, doctoranzii Hosanu, Popa, Moga, Neagoe, precum și Ghibu, Marinovici, Bologa, Misir, Nicolescu, Sandulovici, Cosubu și Antonescu. Cf. „*Telegraful român*”, nr. 20, din 9 marftie 1872; *”Familia”,* 1872, nr. 10, p. 118.

[165] N Petrașcu, ”*Mihai Eminescu”*, București, 1934, p. 33, spune că, după o tradiție verbală, Poetul s-ar fi întâlnit, sau numai ar fi văzut-o pe Veronica Micle, la Iași, în vara anului 1870, deși tot el amintește că, după alte surse, întâlnirea ar fi avut loc la Viena, cu prilejul prezenței familiei Micle în acest oraș, când Eminescu ar fi însoțit-o în vizită la muzee.

Al.Colorian și Al. Iacobescu în 1940, unde este descrisă o asemenea petrecere, desfășurată într-o *”sală mare, strălucită”:*

”Sala-i mare, strălucită”

”Sala-i mare, strălucită,
Masa-i albă, oaspeți mulți,
Vorbe dulci să tot asculți
Și lumina-i îndrăgită
De ochi lucii, de ochi mulți.

Icia unii stau alene
Și visează și gândesc,
Colo alții chiuiesc,
Iar femei cu lunge gene
Râd în taină și privesc.

Una face că nu vede
Și cu capul stă plecat,
Pe când ochii,-namorat,
A lor raze își repede
La străinul întristat.

La străin cu fruntea pală
Și cu părul ca de corb
Buzele ei roșii sorb
Când în brațe și pe poală
Doarme dus amorul orb.”

Să fie și aceste strofe o dovadă poetico-literară a întâlnirii dintre Eminescu și Veronica ?

Unul dintre protectorii importanți ai studenților era bancherul Nicolae Dumba, ales în *”Senatul Imperial*” și membru de onoare al ”*României June”,* personalitate care, alături de domnitorul Șerban Cantacuzino, are o stradă în Viena, purtându-i numele.

Strada N. Dumba

În acest oraș existau în vremea lui Eminescu și alte familii de aromâni, care au jucat un rol important în viața urbei: Sina, Dumba, Curti, Duca, Tirca, Spista, Dora, Gyra, Capra, Zotta și altele.

«Tata Dumba» a ajutat pe mulţi studenţi români, iar la jubileul de 25 de ani a fost protectorul societăţii «România Jună» (1896)[166].

N. Dumba

[166] H.P.P., ”*Familia Dumba și Viena*”, în ”*Transilvania”,* anul 57/Mai 1926, nr. 5, p. 167.

Bărbat frumos, elegant în comportament, ca orice vienez de rasă nobilă, doar fața măslinie, părul negru și ochii pătrunzători îi trădau originea meridională. Într-o vreme, a ajuns viceguvernator al ”*Băncii Comerciale”* din Viena, parlamentar, membru al ”*Parlamentului Austriei”*, mecena și organizator cultural.

Ringstrasse, la 1884, atunci când Eminescu revine la Viena.
(Österreichische Nationalbibliothek)

Palatul bancherului Dumba se află în proximitatea vechii *Universități*, în fața parcului orașului (*Parkring* 4), fiind construit în 1866, în stil neo-renascentist.

Clădirea *Palatului Dumba, vis a vis* de *Parcul Orășenesc*
(Österreichische Nationalbibliothek)

Fiind bun prieten cu Eusebiu Mandicevschi[167], i-a permis acestuia să locuiască mulți ani în Palatul din *Parkring* 4.

De altfel, muzicianul venit din Bucovina era, la rândul său, un apropiat al compozitorului Brahms, după moartea acestuia, împreună cu N. Dumba, se ocupă de manuscrisele și autografele muzicale ale ilustrului compozitor.

Eusebiu Mandicevschi a scris muzică pe versurile lui Eminescu, dar este bine cunoscut în întreaga lume, mai ales în Austria, drept autorul edițiilor complete ale operelor compozitorilor Franz Schubert, Joseph Haydn și Johannes Brahms.

Mormântul lui N. Dumba se află în cimitirul central al orașului, lângă cele ale lui Brahms și Beethoven.

Numele acestui mare protector al artei vieneze din secolul XIX este prezent și în istoria României.

---

[167] Fratele său, Constantin Mandicevschi, profesor la Suceava, îl cunoaşte pe M. Eminescu (decembrie 1885). Poetul călătorea de la Cernăuţi, fiind însoțit de sora sa Harieta, unde fusese să-și viziteze cealaltă soră, Aglaia. Eminescu a mers cu trenul până la Suceava. A treia zi de Crăciun, de Sf. Ștefan, Poetul participă la sărbătorirea zilei onomastice a fostului său coleg de universitate, Ştefan Dracinschi, cel care se căsătorise cu o fată de hangiu vienez. La eveniment au luat parte profesorii:V. Bumbac, Constantin Mandicevschi, Ștefan Ștefureac, A. Daşchievici şi Dimitrie Isopescu, toți cadre didactice la liceul din Suceava.

Constantin Dumba, deținător al unuia dintre cele mai mari magazine de artă din Europa, îl ajută pe cumnatul său, Constantin Dinu Mihail din Craiova (a cărui bogăție se compara cu aceea a Gh. Grigore Cantacuzino –Nababul) să cumpere o mare colecție de artă, care va deveni patrimoniul actualului ”*Muzeu de Artă din Craiova”*.

Elena Dumba și Maria Coloni, fiicele bogatului om de afaceri, trăiau la Viena dar, neavând copii, au lăsat întreaga lor avere lui Constantin Dinu Mihail, care deținea în orașul Craiova un palat impresionant, asemuit, desigur la scară mică, cu ”*Palatul Schönbrunn”*. La rândul ei, Maria Coloni (1834-1923) avea un conac la fel de frumos în Oltenia, la Deveselu.

Interior din ”*Palatul Dumba”– Parkring* 4
(Rudolf von Art)
(Österreichische Nationalbibliothek)

1877, Biblioteca Palatului Dumba,
(Rudolf von Alt).

N. Dumba, în biroul personal din Palat

Este de notorietate faptul că N. Dumba a fost unul dintre principalii animatori ai ”*Societății Prietenilor Muzicii din Viena”*.

În această calitate, el s-a bucurat de prietenia artiștilor Gustav Klimt, Hans Makart și Carl Kundmann, fiind în preajma compozitorilor Johannes Brahms, Richard Wagner, Franz Schubert și Johann Strauss.

Fiind cel mai apropiat prieten al lui F. Schubert, a cărui statuie din Stadtpark nu s-ar fi înălțat fără stăruința lui N. Dumba[168], după moartea acestuia donează un masiv calup de manuscrise ale strălucitului compozitor, punându-se bazele uneia dintre cele mai mari colecții de manuscrise muzicale din lume, adăpostite la ”*Biblioteca Orașului Viena”*.

Nicolaus Dumba.

(Österreichische Nationalbibliothek)

[168] N. Dumba a sprijinit postarea în spațiul public și a statuilor lui Beethoven, Brahms, Makart, Mozart, Radetzky, Raimund, Schiller, Schubert.

Prezența lui Eminescu în capitala Imperiului Austro-Ungar și, mai ales, activitatea acestuia în cadrul unor societăți literare ale tinerilor români a reprezentat un subiect ce a stat în atenția cercetătorilor.

S-au scris numeroase studii, mai ales despre geneza societății ”*România Jună*”[169], cât și cu privire la rolul jucat de Eminescu în unificarea celor două societăți ale tinerilor veniți din toate provinciile istorice ale României.

De aceea, în continuare, dorim să evocăm un episod mai puțin cunoscut din biografia Poetului, datând din perioada primelor luni de studenție, prezentând dovezi documentare privind gestul de mare noblețe spirituală, constând în donarea de către Eminescu a unor valoroase cărți de istorie românească pentru Biblioteca ”*Societății bisericești-literare a teologilor români”*, din cadrul ”*Seminarului central greco-catolic, Sf. Barbara”* din Viena[170].

”*Societatea bisericească-literară a teologilor români din Viena”*, la care activau studenți, fie de la ”*Seminarul Sf. Barbara”*, fie de la ”*Universitatea din Viena”* a luat ființă, începând cu anul școlar 1861/1862.

Sediul acestei societăți se afla vis a vis de vechea clădire a *Universității,* Eminescu fiind prieten cu câțiva dintre membrii săi, donând cărți bibliotecii studențești, așa cum au făcut înaintea sa Sion, Cipariu, Laurian, Maiorescu și alții.

În acea vreme, capitala Austro-Ungariei a reprezentat un pol de atracție pentru tinerii dornici de învățătură, mai ales pentru cei provenind din Transilvania, Bucovina dar și din Moldova sau Țara Românească. Un grup numeros de personalități românești își leagă numele de Viena sau de Austria[171]:

[169] La 20 oct.1869, Eminescu se înscrie în *Societatea Literară Socială ”România*”, iar la 23 Oct.1869 în ”*Societatea Litrară Științifică a românilor din Viena”*.
[170] „*Kais. Kön. Gr. Kath Central-Seminar”.*
[171] Circa 8000 de studenți români apar în matricolele universitare, în decursul timpului.

Nicolaus Olahus, Petru Maior, Gh. Șincai, Gheorghe Lazăr, Zenovie Pop, Dinicu Golescu, Petrache Poenaru, Al. Papiu-Ilarian, Simion Bărnuțiu, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu, Nicolae Filimon, Andrei Șaguna, T. Maiorescu, Samuil Andrievici Morariu, Alexandru Hurmuzachi, Alexandru Lupu, Ioan Molnar Piuariu, Eusebiu Mandicevschi, Dionisie Epaminonda Bucevschi, I. Slavici, M. Eminescu, Lucian Blaga, D. D. Roșca, G. Enescu, etc. Semnificativ este faptul că majoritatea corifeilor ”*Școlii Ardelene*” au făcut studiile în acest oraș: Samuel Micu, Gh. Șincai, Petru Maior, Ion Budai Deleanu, Ioan Piuariu-Molnar etc.

În acest context de efervescență studioasă, în secolul XIX au apărut o serie de asociații culturale românești. Amintim că, în 1840, Eudoxiu Hurmuzachi înființează *”Societatea de lectură juridică*”[172] iar, în anul 1861, Aron Pumnul inițiază ”*Societatea bisericească literară a teologilor români”.*[173]

La acestea se adaugă ”*Societatea literară și științifică a românilor din Viena”* (1864), un club social-literar deschis oricărui aderent, precum și *”Societatea Studențească științifică-socială ROMÂNIA”* (1867), destinată doar studenților, avându-l ca președinte pe Andrei A. Muresianu, cel care, cu doi ani mai înainte[174], obținuse titlul de doctor.

---

[172] Eudoxiu (Doxachi) Hurmuzachi a luat parte la *Revoluția de la 1848* de la Viena. Având însărcinarea de a traduce în limba română legile austriece, acesta cercetează arhivele din această țară, notând mii de pagini, ce au fost apoi publicate sub formă de culegere de documente de către *Academia Română.*

[173] Între anii 1841-1842, Aron Pumnul a urmat cursurile *Liceului piarist* de la Cluj, după care a plecat la Viena, în vederea urmării unor studii teologice de grad înalt, în cadrul *Colegiului Sfânta Barbara*, în paralel cu alte studii universitare. În cadrul *Colegiului Sf. Barbara*, el a înființat o societate a studenților români, denumită *„Rumânimea cea tânără*”, având un program inspirat din ideile luministe ale epocii (formarea de dascăli bine instruiți în domeniul istoriei, economiei, fizicii, dreptului natural şi național), precum și un proiect ce privea traducerea de cărți și manuale școlare. Denumirea *”Românimea cea tânără*”, dată de Aron Pumnul societății studențești din cadrul *Colegiului Sf. Barbara* poate fi sursă de inspirație a numelui propus de Eminescu pentru organizația înființată în 1871. Totodată, această denumire ne conduce cu gândul și la mazziniana denumire ”*Giovine Italia”.*

[174] Corneliu Crăciun,” *Societăți academice române din Viena (1861-1918*)”, Oradea, Editura *Logos' 94*, 2001; idem, ” *Societăţi academice din Bucovina (I). Arboroasa şi Junimea*”, Oradea, Fundaţia culturală *„Cele trei Crişuri”,* 1997; Eugenia Glodariu, ”*Asociațiile culturale ale tineretului studios român din Monarhia Habsburgică (1860-1918)*”, Cluj-Napoca, 1998; I. Grămadă, ”*Societatea academică social literară „România Jună” din Viena (1871-1911). Monografie istorică”*, Arad, Tip. „Concordia”, 1912.

Anterior sosirii sale la Viena[175] Eminescu a cunoscut experiența participării la asemenea organizații cu profil cultural sau educativ[176], de aceea nu este de mirare pasiunea și dorința sa de a se implica în activitatea acestor forme de acțiune culturală, politică și socială.

Ca urmare, aflat în capitala Imperiului Cezaro-Crăiesc, în toamna anului 1869, Eminescu se înscrie în ambele societăți amintite mai sus, militând pentru fuzionarea acestora într-o singură organizație, sub denumirea ”*România Jună”*[177], eveniment petrecut la 6 Aprilie 1871[178].

Dar Mihai Eminescu a cunoscut și activitatea unei alte prestigioase organizații studențești a studenților teologi. De aceea, vom prezenta în continuare, câteva date documentare despre *”Societatea bisericească literară a teologilor români”,* funcționând în cadrul Seminarului ”*Sfânta Barbara”*, căreia Eminescu i-a făcut o donație de cărți.

Acest seminar s-a înființat la data de 15.10.1775 pentru studenții de confesiune greco-catolică din Imperiu, doritori să studieze teologia la *Universitatea Viena*, funcționând într-o biserică a ordinului iezuit (*Sfânta Barbara*).

La mijlocul secolului al XVIII-lea, iezuiții organizaseră cel mai perfecționat sistem de educație, cu filiale de învățământ deschise în întreaga lume.

Deoarece în 1773 ordinul a fost interzis (temporar), printr-un edict al Împărătesei Maria Tereza, clădirea convictului iezuit a fost transformată în sediu al *Seminarului Greco-Catolic* ”*Santa Barbara”.*

---

[175] Făcuse parte din societățile *”Orientul*”, *”Românismul*”.

[176]Acest fapt rezultă dintr-un fragment de proces-verbal de ședință, păstrat între documentele sale de la *Academia Română* (Mss. rom. 2258, f.179 r), în care Poetul enumeră acțiunile ce trebuiesc întreprinse în vederea înființării unei *Academii de Drept* în Transilvania, la Sibiu. Este posibil, însă, ca acest fragment să aparțină epocii vieneze, fiind un document al ședințelor studențești la care acesta era prezent.

[177] Vezi G. Bogdan Duică, ”*Despre Eminescu*” (Conferință), în ”*Cosinzeana*”, X, 1926, p.58-59; I. Grămadă, *”Mihail Eminescu”*, Heidelberg, 1914.

[178] Într-un registru de evidență al asociațiilor din Viena - *Vereinkataster* (1893) sunt trecute numele acestor organizații românești: ”*Wissenschaftlichgeselligen Studentenverein ”România*”, respectiv ”*Rumanische Aktigesellschaft fur Holzgewinnungund Dampfsagentrieb Bukarest, filiale Wien*”, active între 1869-1893.

Intrată în posesia ritului greco-catolic de la Viena, ”*Biserica Sf. Barbara*[179]*”* a fost prevăzută cu un iconostas, pictat de meșterul transilvănean Efrem Micu, vărul lui Samuel Micu.

Ioan Budai – Deleanu a activat o vreme ca psalt (cântăreț) la această biserică, iar Petru Maior a îndeplinit funcția de prefect de studii la seminarul respectiv.

În urmă cu câțiva ani, publicația *”România Literară*”[180] a lansat ipoteza că iconostasul ”*Bisericii Sf. Barbara”* ar reproduce portretele unor cărturari din Transilvania, sub chipul celor 12 apostoli. Prototipul Apostolului Ioan ar fi chipul lui Ioan Budai-Deleanu.

---

[179] Situată lângă clădirea *Poștei Centrale*.

[180] Nr. 26/16 iulie 2010.

Seminarul Teologic Sf. Barbara –Strada Poștei (vis a vis de universitate)
(Foto Dan Toma Dulciu Martie 2017)

După numai 9 ani[181] de la inaugurare, seminarul își închide sălile de clasă, ca urmare a decretului Împăratului Iosif al II-lea de desfințare a seminariilor diecezane și înlocuirea lor cu seminarii generale. Suveranul dorea laicizarea învățământului, prin trecerea acestor seminarii sub autoritatea unor profesori și sustragerea lor de sub controlul episcopatelor.

Totuși, în anul 1803 porțile seminarului s-au redeschis, printre absolvenți numărându-se și viitori ierarhi ai cultului greco-catolic din țara noastră

[181] În acest scurt interval de timp, la *Seminarul Sf. Barbara* au studiat 41 de elevi români, printre care S. Vulcan, Gh. Șincai, Petru Maior și alții.

(mitropolitul I. Vancea, episcopii V. Erdely și Mihai Pavel) sau cărturari cunoscuți (Aron Pumnul), ei continuând lista celor ce au absolvit acest seminar: Gh. Șincai, Ioan Budai-Deleanu, Vasile Ladislau Pop, Ioan Para, Vasile Rațiu, Ion Ciocan etc.

În anul 1843, la inițiativa lui Aron Pumnul, se înființează în cadrul acestui seminar ”*Societatea de lectură a teologilor români*”, devenită oficial, în 1861, ”*Societatea bisericească literară a teologilor români din Viena*”, având ca membri ordinari, de drept, pe toți studenții teologi din capitala Imperiului, iar ca membru extraordinar pe oricare alt student.

Statutele societății au fost aprobate de înalții ierarhi ai cultului greco-catolic, printre prevederile sale numărându-se și acelea vizând perfecționarea limbii materne, efectuarea de traduceri de literatură religioasă, pedagogică și laică în limba română, încurajarea de producții literare originale. Acestea din urmă aveau a fi reunite sub formă unui ”*Almanah*”.

Deviza societății era ”*Fiți perfecți !”*

Începând cu anul 1853, tinerii teologii români și-au creat propria bibliotecă[182], cu numeroase cărți în limba maternă, provenite din donații ale unor autori cunoscuți ai epocii (Al. Hurmuzachi, T. Cipariu, I. Maiorescu, August Treboniu Laurian, G. Sion sau Gh. Chițu, viitor ministru al învățământului).

În același an, se înființează în cadrul acestui seminar Societatea Culturală ”*Cercul Literar*”, sub auspiciile căreia s-a editat revista ”*Armonia*”.

Tot aici, la ”*Seminarul Sf. Barbara”* a fost organizat și un cor bisericesc[183], condus de Gr. Silași[184], prorector al seminarului, corifeu al românismului în Transilvania sfârșitului de secol XIX. Acesta, împreună cu

---

[182] In 1856, bibliotecar era teologul George Marchiş.

[183] Cantor era medicinistul Ioan Ursu. Cf. Iuliu Moisil, *”Viaţa studenţilor români din Viena în a doua jumătate a sutei a XIX-a Amintiri”*. În *1862* societatea avea 14 membri urcând la 16 în anul următor, Gr. Silaşi fiind conducătorul acesteia.

[184]Gr. Silași (1860-1862), doctorat în teologie la *Universitatea Viena*, apoi 1862-1873, vice-rector al *Seminarului Sf. Barbara*, și încă un doctorat în filosofie, a condus ”*Societatea bisericească literară a studenților teologic de la Seminarul Sf. Barbara”* și a colaborat la întemeierea *”României June*”, cunoscându-l îndeaproape pe M. Eminescu. A editat ”*Sionul românesc*” (1865-1867, 1872). Devine membru al *Academiei Române* (1877)

Eminescu, Slavici și alți membri ai Societății ”*România Jună*”, a luat parte la pregătirea ”*Sărbătorii de la Putna”* (15 august 1871), dedicată lui Ștefan Cel Mare, unde ilustrul profesor ardelean va rosti un discurs fierbinte, la sfârșitul căruia va fi ovaționat și purtat pe brațe[185].

Un alt personaj important, care își leagă destinul de ”*Seminarul Sf. Barbara”*, este Alexandru Roman[186], redactorul ”*Federațiunii*” (1868-1876).

Acesta a făcut studii universitare în capitala Imperiului[187], unde a aprofundat cunoștințe din domeniul filozofiei, matematicii și teologiei, fiind considerat unul din cei mai străluciți studenți ai generației sale.

Din păcate, în anul universitar 1873/1874, autoritățile maghiare au decis transferarea cursanților ”*Seminarului Sf. Barbara”* la ”*Seminarul Central din Budapesta”*, în cadrul *Facultății de Teologie*, dar și schimbarea denumirii societății în ”*Salba Literară*”[188].

Prezentăm în continuare, raportul anual de activitate ale *”Societății bisericești literare a teologilor români din Viena*”[189], care acoperă perioada 7 noiembrie 1869/ 5 iunie 1870 (când a avut loc cea de-a 7-a ședință a societății, sub președinția Dr. Gr. Silași). Din lectura acestuia aflăm detalii referitoare la legăturile lui Eminescu cu această organizație studențească.

---

185 Cf. ”*Albina*”, nr.73 din 9/21 Sept. 1871, *Comitetul de organizare al Serbării de la Putna* a fost compus din 15 persoane, din partea *Universității Viena* participând: Slavici, M. Eminescu, Gribovschi, P. Danu, Cocinschi, V. Moraru, St. Ciurcu și Lutia.

186 A fost numit profesor la gimnaziul „*Samuil Vulcan*” din Beiuș, fiind primul dascăl care a ținut prelegeri în limba română, ca dealtfel și la ”*Colegiul premonstratens*” din Oradea. Din 1851 a devenit profesor titular de limba română, la *Academia de Drept* din Oradea, iar din 1862 până în 1867 a fost profesor de limba română la *Universitatea din Budapesta.* Aici, Alexandru Roman a fost unul dintre fondatorii catedrei de limbă și literatură română, alături de episcopul greco-catolic Vasile Erdeli-Ardeleanu. Alexandru Roman s-a numărat printre membrii fondatori ai ”*Societății Literare Române”(1866)*, transformată apoi în *Academia Română*. El s-a mai numărat printre organizatorii ”*Societății de Lepturǎ a Junimei Române Studioase”* (1851) și ai *”Societății Petru Maior”* (1862). A fost redactor al gazetelor *„Concordia*” (înființată la Budapesta în 1861, în colaborare cu Sigismund Pap, până în 1866) și la *„Federațiunea*” (1868 - 1876), înființat tot de el la Budapesta, avându-l drept colaborator pe Mihai Eminescu.

187 la ”*Seminarul Sf. Barbara”.*

188 Cornel Sigmirean, ” *Studenții români de la Seminarul Central din Budapesta și Societatea Salba”*, în ”*Comunicările celui de al XVII-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria*”, (Budapesta, 24–25 noiembrie 2007), Giula, 2008 p. 24-31

189 ”*Raportul anual al* ”*Societății bisericești–literare a teologilor români din Seminarul central greco-catolic Sf. Barbara din Viena”,* în ” *Federațiunea”*, 19/7 iunie 1870 (nr.53-385), anul III, MDCCCLXX, p. 209.

Conform acestui document, semnat de Simeon Toma, președinte, George Bucsia, secretar, în prima ședință a avut loc înlocuirea vechiului casier, care a abandonat această însărcinare, cu Petru Uilăcanu, teolog anul I.

De asemenea, conform art.3, lit.b din ”*Statut”,* fiecare membru al societății era obligat ca, în timpul adunărilor periodice, să susțină câte o prelegere, sau o încercare literară, tratând subiecte conforme cu scopul și obiectivele acestei asociații.

În cursul anului 1869/1870, au fost prezentate următoarele teme:

- G. Bucsia ” *Două monumente în Dacia Traiană: Blajul și Piatra Libertății*”;

-Stef. Gulasiu ”*Prospect general asupra originii și dezvoltării științelor culturii moderne din întunecimea Evului Mediu*”;

-J. Roxa ”*Influența mamei asupra familiei și, prin urmare, și asupra națiunii”;*

- Sim. Toma *” Chemarea preotului în genere și a preotului român în special”;*

-Ab. Bociatu *” Influența creștinismului asupra culturii moderne”;*

-Ambr. Berindea *” Trei recerintie asupra secolilor poporali”;*

-Ales. Mica *” Studiu asupra așa numitei UNIO TRIUM NATIONUM” (recită apoi poezia Glasul unui român, de A. M.);*

-Cir. Groze *”O privire fugitivă în trecut, prezent și ceva despre viitorul românilor”;*

-Ant. Covaciu *”Câteva liniamente asupra culturii”;*

-L. Borosiu ” *Limba e inima iar patria este corpul unei națiuni”;*

-Bas. Porde *” Doliul Moldovei la 1812”;*

-Petr. Uilăcanu *”Visul meu*”, poezie.

La toate aceste expuneri a fost luat parte și dr. Gr. Silași, încurajând și mulțumind studenților pentru lucrările prezentate.

În ultima ședință, cea de-a șaptea, s-a procedat, conform Art. 16 din Statut, la alegerea noilor organe de conducere ale societăți, pentru anul următor: A. Bociatu-președinte; C. Groze –secretar; A. Covaciu –casier; B. Porde – bibliotecar, precum și la descărcarea de gestiune a vechiului comitet.

Partea cea mai interesantă a raportului anual de activitate al ”*Societății bisericești literare a teologilor români din Viena*” este aceea care se referă la publicațiile citite de comunitatea studențească din acest oraș[190], respectiv la situația bibliotecii asociației. În această împrejurare este amintită și donația făcută de studentul M. Eminescu, audient la *Facultatea de Filosofie („Ausserordentlicher Hörer*”).[191]

Conform documentului citat, numărul volumelor bibliotecii a crescut în anul precedent cu 10 titluri, printre care ”*Viața, ideile și operele lui Șincai”* (Alexandru Papiu - Ilarian); ”*Acte și date ale confer. de la Mercurea*” (Hurmuzachi); ”*Manual de armonie muzicală”* (Is. Vorobchievici, paroh gr.-ort. și profesor de muzică corală în Cernăuți).

Biblioteca societătii crescù in acestu anu cu 10 esempl.; d'intre acestea: „Vieti'a, ideele si operele lui Sîncai," etc. avemu a-o multiumí Dnului A. Papiu Ilarianu; „Acte si date ale Confer. de la Mercurea" Dlui Hurmuzachi; „Manualu de armoni'a musicale" Dlui Is. Vorobchieviciu parocu gr. or. si profes. de music'a chorale in Cernauti; éra nepretiuibilulu opu: „Tesauru de monumente," avemu a-lu multiumí Dlui M. Eminescu, ascultatoriu la filosofía in Vien'a, cari, cautandu la neajunsele Soc., ni donara aceste opuri. Li esprimemu adunca multiumita.

”*Federațiunea*”, *19/7 iunie 1870, 53-385, An III, MDCCCLXX, p.4*

---

190 Asociația primea un număr de 15 titluri de ziare, dintre care unele erau editate în Vechiul Regat (*„Românul", „Columna lui Traianu," „Informația Bucureștilor", „Convorbiri Literare," „Trompeta Carpaților*) altele peste munți (*„Archiv.", „Federațiunea", „Gazeta", „Albina", „Familia", „Gur'a-Satului.", „Conccordia" si „Foi'a soc. de Bucovina"*), inclusiv două editate în străinătate (*„Reform" si „Osten"*); Pentru două-trei titluri existau abonamente; pentru restul, asociația beneficia de gratuități din partea redacțiilor respectivelor ziare.

191 ”*Auditor extraordinar”.*

”Iară neprețiuibilul op ”T e s a u r u de M o n u m e n t e” avem a-lu mulțumi Dlui M. Eminescu, ascultătoriu la filosofie în Viena, care căutând la neajunsele Soc. ni donară aceste opuri.”[192]

TESAURU

DE

MONUMENTE ISTORICE

PENTRU

ROMANIA

ATÂTU DIN VECHIU TIPARITE CÂTU SI MANUSCRIPTE

CEA MAI MARE PARTE STRAINE

ADUNATE PUBLICATE CU PREFATIUNI SI NOTE ILLUSTRATE

DE

A. PAPIU ILARIANU

TOMU I.

BUCURESCI

TIPOGRAFIA NATIONALE A LUI STEFANU RASSIDESCU

1862

Titlul lucrării donate de M. Eminescu bibliotecii ”*Societății bisericești literare a teologilor români din Viena*”, *după câteva luni de la sosirea sa la studii în capitala Austrei.*

Este de apreciat inițiativa unui student, dispunând de un *”buget*” lunar modest, de numai 18-20 de galbeni, care achiziționează 3 ”*neprețuibile*” cărți de istorie românească pentru a le dărui unei asociații studențești.

De asemenea, subliniem faptul că Eminescu a oferit lucrări tipărite și pentru fondul de carte al *”României June”*, al cărei bibliotecar a fost ales[193], și al cărei deziderat era crearea unui *”Cabinet de Lectură*”. Era un gest firesc,

[192] Este vorba de cele trei monumentale volume, semnate de Al. Papiu-Ilarian, apărute la București, în perioada 1862-1864, sub titlul: ” *Tezaur de monumente istorice pentru România...”*

[193] Este cunoscut faptul că Eminescu a donat opera lui Șincai bibliotecii *”României June*” .

continuând un altul similar: pe când studia la Cernăuți, Eminescu a donat bibliotecii lui Aron Pumnul 10 cărți, dintre care trei cu semnătură autografă.

Dar ce tâlc are oare donația făcută de Eminescu pentru biblioteca amintitei societăți teologice ?

Să fi fost o dovadă de cinstire a memoriei mentorului său spiritual[194], știind că această asociație a fost înființată de către Aron Pumnul ? Ori o prețuire a faptului că însuși Titu Maiorescu înzestrase biblioteca acestei instituții de învățământ cu cărți românești, ca și alți intelectuali care au studiat aici ?

Este posibil, de asemenea, ca această donație să fi reprezentat un act de curtoazie, un gest simbolic, pentru ca redactorul șef al publicației ”*Federațiunea”* din Pesta să îi faciliteze lui Eminescu posibilitatea de exprimare a unui punct de vedere politic atât de tranșant, uimitor de matur și curajos pentru un tânăr de 20 de ani ?

Pentru a înțelege contextul și semnificația acestui fapt, este bine să reamintim câteva amănunte din biografia lui Eminescu, care ne pot ajuta să înțelegem comportamentul său. Se cunoaște că tânărul poet a petrecut patru luni la Blaj (1866), fief al bisericii greco-catolice, dar și locul natal al lui Aron Pumnul; a locuit în căminul *Seminarului teologic* din Blaj; s-a împrietenit cu tineri ce frecventau instituții de învățământ ale bisericii de rit greco-catolic (*Biserica Unită*); în același an, 1866, a participat la reuniunea *”ASTRA”* de la Alba Iulia, din conducerea căreia făceau parte și clerici greco-catolici; la Cernăuți, la Viena dar și la București Eminescu a avut numeroși amici, aparținând acestui rit. Prin urmare, ne punem întrebarea firească*:* Nu cumva Eminescu, care milita pentru unificarea mișcării studențești, a fost primit ca membru extraordinar al acestei asociații românești, cu profil cultural, nu numai ecleziastic, cu toate că nu era student la teologie ?

[194] Obieciul de a dărui cărți era unul răspândit în epocă. Însuși Eminescu a primit în dar de la Iacob Negruzzi trei volume de Schopenhauer, în anul 1870, producându-i tânărului student o mare bucurie. Cf. *”Omagiu lui Mihail Eminescu”*, Socec, 1909, p. 84. Cap. ”*Eminescu student la Viena*”.

Mai mult: conducătorul ”*Societății bisericești literare a teologilor români din Viena”,* dr. Gr. Silași, a fost prieten apropiat al mai tânărului Eminescu, cu ajutorul căruia a organizat și a derulat o amplă acțiune, cu tentă patriotică – ”*Serbările de la Putna”* (1871), fiind membru al ”*României June*”.

Revenind în patrie, dr. Gr. Silași și Nicolae Fekete-Negruțiu au fondat la Gherla[195] o revistă cu titlul ”*Amicul Familiei*” (1 august 1878), după modelul ”*Familiei*” lui Iosif Vulcan, promovând în mod constant personalitatea lui Mihai Eminescu[196].

Considerăm că publicarea articolelor scrise de Eminescu în ”*Federațiunea*”, organ de presă editat de absolvenți ai ”*Colegiului Sf. Barbara”* (Alexandru Roman, redactor șef, este unul dintre ei) nu este o pură coincidență, așa cum nu este întâmplătoare nici suita de materiale publicistice semnate de Eminescu, atingătoare de trecutul vieții religioase din țara noastră, unde istoria, rolul și locul Bisericii Greco-Catolice nu sunt deloc ignorate și nici tratate cu răceală.

Sperăm că *”scotocirea”* de către istorici a arhivei acestei asociații, la Viena sau la Budapesta, unde a fost strămutată în anul 1873, ar putea aduce noi detalii privind conexiunile tânărului Mihai Eminescu cu membrii ”*Societății bisericești literare a teologilor români din Viena*”, ar devoala resorturile prieteniei sau, dimpotrivă, ale inamiciției lui Mihai Eminescu cu unii dintre acești cărturari ori teologi (a se vedea articolele lui Alexandru Grama[197] sau Vasile Lucaciu[198]).

[195] Revista și-a transferat apoi sediul la Cluj.
[196] Apud Dan Toma Dulciu, *”Idilă modernă” Poezie eminesciană necunoscută? https://www.academia.edu/27250278/_Idil%C4%83_modern%C4%83_-_poezie_eminescian%C4%83_necunoscut%C4%83_*
[197] Septimiu Pop, ”*Curentul antieminescian în Ardeal*”, în vol. ”*Caravanele Ardealului*”, Cluj, 1938, p. 65-70. Alexandru Grama a făcut studii de teologie la Blaj și Viena (era student în perioada 1871-1872) și încă de pe atunci un adverar al acestuia. I-a luat locul, ca bibliotcar al ”*României June*”, după demisia lui Eminescu din această funcție.
[198] V. Lucaciu, ”*Poetul Eminescu şi Biserica Catolică*”, apărut în *Revista Catolică,* anul V, Fascicolul III-IV, 15/ 28 februarie 1891.

Despre acest aspect din biografia lui Eminescu, marele teolog, episcopul Ioan Bălan, scria în 1939[199] că ”*Eminescu era în cele mai bune relațiuni de prietenie cu teologii români uniți din Viena*”.

El îl citează în acest articol pe parohul Beiușului, Gregoriu Șerbu, decedat în anul 1909, un mare latinist care, la vârsta de 70 de ani, vorbea fluent latinește. Acesta își mintea că Eminescu venea adesea în rândul studenților de la *”Seminarul Sf. Barbara”,* luând masa cu ei.

După anul 1873, seminarul mutându-se la Budapesta, teologii au preluat acolo și biblioteca. *”Eu am văzut, cu ochii mei, în această bibliotecă, două ori trei volume istorice dăruite de Eminescu teologilor noștri, cu dedicație. Știu că erau istorice, titlul nu-l mai știu.”.*

Sediul acestei biblioteci, unde se țineau cursuri de liturgică și tipic, era singurul loc unde studenții români din Budapesta aveau posibilitatea să se adune, societatea *”Salba*” fiind interzisă. Văzând dificultățile întâmpinate, Mitropolitul dr. I. Vancea a semnat un regulament al bibliotecii, hotărându-se că, în situația în care scopurile bibliotecii nu se mai puteau îndeplini, ea trece în proprietatea ”*Seminarului Teologic din Blaj”.*

La terminarea ”*Primului Război Mondial”*, în timpul regimului Bela Kun, Seminarul a avut de suferit, biblioteca a fost aruncată în pod, părintele Pelle, de la Oradea, salvând ceea ce se mai putea recupera din inventarul acesteia.

Episcopul Ioan Bălan spunea, în 1939*: ” Sper, că Blăjenii și-au validat dreptul asupra bibliotecii, și vor fi adus-o acasă; ea merită acest lucru, căci cuprindea volume foarte prețioase. Între cărțile salvate aș doi să văd, ori măcar să știu, că sunt și volumele dăruite de Mihail Eminescu prietenilor săi din Viena, care și-au împărțit bucuria cu el. Eminescu a fost sărac toată viața. Cărțile, ce le-a cumpărat, erau într-adevăr din ceeace și-a tras de la gură. De aceea, dovada de prietenie arătată teologilor noștri, e de mare preț”.*

---

[199] ”*Eminescu și teologii români uniți din Viena*”, în ”*Cultura Creștină*”, nr. 9-10, p. 619-621.

Din păcate, o parte din fondul de aur al ”*Bibliotecii Seminarului Teologic”* de la Blaj s-a risipit în anii de după 1948, aceasta fiind reînființată în 1990. Aici se găsește o bijuterie în lumea eminescologiei: Prima ediție a *Poeziilor* lui Mihai Eminescu, 1884, cu semnătura autografă a Poetului.[200] Oare câte biblioteci sau persoane din România posedă o asemenea comoară ?

15

”România Jună” sau *”Societatea bisericeasacă literară a teologilor români din Viena*”, nu erau singurele asociații studențești românești din acest oraș.

După plecarea definitivă a Poetului în țară, existau în centrul universitar de aici și alte organizații, cum ar fi aceea inițiată de un grup de 17 fondatori, *”dintre cei dornici de cultură românească*”, purtând numele *”Arborele*” (fiecare asociat purta un nume, reprezentând organele arborelui: *frunză, mugur, scoarță, măduvă* etc)[201].

Membrii acestei organizații se întruneau în fiecare duminică după-amiază, la unul din membrii clubului, mai adesea la Enea Hodoș sau la Ioan Paul.

”*În întrunirile clubului citeam articole din ”Convorbiri”, le discutam, făceam critici, se discutau mult chestiunile ce priviau etimologismul, fonetismul, etc., etc. Încetul devenisem noi”Junimiști literari”, cu trup și suflet, iar ca simbol extern mulți purtam pe atunci barbișon maioreștian. Studentul luliu Mera, mai târziu medic practic la Karlsbad, era mai veritabil maiorestian, prin frumoasa lui prin blândeta sa prin eleganta vorbire in scriere. Unele povestiri ale lui s'au publicat în ”Convorbirile literare” dela Iași”.*

---

[200] Cota rare 399, Nr. inv. 2862/61.

[201] Cei 17 studenti care au format clubul *Arborele* au fost: 1. Septimiu Albini (profesor, publicist, Sibiu). 2. Emil Codru-Drăgușanu (medic, Sinaia). 3. Dionisie Făgărășeanu(profesor la Brașov). 4. Eugen Gribovici (studii silvice). 5. Solomon Haliță(*Scoarță)* (profesor, inspector, prefect). 6. Enea Hodoș(profesor la Caransebeș). 7. Iuliu Mera (*Creangă*) (medic). 8. Iuliu Moisil (profesor). 9. Silvestru Moldovan (profesor, publicist, Sibiu). 10.Ion C. Panțu (profesor la Brașov). 11. Ion Paul (*Trunchi*)(profesor la Slatina, Iași, Cluj). 12. Ștefan Petrovici (advocat, Lugoj). 13. Simion Pop (inginer silvic la *Domeniile Coroanei*). 14. Emilian Popovici (inginer). 15. Nicolae Popovici (profesor de muzică la Brașov, după moartea lui Ciprian Porumbescu). 16. Dumitru Ștefan (advocat, Sibiu). 17. Ciril Vulcan (advocat, Reghinul-săsesc).

Din păcate, clubul a funcționat atâta vreme cât membrii săi au studiat în oraș. Una dintre contribuțiile meritorii ale acestei asociații la închegarea spiritului de solidaritate națională, pe lângă cele culturale sau literare, a fost faptul că ideile și concepțiile sale au condus, ulterior, la organizarea mitingului de la Viena, de susținere a memorandiștilor. De menționat că, fără nici o excepție, tinerimea română a susținut întotdeauna ideile patriotice, a militat pentru demnitate națională și a acționat în acord cu sentimentele dominante ale poporului român (iubirea de patrie, slujirea culturii naționale, luminarea poporului).

De asemenea, în 1886, se organizează un ”*Club de scrimă”* pentru studenții români, condus de Alexandru Popa. Acum, tinerii învață execițiile sportive, scrima, adoptă uniforme proprii, practică duelul ca mijloc de rezolvare a diferendelor.

O altă organizație la nivel universitar, având ca membri studenți provenind din România, este semnalată în anul 1884. Atunci, în cadrul universității din acest oraș, s-au purtat discuții pentru crearea *”Societății tinerimii academice din Viena*”, care avea în statut prevederea că nu pot fi membri ai săi decât tineri de religie mozaică, primirea fiind făcută doar pe baza a două recomandări, oferite de către persoane de religie iudaică.

După Primul Război Mondial, s-a organizat o altă societate studențească, pe criterii exclusivist etnico-religioase, concurentă a Societății ”*Junimea Română”*.

Răsfoind presa vremii, putem constata eforturile membrilor asociației ”*România Jună”* de a contacta organizații studențești similare ale altor naționalități (pe atunci făcând parte din Monarhia Austro-Ungară), efectuîndu-se schimburi de programe, de idei. Studenții români au făcut încercări de a constitui o ”*Asociație internațională a tuturor studenților din școlile și universitățile din Viena”,* în vederea coordonării luptei lor pentru rezolvarea chestiunii naționale, dar aceste eforturi au eșuat. Românii au avut mai multe intruniri comune cu studenții italieni de la ”*Circolo academico italiano din*

Viena”, care au participat la câteva ședințe și serbări ale Societății ”*România Jună”*.

16

Câteodată, memoria colectivă păstrează mai bine decât documentele amintirea unei personalități importante a istoriei noastre. În biografia apocrifă a lui Eminescu întâlnim, uneori, afirmații precum: ”*aceasta este strada care l-a inspirat pe poet când a scris* ”*Pe lângă plopii fără soț...”,* ” *în acest loc a fost hotelul unde a locuit Veronica Micle, la venirea sa la București”* ș.a.m.d. Atunci când documentele lipsesc, sau sunt neclare, legendele țin loc de adevăr. Ele construiesc o ficțiune cu aspect de realitate, acceptată unanim, dând expresie unui sentiment de atașament afectiv.

În rândul comunității românești din acest oraș există un curent de receptare a personalității genialului poet și sub alte unghiuri de vedere decât cele iconice sau scolastice, prin cultivarea altor forme ale mitului său.

În mod paradoxal, capitala Austriei, comparativ cu Bucureștiul[202], conservă mai multe imobile, locuri, străzi ce amintesc de prezența acestui scriitor român în marea capitală culturală a Europei.[203]

În demersul meu de a ști cât adevăr și câtă legendă există în biografia *Luceafărului,* am efectuat o cercetare a locurilor evocând figura marelui nostru poet, începând cu centrul istoric al orașului, *innere stadt,* din proximitatea

[202] Orașul București etalează o ingratitudine jenantă față de Eminescu: Capitala culturală a României nu a consacrat nici un institut care să îi poarte numele; singurul *Muzeu de istorie a literaturii*, inaugurat la centenarul nașterii sale, care se numea inițial ”*Mihai Eminescu*”, a fost evacuat cu ușurință nepermisă din sediul său tradițional; edilii nu au păstrat nici măcar o casă în care a locuit cândva Poetul; la sfârșitul secolului XIX *Biblioteca Universitară Carol I* a refuzat primirea de cărți ce i-au aparținut lui Eminescu, iar în 1989 manuscrisele acestuia s-au prefăcut în scrum, atunci când biblioteca a luat foc; în fine, este interzis a se fotografia mormântul Poetului de la Cimitirul Belu.

[203] Revista *”Darul Vremii*”, anul 1, nr. 4-5 (mai-iunie) 1930, p. 136 scria: ”*Cu ocazia împlinirii a 600 de ani de la înfiinţarea sa, orăşelul Artern din Turingia, a organizat o serie de festivităţi. Autorităţile s-au folosit de această ocazie spre a pune o placă comemorativă pe casa în care a locuit în secolul al XVII»Iea străbunicul lui Goethe, care de felul său era ferar. Pe placa comemorativă s-au săpat cu litere de aur următoarele*: *„Aici au potcovit odinioară caiii strămoşii lui Goefhe, în schimb urmaşul lor prin minunatele scrieri a încălecat Pegasul (Flugelross) memurirei". Cât de deosebită e stuaţia de la noi, unde casele unui Eminescu sau Hajdeu s-au prăbuşit de mult în ruină, iar pietrele comemorative sunt hărăzite doar unora dintre oamenii politici şi nu dintre cei mai de scamă”.*

clădirii vechi a *Universității*, apoi a cartierelor unde erau localizate gazdele lui Eminescu, în sfârșit a restaurantelor, cafenelelor, parcurilor și locurilor vizitate de acesta.

În rândurile ce urmează, prezint câteva amănunte biografice, mai puțin cunoscute cititorului din România, sau aproape deloc, care configurează un tablou mitologic neașteptat.

Pe strada *Weihburggasse*, la numărul 22[204], există un imobil vechi, având la subsol o tavernă, consemnată în documente de la sfârșitul veacului al XVI-lea, care l-ar fi inspirat pe Eminescu, atunci când a compus ”*Împărat și Proletar*”[205]. Alături, a existat ”*Baia Centrală”* a orașului, încât este plauzibil ca Poetul, venind adeseori aici, să fi rămas impresionat de lumpen-proletariatul care frecventa taverna alăturată.

Un martor prețios al acelor vremuri, Iuliu Moisil[206], ne dezvăluie faptul că studenții români obișnuiau să se adune și să petreacă în ”*Pivnița Sf. Ștefan*[207]*”,* precum și în *”Pivnița Dominicanilor”*.

---

[204] În 1883, pe aceeași stradă, *Weihburggasse* 26, locuia D. Boghean, medic junimist, cel care l-a vizitat pe Eminescu la Oberdöbling, trimițându-i o scrisoare lui Petre Th. Missir (BCU Iași, *Fond P.Th. Missir*, Dosar 108), descriind starea de sănătate a Poetului.

[205]Cf. Pompiliu Manea, *Urme românești la Viena*, http://pompiliumanea.ro/2012/03/18/urme-romanesti-la-viena/?wppa-album=30&wppa-occur=1&wppa-photo=195

[206] Iuliu Moisil, op. cit. p. 377

[207] Ciprian Porumbescu adună într-un caiet de compoziții muzicale o sumedenie de piese studențești, printre care și ”*Marșul din Pivnița Sf. Ștefan”,* dedicat prietenului său Victor Mihailaș, component al cuartetului studențesc aparținând ”*României June”.*

Taverna mohorâta, decor pentru peomul ”Împărat și Proletar”
(Foto Dan Toma Dulciu, martie 2017)

O altă legendă care s-a născut recent aici arată că Poetul a fost impresionat de ”*Icoana Fecioarei Înlăcrimate”*, pictură religioasă românească, veche de 300 de ani, zugrăvită de maramureșeanul Ștefan Papp, pe care Împăratul Leopold I a adus-o la Viena la 4 iulie 1697, fiind venerată în ”*Catedrala Sf. Ștefan”* din centrul orașului.

”*Această icoană l-a inspirat şi pe Poetul Mihai Eminescu când a scris poezia „Înger şi demon”. Într-o seară, Poetul a văzut acolo o copilă neprihănită rugându-se şi l-au impresionat candoarea ei, solemnitatea locului şi magia icoanei.”*[208]

[208] Ruxandra Hurezan, ” *România trăită departe*”, în *Sinteza*, 07.02.2017, http://revistasinteza.ro/romania-traita-departe/

Icoana înlăcrimată a Feciarei Maria, din Catedrala Sf. Ștefan, prilej de inspirație pentru poezia ”Înger și demon”

O altă legendă indică Hotelul *”Zum weissen Ross” („La calul alb,,)* – ca loc de întâlnire a lui Eminescu cu Veronica.

Astfel, potrivit mărturiilor, Veronica Micle, împreună cu soțul ei, rector al Universității din Iași, sosesc în capitala Imperiului, în prima zi a lunii martie, 1872.

Nouă zile mai târziu are loc balul ”*României June”,* în sala restaurantului hotelului *”La calul alb*”, din strada *Tabor* 8, (Leopoldstadt), la care este invitat, printre alți oaspeți de seamă, prof. *Anton Josef Hye de Glunek,* rector al *Universității Viena* (1871-1872), fost ministru de justiție (1867).

Consoarta acestuia era Maria Filișanu. Aici, la acest bal, Ștefan Micle (care studiase la *Politehnica Viena* în perioada 1850-1855), însoțit de Veronica, s-a întâlnit cu omologul său.

Prof. Ștefan Micle

Eminescu, unul dintre liderii studenților români, nu putea lipsi. Se afirmă că Veronica Micle ar fi fost fascinată de strălucitorul poet, care ar fi însoțit-o prin Viena, arătându-i splendorile acestui oraș.

Într-o scrisoare trimisă de către profesorul ieșean unui prieten, datată 10 august 1864, aflăm că familia Micle nu se afla pentru prima oară în această capitală europeană. Astfel, proaspeți căsătoriți, Veronica și Ștefan Micle își petrecuseră luna de miere în acest oraș, în luna Septembrie 1864, timp de 2 săptămâni:

Taborstrasse spre *Hotelul ”La Calul Alb”*
(Österreichische Nationalbibliothek)

”Mă aflu la Cluj din 16 ale lunei curente, nu ţi-am putut, însă, scrie până în timpul present. Cauza e că n-am venit singur în Moldova, ci cu madama Câmpeanu şi fie-sa Veronica, cu scop de a ne căsători aici în patria mea, ceea ce s-a şi întâmplat în 22/7 aug.st.n. Acum dar nu mai sunt singur, ci cu soţia despre care te înştiinţez. Joia viitoare, adică 30/7 aug., întreprindem o călătorie la Viena, unde vom petrece numai scurt timp, adică 10-12 zile, ca aşa pe Sânta Măria să ne aflăm reîntorşi la Cluj îndărăt, unde apoi vom petrece câteva zile până când ne vom întoarce spre Moldova.”[209]

În acest context, rolul lui Eminescu, în calitate de ghid al Veronicăi, nu s-ar mai justifica !

În al doilea rând, informația conform căreia cei doi îndrăgostiți s-ar fi întâlnit, nu se știe când și nici în ce împrejurări, la pensionul ținut de doamna

[209] Ion Ionescu-Bucovu, ”*Îngerul blond al lui Eminescu*”, 15.02.2016, http://www.luceafarul.net/veronica-micle-ingerul-blond-al-lui-eminescu

Löwenbach, nu se susține pe documente, ci doar pe o informație nesigură, pusă în circulație de Octav Minar.[210]

Taborstrasse 8, la începutul secolului XX
(Österreichische Nationalbibliothek)

Ipoteza conform căreia acest *rendez-vous*, care a marcat profund viața *Luceafărului* poeziei românești, ar fi putut avea loc la Hotelul ”*La Calul Alb*”, ne-o confirmă presa în limba română a acelor vremuri.

Ziarul vienez ”*Sionul românesc*”, redactat de dr. G. Silasi[211], scrie:

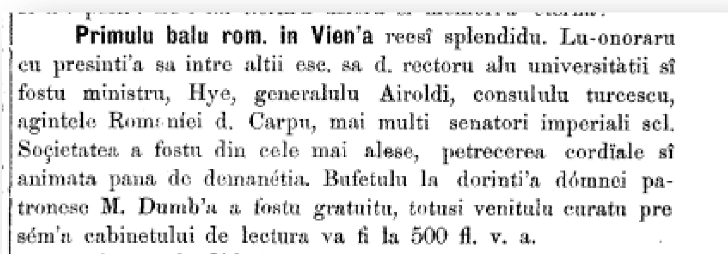
”*Primul bal romanesc in Vien'a se va tiene la 9 Martiu in sala ospetariei „la Calulu albu", suburbea Leopoldstadt. Venitul va cede in folosul „României*

[210] Octav Minar, ”*Veronica Micle Dragoste și poezie”,* București, Socec, 1923; idem, *”Cum a iubit Eminescu*”, București, Bibl. ”*Lumina*”, nr. 22-23.
[211] *”Sionul românesc”*era o ”*publicație bisericească și literară*”, bilunară, apărută la 1 iulie 1865.

June", spre a-si infientiá un cabinet de lectură[212]*. Comitetul sta din presied. B. G. Poppovits, v. presied. dr. Aug. Frundianescu, propriet., si 10 juni studinti. De patrone ale balului binevoira a se promite dd. Matilda Dumba, Maria de Filisianu, si Maria de Marenzeller.*[213] *"*

Un alt cotidian românesc, ”*Albina*”[214] anunță că tinerimea română va ține balul anual în sala Hotelului *”La calul alb”: "Ofertele mărinimose sunt a se preda dloru colectanți, prin cari se voru transmitte la cassa comitetului : B. G. Popoviciu, Fleischmarkt 15, care le va publica prin foi.”*

Același ziar consemnează ulterior ecourile evenimentului: *”Primul bal rom. în Viena a reesit splendid. Lu-onorat cu presintia sa între alţii esc. sa d. rector al universităţii și fost ministru, Hye*[215]*, generalul Airoldi, consulul turcesc, agintele României d. Carp, mai mulţi senatori imperiali scl. Societatea a fost din cele mai alese, petrecerea cordiale și animată pană de demanétia. Bufettil la dorintia dómnei patronese M. Dumba a fost gratuit, totuşi venitul curat pre séma cabinetului de lectura va fi la 500 fl. v. a.*

Primulu balu rom. in Vien'a reesî splendidu. Lu-onoraru cu presinti'a sa intre altii esc. sa d. rectoru alu universitàtii sî fostu ministru, Hye, generalulu Airoldi, consululu turcescu, agintele Rom: nici d. Carpu, mai multi senatori imperiali scl. Soçietatea a fostu din cele mai alese, petrecerea cordïale sî animata pana de demanétia. Bufetulu la dorinti'a dómnei patronese M. Dumb'a a fostu gratuitu, totusi venitulu curatu pre sém'a cabinetului de lectura va fi la 500 fl. v. a.

”Sionul Românesc”, Anul IV, 15 martie 1872, p. 60

[212] Acest faimos *Cabinet de Lectură* al ”*României June”* avea în 1897 o bibliotecă, numărând 1095 de volume și 55 de reviste și ziare. Cf. ”*Familia*”, nr. 52, 28 Dec. 1897, p. 623

[213] *”Sionul Românesc*”, Anul IV, 1 Martie 1872, p. 48.

[214] ”*Albina”,* nr. 21-621, din 20 Februarie/3 Martie 1872, p. 84

[215] Este vorba de prof. Anton Josef Hye de Glunek, rector al *Universității Viena* (1871-1872) și fost ministru de justiție (1867). Ștefan Micle a fost rectorul *Universității din Iași* (1867-1875). În tinerețe studiase la Viena (1850-1855).

Pensiunile și hotelurile din zona *Taborstrasse* erau cu siguranță cunoscute și frecventate de călătorii români. Astfel, V.A. Ureche, aflat în trecere prin acest oraș, în drum spre Paris, se instalează la Hotel ”*Național”, Taborstrasse* 18, *Leopoldstadt.* El cere o cameră mai ieftină, pentru studenți, (*Studentenzimmer*) cu numai 2 florini pe noapte[216]. Opinia sa este destul de critică în legătură cu serviciile hoteliere primite, dovedind că acestea nu s-au ridicat la nivelul așteptărilor sale.

Taborstrasse 12, în prezent [217]
(Foto Ianuarie 2017 Dan Toma Dulciu)

[216] V.A. Urechea, *”Din tainele vieții. Amintiri contimporane (1840-1882)”,* Polirom, p. 134
[217] Hotelul ”*Zum weissen Rose (”La trandafirul alb”),* Leopoldstadt, *Taborstrasse* 12, considerat cel mai vechi hotel din Viena, actualmente ”*Hotel Stephanie”*, era situat din apropierea Hotelului ”*Zum weissen Ros*” *(”La calul alb*”), *Taborstrasse* 8. În anul 1872 era unul dintre cele mai mari din capitala țării. Aici s-au căsătorit prințul moștenitor Rudolf cu prințesa Stephanie, din acest motiv hotelul numindu-se, din anul 1881, *Hotel Stephanie*.

17

Exista obieciul ca pentru fiecare reuniune a coloniei române să se dedice organizatorilor compoziții omagiale.

Așa cum am mai spus, Eduard Strauss, conducătorul ”*Muzicii Imperiale”* vieneze, a compus și dedicat o piesă orchestrală, intitulată ”*Fulg de omăt*” *(”Schneesternchen”)*[218]*,* în onoarea membrilor Societății ”*România Jună”.* S-a auzit pentru prima oară la balul societății ”*România Jună*”, din 3 Martie 1877, desfășurat la ”*Grand Hotel”*.

În anul 1886, el dedică o altă compoziție*, ”Lyra, op. 245, Polka a la français.”*

Johann Strauss, *”An de schönen, blauern Donau”*

(Österreichische Nationalbibliothek)

[218] https://www.youtube.com/watch?v=DJn_DEYikZs. Autorul melodiei este compozitorul olandez Alphonse Olterdissen, iar municipalitatea orașului Maastricht a decis în 2002 să adopte această compoziție drept imn oficial al orașului.

Cu ocazia balului din 15 Februarie 1881, desfăşurat la ”*Musikvereins-Säle”*, Franz Mair a compus un vals, ”*Karpathen-Lieder - Walzer nach romänischen Motiven*”, dedicat doamnelor care patronau acest eveniment.

Tot atunci, Eduard Strauss compune și interpretează o polcă,*”Je pense à toi*”, închinată comitetului. Un alt compozitor, Sutor, compune și interpretează tot o polcă,*”Ochi negri*”, dăruită de asemenea comitetului organizator.

La rândul lor, muzicienii români au compus creații dedicate acestei societăți studențești: Jos. Iacobits, din Iași, a trimis, în 1876, o compoziție intitulată *”România Jună”.*

Teodor Cavaler de Flondor, vicepreședinte al asociației studenților, dirijor al corului[219] "*României June*" (1885-1888), la a cărei aniversare a participat și *”Orchestra condusă de Johann Strauss*”, compune muzica atât de cunoscută a serenadei *”Somnoroase Păsărele”.* Deci, prima romanță pe text eminescian este creația unui membru al ”*României June”.*

La balul din 23 Februarie 1884, desfăşurat la *”Grand-Hotel”,* s-a interpretat *”Rumänische Weisen”*, în onoarea Arhiducelui Rainer, creație semnată de muzicianul român Kneisel. Tot cu acest prilej, Eduard Strauss lansează o polcă, *”Cher ami”,* dăruită aceluiași entuziast comitet de organizare, fiind audiat în premieră și valsul ”*Suspinul Carpaților*” de G. Scheletti.

Sosind la studii (aceasta se întâmpla în anul 1879),Ciprian Porumbescu[220] îl cunoaște personal pe Eduard Strauss, fratele lui Johann Strauss-fiul și al lui Josef Strauss.

Plin de entuziasm, tânărul student pune pe note ”*Imnul României June”* sau ”*Imnul Unirei”*, pe care românii îl cunosc mai ales sub numele ”*Pe-al nostru steag”*, după primul vers al imnului. Inițial, autorul compusese muzica

[219] Fiica acestuia, Isabella Nectara de Flondor (1890-1985), cunoscută sub numele de scenă ”*Nektar*”, a fost o cunoscută interpretă a *Operei de Stat din Viena*. A murit la New York.
[220] Eminescu a avut prilejul să discute cu C. Porumbescu la ”*Serbările de la Putna”*, din 1871.

pe un text inspirat de ”*Cântecul gintei latine”* al lui Vasile Alecsandri, ulterior adoptându-se versurile lui Andrei Bârseanu.

Peste aproape un secol, în 1975, imnul societăţii studenţeşti ”*România Jună” – ”Pe al nostru steag e scris unire*”, compus de Ciprian Porumbescu, a fost adoptat ca *Imn de Stat* al României. Timp de doi ani, compatrioții noștri au avut șansa de a fi reprezentați în lume de această melodie. Nu-i vorbă că și locuitorii orașului Maastricht aud aceeași melodie, închipuindu-și că este imnul lor propriu, când în realitate este pur și simplu linia melodică din cântecul compus de Ciprian Porumbescu.[221]

Ne punem întrebarea următoare: Dacă Mihai Eminescu este părintele spiritual al *”României June*”, de ce trebuia schimbat imnul național, care era de fapt imnul acestei unice societăți studențești ?

Aduc un argument: în anul, 1910 I.L.Caragiale lansa un îndemn profetic: ”*Am ascultat ”**Pe-al nostru steag e scris unire”.** Asta-i! Asta-mi place! Bravos, băieţi! Asta-i adevărată, şi nu ”**Deşteaptă-te, romāne”!** Aia-i tânguitoare, mă, şi noi am plâns destul până acuma. Mă, de-acum să nu mai cântaţi pe ţăran cu plete lungi şi cu fluierul de cioban la buze. Azi fluieră trenul. Să-i faceţi pe ţărani un popor european. Să nu-i mai cântaţi opinca aia murdară. S-o curăţaţi, să spălaţi piciorul ţăranului şi să-i daţi încălţări noi. Scurt! Să nu ne mai tânguim!”*

În cadrul Societății *”România Jună”,* Ciprian Porumbescu organizează un *”Cerc muzical”,* format dintr-un cor și un cvartet de muzică de cameră, compus din studenții români. Prima variantă a operetei ”*Crai Nou”* s-a audiat în cadrul unei serbări organizate de studenții și comunitatea românească de aici, în sala ”*Hotelului Victoria”,* din *Favoritenstrasse*[222].

[221] https://www.youtube.com/watch?v=TVM5jOi5za0

[222] La 1 ianuarie 1871, Mihai Eminescu a ținut o cuvântare festivă în saloanele Hotelului ”*Victoria*”, alături de I. Slavici.

Presa din țară, în special aceea din Transilvania[223] este sensibilă la activitatea studenților români de la Viena, consemnând ecouri ale succeselor muzicale românești născute în cadrul Societății ”*România Jună”*, având ca autor pe C. Porumbescu:

”Onorate Domnule Redactor! Rugându-vă a primi în coloanele prea stimabilul ziar al D-vostră notiţa următore, am onoarea a mă subsemna, cu distinsă stimă Viena, 25 Martie 1880. D. Onciu . Au apărut de sub presă sub editura Societăţii ”Romania Jună” două piese muzicale de compozitorul român C. G. Porumbescu, anume: ”Zâna Dunărei” polcă, dedicată patroneselor balului român din Viena, şi valsul ”Camelie” (ambele pentru pian), care piese au fost esecutate cu mult efect la menţionatul bal din anul acesta de capela d-lui Ed. Strauss. Ambele piese se află de vânzare la Societatea ”România Jună” în Viena (I. Sonnenfelsgasse Nr. 1) precum şi la depozitele mai însemnate de musicalié. Preţul unul esemplar: Valsul 1 fl. v. a. (2 franci 20 bani) şi Polca 5o cr. v. a. (1 franc 20 bani). O parte din venitul curat este destinat pentru fondul Societăţii ”România Jună”. Este de aşteptat că aceste noi composiţiuni românești, care au fost foarte bine primite de publicul din Viena, se vor bucura şi de atenţiunea publicului român şi nu vor lipsi în cercurile amatorilor de muzică, cu atât mai mult cu încât lăudabila întreprindere a junelui artist merită a fi încurajată și a se bucura de sprijinul nostru”.

[223] ”*Albina Carpaților*”, nr. 13, 15 Aprilie 1879, p. 208

18

Așa cum ne-am propus inițial, intenționăm să descoperim chipul de azi al locurilor vieneze, pe care le vizita adesea Eminescu. Primul popas este locanta ținută de generosul *”Tata Wihl”*, cârciumă cunoscută în epocă sub numele *”Zu den Drei weiße Tauben ”(”La trei porumbei albi”)*, o mamă hrănitoare și grijulie, iubită de mulți dintre cei aproape 120 de studenți români, situată din cel de-al treilea cartier al orașului,

Întreb în stânga și în dreapta, caut fotografii, documente ale perioadei 1869-1872, redând atmosfera acestui privilegiat loc de întâlnire pentru colonia studențească, așezată compact în cunoscutul cartier din inima Capitalei. După un secol și jumătate, multe dintre aceste locuri și-au schiumbat radical înfățișarea. Altele și-au păstrat ca printr-un miracol vechea haină arhitectonică, așa cum era în vremea lui Eminescu.

Spre marea mea bucurie, acest loc de amintire a tinereții lui Eminescu dăinuie încă în *Marokkanergasse* 3, păstrând aproape neschimbate dimensiunile și simplitatea vechiului local.

În toamna anului 1870, studenții bucovineni, majoritatea locuind pe *Dianagasse* (acolo unde se aciuase și Eminescu) sau în apropierea acestei străzi (*Kollergasse*, *Radetzkygasse*, *Adamsgasse* etc) au renunțat să mai servească masa la *”Moretti”*[224], preferând un alt local, patronat de ”*Tata Wihl”*, situat pe strada marocanilor, aflat tot în sectorul 3, dar mai aproape de parcul orășenesc (”*Stadtpark*”)

Anterior, localul unde se adunau la prânz tinerii se numea ”*Club Moretti*[225]”, fiind situat în suburbia *Weißgärber*, în proximitatea *Bisericii Othmar*, un cartier al tăbăcarilor, pe atunci aflat la marginea orașului.

---

[224] Cf. Teodor V. Ștefanelli, *”Amintiri despre Eminescu”,* București, 1914. Din nefericire, restaurantul *Moretti* nu mai există.

[225] *”Clubul Moretti”* este menționat în ziarul *”Hans Jörgel*”, din data de 2 ianuarie 1864, ca loc preferat de petreceri, din suburbii.

Traungasse, la sfârșitul veacului XIX. Pe aici trecea Eminescu în drum spre localul din Marokkanergasse 3 (fotografie de epocă).

Lui Eminescu precum și colegilor săi[226] le era destul de ușor să ajungă la localul din *Marokkanergasse* 3. Plecând din *Dianagasse*, ”*unde se auzea mai mult vorbindu-se românește*”, sau de la vechea Universitate, trecând prin ”*Stadtpark”,* după numai 15 minute de mers pe jos, la pas agale, trecând prin *Kollergasse*, *Gärtnergasse*, apucând de-a dreptul pe *Beatrixgasse*[227], cotind apoi la stânga, pe *Salesianergasse*, se coborau câteva trepte, trecând pe sub două arcade, ajungând, în sfârșit, în *Traungasse*. Aici, în clădirea de pe colțul străzii, în *Marokkanergasse 3,* se găsea birtul ținut de ”*Tata Wihl”,* o veritabilă cantină studențească. În salonul acestui restaurant mâncau mai toți studenții bucovineni, pe abonament (un precursor al binecunoscutei ”*cartele studențești”).*

Localul era faimos printre studenți nu numai în anii în care Eminescu învăța la Viena, cât și după ce acesta a părăsit orașul, plecând spre alte zări.

226 Matei Lupu, devenit ulterior avocat, apoi călugărit la Mânăstirea Dragomirnei; dr. Samoil Isopescu, avocat; Vasile Burlă, filolog; T.V. Ștefanelli, jurist, V. Morariu, judecător, Pamfil Dan, Iancu Cocinschi, frații Luță, I. Slavici, Al.Chibici-Revneanu, Teodor Nica, T. Micheru, Sterie Ciurcu, Nicolae Teclu, Petru Novleanu și mulți alții.

227 În *Beatrixgasse 3* se afla pe atunci una dintre proprietățile bancherului Sina.

Din vremea când teologul și muzicianul Ciprian Porumbescu studia în capitala imperiului austro-ungar, datează o povestire amuzantă[228], având erou principal pe patronul localului din *Marokkanergasse* 3. Se spune că, la un chef petrecut aici, împreună cu colegii săi, Ciprian Porumbescu a comandat fripturi și bere, apoi, la sfârșit, a chemat pe patron, un om mic de stat, căruia i se adresă astfel[229]:

"- Domnule birtaş, am mâncat foarte bine şi am băut de ajuns, însă... suntem studenţi, adică n-avem parale. Fii bun şi creditează-mă! Îţi las pardesiul meu, căci ştiu sigur că nu-l vei îmbrăca!

Birtaşul se uită uimit când la pardesiu, când la Ciprian şi, deodată, începu să râdă în hohote:

– Jean, o sticlă de Gumpoldskirchner!"[230].

Când Jean[231] a adus vinul, patronul i-a servit pe studenți și a închinat în sănătatea lui Ciprian Porumbescu, iertându-i de plata consumației. Ca urmare, ne spune istoricul "*României June*", I. Grămadă, studenții au plecat bucuroși acasă, mulțumind generozității patronului.

Cine a fost acest personaj, care populează savuroase pagini din biografia vieneză a lui Eminescu ?

Este Georg Wihl, un foarte cunoscut patron de restaurante ("*gastwirth"*)[232] și berării din cartierul Landstrasse, care avea într-un timp nu mai puțin de trei localuri: în *Marokkanergasse* 3, în *Reisnerstrasse* 27[233], unde domicilia, și în *Erdbergstrasse* 39[234], acesta din urmă (restaurant, berărie,

---

[228] Talentatului muzician nu îi displăceau amuzamentele, mai ales de ordin literar: în 1878 apare *"Pipărușa*", "*publicație umoristică*", litografiată, editată de Ciprian Porumbescu. Publicația își încetează apariția în 1879.

[229] Ion Grămadă, "*Ciprian Porumbescu la România Jună"*, în "*Junimea literară*"**,** anul IX, nr. 2-3, din februarie-martie 1912, p. 34.

[230] *Gumpoldskirchen* este numele celei mai cunoscute podgorii viticole din Austria.

[231] Un chelner Jean îl păsuia cu plata consumației și pe Eminescu, cu ani în urmă, dar la cafeneaua *Troidl*.

[232] hangiu

[233] Dintre cele trei restaurante menționate, în prezent funcționează doar localul din *Marokkanergasse* 3. Celelalte două au dispărut.

[234] Vezi "*Jörgel Briefe*", din 22 mai 1875, p.12

grădină) fiind inaugurat la data de 29 mai 1875, potrivit anunțului de deschidere, pe care l-am descoperit în ziarul vienez *”Der Floh*”[235].

”Tata Wihl”, într-o reclamă din presa vremii[236]
(Österreichische Nationalbibliothek)

”(...) Tata Wihl, cum îi ziceam noi, era un restaurator jovial și cinstit al restaurantului “Zu den drei Tauben”. Acolo mâncam mai toți bucovinenii în abonament. După cât îmi aduc aminte, Eminescu nu era însă abonat, dar venea de dragul societății și adesea și din cauza că se putea mai ușor împrumuta cu parale, când îi lipseau. Abonamentul nostru însă era numai mâncarea de amiază, căci abonamentul și pentru seară era foarte scump și nimene din noi nu dispunea de atâtea mijloace ca să ne permitem acest lux. Câtă vreme mai țineau paralele ce le primeam la începutul fiecărei luni, trăiam seara cu câte un gulaș, pâne și o sticlă de bere. Dar veneau zile, și de acestea erau cam 20 pe lună, în care nici luxul unui gulaș sau cârnăcior nu ni-l puteam permite și atuncea cu o

[235] *Der Floh (”Puricele”)*, 30 mai 1875, p. 6.
[236] *”Wienere Caricaturen”,* 28 Mai 1882, p. 11 : ”*Georg Wihl Restaurator, III. Bezirk, Reisnerstrasse 27 (în cartierul aristocrat). Vă recomandă recunoscuta sa bucătărie bună, delicioasele băuturi Schwechater Lager și Pilsner, cu servire promptă și efectivă a foarte respectatei clientele (patroni și oaspeți)”.*

pâne mică precum se căpata oriunde 4 creițari, ne stămpăram foamea. Așa trăiam cei mai mulți din noi și așa trăia și Eminescu.

Dar câteodată, mai cu seamă pe la finea lunii, lipsea și această mică hrană îi eram siliți să postim serile, așteptând cu nerăbdare să vie ziua de mâine , care, ne aducea cafeaua cu lapte și prânzul plătit înainte. Și, cu toate acestea, eram voioși și buna dispoziție nu ne lipsea"[237].

Celebritatea acestui local este mai prezentă în România, decât aici, în Viena.

Privesc coperta unei reviste teatrale de acum peste 50 de ani, redând expresia gravă a lui Ion Caramitru, semn al debutului triumfal al unui talentat absolvent al IATC, clasa Beate Fredanov, pe scena "*Teatrului Național* "din București, în rolul lui Eminescu.

Tabloul de tinerețe al actorului, actualul director al primei scene teatrale a țării, postat pe rangul de onoare al unei *"cover page*" al Revistei *"Teatrul*"[238], este însoțit de textul integral al dramei în două părți, semnate de Mircea Ștefănescu, intitulate *"Eminescu*".[239]

Ce vremuri, ce actori ! Piesa a avut premiera la 09.06.1964, când se comemorau cu mare fast trei sferturi de veac de la trecerea în nemurire a Poetului. Regia purta semnătura inconfundabilă a lui Sică Alexandrescu. O distribuție de neegalat, cu actori galactici, dacă îi comparăm cu searbădele staruri și starlete din mizerele videoclipuri de "*stand up comedy*".

---

[237] T.V. Ștefanelli, "*O glumă a lui Eminescu"*, în *"Transilvania*", an LI, oct.1920, nr. 10, p.759.

[238] 1 Iunie, 1964, Nr. 6, an IX

[239] În 1975, Stelian Vasilescu publică *"Eminescu student la Viena. Piesă în opt tablouri*". Apoi Ioan Crăciun Petrişan ,"*Eminenţa sa Eminescu. Trei flori albe sau Pe Crucea neamului*", în „*Eminescu"*, Timişoara, 2003, nr. 13-14, dec., p. 5. Acţiunea piesei de teatru, având prolog, 2 acte şi epilog, se desfăşoară în diverse etape ale vieţii Poetului, la Viena, Iaşi, Bucureşti şi Sibiu. A existat un text dramatic anterior acestei piese: Constantin Pelmuş publică în *"Gândirea"* (nr. 3, martie 1944, p.136-146) sceneta *"Venere, marmură caldă",* având ca decor un local vienez, la 1870, *("Un salon elegant din Viena delà 1870. Tablouri cu rame late, covoare persane, draperii grele şi canapele aurite. Intr'un colţ o măsuţă de ceai, cu prăjituri. În fund o uşă mare de sticlă prin care se văd cupolele Vienei şi un cer înstelat. La ridicarea cortinei, Elise şi Tante, în prim plan, stau în fotolii bându-şi ceaiul. Ceilalţi, în jurul lor, pe scaune, sau în picioare".*) Personajele scenetei sunt Eminescu şi prietenii săi, Chibici, Slavici, Isopescu, Ştefanelli.

Alături de Ion Caramitru, în rolul lui Eminescu, mai erau pe scenă Valeria Seciu, întruchipând-o pe Veronica Micle, Ion Finteșteanu, care îl interpreta pe Titu Maiorescu, Marcel Anghelescu, jucând personajul Caragiale, Alexandru Giugaru fiind Ion Creangă, Costache Antoniu - V. Alecsandri, N. Brancomir - I.Negruzzi, Gh. Cozorici – Chibici, Mihai Fotino –V. Pogor, Dem Rădulescu-Petrino și încă alții pe care, fie-ne iertat, nu îi mai amintim. ”*Tata Wihl”* era întruchipat pe scenă de actorul Petre Savu.

Prima parte a dramei se desfășoară în ambianța localului ”*La trei porumbei albi”*.

La ridicarea cortinei, cei prezenți în sală priveau cu încântare o scenă mult gustată de spectatorii acelor vremuri, regizorul imaginând un chef studențesc într-un restaurant vienez de epocă.

În câteva cuvinte, iată descrierea succintă, imaginată de autor, a decorului acestui local: *”Un cor studențesc intonează ”Gaudeamus igitur”. Ne aflăm la Viena, într-o odăiță a micului restaurant ”**Zu den drei Tauben**”. E seară. O singură masă lungă, la care stau Slavici, Ioniță Bumbac, Popovici, Ioan Luță, și încă doi-trei studenți. Cântecul se termină în urale, krügelele sunt lovite cu fundul de masă, apoi băute dintr-o răsuflare. O chelneriță durdulie și blondă, Rezi, aduce noi krügele.”*

Deodată, în pragul ușii apare ”*Tata Wihl”*, patronul restaurantului, care urează celor prezenți: *”Prosit... Trăiască studențimea română din Viena*.”

Localul din zilele noastre păstrează aceleași dimensiuni, dar clienții sunt alții, vremurile s-au schimbat.

Inspirația autorului se bazează însă pe descrierile localului din *Marokkanerstrasse* 3, lăsate de colegii de facultate ai lui Eminescu.

Sunt amintiri scrise de T.V. Ștefanelli, îndeosebi, care au meritul, apreciat și de severul critic G. Călinescu, de a comunica grațios profanilor prin documente rare, altfel de negăsit, dar și prin relatări ale martorilor oculari, inedite scene din secolul XIX.

Aceste ”*fotografii vorbitoare*”, pierdute în negura timpului, i-au inspirat copios, mai apoi, pe Eugen Lovinescu în edulcorata sagă a iubirii, vieții și dramei lui Eminescu (romanele ”*Mite”,”Bălăuca,,*) dar și pe romancierul Cezar Petrescu, a cărui trilogie *”Romanul lui Eminescu*” *(”Luceafărul”, ”Nirvana”, ”Carmen Saeculare*”) va deschide gustul pentru biografia romanțată a marelui nostru poet național.

III. Landstrasse *Marokkanergasse*

Criticat de unii inclement, cu patima unei inacceptări subiective a omului, nu a operei, adulat de alții, nu pentru operă ci pentru farmecul personal al autorului, Lovinescu ne încântă și ne incită imaginația, pe pagini întregi, pline de har scriitoricesc, în care desenează o Vienă romantică, o atmosferă veridică, migălos reconstituită, în detalii de filigran.

”Tata Wihl”, devenit erou de roman pentru cititorul român, restauratorul din *Marokkanergasse* 3, este un pigment de culoare în *”Bălăuca”*, altfel, ar fi rămas un insignifiant nume, într-o listă cu mii de hangii vienezi pricepuți, harnici dar anonimi.

Doi muzicieni interpretând simfonia meniurilor[240] . Privesc clădirea din *Marokkanergasse* 3, învecinată cu *Traungasse*, pe o latură și cu *Ölzeltgasse,* pe cealaltă. Imobilul este situat în cartierul *Landstrasse* (în acest oraș cartierele au atât numere cât și denumiri: *Leopoldstadt, Josefstadt, Ottakring* etc), un ansamblu arhitectonic de mărime medie, creație a celebrului constructor vienez, Karl Ehmann (1817), realizată pentru contele Franz Abensberg-Traun.

Numele străzii, de altfel una dintre cele mai vechi ale districtului al treilea, are un aspect oarecum exotic. La 20 februarie 1783 sosea la Viena o misiune marocană, pentru a semna un tratat de pace, prietenie și comerț cu Împăratul Austriei, Joseph II.

Delegația, formată din 22 de persoane, era condusă de Muhamed Ben Abdel Malik, ”*Pașă de Tanger”*, ca trimis al regelui Marocului.

Momentul acesta a trezit un mare interes printre vienezi, strada unde a fost găzduită delegația purtând de atunci acest nume.

[240] Sintagma *”Simfonia Meniurilor*” aparține prietenului meu, I.C. Rogojanu, căruia îi mulțumesc pentru inspirata denumire a unei unice expoziții de meniuri, deschise la *Palatul Cotroceni,* la 16 mai 2009.

Fântâna din *Strada Marocanilor*. Textul, în limba arabă: ” *Cadou din partea Regatului Marocului, sub conducerea Majestății Sale Regele Hassan al II-lea, oferit poporului austriac prieten, cu prilejul Mileniului Austriei.”*
(Foto martie 2017 Dan Toma Dulciu)

Peste veacuri, suveranul Marocului a dăruit locuitorilor Vienei o fântână în stil maur, care să le reamintească acest eveniment:

De-a lungul străzii s-au construit case elegante (la numărul 20 se află locuința lui Franz Lehár), o cazarmă (acum ”*Muzeul Poliției”*). Au supraviețuit, bineînțeles, câteva vechi și renumite restaurante.

Având două secole de existență, clădirea de la nr. 3 păstrează aerul sobru al caselor vieneze de altă dată. O placă ne amintește că în acest imobil a locuit cândva un mare scriitor, considerat creatorul limbii literare sârbe: Vuk Stefanović Karadžić. Pe fațada clădirii mai există și o altă placă comemorativă,

dedicată lui Georg Raphael Donner, sculptor al ”*Curții Imperiale Austriece”*, care a trăit în veacul al XVIII-lea, dintre ale cărui numeroase capodopere amintim reliefurile în piatră de la sacristia ”*Catedralei Sf. Ștefan*.”

Interiorul localului din *Marokkanergasse* 3, în zilele noastre

Localul patronat pe la 1871 de ”*Tata Wihl”*, preferat de studenții români, funcționează și astăzi, sub numele ”*ARCO”*. Restaurantul se află, începând cu anul 2005, în posesia familiei Knava (Elisabeth și Christian). Doamna Elisabeth este muzician de profesie, ca și soțul. Absolventă de conservator, violonistă în prestigioase ansambluri simfonice, doamna Elisabeth Knava este cu certitudine un artist de vocație. Gătește alături de soț, făcând artă pură ! În interior, noul și vechiul își dau mâna. Mobilierul este realizat de însuși domnul Christian Knava.

Pianul dar și simezele pentru expoziție, obiecte nu doar de decor, fiindcă familia Knava organizează momente culturale de excepție, demonstrează evident aprehensiunea patronilor pentru asemenea evenimente (arte plastice și muzică).

Câteva concerte memorabile desfășurate în acest local au avut ca soliști pe Sofia Taliani, interpretă de muzică simfonică și pianistă, născută la Roma, însă locuind la Veneția, pe insula Giudecca, autoarea unei cărți intitulate ”*Cookin – A Musical cookbook*”; pe Karl Sayer, interpret de jazz; pe Wieland Nordmeyer, pianist și profesor în același timp.

Recent, Siegfried Führlinger, violonist, solist al *Orchestrei Simfonice Viena*, apoi profesor de conservator, a deschis în această sală o interesantă expoziție de acuarelă, precedată de aceea a Ursulei Erhart, muzician de excepție și artist plastic.

Am putea să enumerăm pe lângă aceștia și mulți alți plasticieni, muzicieni sau interpreți, pentru a ne convinge că în restaurantul familiei Knava există în prezent un spirit de continuitate, o atmosferă favorabilă artei, inaugurată în urmă cu un secol și jumătate, prin prezența unor nume mari în cultura română: M. Eminescu, I. Slavici, Ciprian Porumbescu....

20

În secolul al XIX-lea exista în acest oraș obiceiul ca studenții să activeze în anumite asociații sau cluburi ale celor veniți la învățătură în această țară[241].

Ca urmare a demersurilor lui Eminescu, două dintre aceste societăți studențești: ”*Societatea Literară şi Ştiinţifică a Studenţilor Români din Viena”*, înființată în 1864 și *”Societatea Literar-Socială România”*[242] s-au unit sub denumirea *”România Jună*”, deși există unele păreri scoțând în prim plan alte ipoteze privind nașterea *”României June”*[243] .

[241] La începutul secolului XX, în afară de *”România Jună”*, activau în întregul Imperiu Austro-Ungar mai multe asociații studențești: *”Petru Maior*”, la Budapesta, *”Junimea”, ”Bucovina”, ”Dacia”* și ”*Moldova”*, la Cernăuți, *”Carmen Sylva*”, la Graz.
[242] În Societatea ”*România”* nu puteau fi admiși decât studenți români, pe când cealaltă era un club deschis.
[243] În memoriile sale, Aurel A. Mureșianu își amintea cã tatãl sãu, A. Mureșianu, împreună cu baronul bucovinean Vasilco, au plãnuit unificarea celor douã societãți ale studenților români, cã acest proiect s-a zãmislit cu prilejul Anului Nou, 1869, la banchetul desfãșurat în sala mare a hotelului ”*Zum weissen Ross”* din cartierul Leopoldstadt. Evenimentul a fost însoțit de o seratã muzicalã, la care au participat și câțiva studenți români ai

Ideea înființării unui ”*cabinet de lectură”* (bibliotecă) era un deziderat al studenților români, încă înainte de venirea Poetului la studii. Potrivit anunțului publicat în ”*Federațiunea”*[244], semnat de C. Aronovici (stud. med.) - Președinte și A.P.Alexi, secretar, organizația condusă de ei solicita sprijin pentru înființarea acestui *”Cabinet de Lectură”.*

Dar acest deziderat nu era singurul de acest fel. În anul 1869, ei au depus o suplică la *”Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice*” din această țară, rugând să se aprobe crearea unei catedre de limba română la ”*Universitatea Viena”.*[245]

Ministerul a aprobat cererea, dar cu amendamentul de a nu se înființa o catedră, ci numai o docentură, scop pentru care a și trecut în buget suma de 500 de florini. Decanatul facultății s-a opus, însă, înființării acestei docenturi, în schimb a agreat ideea ca un profesor bine instruit să predea limba română la universitate. În această situație, studenții români s-au adresat *”Astrei”,* rugând să recomande un profesor capabil, în același timp să contribuie cu bani, pentru sporirea salariului acestui dascăl.

Două dintre despărțămintele *”Astrei”,* cel din Arad și cel din Sibiu, au răspuns favorabil ideei ca la Viena să existe o catedră de predare a limbii române la Universitate, dar nu și-au luat angajamentul de a sprijini financiar această catedră, din lipsă de fonduri.[246]

În legătură cu data înființării ”*Societății literar-sociale România”,* se afirmă că aceasta a luat ființă în anul 1867. Totuși, consultând presa vremii[247] se

---

Conservatorului; Vezi Aurel A. Mureșianu, *”Eminescu, Aurel Mureșianu și Serbarea de la Putna*”, în „*Mihai Eminescu“*, Cernăuți, Anul V, 1934, nr. 12, p. 7.

[244] ”*Federațiunea”,* nr. 51- 236 din 14/26 mai 1869, p. 204-205

[245] Încă din anul 1855 se publicase la Viena o gramatică a limbii române, pentru germani, având ca autor pe profesorul de teologie din Cernăuți, Vasile Ianovici (1806-1866).

[246] Vezi și Arhiva MAE, *Problema 15, Dosar vol.62 (Demersuri pentru înființarea unor seminarii de limba română pe lângă universitățile din Berlin și Viena)*; Înființarea unui curs special de limba română pe lângă *Universitatea Viena* (decizie ministerială, 2 aprilie 1911). Subvenții acordate de M.A.S., chitanțe de primirea membrilor; rapoarte de activitate; Memoriu privind activitatea *Universității de vară* din Semmering (sub conducerea *Universității Viena*) 20 octombrie 1941. Deschiderea cursurilor de limba şi literatura română la *Universitatea Viena* (rapoarte, presă, februarie 1943). Rapoarte de activitate, propuneri şi confirmări de lectori.

[247] ”*Albina*” nr. 48, din 3/15 mai 1868, p. 4

constată că data oficială de funcționare a acestei societăți este 8 mai 1868, așa cum demonstrează și Comunicatul din 10 mai același an:

= *Publicatiune.* In tenórea decretului inaltei Locotenintii c. r. a Austriei inferióre dto 25 aprile 1868 nr. 12247, prein care societatea literarie-sociale „Romani'a“ este legitime recunoscuta si in urm'a apelului emisu de organulu concrediutu cu conducerea provisorie a societatiei dto. 4 maiu a. c. societatea „Romania“ in adunarea s'a dein 8 a l. c. s'au constituitu legalminte definitivu. Personalulu conducatoriu s'a alesu pre bas'a statuteloru conformu §§. 32 si 33. Presiedinte: Const. Aronoviciu, medicinistu, V.-Presiedinte: Gerasimu Rusu, juristu; Senatori: Basiliu Ratcu med., Const. Moisilu stud. de fil., Nicolau Olariu juristu, Nicolau Peligradi technicu. Secretariu: Paulu Tancu stud. de fil. Casieriu: Michailu Teodoru technicu. P. T. DD. onoratiori, colegii si amicii, care vor binevoí a onorá societatea cu scrisori, cari cadu in sfer'a si afacerile ei, binevoiésca a le adresá: Societatiei „Romani'a“, la universitate. Vien'a in 10 maiu 1868. C. Aronovici, pres. Paulu Tancu, h. t. secret. *)

Comunicat al Societății ”România”
(BCU Cluj-Napoca)

Din lectura textului aflăm componența organelor de conducere ale societății: Const. Aronovici, medicinist, președinte, Gherasim Rusu, jurist, vice-președinte, Paul Tancu, student la filosofie, secretar, Mihail Teodoru, politehnică, casier, iar ca membri: Basiliu Ratcu, medicinist, Const. Moisil, student la filosofie, Nicolau Olariu, jurist, Nicolau Peligradi, politehnică. Sediul Societății ”*România”* se afla la Universitate.

Așadar, primul ei președinte a fost medicinistul C. Aronovici, cel care, într-o ședință a *”Societății Literar-Sociale România”,* desfășurată la 4

decembrie 1869, a amintit în cadrul unei comunicări dedicate lui Ștefan Cel Mare că anul 1870 va marca qvadricentenarul sfințirii Mânăstirii Putna. În acel moment, Eminescu a înțeles ce semnificație poate căpăta acest eveniment în conștiința românilor și a lansat ideea organizării unei mari manifestări naționale, la mormântul domnitorului Moldovei, cu participarea studenților dinlăuntrul și din afara hotarelor patriei.

C. Aronovici era originar din Botoșani, iar Artemiu P. Alexi (1847-1896) venea din zona Năsăudului. Acesta din urmă face studii universitare, mai întâi la Viena (1868/1869), apoi la Graz (1870/1872, unde termină un doctorat în științe naturale. La Graz, A. P. Alexi se înscrie în societatea studenților români din acest oraș, numită *”Sentinela”.* Aceștia purtau o bandă cu tricolor, cu inscripția numelui societății, precum și o beretă studențească în trei culori.

”*Cabinetul de Lectură”* al studenților români de la Viena nu este o inițiativă răzleață, cu caracter de unicat. Un asemenea proiect a constituit un deziderat principal, cuprins în statutele organizațiilor studențești atât din acest oraș, cât și din Pesta, Cernăuți sau Graz.

Cabinetul de lectură a fost inaugurat în al doilea an de existență al *”României June*”, în 1873, având sediul în *Marokkanergasse* 8, peste drum de ”*Tata Wihl”,* localul frecventat de Eminescu și prietenii săi. În acel an, președinte al Societății ”*România Jună”* era I. Pop iar secretar Teodor V. Ștefaniu (T. V. Ștefanelli).

Această instituție, servind drept *Institut Cultural* ”*in nuce”,* își propunea[248] să fie un fertil centru de instruire, atât pentru românii din Viena, cât și pentru călătorii care, vizitând acest oraș, ar fi dorit să se vadă cu conaționalii lor. Deoarece în anul 1873 urma să se deschidă ”*Expoziția Internațională de la Viena”* (mai-octombrie), membrii *”României June*” considerau că acest cabinet de lectură va putea îndeplini rolul unui birou de turism al României în capitala

[248] *”Albina”,* anul VIII, nr. 28, Pesta, Duminică 15/27 Aprilie 1873, p. 2

Austro-Ungariei.[249] Întra-adevăr, în cele câteva luni, Expoziția a fost văzută de nu mai puțin de 7 255 000 de vizitatori, printre ei și mulți români.

Expoziția reprezenta un eveniment de răsunet internațional, la care au participat 35 de state ale lumii, unite sub deviza " *Cultură și Educație*". România avea să fie prezentă printr-o comitet format din E. Krețulescu, comisar general al expoziției României, P.S. Aurelian, Cezar Bolliac, C. Atanasiu, C. Stăncescu și G. Sion, membri, precum și un stand separat de acela al Turciei. Acest fapt a reprezentat un succes de imagine notabil, obținut în urma tratativelor purtate de reprezentantul diplomatic al României la Viena, P.P. Carp. Țara noastră a etalat în pavilionul său produsele celor 1498 de expozanți din domeniul industriilor, dar și produse manufacturate, de uz casnic, artă populară, materii prime, antichități (*"Tezaurul de la Pietroasa")*, precum și picturi semnate de Th. Amman, obiecte de cult ortodox.

Standul românesc a fost vizitat de câteva ori de familia domnitoare a României (prințul Carol, însoțit de Doamna Elisabeta), în compania Împăratului Franz Josef și a arhiducilor Austro-Ungariei.

Cu această ocazie, Împăratul Franz Josef a acordat "*Medalia de Aur*" și "*Medalia de Merit*", precum și titlul de "*Regină a Apelor Minerale*" apei minerale de Borsec, medalii de aur câștigând și apele minerale de la Olănești, precum și Casa Capșa, Vinul de Cotnari etc.[250] Din nefericire, datorită speculațiilor financiare riscante, desfășurate în zilele deschiderii acestei expoziții, Viena cunoaște cel mai mare crah din istoria bursei (9 mai 1873) și o criză financiară cumplită, care a durat mai mulți ani. În aceste condiții, găsirea unui local adecvat și cu o chirie rezonabilă a reprezentat o adevărată performanță pentru tinerii studenți. La această realizare au contribuit însă și cele două baluri organizate de "*România Jună*" în 1872, în urma căruia s-au strâns

[249] *"Numeroșii ospeți români, ce vor cerceta pre acel temp Viena, se afle în el totu-deuna un centru al toturor românilor din Viena, și nu mai putin din partea unui comitet ales anume spre scopul acela tot de a da deslușirile necesare, referitoare la espusetiune și alte chestii locale Vienese de interes public"*(cf."*Federațiunea",* nr. 10-735, din 16 Ian/4 Febr. 1873).

[250] România a obținut pentru produsele sale un număr de 237 de diplome și medalii.

1200 fl., și cel desfășurat în 1873, soldat cu alte câteva sute de florini. Ca urmare, cu banii strânși s-a deschis acest ”*cabinet de lectură”.*

”*România Jună”* s-a străduit ca în sălile acestui cabinet de lectură cititorii să aibă la dispoziție atât jurnale (”*foițe*”) românești, cât și străine.[251]

Deschiderea cabinetului a avut loc la data de 3/15 Mai 1873, prilej de a marca în mod solemn și trecerea unui sfert de secol de la ”*Adunarea Națională de la Blaj”*, din 3/15 Mai 1848, inclusiv s-a ținut un parastas pentru ”*regele Munților Eroul Iancu*”[252].

Studenții au lansat publicul român de la Viena invitația să participe la această importantă izbândă a lor iar redacțiile erau chemate să trimită pe adresa cabinetului de lectură din *Marokkanergasse* 8 exemplare gratuite din foile ce le tipăreau. Totodată, autorii erau rugați să expedieze câte un exemplar din lucrările lor pentru biblioteca aceluiași *Cabinet de Lectură*.

La ceremonia inaugurării acestei biblioteci studențești, idee ce a trezit, câțiva ani mai târziu interesul Împăratului Franz Josef, au participat membrii *”Junimii Române”,* iar ca invitat special, venit din țară, Axente Sever, revoluționar pașoptist ardelean, cel mai apropiat tovarăș de luptă al lui Avram Iancu, comandant strălucit al ”*Legiunii Prima Blasiana”*, în timpul crâncenelor încleștări din anii 1848-1849.[253]

Presa a relatat pe larg acest eveniment: „ *Junimea Română, cu domnii Axente Sever și B. G. Popoviciu în frunte, făcu o excursiune la Liesing, unde apoi petrecu până seara între cântecele fermecătoare ale bardului junimii din Viena, dl. I. Hosanu ...“*[254].

---

[251] La *Biblioteca Academiei Române* există un exemplar din ”*Regulamentul cabinetului de lectură al Societăţii Academice România-Jună. Viena (Cu tiparul mechitaristilor Proprietatea Societăţii), 1893. (20,5 x 13). 6 p.* Lipsă coperta.

[252] Decedat la 10 septembrie 1872.

[253] Axente Sever a murit la Brașov, în 1906, dar a fost înmormântat la Blaj în curtea bisericii "*Sfinţii Arhangheli*", numită şi *Biserica Grecilor*.

[254] *”Familia”,* nr. 20, 13/25 mai, 1873

Cabinetul de lectură din *Marokkanergasse* 8[255] va fi relocat, începând cu data de 9 februarie 1874, în *Neubadgasse* 6, acolo unde, de fapt, funcționa sediul *”României June”* (*Körblergasse* 3). Un document, purtând în antet această adresă, datat 28 februarie 1874, emis de *”România Jună*”, consemna o telegramă de condoleanțe, expediată familiei baronului Eudoxiu Hurmuzachi, decedat, care fusese membru fondator al Societății, precum și o poezie.[256]

Din comunicatul de presă[257], semnalând mutarea sediului, semnat de I. Pop (președinte) și Eugen Suceveanu (secretar), rezultă că aici se primeau în continuare publicații din România, precum și jurnale în limbile italiană, franceză, spaniolă, engleză, germană, rusă, maghiară, greacă.

Eugen Suceveanu, publicând la Viena, în 1872, o lucrare unicat,[258]aceasta reprezenta deja un nume reputat în domeniul stenografiei (artă a scrisului), în care existau la acea vreme puține metode de stenografiere, adaptate limbii române.

Începând cu anii 1873 și 1874, ”*România Jună”* a făcut o obișnuință din a sărbători *Adunarea Populară de la 3/15 Mai 1848*, în cursul căreia 40 000 de participanți au proclamat libertatea poporului român.

De asemenea, în anul 1874, evenimentul evocator a început printr-o slujbă de pomenire și un parastas în memoria martirilor anului 1848, săvârșite de către preoții români Petru Uilăcanu[259] și I. Grama. Deși vremea nu a fost prielnică, tinerimea a luat parte în număr impresionant.

Seara, petrecerea a continuat la restaurantul din Viena, gazdă fiind Onoriu V. Tilea, tânăr îndeplinind funcția de vice-președinte al ”*României June*”, printr-un înflăcărat discurs al acestuia. Au mai luat cuvântul doctorandul în medicină

---

[255] Cabinetul de lectură era considerat ”*ultimul refugiu național-literar al tinerimii române din Viena*” (cf. ”*Federațiunea*”, nr. 51-944, din 2/14 August 1875.)

[256] ”*Umbrei mărețe a baronului Eudoxiu Hurmuzachi”*, scrisă de V. Bumbac.

[257] ”*Transilvania”*, Anul VII, nr. 7, Brasov, 1 Aprilie 1874, p.88

[258] Eug. Suceveanu, ”*Curs de Stenografie”,* tip. W. Zoeller, Viena, 1872.

[259] Petru Uilăcan (1848-1905), cancelist mitropolitan, apoi capelan profesor gimnazial, profesor de teologie în Cluj, protopop greco-catolic de Reghin, absolvent al *Seminarului de la Blaj* și al *Facultății de Teologie* de la Viena. L-a cunoscut pe Eminescu, încă din Iunie 1866, lăsând o descriere a portretului său fizic și moral. În anul 1869 era student anul I la *Teologie*, reîntâlnindu-se cu Eminescu în cadrul Seminarului ”*Sf. Barbara”.*

Leon Mureșianu, prof. T. Ceontea[260], care a recitat poezia proprie ”*Plângerea Transilvaniei*” și Matei Lupu, rostind creația lui A. Mureșianu, ”*Orfana din munți*”. Versuri înflăcărate au mai fost recitate de V. Mihail, student politehnist *”(Un răsunet”,* de același A. Mureșianu), Cocinschi, Târnoveanu, etc.

Dr. Hozanu, ”*cu vocea sa îngerească, entuziasmează adunarea până la extaz”*[261]. Bineînțeles, corul a interpretat ”*Deșteaptă-te, române*”.

Cine este însă gazda acestei întâlniri ?

Vicepreședintele *”României June*”, Onoriu V. Tilea (1851-1902), provenea dintr-o familie de prelați greco-catolici din Șmig, între cele două Târnave. A absolvit gimnaziul greco-catolic din Blaj, promoția 1869/1870. Era rudă cu dr. Ion Rațiu[262], prin soția sa, Emilia, fiica întemeietorului Partidului Național Român dar și al ASTREI.

Onoriu V. Tilea studia la *Institutul Politehnic* din Viena, secția ” *punți și șiosele*” [263], unde a obținut în anul I de facultate calificative de bun și eminent (”*verzüglich”)* în 1870. Pentru acest motiv, el cere și obține din partea ”*Asociației Transilvania”* un stipendiu de 150-200 de galbeni, întrucât tatăl său ”*este îngreunat cu creșterea altor 6 prunci”.* Desigur că l-a cunoscut și pe Eminescu.

În anul 1876, Onoriu V. Tilea era încă student la același institut[264], obținând din nou o bursă de 500 de florini din partea ”*Asociației Transilvania”*, cu condiția să prezinte dovada că a urmat cursurile ”*Institutului Politehnic”* din Viena. Tot în acel an, Onoriu V. Tilea îndeplinea funcția de secretar al ”*României June”*[265]

[260] T. Ceontea, absolvent al *Colegiului greco-catolic* din Blaj, promoția 1869/1870, colec de clasă acolo cu Onoriu V. Ilea, președinte al ”*României June”.*
[261] ”*Federațiunea*”, nr. 36-839, din 24 mai 1874, p. 444.
[262] Stranie coincidență, ambii (dr. Rațiu și Onoriu V. Tilea) mor în aceeași zi, același an: 2 decembrie 1902.
[263] ”*Transilvania”,* nr. 19 din 1 oct. 1871, p. 229.
[264] Idem, nr. 1 din 1 ian.1876, p. 10
[265] ”*Familia*”, nr. 25 din 20 iunie/2 iulie, 1876, p. 300.

Ulterior, numele său apare sporadic în presa românească: în iulie 1888, Onoriu V.Tilea era inginer în Șmig. În 1900 face parte din comitetul de conducere al ASTRA. Moare devreme, în anul 1902.

Fiul său, Viorel V. Tilea, un mare diplomat și patriot, a făcut, la rândul său, studii la Viena, devenind doctor în drept al Universității din capitala Austriei (de asemenea având studii la Bratislava, Cluj și Londra).

Portal de intrare, Marokkanergasse 8, primul sediu al Cabinetului de Lectură al ”României June” (Foto 1943)
(Österreichische Nationalbibliothek)

Curte interioară: Marokkanergasse 8 (1900)
(Österreichische Nationalbibliothek)

Marokkanergasse 8, sediul primului *”Cabinet de Lectură*” al *”României June”* (1943)

(Österreichische Nationalbibliothek)

Cabinetul de lectură din Marokkanergasse 8
(Foto martie 2017 – Dan Toma Dulciu)

Dorința tinerilor studioși de a lua parte la activitățile unor asociații cu rădăcini în evul mediu cavaleresc prind aripi noi, aici, în lumea germanică, mai ales la universitățile din Austria.

Tinerii sosiți din periferiile imperiului vedeau cu uimire libertatea de care se bucurau studenții. Slavici își amintește că, în 1869, la venirea lui Eminescu la Viena, existau două societăți: *”Când am venit noi la Viena, studenții români de acolo aveau două societăți așa-zise academice, una cam în felul”**Burschenschaft”**-urilor germane, iar alta, Societatea literară, care-și ținea ședintele după-amiaza într-una din sălile Universității”.*

Fără îndoială, Mihai Eminescu a ales, conform propriei chemări, *”Societatea Literară*”, societate unde membrii săi, provenind din Bucovina, Transilvania, din Țara Românească, studenți sau doctoranzi în ani superiori de studiu, găseau un tărâm prielnic pentru formarea lor intelectuală. Aceasta nu înseamnă că Poetul a ignorat și celelalte asociații studențești, existente la Viena.

În general, la Viena, tinerii observau cu un nedisimulat entuziasm o trecere radicală de la cutumele și regulile rigide ale învățământului gimnazial sau liceal la libertatea vieții de student, anticameră a autonomiei vieții de adult.

Atmosfera camaraderească, de exuberanță juvenilă, specifică asociațiilor cavalerești studențești[266] (*Korps sau Burschenschaften*) găsea o exprimare în două forme de sorginte aristocratică: duelurile și bețiile colective. Orice organizație studențească avea modalități proprii de inițiere a novicilor, un botez ritualic, desfășurat după un protocol foarte strict: nopți petrecute până în zori, cu

[266] C. Rădulescu-Motru, şcolit şi el în medii academice germanice, observa că ”*Pe vremea aceea, în Germania – întreaga viaţă studenţească era organizată în corporaţii. Unele aveau coduri de onoare foarte complicate, practicau duelul şi menţineau în veacul al XIX-lea o mentalitate perimată. Totuşi aceste organizaţii îşi aveau importanţa lor, căci nivelau diferenţele dintre clasele sociale, punând pe nobili în directă legătură cu intelectualii de origine burgheză sau proletară”. Cf.* C. Rădulescu-Motru, *Mărturisiri*, p.27.

cântece și bere, excursii prin locuri feerice[267], cu vechi castele nobiliare, o viață de pierde vară, dar atent supravegheată de membrii asociației inițiatice.

Eminescu participa cu entuziasm la asemenea întruniri, ”*cântând și îndemnând pe alții să cânte*”[268], mai ales pe Chibici-Revneanu, după cum își amintește I. Slavici. O la fel de frumoasă voce avea și studentul medicinist, I. Hosanu, devenit mai târziu ilustru medic balneolog în Austria.

Asemenea lui Sextil Pușcariu[269], se poate afirma că nu cunoști Viena dacă nu ai fost membru al unor asemenea ”*Verein”*-uri.

Mai întâi, câteva cuvinte despre organizarea acestora. De regulă, asociaţiile studenţeşti din Austria erau grupate pe naţionalităţi, având fiecare semne distinctive. Clasificarea acestor organizații se realiza după criteriul *mensurei* (sau *mensurul* la ardeleni), adică a duelului studențesc, stabilindu-se, mai ales dacă erau respectate rânduielile, denumite „*comment*”-uri.

Societăţile studențești ce practicau ”*mensura”* erau numite „*schlagende*” *(„bătăuşe”),* iar cele care nu o aplicau se chemau „*nicht schlagende*”.

Organizațiile belicoase erau conduse de un ”*senior”,* având un *”vice”* (de obicei, maestru de scrimă) şi un „*Fuchs Major”* (”*vulpanul”*), acesta ocupându-se de instrucţia tinerilor membri, numiţi *„fucşi*” sau *„vulpoi*”.

Însuși Ciprian Porumbescu se implica cu dăruire în activitățile *”României June*”, dar mai cu seamă în petrecerile ”*bobocilor”* sau ale*”balicilor*”, desfăşurate de regulă în *”Pivnița Sf. Ștefan*” sau în alte localuri, unde, în calitatea sa de *”Fuchs Major*” cânta ”*Romanța Purcelului*” sau ”*Cântecul lui Mefisto”.*

---

[267] Studenții români obișnuiau să iasă primăvara, cu prilejul sărbătoririi zilei de 3/15 Mai, la Dornbach, Nussdorf, Liesing, Mödling, Vöslau sau Hütteldorf, pe atunci zone pitorești, situate în afara Vienei. I. Slavici își amintește că Eminescu nu lipsea nici de la cursuri, nici din sala de gimnastică, *”nici mai ales de la ședințele societății "România Jună" ori de la excursiunile puse la cale de ea, cum era bunăoară cea de la 3/15 Mai.”*

[268] Cântecul preferat al lui Eminescu, pe vremea studenției la Viena, era *”Frunză verde de piper*” (cf.Viorel Cosma, *”Cântecul popular în creaţia lui Ciprian Porumbescu. Cu prilejul centenarului naşterii compozitorului*”, în *”Muzica”,* 1953, nr. 3, p. 52–56; idem, *”Un cântec popular din repertoriul lui Eminescu*”, în *” Contemporanul”,* 1989, nr. 14, 31 mart., p. 6 (*Eminesciana*).

[269] Sextil Pușcariu, *”Călare pe două veacuri. Amintiri de tinereţe (1895-1906)”,* Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1968, p.52.

O asemenea asociație, cu un program similar asociațiilor studențești din Heidelberg, se numea ”*Vechea Gardă*”, unde studenții petreceau de minune.

Vechimea era materializată prin obținerea de grade, în ordinea crescătoare următoare: „*fuchs”,* apoi „*fârtate”* („*bursche*”), și, după finalizarea facultăţii, „*fârtate inactiv*”, ulterior „*filistrat*”, respectiv „*domn bătrân” („alter Herr”),* acesta fiind cel mai respectat grad.

Din rândul societăţilor academice austriece, cu caracter tradiționalist, conservator, amintim: *”Austria”* (1875-1918), *”Gothia”* (1876-1930), ”*Alemannia*” (1877-1938).

Asemănătoare lor existau alte asociații, cum ar fi: *”Arminia*” (1877- 1938), în Germania, ”*Sojuz”* (1875-1921), în Ucraina, *”Ognisko”* (1875-1940), în Polonia.

Toate acestea aveau filiale și la Viena, încercând să racoleze ca membri și studenți din țara noastră. Organizațiile austriece erau cele mai ofertante, în sensul atragerii de aderenți din rândul studenților români, dar deveneau cu timpul instrumente de deznaționalizare, mai ales că toate activitățile lor se dsfăşurau în limba germană:

”Tinerii erau atraşi în societăţile conservative de emulaţia disciplinei riguroase, de practicarea scrimei, de acordarea şi cererea satisfacţiei pentru ofense, de purtarea uniformelor şi a unor semne distinctive (chipiul şi panglica), dar și de promovarea unei prietenii trainice şi de sentimentul apartenenţei la un grup în care ritualurile masculine şlefuiau cultul pentru onoare.

Adăugând şi viaţa socială conexă, festivităţile, petrecerile, excursiile, dansurile, balurile, corurile, activităţi desfăşurate numai în limba germană, avem explicaţia temerilor pentru care studenţii erau consideraţi o cauză pierdută a mişcarii ”[270]

[270] Mihai chiper, ”*Duelul și onoarea în viața studenților bucovineni și ardeleni (1880-1940)”,* în *”Historia Universitatis Iassiensis”* V / 2014, p. 22-23;

Unii studenți, angrenați în Austria sau Germania în asemenea organizații elitiste, autotariste sau naționaliste au preluat de aici acest spirit combativ, militant, uneori pendulând între naționalism exacerbat și antisemitism, precum și caracterul izolaționist, pe criterii de rasă sau de clasă, circumstanțe istorice ce și-au pus amprenta pe activitățile acestor organizații studențești. Așa cum vom arăta în acest studiu, nici Eminescu și nici alți studenți de la Viena nu au făcut excepție de la spiritul vremii, numai că acesta a știut să direcționeze aceste tendințe către scopuri și idealuri naționale înalte, să organizeze evenimente de răsunet, cum ar fi ”*Congresul de la Putna*”[271]

Eminescu, ne încredințează același I.Slavici, a ales o cale de mijloc, unificând cele două organizații sub stindardul uneia singure - ”*România Jună”,* impunând o listă de persoane în ”*Comitetul de Conducere”*, apropiate de convingerile sale, el însuși fiind ales secretar, și mai ales conferindu-i un caracter național, cu marginalizarea elementelor extremiste din ambele organizații unite.

El intenționa ca în toate universitățile să existe asemenea organizații studențești, care să dispună de biblioteci și cantine, să dezvolte punțile între ele și, mai ales, să organizeze un congres în fiecare an.

[271] Putna, acest ”*Ierusalim al românilor”* (Eminescu).

Majoritatea lucrărilor mai vechi sau mai recente privind istoria Societății ”*România Jună”*, precum și cele referitoare la prezența lui Eminescu în mijlocul studențimii românești de la Viena, reiau detaliile prezentate de T.V. Ștefanelli, I. Slavici, I. Negruzzi, I. Grămadă și amintirile altor câțiva foști colegi ai Poetului[272], conform cărora aceștia se întâlneau la ”*Cafeneaua Troidl”*, din strada Wollzeile, de lângă vechea universitate, fără a oferi alte precizări. Localul acesta nu mai există însă[273].

Asemenea restaurantului vienez din *Marokkanergasse* 3, cafeneaua din strada *Wollzeile*, ținută de *Troidl*, are o notorietate la fel de mare în literatura noastră. Totuși, cititorii români au aflat de multă vreme de existența acestei cafenele din secolul al XIX-lea, în timp ce autorii de limbă germană au ocolit istoria ei. Abia dacă este amintită în cartea scriitorului Karl Emil Franzos, ”*Das Kind der Sühne”*[274].

[272] Printre autorii care au scris despre prezența lui Eminescu în Viena amintim pe: Ieronim G. Barițiu, ”*Amintiri despre Eminescu. Eminescu la Viena*”, în ”*Semănătorul”*, Buc. II, nr.17, din 27 aprilie 1903, p.238-260; Vasile Gherasim, ”*Eminescu la Viena*”, în ”*Junimea Literară”,* Cernăuți XII, 1923, p.374-379; dr. S. Isopescu, *” Momente din viața lui Eminescu*”, în ”*Adev. Lit. Și Art.”,* 1923, nr.125, p. 5; Ion Pop-Florantin, *”Cincantenarul României June”, etc*

[273] Stelian Tabaras,”*Cafeneaua nu mai există, singura ”firmă" de pe stradă care a existat și pe vremea lui Eminescu fiind o farmacie de la 1760, ”La împăratul roman*", cf. ”*Eminescu 156 – La Viena”,* în ”*România Literară”,* 2006, nr.3

[274] Cap. 12, *”Romeo și Julieta*”. Autorul descrie o scenă petrecută în interiorul ”*Cafenelei Troidl”*, situată pe strada Wollzeile, în spatele universității vechi (*”Café Troidl” hieß es und lag in der Wollzeile, dicht an der alten Universität),* în primăvara anului 1873.

Drumul lui Eminescu, dinspre Landstrasse spre Universitate
(Österreichische Nationalbibliothek)

În schimb, numele cafenelei este frecvent citat în literatura în limba română, atât în pagini de memorialistică, cât și în romanele evocând viața lui Eminescu.

Deși nu are ca subiect personalitatea lui Eminescu, Em. Grigorovitza[275] vizitând Viena, în primăvara anului 1878, spune în însemnările sale[276] că a fost condus de prieteni la sediul ”*României June*”, precum și la vestita cafenea Troidl, ”*al doilea loc de tabără românească*”.

[275] Em. Grigorovitza, ”*Amintiri din Viena*”, în ”*Cele trei Crișuri”,* anul IV, iunie 1923, p. 86.
[276] datate București, 25 ianuarie 1911.

T.V. Ștefanelli[277] tipărește târziu[278], în 1914, pagini despre tinerețea lui Eminescu, dar amintirile sale au devenit literă de evanghelie pentru biografii Poetului. Cu un doctorat în drept, trecut în capitala austriacă la 1875, acesta a funcționat, până în preajma pensiei (1910), în calitate de consultant imperial la ”*Curtea Supremă”* din Viena, de aceea presupunem că a fost un bun cunoscător al orașului capitală a imperiului.

Eminescu, în drum spre Cafeneaua Wollzeile

(Österreichische Nationalbibliothek)

[277] Teodor V. Ștefanelli (1849-1920), istoric, poet, prozator și jurist român, membru titular al *Academiei Române* (ales în anul 1910), a fost coleg de clasă cu Eminescu, la Cernăuți, revăzându-l pe acesta la Viena, în 1869.

[278] În nuvela ”*Un patron la Viena (Din viața de student)”,* scrisă în anul 1882 și publicată în ”*Tribuna*”, II nr.239, 19/31 oct și nr. 240, 31 oct/1 nov.1885, reprodusă în ”*Revista Politică*”, Suceava, I, nr. 19, 15 feb.1887, p.14-18, Eminescu este evocat, sub numele Minunescu.

El este un izvor de date, împreună cu I. Slavici, pentru cunoaşterea acestei perioade din viața lui M. Eminescu. Memoriile sale conține câteva repere biografice importante, cum ar fi adresele[279] unde locuiau studenții, locurile unde se întâlneau ei (”*Cafeneaua Troidl”*, Str. Vollzeile, Restaurantul *”La trei porumbei albi”,* condus de *Papa Wihl*, din *Marokkanergasse 3* ş.a.)

Cât privește veridicitatea amintirilor lui T. V. Ștefanelli, se știe că memoria se mai estompează, devine mai încețoșată, mai ales când se descriu evenimente petrecute cu aproape o jumătate de secol în urmă. De aceea, am recitit însemnările sale cu un dram de circumspecție. În special, relatarea așa numitei farse făcute de poet colegilor săi înfometați, o povestire îndoielnică, în care autorul îl creditează pe Eminescu cu o faptă puțin onorabilă, contrazicând caracterul eminamente serios și moral al Poetului.

De aceea, îmi propun să judecăm acum, la peste un secol distanță, aceste însemnări memorialistice și să oferim cititorului din zilele noastre câteva precizări necesare.

Putem afirma că sediul spiritual, nu cel formal, din acte, al Societății ”*România Jună*”, a fost ”*Cafeneaua Troidl”,* situată la mai puțin de 100 de metri distanță de ”*Alma Mater”*. Cafeneaua a fost o veritabilă ”*agora*” pentru discuții politice dar și un veritabil cenaclu studențesc, aspect asupra cărora istoricii literari au insistat mai puțin.

Locul unde se găsea odinioară ”*Cafeneau Troidl”* este cunoscut de vienezi sub denumirea *”Am Scharfen Eck”* [280].

Potrivit vechiului recensământ al străzilor din Viena, imobilul avea numărul stradal 783.[281] Începând cu anul 1864, apar primele reclame semnalând prezența în peisajul citadin a ”*Cafenelei Troidl”.*

---

[279] Accesând acest site de internet se pot consulta on line lista celor mai importante instituții, personalități, companii, hoteluri, restaurante, cafenele, berării din Viena, în vremea lui Eminescu. http://www.digital.wienbibliothek.at/periodical/pageview/27250

[280] *”La colțul ascuțit”.* Vezi Paul Harrer-Lucienfeld, ”*Viena, casele sale, oameni și cultură*”, Volumul 4, partea a 3-a, Viena 1955.

[281] *Konskriptionsnummer* 783.

De exemplu, în anul 1867, *”Local Anzeiger der Presse*”[282] indică drept sediu al”*Cafenelii Troidl”* adresa Wollzeile 27.

În anul sosirii lui Eminescu la Viena (1869), exista în Wollzeile 27 un local, unde funcționau un restaurant, o cafenea și o sală de spectacole, denumită ”*Volkshalle”*, unde, săptămânal, aveau loc reprezentații artistice.

In acest context, este necesar să evidențiem atmosfera culturală, găsită aici de studenții bucovineni, printre ei și Eminescu, deoarece o parte din memoriile evocate mai sus au pus accent, oarecum, pe detalii pitorești, cum ar fi acelea conform cărora în localul din imediata apropiere a universității vechi tinerii găseau în chelnerul Jean un binevoitor sau că, în altă parte, fiica patronului era o veritabilă atracție pentru tinerii studenți.

Paginile amintite mai subliniază, de asemenea, faptul că întâlnirile membrilor organizațiilor studențești se desfășurau, de regulă, sâmbăta, într-o sală de la universitate, dar se prelungeau apoi la această cafenea, unde discuțiile continuau, în mai largă libertate, supravegherea poliției vieneze, prin agentul Toma, încetând să se mai exercite atât de strâns în spațiul privat al cafenelei.[283] Au fost însă și situații limită, când s-au efectuat percheziții la sediul Societății ”*România Jună”,* cum s-a întâmplat în anul 1876, în paralel cu acelea efectuate la sediul Societății *”Arboroasa”* din Bucovina, acțiune viu criticată de Eminescu.

Aceste exotice amănunte explică doar în mică măsură motivarea preferințelor acestor tineri pentru ”*Cafeneaua Troidl”,* mai ales prezența aici a sobrului si silitorului student Mihai Eminescu.

Ioan Slavici[284] oferă totuși unele explicații privitoare la prezența Poetului în această cafenea: ” ***În timpul pe care l-a petrecut la Viena, el ținea mult să aibă locuința comodă, largă, curată, liniștită și luminoasă, să se îmbrace curat***

[282] ”*Local Anzeiger der Presse”* nr. 312, din data de 13 nov. 1867, p.1. Acesta este un supliment al cotidianului ”*Die Presse”,* din aceeași dată,

[283] Toate întâlnirile studenților erau supravegheate de agenți ai poliției secrete, cunoscători ai limbii române, majoritatea cu studii juridice dar atitudinea lor era, de cele mai multe ori, binevoitoare.

[284] *”Amintiri despre Eminescu”.*

și bine, să-și aleagă mâncărurile după plac, să fumeze țigări fine.... să bea numai vinuri de calitate superioară și apă curată".

Iar în alt loc, Slavici ne luminează din nou: " *Era un om cu trebuințe puține, dar cu apucături boierești.....respingea ceea ce i se părea vulgar."* Așadar, "*Cafeneau Troidl"* corespundea pe deplin acestor trebuințe personale ale lui Eminescu, dar mai ales pe cele de ordin intelectual.

T. V. Ștefanelli își amintește: „*Eminescu nu bea mult. La un sfert de litru de vin, sau la o halbă de bere era în stare să petreacă o noapte întreagă dar în schimb lua mai multe cafele negre și fuma mult. Cafeneaua ce o cerceta Eminescu mai adese era cafeneaua Troidl de pe Wollzeile. Aici se adunau după amiază foarte mulți studenți români și discutau, se sfătuiau și-și împărtășeau noutățile din patrie. Aici lua Eminescu după amiază cafeaua cu lapte sau cafea neagră, cetea gazetele și asculta cu multă atențiune discuțiile tinerilor și știrile din țară."*

Ca și la Capșa[285], unde inițial a existat o cafenea, un restaurant și o cofetărie, și *"Troidl"* avea două "*despărțăminte*", după cum ne dă de știre Vasile Gherasim. Acesta precizează că pe strada Wollzeile funcționau sub aceeași firmă "*Troidl*" atât un restaurant cât și o cafenea[286], că tinerii preferau cafeneaua, nu restaurantul.

„*Conveniau la cafeneaua (nu restaurantul) Troidl, de pe Wollzeile, foarte mulți Români din Viena. Erau printre ei și Tancu din Năsăud, Vasile Bumbac*[287] *din Suceava, «chiar atuncea domol și potolit», Nastasi din Siretele Bucovinei, mai tîrziu la Brașov, Vasile Burlă, student mai vechi – mai tîrziu profesor și renumit filolog la Iași. Era Matei Lupu. Acest Matei Lupu a fost avocat și apoi călugăr la Mănăstirea Dragomirnei din Bucovina. Mai era și regretatul Onisim*

---

[285] Medicul Ștefan Capșa (1821-1885), frate cu întemeietorii *Casei Capșa* a făcut studii de medicină la Viena.

[286] Vasile Gherasim, "*Eminescu la Viena" în " Junimea literară",* 1923, pag. 374-379;

[287] Trebuie remarcată existența a două personalități cu patronimicul Bumbac: Vasile Bumbac (1837-1918), profesor de gimnaziu la Suceava, în 1874, cu poezii publicate în revistele *"Familia"* (1866) și *"Albina*" (1867) și Ioniță Bumbac (1843-1902), cu studii superioare la Viena, numit profesor de limba română la *Universitatea din Cernăuți* (1881), al cărui nume este des întâlnit în episodul privind crearea "*României June*".

Țurcan, pe atuncea purtînd titlu onorific, acordat de colegii săi, de «mitropolitul cel mare al plăieșilor». Și ne spune d. Dr. Isopescu că, de cîte ori conveniau acolo, Eminescu rămînea la «masa bătrînilor» (V. Grigorovița și alții) unde se discutau evenimentele din Ardeal și celelalte Țări Române, iar tinerii își alegeau alte mese unde discutau «de ale lor».

Răsfoind presa vieneză din acea vreme, se observă că, dacă la începutul existenței acestui local, aici de organizau frecvent mese festive, acestea desfășurându-se în sălile de la subsolul imobilului, ulterior, ”*Troidl”* își diversifică activitatea, acum prevalând programele artistice, culturale sau de divertisment, ceea ce constituia, în epoca respectivă, un punct de atracție pentru clienții acestei cafenele.

După ce Eminescu părăsește Viena, ”*Caffe haus Troidl”* funcționează la o altă adresă: *Augustinerstrasse* 6[288], o stradă selectă, situată între S*chottengasse* și *Kärntnerstraße*.

Kaffeehaus-Eröffnung

Ich beehre mich dem P. T. Publikum ergebenst anzuzeigen, dass ich

Mittags 1 Uhr,

Montag den 1. Februar l. J.

mein im Hause des Herrn Johann Baptist **Hauptmann, Augustinerstrasse Nr. 6** (am Platze des ehemaligen alten Opernhauses), mit allem Comfort neu errichtete

Café Troidl 9027

eröffne, und bitte um geneigten Zuspruch. Hochachtungsvoll

Simon Troidl.

(Nachdruck wird nicht honorirt.)

Anunț publicitar privind deschiderea în altă locație a ”Cafenelei Troidl”, începând cu 1 *februarie, 1875*
(Österreichische Nationalbibliothek)

[288] Felix Czeike (ed.): *Augustinerstraße.* În: ”*Dicționarul istoric al Vienei* ”, Vol. 1, Kremayr & Scheriau, Viena 1992; ”*Fremden-Blatt”*, 31 ianuarie 1875, p. 14.

Cafeneaua lui Simon Troidl din Augustinerstrasse funcționa, cu tot confortul necesar, în casele lui Johann Baptist Hauptmann, situate pe locul fostei opere vechi.

După anii 1880, numele Simon Troidl este menționat în diverse publicații, mai ales cu prilejul inaugurării unui nou local cu același nume, în "*Staatsbanhof"*, ceea ce înseamnă, fie că proprietarul Troidl și-a lichidat afacerea din strada *Vollzeile* 27, fie și-a extins-o în alte cartiere ale orașului.

Piața Universității Viena, în vremea lui Eminescu

(Österreichische Nationalbibliothek)

”Cafeneaua Troidl” este locul unde Iacob Negruzzi (venit la băi în Austria) se întâlnește cu Eminescu, istorisită de acesta în *”Amintiri de la Junimea*”: *” Ajuns la Viena mă dusei la cafeneaua Troidl din Wollzeile, unde știam că este locul de adunare al studenților români și mă așăzai la o masă deoparte lângă o fereastră, de unde fără a fi băgat în seamă, puteam observa pe toți tinerii ce vorbeau între dânșii românește. Deodată se deschide ușa și văd intrând un tânăr slab, palid, cu ochii vii și visători totodată, cu părul negru, lung, ce i se cobora aproape până la umeri, cu un zâmbet blând și melancolic, cu fruntea înaltă și inteligentă, îmbrăcat în haine negre, vechi și cam roase.”*

După o săptămână de discuții cu tânărul student, provocându-i o impresie favorabilă, Negruzzi îi propune ca, după terminarea studiilor, să se stabilească la Iași, unde acesta îi va acorda tot sprijinul posibil.

G. Călinescu, preluând spusele celor dinaintea sa, oferă un tablou pitoresc al ”*Cafenelei Troidl*”:

” *Aci Eminescu citea revistele după amiază şi se folosea sub formă de cafea şi tutun de creditul pe care i-l deschidea chelnerul Jean. Deşi în genere rezervat şi expectativ, se întâlnea cu foarte mulţi prieteni — preferând pe cei bătrâni, care plăteau consumaţiile — cu Tancu, Burlă, Onesim Ţurcan, Stefanelli, Grigorovitza (acesta îl ducea la localul "Curtea imperială"), Slavici, Samoil şi Arcadie Isopescu, Moisil şi alţii şi, când se întâmpla ca discuţia să fie de ordin filozofic sau mai ales politic, ieşea din rezervă şi intra în vâltoarea discuţiei, iritabil la contraziceri şi pierzând din moderaţia pe care o punea de obicei în susţinerea tezei sale.”*

Deși venea adesea în această cafenea, Eminescu a avut și alte preocupări, decât cele ale unui ”*bon viveur*”: asemănător unei cafenele literare, aici a citit în

fața prietenilor, probabil, primele sale creații poetice[289]. Descifrate cu atenție, ele poartă amprenta atmosferei vieneze. Credem că, stimulat de laudele și aprecierile încurajatoare ale amicilor săi, Eminescu trimite de la Viena revistei ”*Convorbiri Literare”*(15 aprilie 1870) câteva opere poetice: ”*Venere și Madonă*”, ”*Epigonii”*, ”*Mortua est* ”, *”Înger de Pază*”, ”*Noaptea*”, care îi vor aduce faimă în cercul ”*Junimii*”. Sunt autori ce susțin cu argumente că Eminescu și-a adunat la Viena creațiile într-un ”*volum de poezie într-un singur exemplar” – așa numitul CAIET VIENEZ- ” Chiar dacă nu a fost tipărit, volumul închipuit de Eminescu si definitivat într-un singur exemplar, mai mult ca sigur a circulat printre colegii români din Viena, prin mediile studențești, printre cunoscuți(s.n.), ceea ce l-a făcut pe poet să dea o anumită turnură colecției sale”*[290].

De asemenea, în caietele din perioada vieneză, păstrate la Academie, conținând cursuri studențești sau traduceri, găsim un adevărat tezaur de creații literare, purtând amprenta inconfundabilă a geniului eminescian (nuvela ”*Sărmanul Dionis*”, părți din poemul ”*Panorama deșertăciunilor*” sau ”*Memento Mori*”, poziile ”*Înger și Demon*”, varianta poeziei ”*Floare Albastră”,* precum și primele variante ale poemului *”Împărat și Proletar*”). Toate, la un loc, întregesc tabloul preocupărilor tânărului student în capitala austriacă.

În primăvara anului 1877, ”*Cafeneaua Troidl”*este prezentă pe prima pagină a organului umoristic ”*Kikeriki”*, din data de 3 Mai, unde apar câteva caricaturi, demascând năravul știrilor inventate de unii așa-ziși corespondenți de război.

---

[289] Încă de la debut, Eminescu obișnuia să citească prietenilor din creațiile sale. Prima poezie semnată de Eminescu, scrisă la vârsta de 16 ani, la Cernăuți, este citită seara, mai întâi colegului și prietenului său T. V. Ștefanelli, apoi înmânată spre publicare. Multe din poeziile lui Eminescu vor fi citite mai întâi în prezența amicilor, la ”*Junimea*”, și abia apoi publicate în ”*Convorbiri Literare*”. Totuși, T.V. Ștefanelli spune mai târziu că Eminescu nu avea obiceiul să citească din creațiile sale colegilor. Așa să fie ? Să-și fi schimbat Poetul obieceiul din adolescență ? Credem că nu.....

[290] Cristian Livescu, ”*Arhitectura interioară a Caietului vienez eminescian*”, Cap. ”*Dublul regim al volumului într-un sngur exemplar”, http://convorbiri-literare.dntis.ro/LIVESCUfeb7.htm*

Începuse conflictul din Balcani. Redacția publicației ”*Kikeriki”* titrează: ”*Des Kriegskorrespondenten Knofeles, angeblich in Galatz, thatsächlich aber im Cafe Troidl”...* Aceste rânduri sugerează cititorului următoarea concluzie: ”C*orespondențele de război, presupuse a fi de la Galați, sunt culese din Cafeneaua Troidl.”*

Putem să avansăm ipoteza că, în preajma *Războiului de Independență*, la ”*Cafeneaua Troidl”* studenții români comentau cu multă pasiune evoluția evenimentelor, de unde, bineînțeles, se alimentau copios jurnaliștii vienezi. De altfel, ziarul umoristic amintit avea un contact apropiat cu realitatea din țara noastră, aici colaborând și C. Angerer, artistul pentru care România fusese o a doua sa patrie.

Această manieră de a măslui realitatea o regăsim, din păcate, și în presa bucureșteană, în timpul *Războiului de la 1877*.

I.L. Caragiale descrie cu umor, peste ani, cum erau ticluite știrile în redacția cotidianului *”Națiunea română*”, scos pe piață de scriitor, împreună cu Frédéric Damé. Ziarul a avut o durată de numai o săptămână, cei doi redactori obișnuind să fabuleze întâmplări spectaculoase, preluate însă din presa vieneză, pentru a face să crească tirajul.[291]

22

[291] ”*.....gazeta nu mai conținea decât știri și iar știri, cari de cari mai amănuțite și mai senzaționale. De unde aveam atâtea? Le traduceam din gazete străine și le localizam. Luam dintr-o gazetă de la Viena o corespondență lungă de război, în care se vorbea de lucruri petrecute la Poradin, la Rusciuc, la Varna, la Vidin, la Constantinopol etc. Ei bine, din aceasta corespondență făceam tot atâtea corespondențe câte lucruri conținea ea, și le datam pe fiecare ca din localitatea unde s-ar fi petrecut lucrul. Astfel, aveam corespondențe din Stambul, Vidin, Varna, Rusciuc, Poradin etc. și, ca să dăm o dimensiune convenabilă fiecărei corespondențe, peste faptul de care era vorba, turnam multă zeamă de fantazie, ș-apoi descrierea localității, notițe istorice și date statistice, mai toate luate dintr-un vechi, dar excelent pe vremea lui, dicționar de conversație.” (I.L.Caragiale, ”Națiunea română”,1899: ”Succes” în* Opere, I, ed. P.Zarifopol, *Cultura națională*, 1930, p.213; inițial, schița a apărut în ”*Calendarul Moftului român”*, 1902, cu titlul ”*Națiunea română*”.

În prezent, la adresa Wollzeile 27 turiștii pot vedea un alt imobil, o clădire ridicată în perioada interbelică.

Vedere a imobilului din Wollzeile 27, prin anii 40 ai secolului trecut.
(Österreichische Nationalbibliothek)

În anul 1938, primarul Vienei, Hermann Neubacher, își propusese dezafectarea unor proprietăți aparținând comunității evreiești din acest oraș și exproprierea multora, sub motivul unei politici numite de asanare arhitecturală (*Assanierungbau*). De aceea, a decis să demoleze clădirile ridicate în perioada 1853-1854 în această parte a străzii, printre alte justificări fiind și acelea legate de dezvoltarea urgentă a unui trafic modern în zonă. Imobilul inițial, aflat pe

colț, unde se găsea ”*Cafeneaua Troidl”,* avea patru etaje și o suprafață construită de aproape 538 m.p.

Banii pentru *”sistematizare”* au fost primiți din bugetul așa numitului ”*Assanierungsfond*”, din păcate, cu consimțământul ”*Centrului pentru Protecția Monumentelor Vienei”.*

Bombardamentele din 5 noiembrie 1944 au afectat grav această parte a străzii, dar clădirea nouă a scăpat ca prin minune. Totuși, în timpul luptelor de stradă, din aprilie 1945, fațada și acoperișul au fost ușor atinse.

După anul 2000, în spațiul dintre *Backerstrasse* 20 și ieșirea în *Riemergasse*, în proprietatea aparținând vechii *Universități*, s-a realizat un modern centru de conferințe, la adresa *Wollzeile* 27 A, unde a apărut ”*Aula Științelor”*, cu săli de evenimente, conferințe, posibilități de găzduire, inclusiv o cafenea.

Datând din secolul al XVII-lea, clădirea istorică, cu săli de lectură, aparținând vechii Universități, preluate apoi de “*Akademische Gymnasium*”, avea la ultimul etaj un amfiteatru al iezuiților. În veacul următor, aici își avea sediul *“Wiener Zeitung*”, considerat *”cel mai vechi ziar din lume*”, inclusiv sediul ”*Tipografiei de Stat a Austriei”*.

”*Cafeneau Troidl*” (27) și ”*Aula Științelor”* (27 A)

În acest mod a dispărut celebra ”*Cafenea Troidl”*, dar locul sfințit și de prezența lui Eminescu nu și-a pierdut din chemarea către cultură, artă și știință. Încă un argument că și clădirile, nu doar cărțile, își au vocația și destinul lor.

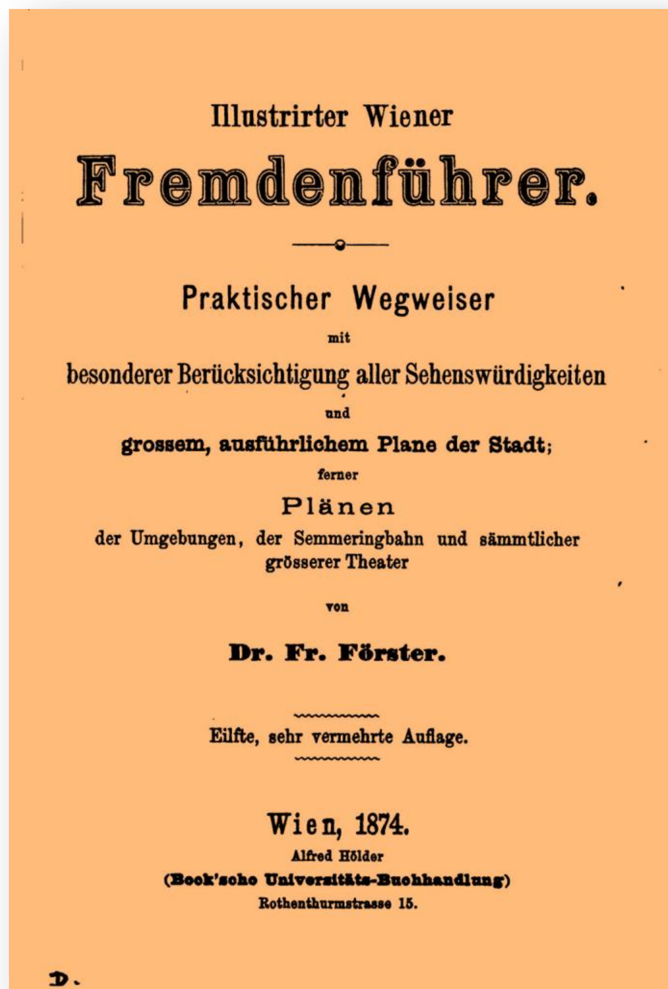
23

”Berăria Bischof” este menționată în cuprinsul amintirilor lui T.V. Ștefanelli[292], autorul precizând că stabilimentul se numea ”*Bischoffs Bierhalle*”, aflându-se pe ”*Wipplingerstrasse”*. Așa cum am arătat, mă îndoiesc de faptul că așa-zisa glumă nesărată a lui Eminescu s-a petrecut cu adevărat. De aceea, am luat la bani mărunți această întâmplare.

Într-adevăr, ”*Wipplingerstrasse”* era una dintre elegantele căi de promenadă ale Vienei, situate în apropierea vechii Universități. Așadar, este destul de plauzibil ca ”*Berăria Bischof* ” să fi fost un local frecventat și de studenții români.

Întrucât berăria nu mai există, am apelat la documente de epocă, respectiv la*”**Ghidul Ilustrat al Vienei***”, Ediția 1874, (*”Illustrirter Wiener Fremdenführer”)*, menționând cele mai cunoscute localuri de distracție ale capitalei imperiului bicefal din vremea aceea.

[292] T.V. Ștefanelli, *”O glumă a lui Eminescu*”, op. cit.

Illustrirter Wiener
Fremdenführer.

Praktischer Wegweiser
mit
besonderer Berücksichtigung aller Sehenswürdigkeiten
und
grossem, ausführlichem Plane der Stadt;
ferner
Plänen
der Umgebungen, der Semmeringbahn und sämmtlicher grösserer Theater
von
Dr. Fr. Förster.

Eilfte, sehr vermehrte Auflage.

Wien, 1874.
Alfred Hölder
(Beck'sche Universitäts-Buchhandlung)
Rothenthurmstrasse 15.

D.

"Ghidul Ilustrat al Vienei", autor dr. Fr. Förster, ediția 1874
(Österreichische Nationalbibliothek)

Conform ghidului amintit (p.14), "*Berăria Bischof*" își avea însă sediul pe strada *Schottenbastei* 3 (o locație situată în imediata apropiere a noii Universități, în *Schottenring*, prin urmare la câteva străzi distanță de locația menționată de T.V.Ștefanelli) și nu pe *Wipplingerstrasse:*

" *Dintre cele mai mari berării putem enumera: În centrul orașului avem Berăria Dreher, situată pe Operngasse 8, Berăria Dreher, din Naglergasse 1, Berăria Obermayer, ce se găsea în clădirea Societății de Horticultură, Berăria*

Bischof, din strada Schottenbastei 3[293]*, o mare și frumoasă berărie, aflată la subsol, și Berăria Bischof, din Bellariastrasse. ”*

Prin urmare, ceva este în neregulă cu această amintire târzie a lui T.V. Ștefanelli, evocând o întâmplare tragi-comică, desfășurată în ambianța berăriei *Bischof*, avându-l pe Eminescu în prim plan. Mai întâi, să întreprindem o scurtă incursiune în istoria celor două berării celebre ale Vienei.

24

Localul acesta, cunoscut și sub numele de „*Harmonie-Säle*“, va fi achiziționat, mai târziu, pe la 1879, de Anton Ronacher (un fel de Capșa al Vienei), rivalul lui Dreher.

Anton Ronacher a cumpărat - și vândut - restaurante, cafenele și hoteluri în orașele Graz, Sopron, Maribor, Klagenfurt și Viena, a dat strălucire restaurantelor și cafenelelor patronate de el, pe unele transformându-le în teatre de revistă, de operetă, unde s-au desfășurat spectacole de succes.

În 1887, A. Ronacher cumpără ruinele clădirii ”*Stadttheater”*, teatru afectat la interior în urma unui incendiu petrecut în 1884, repară fațadele, remodelând clădirea pentru a se înființa ceea ce s-a numit ”*Etablissement Ronacher”* (combinație fericită, reunind facilitățile unui teatru, o sală de bal, hotel, restaurant și cafenea). La București, unde acest concept, îmbinând facilități artistice și comerciale, era luat drept model, s-a construit un complex polivalent (teatru, cafenea, restaurant și hotel): ”*Teatrul Odeon”*, inaugurat în preajma *Primului Război Mondial* (1911), pe Calea Victoriei, lângă ”*Casa Capșa”.*

Efortul financiar i-a adus însă lui Anton Ronacher falimentul deoarece, după incendiul ce a afectat grav clădirea ”*Teatrului din Ringstrasse”*, la 8 decembrie 1881, eveniment prezentat pe larg și de Eminescu în *”Timpul*”[294],

[293] În casa din strada *Schottenbastei 3* s-a născut Arthur Schnitzler (1862-1931)

[294] Dan Toma Dulciu, *”Un reportaj ocazional- Eminescu descrie incendiul produs la un faimos teatru din Viena”;* https://archive.org/details/UnReportajOcazionalEminescuDescrieIncendiulProdusLaUnFaimosTeatruDin

rigorile de securitate față de incendii se înăspriseră, localurile publice fiind obligate să cheltuie sume considerabile pentru a îndeplini criteriile necesare obținerii autorizației de funcționare.

”Stabilimentul Ronacher” a fost preluat însă de un consorțiu englezesc, fiind salvat de la dispariție.

Ronacher, la sfârșitul secolului XIX

(Österreichische Nationalbibliothek)

25

Este știut că în Viena sfârșitului de secol XIX exista un lanț de mari berării, cele mai cunoscute aparținând firmelor *Dreher*, *Bischof*, *Ronacher*, respectiv *Obermayer*, concurența acestora pe piață fiind notorie.

Eminescu se întâlnea uneori cu Onisie Țurcanu[295], la locuința acestuia din *Belvederegasse*, dar și la ”*Restaurantul Obermayer*”, deschis în clădirea ”*Societății de Horticultură”*, unde se formase societatea de petreceri *”Steluța*” și

295 Mai târziu, Țurcan Onisim devine secretar la *Direcția bunurilor fondului religios al Bucovinei*.

apoi ”*Gorila*”. Aici, la o bere, vorbea și Eminescu[296]. Să fi fost Eminescu membru și în aceste două societăți ? Iată o temă ce merită cercetată.....

Sediul ”*Societății de Horticultură”*[297], inaugurat în anul 1864, se găsea într-o clădire de expoziții horticole, aflată în *Parkring* 12 (în cunoscutul *Stadtpark*), având o sală de evenimente, în suprafață de 376 mp și săli laterale, cu o arie de 215 mp.

Aici au funcționat câteva cluburi, cum ar fi ”*Hesperus*”[298], ”*Harmon”*, ”*Epheu*” ș.a., unde se organizau seri distractive și de dans (*Masken-Ball*). De asemenea, la etaj se găsea o terasă, o bibliotecă și ”*Restaurantul Obermayer”*. Clădirea inițială a fost demolată în 1959.

Clădirea veche a ”Societății de Horticultură”, în 1940, în care funcționase Restaurantul Obermayer, frecventat de Eminescu.
(Österreichische Nationalbibliothek)

[296] *”Societatea tinerilor mai convenia adesea și la Onisim Țurcan care locuia pe Belvederegasse. Mai des însă la restaurantul Obermeyer unde formaseră societatea de chefuri «Steluța» și apoi «Gorila» și acolo, la bere, vorbia și Eminescu, a cărui frumusețe era admirată de toți streinii din local...”*cf. Vasile Gherasim, ” *Eminescu la Viena” în ”Junimea literară*, 1923, pag. 374-379;

[297] *KK Wiener Gartenbaugesellschaft* a fost înființată în anul 1837.

[298] ”*Clubul Hesperus*” funcționa, începând cu 20 octombrie 1870, în ”*Sala Diana*” (*Diana Saal*), interiorul fiind decorat cu splendide creații semnate de Burkhardt. (cf. ”*Wiener Salonblatt”,* nr. 32 din 9 oct. 1870, p. 258).

Așa cum la Capșa se putea bea odinioară celebrul ”*Șvarț”*, la alte restaurante un *”Marghiloman*” aici, în acest local, savura Eminescu, probabil, ”*Cafeaua Obermayer”*. Rețeta aceasteia consta într-o ceașcă mare de cafea, ușor îndulcită, peste care se punea o linguriță de cremă de cafea *Mocca*, rece. Presupunem că Eminescu a învățat de la ospătarii restaurantului *Obermayer* să își prepare cafeaua *Mocca*, amintită de Slavici, Poetul neputând să-și permită întotdeauna luxul de a achita în oraș prețul unei asemenea delicatese, specialitate a restaurantului amintit.

26

Referitor la biografia lui Mihai Eminescu, circulă în spațiul public numeroase legende, unele căpătând chipul unor tenebroase chestiuni *”unaussprechlich*”. Amintim doar câteva: torțele cu vârful în jos, prezente pe mormântul Poetului de la *Cimitirul Bellu*[299]; sfinții cu aură neagră, de la Biserica familiei Eminescu de la Ipotești[300]; tavanul *Sălii de Conferințe a Muzeului Sutzu din București* (parter) prezintă aceleași motive decorative ca și ”*Ediția Princeps”* a volumului de poezii, editat de T. Maiorescu, la Soccec; oare, cine a fost acest contemporan al ”*Luceafărului”,* purtând numele K.E. Eminescu[301] ? ; cui a aparținut valiza de călătorie, aflată în posesia colecționarului Cristian Ștefănescu ? a vizitat Mihai Eminescu Egiptul ? Cine a preluat cele două lăzi cu manuscrise, după decesul Poetului ? A fost Eminescu asasinat, în urma unui complot ocult ? etc etc etc

[299] Dan Toma Dulciu*, ”Misterul simbolurilor de tip Thanathos de la mormântul lui Eminescu*”, https://dulciu.wordpress.com/235/;
[300] Cristinel C. Popa, ” *Aureole pictate în negru”,* în *”Jurnalul Național*”, 18.12.2006, http://jurnalul.ro/vechiul-site/old-site/suplimente/editie-de-colectie/aureole-pictate-in-negru-5709.html;
[301] Dan Toma Dulciu, ” Un contemporan cu Eminescu: Avocatul K.E. Eminescu !” în https://corespondenteculturale.blogspot.co.at/2014/02/un-misterios-personaj-contemporan-cu.html;

Una dintre legendele puțin știute privind operele de artă inspirate de chipul lui Eminescu, rostită cu teamă în spațiul public, mai mult șoptit, lansată nu se știe de cine și când[302], afirmă că în incinta *Universității din Viena* se aflǎ figura *”Luceafărului”*, imortalizată printr-un monument controversat.

Cu ani în urmă, opera de sculptură era acoperită de buchete de flori, precum și de steagul tricolor, întrucât legenda identificării acestui chip în marmură cu imaginea lui Eminescu era extrem de plauzibilă, fiind un punct de atracție pentru turiștii români, eventual un prilej de mândrie pentru conaționalii noștri din Viena.

[302] Victor Crăciun, ” *Monument Eminescu la Viena?”,* în „*Adevărul literar şi artistic*”, Buc., 1992, nr. 108, 22 mart., p. 3. Statuia, reprezentând imaginea ”*eroului necunoscut al Universității din Viena*”, este, potrivit eminescologului Victor Crăciun, dar nu numai lui, de o uluitoare asemănare cu capul, așezat culcat, al lui Mihai Eminescu. Acesta consideră că opera artistică ar fi *”probabil”* creația sculptorului J. Müllner, fiind realizată în perioada 1914-1918. Consideră posibilă realizarea sculpturii ca urmare a veneraţiei unor studenţi români din Viena faţă de Poet şi împlinirea, în aceeaşi epocă, a 50 de ani de la crearea Societăţii „*România Jună*”. Fotografia acestei opere de artă este prezentă și în ”*Eminescu, un veac de nemurire”, Album*, alcătuit de Victor Crăciun, Ion C. Rogojanu, etc. Introducere de Al. Piru, București, Minerva 1990-1991; mai recent, Julia Maria Cristea (Viena) ”*Şi-acel rege-al poeziei veşnic tânăr şi ferice...”,* Revista **”***Agero***”** (https://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/CULTURA/Eminescu%20de%20JMC.htm) repune în atenție acest subiect.

Siegfried sau Eminescu ?

Cu toate acestea, obiectul artistic amintit a stârnit multe controverse pe fondul unor confruntări ideologice, soldate din păcate cu un act de vandalism și, în final, cu mutarea într-o zonă de protecție, precum și izolarea sa într-un ”*sarcofag*” de sticlă incasabilă (2006), acoperit cu texte imprimate pe fețele acestei opere de artă restaurate și transformate într-o creație ”*suis generis”*.

Universitatea Viena – Sarcofagul lui Sigfried
(Foto Dan Toma Dulciu Februarie 2017)

Dar, cum a devenit Eminescu model pentru sculptorul ce a dat naștere acestui monument ? Conform legendei apocrife, autorul acestei creații ar fi folosit câteva schițe vechi, variante de portret, moștenite de la tatăl său, căruia i-ar fi pozat cu câteva decenii înainte unii studenți săraci (Nu cumva și Eminescu, dată fiind asemănarea izbitoare ?) Această explicație, oarecum plauzibilă, era menită să acopere un mare semn de întrebare, și anume distanța în timp, de la moartea lui Eminescu, până la data creării acestei opere de artă.

Dincolo de legendă, se așterne însă o altă realitate. Această capodoperă a sculptorului Josef Müllner este cunoscută sub denumirea *”Capul lui Siegfred*”. Creația a fost comandată, după terminarea Primului Război Mondial, de către studenții și cadrele didactice ale ”*Universității din Viena”*, în amintirea membrilor acestei instituții de învățământ, morți în conflictul de abia încheiat.

Nu era un gest neobișnuit, deoarece pioase omagii pentru proprii eroi au prins viață în numeroase instituții de învățământ din lumea întreagă. Dacă veți avea curiozitatea să vizitați clădirea *Universității București* (*Facultatea de Drept*), veți observa la intrare, pe holul de la parter, în partea dreaptă, un basorelief comemorativ, dedicat studenților și profesorilor decedați pe fronturile de luptă ale războiului (1916-1919). Nimic nou sub soare, așadar !

Lucrarea sculptorului austriac Josef Müllner [303] a fost dezvelită publicului la data de 09.11.1923, fiind plasată în holul de la intrarea principală a ”*Universității Viena”*.

(Foto:15.01.2008, *Die Presse* - Bruckberger)

Timp de multe decenii, această lucrare a suscitat vii discuții[304], pentru că atât sculptorul, cât și profesorii și studenții care au comandat această operă

---

[303] Josef Müllner, sculptor austriac, născut la 1 August 1879 în *Baden lângă Vienna*, decedat la 25 Decembrie 1968.

[304] În prezent, o altă cunoscută figură a istoriei austriece, de la începutul veacului XX, fostul primar al Vienei, Karl Lueger, este pe punctul de a fi trecut la index. Statuia sa, creație a lui Josef Müllner, se află în centrul unor

artistică, au fost adepții curentelor de extremă dreaptă din Germania și Austria[305].

Pe soclul monumentului scrie: ”*Onoare, Libertate, Patrie”. În onoarea eroilor universității care au murit (1914-1918). Ridicat de către Fraternitatea germană a studenților și profesorilor*”.

Criticii de artă au constatat că monumentul acesta este o metaforă în piatră a ”*Mitului lui Siegfrid”* din ”*Saga Nibelungilor”*[306].

La sfârșitul anului 1980, *Rectoratul* ”*Universității Viena”* a dispus ca o comisie să analizeze situația profesorilor și studenților expulzați din această instituție de învățământ în perioada nazistă, inclusiv simbolistica acestui monument, cunoscut sub denumirea ”*Capul lui Siegfried”.*

Deoarece comanditarii monumentului au fost catalogați de către membrii amintitei comisii drept susținători ai unui ”*curs naționalist radical, antisemit și german, încă de la înființarea sa, în anul 1919* ", Senatul acestei instituții de învățământ a luat decizia ca acest monument să fie mutat în curtea cu arcade a Universității[307] și să se găsească o modalitate artistică de prezentare a acestuia, corespunzătoare viziunii actuale privind trecutul.

”Capul lui Siegfried” a fost luat de pe piedestal, pus într-un cufăr de sticlă[308] și înconjurat de o altă inscripție. Rezultatul este o metaforă advertisment la adresa acelor dictaturi care ar îndrăzni să suprime cuvântul și libertatea de a scrie. Ca urmare, opera artistică a fost *”protejată”* într-un mod subtil, tocmai prin *cuvinte* și *scris*. Sticla, prin caracterul ei *transparent,* este o altă formă de

---

discuții pro și contra prezenței acesteia pe actualul amplasament. Cauza: atitudinea așa zis antisemită a acestui primar vienez, a cărui popularitate în epocă nu are egal, dar care acum este revaluat, fiind considerat drept un promotor al antisemitismului în Austria.

[305] În această organizație studențească erau primiți numai persoane originare din Germania, Austria și zona Sudetă. Membrii săi trebuiau să aibă strămoși germani iar limba maternă să fie germana. Erau excluși de la activitățile acestei frății studențești, foarte la modă în epoca lui Eminescu, evreii, persoanele de sex feminin, studenți de orientare social – democrată, precum și studenții liberali.

[306] În lucrarea lui Richard Wagner, în patru părți, intitulată ”*Inelul Nibelungilor” (”Der Ring des Nibelungen”,* corect în limba română ar trebui să fie *”Inelul Nibelungului”)*, actul trei se numește ”*Siegfried”*, eroul murind, în final, uciș mișelește de Hagen.

[307] Lucrarea amintită a fost mutată în curtea cu arcade a *Universității Viena*, în anul 2006.

[308] Dat fiind precedentul creat prin actul de vandalism, căruia i-a căzut victimă acest monument, *Biroul Federal al Austriei* a decis schimbarea configurației monumentului, în sensul ca piedestalul și inscripția inițială să nu figureze împreună cu ”*Capul lui Siegfried”,* iar opera artistică să fie protejată intr-un înveliș de sticlă.

apărare. În acest mod, se va transmite generațiilor viitoare ideea că, deși atitudinea contemporanilor față de trecut este neutră, ea nu este indiferentă la erorile și ororile trecutului, iar libertatea cuvântului scris sau vorbit este mai presus de orice.

Iată o legendă, implicându-l și pe Eminescu, fără voia lui, născută după aproape o sută de ani de la moartea sa.

27

În mod neașteptat și surprinzător, unele locuri din țara noastră au născut în trecut legende eminesciene care, odată cu trecerea timpului, s-au transformat în toponime ad-hoc: ”*Pădurea de argint”* (Agapia), *”Lacul Eminescu”* (Ipotești), ”*Teiul lui Eminescu”* (Parcul Copou), *”Izvorul lui Eminescu”* (Parcul Cișmigiu) etc.

Se poate spune că, atunci când documentele de ordin biografic au lipsit sau au fost lacunare ori neclare, aceste legende au țesut cu firul de aur al imaginației o veritabilă mitologie urbană.

Aflându-ne la Viena, remarcăm apariția unui interesant fenomen de configurare incipientă a unor noi legende urbane, propunând reevaluarea biografiei genialului Poet, etapă necesară în procesul desacralizării mitologiilor create de o istoriografie eminesciană iconoclastă, izvorâtă din șabloane scolastice.

Există, așadar, în centrul istoric al Vienei o străduță faimoasă, unde se mai păstrează câteva clădiri vechi, reprezentative. Legendele născute pe seama acestei ulițe de negutători bogați reconstituie o istorie vie[309], recognoscibilă și în zilele noastre (imobile, restaurante, biserici, asociații), evocând activitatea tânărului Eminescu în postura de student.

Aceasta este strada *Fleischmarkt,* din apropierea vechii Universități. Ea a fost populată de secole cu negustori veniți din Balcani, de aceea o străduță îngustă din apropiere se numește ”*strada grecilor”.* Pe această arteră comercială de tradiție, un fel de *Lipscani ot Viena*, am descoperit nu mai puțin de cinci locuri, al căror trecut ne evocă personalitatea lui Eminescu.

Vom începe în mod succint prezentarea lor. Pe strada *Fleischmarkt,* la numărul 12, exista, până în ultimul deceniu al veacului al XIX-lea, locuința unei familii de aromâni, unii având studii la București (*Darvarhof*[310]*).* Familia Darvari a jucat un rol important în istoria culturii grecești din Austria, și nu numai. Ei erau aromâni emigrați din Clisura.

Dintre reprezentanții ei, amintim pe Demetrius Darvar, ctitor al unei școli pentru comunitatea grecească din acest oraș (1804).

D. Darvar[311], școlit în capitala României, membru al ”*Societății literare greco-dacice*”, cu sediul la București (1810), este cunoscut ca având contribuții

[309] Paul Iorgovici (1764-1808), scriitor și profesor român din Banat, originar dintr-un sat de lângă Timișoara, cu studii la Viena, autorul unei gramatici a limbii române, tipărite la 1799 *(”Observații de limbă românească*”) a întemeiat în capitala Austriei un *”Calendar*” pe seama ”*norodului slovenosârbesc și românesc*”. Împreună cu Ioan Piuariu Molnar (1745-1815), pune bazele tot în acest oraș a unei așa zise *”Societate filosoficească a neamului românesc din Marele Principatul Ardealului*”, cu scopul “*luminării neamului rumânescu prin știinţe folositoare*” (1795).

[310] *Curtea Darvar*

[311] Dimitrios Darvaris a fost director al *Școlii Grecești* din Viena și membru al *Societății Literare Greco-dacice*, cu sediul la București. S-a remarcat în lingvistică, pedagogie, filosofie, teologie, istorie, matematică și fizică. A fost un cărturar cunoscut în epocă, în special ca autor de scrieri cu caracter ”*propedeutic*” și "*christoithic",* publicate la sfârșitul secolului al XVIII-lea, începutul secolului al XIX-lea, la Viena, cum ar fi: “*Cheiragogia eis ten kalokagathian etoi enchiridion eis anagnosin”*, 1791, “*Asphales hodegia eis ten gnosin ton anthropon*”, 1795 (tălmăcirea *“Caracterelor” l*ui Theofrast, cf. *"Moralicești haractiruri*", traducere de C. Negruzzi), “*Procheiros Arithmetike”*, 1803, “*Eklogarion graikikon*”, 1804 (cf. "*Carte grecească cu bucăți alese*", București, 1827), “*Propareskeue eis ten theognosian*”, 1807 (cf. "*Mai nainte gătire spre cunoștința de Dumnezeu*", trad. de Eufrosin Poteca, Buda, 1818). Un alt român macedonean, Mihail Boiadgi, a publicat la Viena o gramatică a dialectului macedo-român, în limbile greacă și germană, 1813, a doua ediție fiind tipărită la București, în 1863.

de ordin cultural, atât la Viena cât și în capitala Valahiei. Cartea sa, intitulată *”Culegere de înțelepciune*”, tradusă în românește, este publicată la București, în 1827.

În 1869, Sediul *Societății Literar-Sociale ”România*” se afla în clădirea cunoscută sub denumirea *”Curtea Darvari*” *(”Darvarhof”)*[312].

În anul 1895, în locul acestui imobil s-a construit un altul în stil istoricist, eclectic, impozant, somptuos, dar clădirea actuală, păstrând același nume, nu mai are chipul de odinioară, așa cum era în vremea lui Eminescu.

Curtea Darvar, Fleischmarkt 12, sediul ”*Societății Literar-Sociale România*”
(*Foto Dan Toma Dulciu, martie 2017)*

[312] Pe aceeași stradă, la numărul 16, se afla în acei ani sediul ziarului ”*Wiener Salonblatt”*.

Studenții, printre ei și Mihai Eminescu, străbăteau adesea această stradă a orașului, situată la doi pași de Universitate, pentru a lua parte la ședințele ”*Societății Literar-Sociale România*”.

Eminescu, ne spune T. V. Ștefanelli, îl caută pe B. Gh. Popovici (B. G. Poppovitz)[313], comerciant așezat în ”*Fleischmarkt”* 15, lângă *”Biserica Grecească”,* pentru a-l întreba despre popasul în casa acestuia din Viena a Prințului Carol[314], pornit în drum spre România.

Casa comerciantului B.G. Popovici, din Fleischmarkt 15
(Foto Dan Toma Dulciu, Martie 2017)

---

[313]Într-un document din acele vremuri, emanat de la B.G. Poppovits, firma acestuia apare sub denumirea *”Kommissions-Speditions-und Exportgeschaft fur das Inland und die Romanischen Furstenthumer”,* cu adresa Wien, Stadt, *Fleischmarkt* 15

[314] Acest episod nu apare însă în biografia Regelui Carol I (vezi Paul Lindenberg, *”Regele Carol I al României”,* Humanitas, București, 2016).

De asemenea, în ”*Amintirile”* sale, I. Slavici ne dezvăluie faptul că Eminescu stăruia pe lângă cei mai avuți români din Viena (Dumba, bancherii Perlea și Mureșanu și mai ales negustorul B.G. Popovici[315]), pentru a sprijini înființarea și funcționarea Societății *”Junimea Română*”, întrucât încă nu sosiseră banii promiși de către membrii fondatori.

B.G. Popovici a răspuns de fiecare dată prezent !

Cine este acest personaj Vasile George Popovici (B.G.Poppovits), prezent discret dar semnificativ în biografia vieneză a lui Eminescu ?

Pentru a înțelege mai bine personalitatea evocată în paginile acestei cărți, vom istorisi un eveniment petrecut la sfârșitul anului 1870.

În penultimul număr pe anul 1870 al publicației *”Federațiunea*”, apărută la Pesta, I. Ciurileanu[316], conducătorul uneia dintre *legiunile lui Avram Iancu*, de la 1848-1849, lansa un apel pentru formarea de companii românești de voluntari, pentru a lupta alături de Cocoșul Galic. În aceeași perioadă sosise în capitala Austro-Ungariei un căpitan din Hexagon, adresându-se lui B.G. Popovici, pentru a mijloci înscrierea de voluntari din rândul studenților, în armata franceză. Acesta îi răspunse însă emisarului: ”*Decât să ne trimitem puținii studenți la măcel, mai degrabă de am putea să înzecim numărul lor.”*

Această replică a trezit uimirea unei înalte oficialități maghiare, aflată la Viena, care l-a întrebat pe acest comerciant cu o așa de mare influență în rândul tinerilor, de ce nu îndeamnă pe studenții de aici să meargă în ajutorul națiunii franceze, cosângenă românilor. Reprezentantul guvernului maghiar a primt același răspuns tranșant, ca și ofițerul francez !

Știind că strada *Fleischmarkt* a fost o citadelă a comerțului (aici, în 1862, va avea sediul firma înființată de Julius Meinl, originar din Boemia, regele cafelei și mirodeniilor), caut numele său în rândul patronilor de firme, descoperind câteva date interesante. A pornit în comerț cu afaceri mărunte. De

---

[315] Acest negustor înstărit este evocat și de V.Gherasim*, ”Eminescu la Viena”,* în *”Junimea Literară*”, Cernăuți, XII, 1923, p. 374-379.
[316] I. Ciurileanu, *"Fragmente istorice din anii 1848-49”*, București, 1891.

pildă, în anul 1859, B.G. Popovici publică un anunț privind angajarea unui contabil cu experiență, vorbitor de limba română, pentru firma sa[317].

În toamna anului 1861 intermedia găsirea unei guvernante, pentru o familie din Valahia. Aceasta trebuia să vorbească limbile franceză sau italiană, să stie să cânte la *”clavir*”, doritoarele urmând să se adreseze *”kaufmann”*[318]-ului B.G. Popovits.

Înființează firme cu capital austriac, având ca obiect de activitate exportul în Ungaria al unor produse provenite din țara noastră. Oferă sprijin exportatorilor din Țara Românească și Moldova ca marfa lor să pătrundă pe piața vieneză, ș.a.m.d.

Mai târziu, în 1866, în primul an de apariție al ziarului ”*Albina*” [319], B.G. Popovici recomandă cititorilor români ”*Institutul privat de cură a dr. Frommer”*, situat în *Ober-Döbling* 248, afirmând că este gata să ofere ”*informațiuni gratis*” despre acest stabiliment.

De asemenea, același întreprinzător încurajează tinerele *”damicele”* (domnișoare) din România să urmeze cursurile unui pension, Institutul privat *”Betti și Marie Fröchlich”,* din Viena, situat în *Franciscanerplatz* 1.

În timpul verii, acest institut ținea cursurile în *Helenenthal*, regiunea Baden, o zonă pitorească, situată în apropiere de Viena. Institutul a fost creat în urmă cu 17 ani, oferind ore de religie, predate de un preot grec.[320] Iată, așadar, un început de studii ortodoxe private la Viena, într-o perioadă când nu erau admise femei la instituțiile de învățământ superior din capitala Austro-Ungariei.

A fost căsătorit cu Aspasia Poppovits, ființă generoasă, implicată în colectarea de ajutoare pentru populația românească afectată de secetă și foamete (1867). După moartea soțului (8 iulie 1889), aceasta preia conducerea firmei.

---

[317] ”*Fremden-Blatt”,* nr. 17, din 22 ianuarie 1859, p. 4.
[318] ”*comerciant”* (lb.germană).
[319] ”*Albina”,* cotidian apărut la Viena, fondat de familia Mocsony, condus de Vincențiu Babeș (Babesiu).
[320] ”*Albina”,* anul I, nr. 90, 13/25 noiembrie 1866, p. 4.

Prezența numitului B.G. Poppovitz în organizarea *”Serbării de la Putna”* ne oferă prilejul să abordăm următorul subiect, mai puțin cunoscut în biografia lui Eminescu.

Se știe că, în vederea bunei desfășurări a reuniunii, Comitetul de organizare al congresului studențesc împărțise diverse sarcini membrilor angrenați în acest mare eveniment, conform unui plan votat anterior. Una dintre deciziile adoptate prevedea baterea unei medalii la Viena, n cinstea acestui eveniment, idee îmbrățișată de asemenea de către studenții din București, încât participanții la congres au putut avea două asemenea medalii. Cei din București au comandat medalia la Monetăria Statului din Șoseaua Kiseleff. Ea avea pe avers, în câmpul din mijloc, legenda: „*Monasterea Putna 15 August 1871*” iar pe revers, în zona centrală, textul „*Rîvnitorii Gloriilor Strebune*”. Sintagma *”Memoriei lui Ștefan Cel Mare*” este scrisă circular.

Medalia bătută la Monetăria Statului București

Această piesă medalistică (diametrul 30 mm, grosimea 2 mm), a fost realizată în două variante: argint și bronz. Nu se cunoaște tirajul, dar poate fi aproximat.

Cea de-a doua medalie, rezultat al inițiativei studenților de la Viena, în frunte cu Mihai Eminesc și I. Slavici, avea pe avers *”Columna lui Traian”,* în câmpul central, iar la exergă, deviza „*Uniți Suntem în Cuget, Uniți în Dumnezeu”.*[321]

Reversul medaliei conține doar text, dispus în câmpul central: *„În Memoria lui Ștefan Cel Mare”* iar circular: ”*Putna 15 August 1871 Junimea Română Academică*”.

Medalia este confecționată în trei variante: argint[322], bronz, bronz aurit (diametrul 36 mm, grosimea 3 mm, greutatea 21,5 grame). Nici acestei emisiuni nu i se cunoaște tirajul, dar, ca și în situația primei medalii, el poate fi aproximat, ținând cont de numărul de exemplare vândute. De asemenea, medalia nu are imprimat numele gravorului.

Este cunoscut că aceste piese de colecție sunt extrem de rare, cele câteva exemplare putând fi admirate doar la Muzeul Mănăstirii Putna, Muzeul de Istorie Națională a României, Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române, Societatea Numismatică Română, Colecția d-lui Mihai Cornaci din Botoșani, Casa memorială *„Mihai Eminescu*” de la Ipotești[323].

În Raportul *”României June”,* publicat în presa vremii[324], după încheierea manifestării de la Putna, aflăm că organizatorii care au distribuit aceste artefacte (I. Slavici, P. Danu, Teodorescu) au obținut din vânzarea ”*monetelor comemorative*” suma de 415 fl., 67 cr.

---

[321] ”*După serbare, junii prezenţi ţinură un congres, unde, între altele, se decise a se edita un ziar al junimii. Acesta va apare la Viena, sub titlul „Naţionalismul”.În decursul serbării, s-au împărţit şi nişte medalii de bronz şi argint, bătute anume pentru festivitatea acesta, cu următoarea inscripţiune: „Putna – 15 august 1871”, iar pe cealaltă parte: „Memoriei lui Ştefan cel Mare – Râvnitorii gloriilor străbune*”. (”*Familia”*, Anul VII, nr. 35, 29 august / 10 septembrie 1871).

[322] Medalii din argint de China

[323] Cf. Lavric Gavril, colecționar Gura Humorului

[324] ”*Gazeta Transilvaniei*”, nr. 92.din 27 nov/9 dec. 1871, p.4

Se știu, de asemenea, prețurile de vânzare: *”argint”* 6 fr.; ”*alpaca aurit”* 3 fr; ”*alpaca argintat*” 2 fr., *”metal natural*” 1 fr.

Într-un comunicat semnat de I. Slavici, acesta ne dezvăluie identitatea celui care a contribuit la realizarea medaliilor comemorative:

”Dlu comerciant B. G. Popoviciu a binevoit a primi sarcina efectuărei technice a medalielor: în cas, de ar dori cineva încă monete afară de aceste, binevoiţi a ve adresa catra domnia lui (Viena, Stadt, Fleischmarkt) aratandu-i numerul și calitatea monetelor dorite. Tot către acestu domn e de a se trămite și prețiul monetelor vendute. Sperezu, cum că causa, în care am cutezatu a me adresa catra dvóstra me va scusa pentru acésta cutezare a mea. Primiţi stimate domnule asecurarea deosebitei mele considerațiuni. In numele comitetului: Ioane Slavici.“

B.G. Popovici, entuziastul sprijinitor al studenților români de la Viena, a fost mereu alături de tinerimea studioasă, venită să învețe în acest oraș, și nu numai.[325]

După cum aflăm dintr-un Comunicat al Societății *”România*”, din luna Noiembrie 1868, semnat de A. Mureșianu, președinte și Paul Tancu, secretar, *”prin inițiativa stimatului Domn B. G. Popovici, comerciant inspector și protector al fondului societăţii Iiterar-socială „Romania" și a mai multor stimaţi Domni”*[326], s-au colectat importante sume de bani în folosul acestei societăți studențești, însuși B.G. Popovici oferind 75 de florini iar soția sa alți 10 florini.

După unificarea celor două organizații studențești de la Viena, în anul 1870, comerciantul B.G. Popovici a donat suma de 40 de florini în contul *”României June*” pentru organizarea *întâlnirii de la Putna*, sumă ce a fost însă reportată, în urma amânării cu un an a acestei acțiuni.[327]

---

325 B.G. Popovici a fost membru al ASTRA.
326 *”Albina”,* 10/22 Noiembrie 1868, p. 4
327 *”Federațiunea”,* 82-414, 31 Iulie/19 August 1870, p. 326

B.G. Popovici a tipărit cu propriile sale fonduri statutul *”României June*”[328].

De asemenea, acesta a contribuit la realizarea în țară a primelor bancnote românești. În anul 1880, când proaspăt înființata *Bancă Națională* își organiza activitatea, importând utilaje tipografice[329], respectiv hârtie specială pentru imprimarea bancnotelor, comerciantul amintit este angrenat în acțiunea de predare a lor la București.

Utilajele necesare imprimeriei, respectiv hârtia pentru tipărirea biletelor de bancă [330] au fost achiziționate de la Paris de către E. Carada[331], ajungând în România la sfârșitul lunii noiembrie 1880, prin intermediul firmei lui B.G. Popovits[332].

De asemenea, legăturile acestuia cu presa din patrie erau destul de puternice. În anul 1878, ziarul *”România Liberă”* din București își informa cititorii săi din străinătate că pot publica anunțuri și reclame la acest ziar prin ”*funizorul Curții Regale, B.G. Poppovits”*, domiciliat în Viena, strada *Fleischmarkt* 15.

Se stinge din viață în vara anului 1889, la puțin timp după dispariția lui Eminescu, lăsând prin testament suma de 1000 de florini pentru asociația studenților români, înființată în 1871.[333]

Trebuie să amintim un detaliu semnificativ: după moartea tatălui său, fiul acestuia, arhitectul Cesar Poppovits (1876-1938), s-a situat, asemenea ilustrului său înaintaș, în fruntea comunității românești de la Viena. Totodată, el a contribuit, la începutul secolului XX, la realizarea unor lucrări de modernizare a Parcului Orașului *(”Stadtpark”*), concepând sistemul de terase din fața

---

328 *Biblioteca Academiei Române* păstrează *”Statutele Societății Academice sociale-literare România Jună. Tipărite pe spesele Stimatului Domn B. G. Popoviciu, protectoru alu fondului societății etc. etc. Vien'a (În Tip. Mechitharistiloru), 1871. (19 x 12) 10 p.*

329 Amintind subiectul utilajului tipografic, să spunem că celebrul Carol Göbl este fiul tipografului austriac Franz Göbl, venit la București ca mașinist la *Tipografia Mitropoliei*, în 1852.

330 Idem, p. 44.

331 În anul 1868, E.Carada, prieten cu B.G. Popovici, la îndemnul acestuia donează suma de 5 napoleoni în contul Societății *”România*”.

332 BNR, *” 125 de la realizarea primei emisiune de bancnoteca BNR”,* București, 2006, p. 31

333 Vezi ”*Wiener Zeitung*”, nr. 185, din 13 August 1889, p. 4.

”*Salonului de cură”,* acolo unde Eminescu obișnuia să se plimbe, împreună cu I. Slavici.

De asemenea, acesta a participat la amenajarea ”*Capelei Române*” din Löwelstrasse 8 (1907), numele său fiind amintit în istoria arhitecturii din Austria. În România, Cesar Poppovits a finalizat câteva proiecte importante la Cluj, precum și în câteva țări din Europa.

Cu prilejul împlinirii a patruzeci de ani de domnie a regelui Carol I, Cesar Poppovits a realizat o plachetă de bronz, dăruită Suveranului din partea comunității românești de la Viena, reprezentată de Sextil Pușcariu, Cezar Poppovits și dr. Sterie Ciurcu, deplasându-se în acest scop la București.

Arhitectul Cesar Poppovits a conceput în 1911 proiectul pentru realizarea unui modern Restaurant al celebrului Josef Pohl, în *Wiener Staatsbahnhof*[334], planurile sale fiind considerate un model viabil pentru alte restaurante feroviare din Austria.

29

Pe strada *Fleischmarkt,* la numărul 20-22, putem admira o impunătoare construcție, cunoscută sub numele *”Palatul Sina”,* aparținând unui om de afaceri foarte bogat, sprijinitor al vieții spirituale a comunității românești din Viena.

Aici a fost reședința bogatului bancher macedo-român Sina, om de afaceri pe care Eminescu că ar fi dorit să îl atragă în sprijinirea activităților organizate de ”*România Jună”.*

Atunci când Eminescu începea studiile la Viena, la parterul ”*Palatului Sina”* funcționa o cafenea, purtând numele de *”Cafeneaua Greco-Română”,* cum ne lămurește textul anunțului publicat de B.G. Poppovits într-un cunoscut ziar vienez, rugându-i pe eventualii doritori să obțină o slujbă de contabil la

[334] *Staatsbahnhof,* numele original pentru *Ostbahnhof* (mai târziu *Gara de Sud*).

firma sa, să se adreseze în *Fleischmarkt* 706, ”*gegenüber dem* ***griechisch-romanischen Kaffeehause*** ***”.***[335]

Ein routinirter Buchhalter

für ein Kommissions- und Speditions-Geschäft in Alt-Orsova wird gegen annehmbare Bedingnisse gesucht. Jene, welche der romänischen Sprache kundig, erhalten den Vorzug. Auskunft ertheilt aus Gefälligkeit: Herr B. G. Poppovits, Komptoir: Stadt, Alten Fleischmarkt Nr. 706, gegenüber dem griechisch-romänischen Kaffeehause. 6652—3

(Österreichische Nationalbibliothek)

Griechisch-Romanischen Kaffeehause

Tablou al pictoriței academician Ana Simic (2015). Se găsește în sala de la parter al *Palatului Sina (Restaurantul Viena)*, fiind pictat după o litografie din anul 1839 a lui Josef Kriehuber, înfățișând Cafeneaua ”*Zum Griechen”*, aflată vis a vis de casa lui B.G. Popovici.
(Foto Dan Toma Dulciu -Martie 2017)

335 Vezi ”*Fremden-Blatt”,* nr. 17, din 22 ianuarie 1859, p. 10 (”*vis a vis de Cafeneaua Greco-Română*”)

Simon Sina este considerat întemeietorul imperiului financiar ce-i poartă numele. Emigrat din Moscopole, împreună cu alți negustori, printre ei și strămoșii familiei Dumba, după distrugerea bogatei așezări de către otomani, acesta se refugiază în Croația, stabilindu-se cu familia, apoi, definitiv, la Viena[336]. Simon Sina, fondatorul *Casei Sina* (decedat în 1822), era considerat al doilea bancher al timpului, după Solomon Rotschild.

Să nu uităm că, la Viena, mai existau și alte instituții bancare, cu rădăcini românești. Astfel începând cu 1877, funcționa aici o bancă înființată de bancherul român, M. Jaques Elias (1844-1923), împreună cu cei doi frați ai săi, având un al doilea sediu la București[337]. În Capitala României putem menționa un alt mare bancher al vremii, Mauriciu Blanc, școlit la Viena. Acesta, împreună cu J. Marmorosch (decedat la Viena în 1904, unde a locuit după ce a părăsit România, în 1870) a înființat în 1874, Banca ”*Marmorosch, Blank & Co”*, comanditară a Băncii *„Isac Löbel”* din Viena. Îl amintim, în sfârșit, pe Moritz von Todesco (1816-1873), bancher evreu de origine română, a cărui impresionantă reședință vieneză poate fi admirată și în zilele noastre[338].

O mare parte din averea familiei Sina s-a închegat din comerțul cu bumbac sau alimente, aduse din Balcani în Austria. De asemenea, putem afirma că avântul cafenelelor vieneze, în secolul al XIX-lea, se datorează, inclusiv înfloritorului comerț cu tutun practicat cu succes de Sina. Deși erau un teritoriu sub dominație otomană, această situație nu l-a împiedicat pe întreprinzătorul om de afaceri să dezvolte relații comerciabile profitabile, inclusiv cu lideri de la Sankt Petersburg[339]. Legenda spune că Simon Sina era prieten la cataramă cu Ali Tebelin, pașa din Ianina, demnitar ce furase cu vârf și îndesat, banii fiind depuși

---

[336] ”*Palatul Sina*” se află pe *Hoher Markt* 8.

[337] Denumit regele zahărului (deținea fabrica de la Sascut), Jaques Elias a fost un mare filantrop. Neavând urmași, el a lăsat întreaga sa avere *Academiei Române*, cu condiția să înființeze o fundație, purtând numele lui Menachem H. Elias (tatăl donatorului). Aceasta urma să construiască și să întrețină un Spital, un Gimnaziu și o școală profesională, să ofere burse, să sprijine acțiuni culturale. Așa a apărut la București, în preajma celui de al *Doilea Război Mondial*, unul dintre cele mai moderne spitale din Europa acelor ani. La Viena a deținut 9 imobile, inclusiv la Paris, Berlin și Roma.

[338] O bijuterie arhitectonică, purtând amprenta marelui arhitect Teophil Hansen.

[339] Se spune că multe familii aristocratice rusești, printre care și aceea a generalului Kiseleff, aveau fonduri depuse la banca lui Sina.

în seifurile familiei Sina. Murind, în urma unui asasinat pus la cale de un ofițer francez (crimă descrisă de Alex. Dumas în romanul ”*Contele de Monte Cristo*”), banii i-ar fi rămas familiei Sina.

Eminescu face dovada cunoașterii amănunțite a istoriei populației macedoromâne, prezentând în *”Timpul*”[340] un concis referat istoric privind situația acestei comunități: ” *Postul cel mai înaintat spre nord al acestei interesante ramure de români de sud se află în Viena; fondatorii firmelor europene Sina, Dumba, Tirka, învăţatul Karajan ş.a. sunt macedoromâni. Lumea-i lua drept greci, căci puţin se ştia despre macedoromâni...”*

În acest articol, Eminescu recunoaște meritele omului de afaceri Sina:

”*Românul Sina înfiinţă comunitatea greacă din Viena şi făcu colecte pentru insurecţiunea grecească, lucru la care se cerea mult curaj pe când trăia Metternich, care-o numea ,,cea mai nedemnă rebeliune ce-a luminat-o vreodată soarele”. Ce-a făcut fiul său, răposatul ambasador grecesc Sina, pentru ridicarea artelor şi ştiinţei în Atena prin clădiri şi donaţiuni măreţe, e încă în amintirea tuturor.”*

Atât de bogat era acest Simon Sina încât își permitea să achiziționeze mari suprafețe funciare în Țara Românească sau să finanțeze crearea de instituții de învățământ și cultură, cum ar fi, de exemplu, ”*Politehnica din Viena”*.

El cumpără, pe la 1842, moșia precum și casele din Dudești-Cioplea, pe atunci la periferia orașului București, proprietăți ce au ajuns, mai târziu, în stăpânirea bogatului om de afaceri Ștefanache Hagi-Moscu, baron al Imperiului Habsburgic. Moșia și acareturile vor fi vândute ulterior de urmașii familiei Sina lui Ivanciu Grueff (1912), arendașului moșiei. La moartea bancherului Sina, Palatul său de la Viena a fost scos la vânzare, iar averea s-a împărțit între moștenitoare, uneia dintre fiice – Elena – revenindu-i moșiile deținute de tatăl ei în țara noastră.

---

[340] *”Timpul”,* numărul din 9 mai 1881.

Ultimul descendent pe linie masculină, Simion Gheorghe de Sina al III-lea s-a căsătorit cu Iphigenia, fiica lui Constantin Emanoil Ghika și a Anastasiei Dadani de Giulvăz. Împreună, au avut patru fete, două dintre acestea măritându-se la rândul lor cu nobili urmași de principi, din familiile Mavrocordat sau Ipsilanti.

În prezent, la parterul clădirii funcționează un restaurant, unde portretul unuia dintre iluștrii membri ai familiei Sina poate fi admirat la loc de cinste.

Baronul Simon Sina

(Österreichische Nationalbibliothek)

În *Fleischmarkt*, la numărul 17, se află Biserica ortodoxă *" Sfânta Treime"*, în care se închina Eminescu și colegii săi, la marilor praznice creștine. Clădirea a fost renovată cu generosul sprijin al familiei Sina

În epoca studenției vieneze a lui Eminescu, Biserica "*Sf. Treime"* era un lăcaș de rugăciune pentru studenții români, și nu avem motive să credem că Poetul ar fi făcut excepție.

În acele timpuri, în capitala Imperiului austro-Ungar erau doar două biserici ortodoxe: "*Biserica Sf. Gheorghe"*, aflată pe "*Strada Grecilor"* (*Griechengasse* 5)[341] și "*Catedrala Sfintei Treimi*" din "*Piața de Carne"* (*Fleischmarkt*).

Nu avem nici o îndoială că, în ființa sa, Poetul purta credință lui Dumnezeu și aceasta era atât de vie în viața lui, încât la vârsta de 20 de ani știa pe de rost învățăturile cuprinse în *Evanghelii*, punând religiozitatea mai presus de toate, frecventând bisericile ortodoxe din oraș.

Între manuscrisele Poetului, datând din acea perioadă,[342] s-a găsit și poezia *"Dumnezeu și om",* intitulată inițial *"Christ",* care dovedește interesul pentru credință al tânărului poet.

Tot în acea perioadă, el propune *"Mânăstirea Putna"* ca loc de desfășurare a "*Congresului studenților români din afara și din lăuntrul granițelor românești",* considerând acest spațiu religios drept punctul de renaștere a neamului românesc.

I. Slavici, omul ce l-a cunoscut îndeaproape pe colegul său de studenție, Mihai Eminescu, ne dezvăluie acest adevăr: "*Eu crescusem apoi în biserică, iară el cunoștea la vârsta de douazeci de ani nu numai învățăturile cuprinse în*

---

[341] La această biserică a slujit preotul grec Neofit Duca (1760-1845), venit la București ca director al *Academiei Domnești*, după moartea lui Lambru Fotiade. A fost unul dintre ideologii *Eteriei*.
[342] Adnotată de mâna lui Eminescu: "*869 dec."* A fost publicată în *" M. Eminescu, Poezii Postume*", Ed II, Chendi, 1905,p.31-32.

Evanghelii, ci și pe ale lui Platon, pe ale lui Confuciu, Zoroastru și Buddha și punea religiozitatea, orișicare ar fi ea, mai presus de toate.”[343]

Ne punem azi o firească întrebare: La ce biserică se închina Mihai Eminescu ? Colegii săi nu ne oferă detalii despre acest subiect. Se știe că în ziua de *Crăciun,* de *Paști* sau cu diverse prilejuri festive (3/15 Mai), studenții mergeau ”*in corpore*” la biserica din *Fleischmarkt,* considerată drept biserica românească, deși pentru mulți vienezi ea trecea drept *biserica grecească.*

În biserica *”Sf. Treime”* aveau loc și cununii, cum a fost aceea a doctorului I. Hosanu, coleg de studenție al Poetului, cu domnișoara Josefine Theiss, fiica unui arhitect vienez[344].

O dovadă că studenţii iubeau acest lăcaş de cult este faptul că a 25-a aniversare a *”României June*”[345], desfășurată sub protecția lui Nicolae Dumba, membru al ”*Senatului Imperial”*, a avut un program festiv impresionant, în care ”*Biserica din Fleischmarkt”* a jucat un rol important.

Iată planul de organizare: Joi, 9 Aprilie, (orele 20) *”Serată de recunoştinţă”,* desfășurată în ”*Saloanele Kaiserhof”*; Vineri 10 Aprilie, (orele 10 -12), ”*Requiem”* în memoria membrilor decedaţi ai *„României June*”, în *”Biserica greco-ortodoxă din Fleischmarkt*”; Vineri 10 Aprilie (orele 20), Concert festiv în *”Sala Ronacher*”; Sâmbătă 11 Aprilie (orele 12), Desvelirea portretelor fundatoarelor Societăţii, în localul Societății, din *Lazarethgasse* 26 (Matilda Dumba n. Ghermani, Baronesa M. Hye de Gluneck n. Filişanu, E. de Marenzeller n. Bibescu). Sâmbătă, 11 Aprilie (orele 20), Banchet, la *”Grand Hotel”*, Duminecă 12 Aprilie, Excursie.

Istoricul de mare autoritate al vieții religioase a românilor din Viena, I. I. Nistor, [346] arată că *”Împrejurările politice aduseră cu sine ca numeroase familii românești din Ardeal, Banat si Bucovina să se așeze în Viena ca*

---

343 I. Slavici, ”*Amintiri despre Eminescu”,* Partea I-a.

344 ”*Observatoriul”,* Sibiu, 1879, nr. 58, (iulie), p. 234, coloana 2.

345 *”Biserica și Şcoala*”, 24 martie/5 aprilie, 1896, anul XX, nr. 12, p. 95-96.

346 ”*Bisericile și școala greco-română din Viena*”, Mem Ist. S. 3, Tom 13, Buc, 1932, p.69-109.

funcționari, ofițeri și liberi profesioniști, îndeosebi ca medici. Ca ortodocși buni, membrii acestor familii intrară în comunitatea ortodoxă a Sf. Treimi, frecventând biserica din Fleischmarkt și căutând mangăiere sufletească la serviciul divin ce se săvârșia acolo de către preotul grec. Încetul cu încetul însă, sporind numărul Daco-Românilor, aceștia simțiră tot mai mult nevoia de a asculta serviciul divin și în limba lor, întrucât limba greacă nu li era necunoscută. Cererea aceasta a fost ridicată în anul 1867 de fericitul Mitropolit Silvestru, atunci numai consilier consistorial și deputat în parlamentul din Viena. Silvestru Andrievici cera în ședința parlamentului austriac ca la biserica Sf. Treimi din Viena să se numească un preot care să cunoască și limba numeroșilor credincioși români."[347]

O legendă care a alimentat scenariul unui cunoscut *film de capă și spadă* din seria poveștilor cu haiduci arată că, în 1814, Tudor Vladimirescu sosea la Viena într-o misiune confidențială (trebuia să rezolve anumite afaceri de moștenire rămase pe urma Elincei, soția lui N. Glogoveanu, decedată la Viena).

Într-o scrisoare, datată 18 iunie 1814, Tudor Vladimirescu menționează suma de 200 florini, ce a rezultat din onorariul pentru slujba de înmormântare *« din biserica unde s-a slujit »*. La Viena, eroul oltean s-a întâlnit cu Iordache Olimpiotul, care pare să-1 fi introdus în misterele societăților secrete ale eteriștilor și carbonarilor.

Iată cum descrie istoricul I.I. Nistor acest episod:

" *În 1814 petrecea la Viena într'o misiune particulară Tudor Vladimirescu, unde venise să reguleze anumite afaceri de moștenire rămase pe urma Elincei, sotia lui N. Glogoveanu, care murise la Viena. Între cheltuelile ce urmau să fie acoperite pe urma morții Elincei găsim și suma de 200 fl. dați « în biserica unde s'a slujit » care nu putea fi alta decât biserica Sf. Treimi din Fleischmarkt, precum amintește Tudor în scrisoarea sa din Viena cu data de 18 Iunie 1814. La*

[347] Începând cu data Sinodului imperial din 19 martie 1883, cele două biserici ortodoxe au fost trecute sub jurisdicția *Mitropoliei din Cernăuți.*

Viena, eroul oltean se întâlni cu Iordache Olimpiotul care pare să-1 fi introdus în misterele societăților secrete ale eteriștilor și carbonarilor. Poate că acolo Tudor va fi făcut jurământul de credință pe steagul eterist, jurământ care i-a fost așa de fatal mai târziu.”[348]

Inițial, pe la 1787, prin voință și mărinimie împărătească, Iosif al II-lea îngăduie creștinilor ortodocși (români și greci) să oficieze liturghia în imobilul contelui Stockhammer, aici deschizându-se mai târziu o școală pentru macedo-români (cunoscuți în genere sub numele de ”*colonia grecească*”).

Pe la 1856 - 1858, Baronul Sina, nepotul lui Simon Sina și fiul lui George Sina,[349] restaurează biserica, reface fațadele, decorațiunea interioară, realizată în stil bizantin de renumiți pictori și se construiește turnul, toate fiind realizate după planurile arhitectului Teofil von Hansen.

De asemenea, în acea perioadă, foarte mulți tineri români din provinciile Imperiului dualist își satisfăceau stagiul militar în diverse regimente, dintre care unele erau dislocate, temporar, în capitala imperiului dualist. Duminicile și sărbătorile religioase, aceștia primeau permisie, pentru a participa la slujbe (”*Garnisonskirchec”*). Fiecare confesiune religioasă avea preotul ei. Tinerii militari de religie ortodoxă erau păstoriți de părintele protopop Popovici, originar din Cornu Sadu (Sibiu), despre care se spune că albise de atâtea războaie la care luase parte, însoțind regimentele românești.

Dar el era aproape și de studenți, fiind prezent la numeroasele lor întruniri, așa cum, la slujbele ținute de acesta, studenții nu lipseau. La sfârșitul serviciului divin, părintele Popovici ținea o frumoasă slujbă, în care îndemnurile religioase erau însoțite de gânduri patriotice înălțătoare, sfătuind tineretul studios să nu îi uite pe cei de acasă, să fie buni români creștini.

[348] I.I. Nistor, op. cit. p. 92

[349] ”*Simeon Gheorghe Sina cumpără cărţi româneşti pe sama tinerimei din satele sale*”, spune Eminescu într-unul dintre articolele sale, datat 4 iulie 1876. Și, mai departe: ” *Tot între macedoromâni se găsesc oameni care întreţin tineri români cu ,,hrană, îmbrăcăminte şi ajutorinţă" la şcoalele superioare din Pesta. Ei sunt fraţi şi se numesc Atanasie şi Constantin Grabovschi. Cel puţin 50 de familii macedoromâne se văd interesându - se de dezvoltarea culturei româneşti*”.

După slujbă, studenții erau invitați la părinte acasă, în *Lazarethgasse* 8, din districtul IX al capitalei, unde tinerii aveau posibilitatea să răsfoiască felurite cărți, rânduite pe etajere, în fiecare cameră. Părintele Popovici a lăsat numeroase manuscrise, inclusiv memorii legate de perioada de care ne ocupăm. Unde or fi ele oare ?

”Biserica Sf. Treime”, frecventată de Eminescu
(pictură de Rudolf von Alt, Vienna Museum)

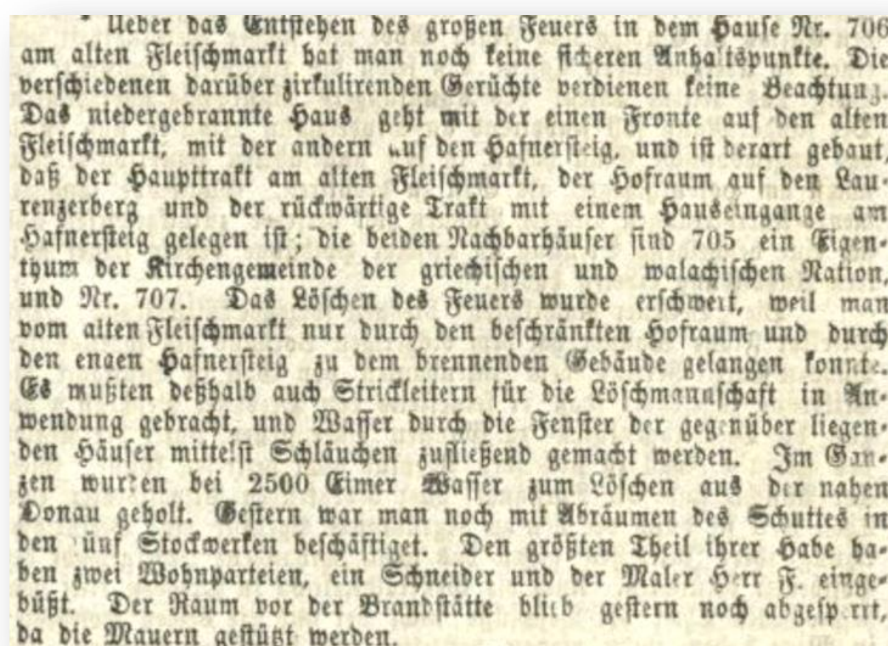

”Biserica Sf. Treime” azi (Foto Dan Toma Dulciu, Martie 2017)

Arhitectul danez a construit atât pentru familia Sina, în orașul capitală al valsului, cât și în România: ”*Capela familiei Știrbey”* de la Buftea sau ”*Mausoleul boierului Dumitru Filișanu”* din Filiași (1808-1883) au fost create în perioada 1865-1868 de arhitectul Teofil von Hansen. Construcția funerară a fost înălțată după moartea fiului bogatului boier oltean[350].

Acest Dumitru Filișanu a mai construit și un spital, donându-l locuitorilor din Filiași, care dăinuie și în zilele noastre.

Cu aproape 10 ani înainte de venirea lui Eminescu la Viena, un groaznic incendiu[351], inițiat din apropierea locuinței lui G. B. Popovici (*Fleischmarkt* 706), a pus în pericol întregul grup de clădiri din apropierea *”Bisericii Sf. Treime***”**, inclusiv casa parohială.

* Ueber das Entstehen des großen Feuers in dem Hause Nr. 706 am alten Fleischmarkt hat man noch keine sicheren Anhaltspunkte. Die verschiedenen darüber zirkulirenden Gerüchte verdienen keine Beachtung. Das niedergebrannte Haus geht mit der einen Fronte auf den alten Fleischmarkt, mit der andern auf den Hafnersteig, und ist derart gebaut, daß der Haupttrakt am alten Fleischmarkt, der Hofraum auf den Laurenzerberg und der rückwärtige Trakt mit einem Hauseingange am Hafnersteig gelegen ist; die beiden Nachbarhäuser sind 705 ein Eigenthum der Kirchengemeinde der griechischen und walachischen Nation, und Nr. 707. Das Löschen des Feuers wurde erschwert, weil man vom alten Fleischmarkt nur durch den beschränkten Hofraum und durch den engen Hafnersteig zu dem brennenden Gebäude gelangen konnte. Es mußten deßhalb auch Strickleitern für die Löschmannschaft in Anwendung gebracht, und Wasser durch die Fenster der gegenüber liegenden Häuser mittelst Schläuchen zufließend gemacht werden. Im Ganzen wurden bei 2500 Eimer Wasser zum Löschen aus der nahen Donau geholt. Gestern war man noch mit Abräumen des Schuttes in den fünf Stockwerken beschäftiget. Den größten Theil ihrer Habe haben zwei Wohnparteien, ein Schneider und der Maler Herr F. eingebüßt. Der Raum vor der Brandstätte blieb gestern noch abgesperrt, da die Mauern gestützt werden.

Descriind acest incendiu, presa vieneză a anului 1859 vorbește de proprietățile afectate, rezultând fără echivoc faptul că biserica aceasta a fost coproprietate a celor două națiuni ortodoxe, greacă și română*:”Die beiden*

[350] cf.*Österreichisches Biographisches Lexikon* (1815–1950), p. 181-182.
[351] vezi *”Fremden-Blatt”* nr. 86, din 16 aprilie 1858, p. 3.

Nachbarhaufer sind 705 <u>ein Kigenthum der Kirchengemeinde der griechischen und Walachichen Nation</u>, und nr. 707"[352].

Probabil că acest sinistru a impresionat pe bancherul Sina, al cărui palat se găsește peste drum de biserică. În câțiva ani, lăcașul a fost restaurat cu ajutorul bănesc oferit cu generozitate de acest bogat și simțitor aromân, căpătând o nouă înfățișare.

31

Pe strada Fleischmarkt, la numărul 19, se află restaurantul *"Der Liebe Augustin",* cel mai vechi restaurant din Viena. Aici, Eminescu, însoțit de colegii săi, îi trecea adesea pragul. Acest local etalează pe fațadă imaginea trubadurului Augustin, deoarece, potrivit legendei, acest personaj, a cărui viață a devenit subiectul unei răspândite balade în folclorul de limbă germană, obișnuia să cânte aici.

În sala principală a restaurantului găsim semnătura unor personalități, care fost oaspeți ai localului, precum Mark Twain sau Johny Weissmuller, actor român la Hollywood *("Tarzan").*

352 *"Cei doi vecini afectați sunt cel de la nr.705, care este proprietatea "Comunității bisericii națiunii grecești și valahe", precum și cel de la nr. 707."*

Restaurantul ”Der Liebe Augustin”, azi
(Foto Dan Toma Dulciu, Martie 2017)

Restaurantul ”Der Liebe Augustin”, odinioară
(Österreichische Nationalbibliothek)

În sfârșit, pentru a avea imaginea completă a *”Uliții românești”* din inima Vienei, vom adăuga, de asemenea, alte câteva locuri ce evocă prezența lui Eminescu.

Ele sunt situate la capătul străzii *Fleischmarkt*, (”*Colegiul greco-catolic Sf. Barbara”*), din *”Strada Poștei”,* unde Poetul obișnuia să se adune cu prietenii săi ardeleni sau bucovineni, respectiv clădirea vechii *Universități*, acolo unde se desfășurau ședințele *”României June”,* continuate la ”*Cafeneaua Troidl”*,

(din *Wollzeile*), inclusiv Hotelul *”La trei cai albi*”, din *Leopoldstadt,* situat pe *Taborstrasse*, sau ”*Berăria Bischoff”*, din apropiere.

Asistăm, așadar, la nașterea sub ochii noștri, aici la Viena, dacă nu a unei mitologii urbane, cel puțin a unei topografii mitice !

32

Am amintit în aceste pagini unele aspecte ale existenței lui Mihai Eminescu la Viena. Însă, acesta nu a fost singurul reprezentant al familiei, locuind în capitala Imperiului vulturului bicefal.

Se știe că Șerban Eminescu a studiat medicina tot aici, în condiții foarte vitrege. Fără a putea obține o diplomă, el părăsește orașul, pentru a ajunge în Germania.

Harieta Eminovici, sora Poetului, a locuit o perioadă de timp la Viena. Fără a urma școli înalte, ea semna corespondența cu numele *Henriette Eminescu.* Rupea puțin în germană[353], limbă folosită în perioada în care a fost internată în clinica Dr. Billroth[354], părinții nutrind speranța că acest renumit chirurg îi va vindeca beteșugul care a chinuit-o toată viața. Cu aceleași gânduri, ea a mai fost trimisă de familie într-o clinică din străinătate, la Teplitz (1874), dar fără a se obține rezultatele dorite.

Reminiscență a acelei perioade petrecute la Viena, în scrisorile sale ea ruga să i se trimită corespondența pe numele *Fräulein Henriette Eminescu*, Botoșani !

[353] În scrisorile sale, ea ruga să i se trimită corespondența pe numele *Fräulein Henriette Eminescu*, Botoșani !
[354] G. Călinescu ”*Viața lui Mihai Eminescu*”, p. 142 : *” Henrieta știa puțin nemțește, din auzite, din timpul cât șezuse în clinica dr. Bilroth, la Viena”.*

Dr. Theodor Billroth (1829-1894) locuia în *Alsser Strasse* 20[355], lângă *Spitalul AKH*, dar policlinica înființată de el în 1871 se afla în *Mariannengasse* 10, mutată ulterior (1880) în *Schwarzspanierstraße* 5.

Theodor Billroth a pus bazele unui modern spital, numit ”*Rudolfinerhouse”*, în *Grinzing* (1882).

Încă o dovadă că această nefericită soră a Poetului a vizitat cândva Viena este una dintre fotografiile Harietei, despre care Matei Eminescu consideră, fără a fi sigur, că a fost realizată la un atelier fotografic din acest oraș.[356]

Socotim că și cealaltă soră a Poetului, Aglaia Eminovici, domiciliată în Cernăuți, pe atunci făcând parte din imperiul dualist, s-a deplasat în capitala acestuia, fiind căsătorită cu un austriac. De asemenea, presupunem că avea și motive să o facă, deoarece cumnatul ei, dr. Victor Gareiss Ritter von Döllizsturm, fusese avansat de împăratul Franz Josef în funcția de judecător la *Curtea Regională* din Viena, în vara anului 1899.

[355] A mai locuit și în *Kollingasse* 6.
[356] Mss 2943/BCU Carol I.

227

XV. Jahrgang. Stück XIII.

Verordnungsblatt

des

k. k. Justizministeriums.

Wien, 13. Juli. Redigirt im k. k. Justizministerium. 1899.

Inhalt: 29. Verordnung des Justizministeriums vom 20. Juni 1899, betreffend die Kundmachung des gerichtlichen Verbotes der Verbreitung einer Druckschrift. — Mittheilungen: Das Reichsgesetzblatt. — Veränderungen im Verzeichnisse der vom Oberlandesgerichte Wien bestellten Sachverständigen für Schätzungen von Liegenschaften. — Statistische Mittheilungen. — Personalnachrichten. — Beilage (St. E. S. 161—192).

Verordnung.

Monitorul Oficial al *Ministerului Justiției* din Austro-Ungaria din 13 iulie 1899, anunțând numirea la Viena a cumnatului Aglaei Eminescu.

33

Un capitol din monografia lui G. Călinescu, dedicată vieții Luceafărului, descrie într-un spațiu amplu relația Poetului cu lumea teatrului vienez. Criticul precizează că, deși era doar un tânăr student, Mihai Eminescu era adesea invitat, nu se știe cum, nu se știe de către cine, la recepțiile organizate de vedeta *Burgtheater*-ului vienez, Frederica Bognar, ”*acasă la dânsa în Hauptstrasse – Landstrasse*”[357], unde erau prezenți mulți artiști cunoscuți ai vremii.

[357] Apud, G. Călinescu, ”*Viața lui Mihai Eminescu”*.

Frederica Bognar (l859)
Litografie de Adolf von Dauthage

În perioada 1870-1871, ne spune G. Călinescu, Mihai Eminescu era nelipsit de la recepțiile acestei dive capricioase, aflând din discuțiile purtate acolo multe *can-can*-uri *(”intrigi și anecdote*”) din viața actorilor vienezi, istorisindu-le apoi colegilor săi. Atunci când se prezenta în salonul artistei, Mihai Eminescu se îmbrăca elegant, câteodată împrumuta ceva din hainele colegilor, pentru a nu se observa sărăcia garderobei Poetului, fapt deloc neobișnuit în lumea studențească.

Condeiele aplecate asupra acestui subiect, evocând legăturile lui Eminescu cu această celebră artistă a epocii, în special G. Călinescu, Vasile Gherasim[358] sau Ion Pop-Florantin[359], comit însă o eroare, localizând greșit locul unde, timp de doi ani, Eminescu a petrecut minunata seri în captivanta lume artistică a epocii.

Consultând actele *Serviciului de evidență a populației orașului Viena*, am descoperit că această actriță locuia în *Wieden Hauptstrasse* 43[360] (cartierul al patrulea al capitalei) și nu în *Hauptstrasse-Landstrasse* (aflat în cel de-al treilea *Bezirk*).

Confuzia provenea, desigur, din prezența adjectivului *Hauptstrasse (strada principală)* în denumirea ambelor nume de străzi.

Prot. № ... **Meldzettel für Jahresparteien.** Präs. 29/8 1889

Im Bezirke Wieden Gasse Hauptstraße № 55 alt

Vor- und Zuname	Friederike Bognár	Abmeldung
Charakter (Beschäftigung)	k. k. Hofschauspielerin a. D.	ist ~~ausgezogen (abgereist)~~ am
Geburtsort und Land	Gotha Sachsen	gestorben
Alter, Religion, ledig oder verheiratet oder verwitwet?	katholisch ledig	wohin? 10/III 1914 Bezirk
Name und Alter der Gattin und Kinder		Gasse
Frühere Wohnung	Bezirk Währing Gasse Neu-Gersthof №	№ 6

Wien, 5ten August 1889 Unterfertigung des Hauseigenthümers (~~Hausbesorgers~~):

Anmerkung: Die An- oder Abmeldung hat binnen 24 Stunden zu geschehen, und wird die Außerachtlassung nach den bestehenden Verordnungen mit Geld bis zu 100 fl. oder mit Arrest; dagegen werden falsche Angaben nach §. 320 St. G. B. mit Arrest

"Meldezettel"(1889): Friederike Bognar.

358 Vasile Gherasim, *"Eminescu la Viena"*, în *"Junimea Literară"*, Cernăuți, XII, 1923, p. 374-370

359 Ion Pop-Florantin, *"Cincantenarul României June"*, în *"Adev. Lit. și Artistic"*, 27 mai 1923.

360 Actul prezintă o modificare operată ulterior cu creionul, ce nu poate fi luată în considerație: 43 în loc de 55. Locuința de la nr. 43, insignifiantă, a fost bombardată și distrusă în cursul *Celui de al Doilea Război Mondial.*

Locuința artistei se păstrează și în zilele noastre. A fost construită între 1781-1848, aici funcționând în prezent ”*Cafe F. Wortner*,” inaugurată recent, după ce clădirea a fost recondiționată. Interiorul, redând atmosfera intimă a unei cafenele de secol XIX, este plin de tablouri de epocă. În fața acestei locuințe se află o frumoasă alegorie statuară, intitulată *Fântâna cu Înger (”Angel Brunnen”)*. Dacă vom privi cu atenție personajul principal (*Îngerul*), vom observa o uimitoare asemănare cu chipul din tinerețe al frumoasei Frederike Bognar.

Istoria acestei monument stradal este următoarea. În testamentul său (1871), ministrul de război al cabinetului austro-ungar, Viktor Edler von Engel, a lăsat municipalității 40 000 de coroane pentru realizarea acestei fântâni. Sculptorul a transpus în piatră legenda tinerei fecioare Elisabeth, eroina care a reușit să răpună doi răufăcători. Fântâna a fost inaugurată la 5 decembrie 1893, când încă actrița mai trăi, abia spre sfârșitul vieții retrăgându-se în provincie.

Frederica Bognar ?

Aici petrecea, așadar, Mihai Eminescu, participând la seratele organizate de Frederika Bognar. O companie plăcută, încântătoare, aflată la doi pași de locuința Poetului din *Schaumburgergasse 15*

Un romantic loc de întâlnire al îndrăgostiților....de Eminescu
Wiedner Hauptstrasse 55
(Foto Aprilie 2017 Dan Toma Dulciu)

Dan Toma Dulciu
Viena
Aprilie 2017